

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ
Громадська організація «Бахмутський центр історико-культурних
досліджень» БАХМУТСЬКА СПАДЩИНА

С.Й. ТАТАРИНОВ
Є.А. ПИЛИПЕНКО
Д.В. ЄФІМОВ

ДОНБАС – БАХМУТ.
ПОСТАТІ ІСТОРІЇ
БІОГРАФІЧНІ НАРИСИ

ХАРКІВ
КНИГА-МИГОМ
2018

Історико-краєзнавче видання

Затверджено до друку вченою радою Центру рпичткознавства НАН
України

Громадська рада:

ГОЛОВА Титова О.М. к.і.н., доц..

Гриненко В.В.

Драголюбов А.В.

Зіноватна Л.В.

Калашніков С.О.

Книга присвячена історичним діячам Росії, СРСР та України, які пов'язані з Бахмутом та Донецчиною. Адресується вчителям історії, учням, студентам, краєзнавцям, усім патріотам та шанувальникам історії Донецчини.

Зміст

Дорогие Читатели!	8
Глава 1. Археологи.....	10
Археологи-исследователи бахмутского края	10
Березанская София Станиславовна	24
Бранденбург Николай Ефимович	26
Городцов Василий Алексеевич	29
Зайцев Борис Петрович	34
Пряхин Анатолий Дмитриевич	38
Телегин Дмитрий Яковлевич	39
Черных Евгений Николаевич	42
Харламов Василий Акимович	44
Глава 2. Ієрархи церкви	48
Агапіт (Вишнівський Антоній Йосипович)	48
Іоанікій, митрополит	49
Іоасаф, єпископ Бахмутський.....	52
Іоаким (Пухальський)	54
Олексій (Дородніцин Амнеподист Якович)	54
Олексій, митрополит (Баженов Дмитро Володимирович)	57
Полікарпов Дмитро Васильович.....	59
Стрельцов Тихон Якович	59
Феодосьєв Микола Андрійович	67
Глава 3. Педагоги та вчені.....	68
Перші педагоги бахмуту.....	68
Василевська Людмила Олексіївна (Дніпрова Чайка)	70
Гільденштедт Іоган	72
Глускин Лазарь Матвеевич	74
Добров Геннадій Михайлович	76
Давыдов Борис Львович	79
Иоффе Иуда Ахиллес.....	81
Ерицпохов Борис Фадеевич	81
Жданов Виктор Михайлович	83
Житомирский Константин Григорьевич.....	86
Ковалевський Євграф Петрович	87
Крымский Сергей Борисович.....	89
Кухта Константин Яковлевич	90
Луцкевич Антіох Андрійович	92
Менделеев Дмитрий Иванович	102
Максименко Федір Пилипович	104

Новгородцев Павло Іванович	107
Миролубов Юрій Петрович	108
Пейсахович Григорій Ісаакович	110
Перехов Яков Абрамович	111
Розенфельд Аарон Нухимович	111
Скрипниченко Дмитрій Федорович	112
Сковорода Григорій Савич	114
Сіцінський Євмен (Євген) Йосипович	115
Трахтеров Володимир Сергійович	116
Финкель Александр Моисеевич	118
Шерман Ісай Львович	120
Яворський Матвій Іванович	122
Яворницький Дмитро Іванович	124
Глава 4. Діячі театру та кіно	131
Кавалеридзе Іван Петрович	131
Корецькая Ребекка (Véra Korène)	134
Костроменко Вадим Васильєвич	135
Омельченко Полина Мусієвна	137
Оноприєнко Євгеній Федорович	138
Шепитько Лариса Єфимовна	139
Глава 5. Промисловці	141
Алчевський Олексій Кирилович	141
Гампер Конрад	143
Гаскойне	144
Воронцов Михайло Семенович	146
Горлов Петро Миколайович	147
Енакієв Федор Єгорович	149
Єрофєєв Василь Гаврилович	152
Курако Михайло Костянтинович	153
Летуновський Микола Миколайович	153
Мамонтов Сава Іванович	154
Путілов Олексій Іванович	157
Поляков Самуїл Соломонович	160
Юз Джон	163
Глава 6. Майстри пера	165
Гаршин Всеволод Михайлович	165
Глазов Григорій Соломонович	168
Говберг Александр	168
Горбатов Борис Леонтєвич	169
Гуревич Леонід Самуїлович	171

Диманштейн Михаил (Снежин)	172
Ієромонах Зізанієв Кліментій Син	172
Паперная Эстер.....	174
Письменный Александр	174
Рыбалко Николай Александрович	174
Сосюра Владимир Николаевич	175
Фарбер Александр.....	176
Чернявський Микола Федорович	176
Шварц Евгений Львович	186
Эпштейн Михаил (Голодный).....	186
Глава 7. Співаки, музиканти	187
Власов Виталий Никитич	187
Ворвулев Николай Дмитриевич.....	189
Карабиць Іван Федорович	189
Мартынов Евгений Григорьевич	190
Марутаев Михаил Александрович	192
Паторжинский Иван Сергеевич	195
Рейзен Марк Осипович.....	198
Глава 8. Військові.....	200
Булавін Кіндрат Опанасович.....	200
Депрерадовичи	203
Депрерадович Родион Степанович.....	204
Депрерадович Иван Родионович	204
Депрерадович Леонтий Иванович	204
Депрерадович Николай Иванович	205
Депрерадович Михаил Николаевич.....	206
Донские атаманы	207
Ігнат'єв Микола Павлович.....	215
Кассовский Лев Николаевич.	218
Котляревский Петр Степанович	219
Кутузов-Голенище Михаил Илларионович.....	222
Ласси Петр Петрович.....	225
Левченко Ирина Николаевна	226
Мажный Дмитрий Васильевич.	228
Назимов Володимир Миколайович	229
Румянцев-Задунайский Пётр Александрович	230
Романус Йоган.....	230
Туткевич Яків Ілліч.....	231
Хрещатицкий Александр Павлович	233
Шевич Иван Егорович	234

Щербина Петро Іванович.....	234
Глава 9. Політичні діячі Росії та України.....	236
Беликов Абрам.....	236
Біценко Анастасія Олексіївна.....	237
Берви Вільгельм Вільгельмович	238
Геккер Нахман (Наум) Леонтєвич.	239
Гопнер Серафима Ільїнична	242
Гредескул Николай Андреевич	243
Депутати Держдуми	245
Карповы	246
Квиринг Еммануїл Іонович	252
Марецький Олександр Олексійович	253
Мартенс Людвиг Карлович.....	253
Медведев Юхим Григорович	255
Панасенко-Васильченко Степан Васильович	256
Сестры Рубанчик	257
Смідович-Вересаєв Вікентій Вікентієвич	261
Рухимович Моисей Львович	263
Цукублина Софья Яковлевна	264
Хрущева Нина Петровна.....	267
Глава 10. Діячі Української революції	270
Брати Гончаренко	270
Малашко Микола Васильович	272
Марченко (МАРЧЕНКОВА) Ганна.	274
Шаповал Микола Юхимович	275
Глава 11. Сучасники	278
Арсений, митрополит Святогорский.	278
Адамов Игорь Алексеевич.....	282
Беллер Лілія Самійлівна (Самуїлівна).....	283
Верлинский Борис Маркович	285
Винк Нина Викторовна	286
Китаев Арон Львович.....	287
Кончинина Полина Семеновна	288
Лазар, архимандрит	289
Мартынов Александр Васильевич	291
Марченко Иван Дмитриевич	292
Пеленов Володимир Кирилович	294
Першин Василь Іларіонович.....	296
Рябенко Наталия Стефановна.....	299
Семик Зинаида Григорьевна.....	300

Скибинецкий Александр Матвеевич.....	301
Ходоровский (Савидор) Менахем	305
Федь Анатолій Михайлович.....	306
Черепков Володимир Федорович	309
Шепитько Александр Архипович.....	310

Дорогие Читатели!

Вы держите в руках книгу – результат многолетних поисков в архивах, библиотеках, изучения исследований донецких краеведов-историков, литераторов. Пришлось использовать википедию, интернет ресурсы.

Всем, кто начинал изучение исторических личностей Донбасса, огромное спасибо и низкий поклон коллегам Новосельскому, Коцаренко, Степкину, Корнилову, Зоцу Шамраю, Адамову и многим другим!

Слова поэта Ильи Сельвинского как нельзя кстати к истории и ее действующих личностей Донбасса: «Бывают края, что недвижны веками, зарывшись во мглу до мох, а есть и такие, где каждый камень гудит голосами эпох...».

Бахмут-исторический, экономический, культурный родник Донбасса.

Причудливое переплетение эвх, народов, событий, личностей привело к самобытности Донбасса как части Украины.

Среди наших героев ученые от археологии до точных наук, подвижники православной веры, политики России, СССР, Украины, яркие писатели, музыканты, актеры, деятели кино, плеяда незаурядных

педагогов, промышленники, двигавшие технический прогресс, военнoначальники разных времен. Впервые читатели узнают о земляках в Украинской революции 1917-1921 гг.

Каждому из наших героев история дала свою оценку и надлежащее место в судьбе Донбасса, Украины. Среди современников те, кто тихо и незаметно работал для благосостояния жителей Бахмута, учил, лечил, прославлял родной город, исследовал его древнюю историю.

Мы не претендуем на пальиу первенства, хотелось бы, чтобы биографические исследования продолжались, выходили новые книги о жизни замечательных людей края.

С.И. Татаринов, доктор философии – кандидат исторических наук, доцент, заслуженный работник культуры Украины

Глава 1. Археологи

Большое количество археологических памятников Бахмутского края всегда привлекало внимание известных ученых Украины и России.

Археологи-исследователи бахмутского края

Бахмутский край очень богат яркими археологическими памятниками мирового класса.

Н.И. Веселовский отмечал: «На нас лежит нравственная ответственность перед потомством и наукой правильно распорядиться для общей пользы полученным наследием».

В «Книге Большому чертежу» каменные изваяния и курганы края упоминались как надежные ориентиры в глухой степи: «А от верх речки Миюса вверх речки Елкуват, а вверх речки Елкуваты курган высок, а на нем три человека каменных» (1627 г.).

Первое упоминание археологического памятника на территории края – «каменной бабы» на дороге между Славянском и Бахмутом принадлежит академику И.А. Гильденштедту совершившего научную поездку по Слобожанщине в 1774 г.

В 30-40-е годы XIX столетия помещик А.В. Терещенко оставил в Екатеринославских газетах заметки о древних статуях и курганах края, в 1866 г. издал описание 144 каменных изваяний Южной России.

В 1865 г. горный инженер-поручик Александр Амнеподистович Носов (2-й) проводил вблизи Бахмута поиск угля, медных и железных руд, «поводом к открытию которых служили следы древней добычи». Очень точно А.А. Носов зафиксировал и описал древние выработки в Клиновом, Медной Руде, Пилипчатино: следы плавки в виде ошлакованных горшков, медные шлаки и слитки.

В 1885 г. бахмутский купец И.М. Клейменов при разработке медных руд с. Калиновка обнаружил древние медные кайла, останки погибшего в обвале древнего горняка.

В 1896-1898 гг. по заданию Императорского исторического музея в Бахмут прибыл генерал-лейтенант артиллерии Н.Е. Бранденбург и исследовал несколько курганов по дороге из Бахмута в Лисичанск, доставил в Москву уникальную статую половецкого воина-вождя в доспехах и женские статуи из ст. Ступки. Сегодня историки считают, что статуя из Ступок изображает половецкого хана Шарукана Старого.

В конце 90-х годов XIX столетия членов Харьковского историко-филологического общества заинтересовало сообщение профессора геологии Харьковского университета И.Ф. Леваковского о находках кладов медных изделий и слитков в Ново-Павловском и Славяносербском уездах и их привязка к древним медным рудникам у Бахмута.

В конце XIX – начале XX в. разведки по среднему течению Северского Донца совершил священник из с. Райгородок В.Ф. Спесивцев, открывший стоянки у хут. Хайловщина (с. Ильичевка, оз. Чернецкое), с. Ямполь. За свои открытия Спесивцев удостоился благодарности и аплодисментов на XII Археологическом съезде в Харькове.

В 1903 году выдающийся русский археолог Василий Алексеевич Городцов начал свои исследования в Бахмутском уезде. В 1901 году его заинтересовало среднее течение р. Сев. Донец, он провел раскопки курганов в Изюмском уезде, осмотрел памятники, открытые В.Ф. Спесивцевым, исследовал многослойный памятник у хут. Зливки.

В Бахмутском уезде, не без помощи властей уездного города (предводителя дворянства Ф.А. Бантыша), В.А. Городцов раскопал более 80 курганов и открыл в них 212 погребений, впервые выделил ямную, катакомбную, срубную культуры, исследовал погребения скифов, сармат, печенегов, торков и половцев. Были открыты на р. Бахмут у с. Кузьминовка неолитические стоянки, осмотрены медные рудники, которые В.А. Городцов предположительно связал с племенами катакомбной и срубной («каменных ящиков») культур.

В литературе мало писалось о его методике раскопок курганов: на вершине насыпей закладывались шурфы размерами 4х4 или 6х6 саженей, при этом масса погребений оставалась в полах курганов. Если какое-то погребение «уходило» в стенку шурфа, то делались только ниши-подкопы с готическим верхом. Архитектура насыпей оставалась не изученной. При доисследовании кургана, который копал В.А. Городцов у станции Ступки, экспедиция Артемовского музея в 1990 г. под контуром шурфа открыла погребение лучника XVIII - XVII веков до н. э. И все же раскопкам

В.А. Городцова, пожалуй, нет равных по масштабам и по научной результативности.

XIII Археологический Съезд в Екатеринославе по достоинству оценил доклад В.А. Городцова «Об итогах археологических исследований в Бахмутском уезде Екатеринославской губернии 1903 года», а слова Василия Алексеевича – «народы, с глубокой древности населявшие и посещавшие богатый Бахмутский край, стремились увековечить свою память в истории вещественными памятниками» – стали девизом последующих поколений археологов.

В 20-е годы XX столетия проблему бахмутских медных рудников изучил А.С. Федоровский, но его выводы о них как памятниках «татар, скифов и генуэзцев» не выдерживают критики.

В 20-30-е годы берега Донца обследовал Н.В. Сибилев, открывший ряд стоянок у с. Дроновка, Серебрянка. Последние раскопки мезолитической стоянки у с. Дроновка Сибелев вел в 1940 г.

В довоенном Артемовском музее существовала археологическая экспозиция, созданная И.А. Часовниковым (учеником известного российского археолога Д. Самоквасова).

В 1927-1928 гг. он работал в составе Днепрогэсовской экспедиции под руководством Д.И. Яворницкого. Интересно, что Д.И. Яворницкий пригласил к себе И.А. Часовникова через Главнауку Украины.

Часовников писал В.А. Городцову, пытался привлечь к раскопкам директора Волчанского музея Бабенко., получил на это средства в 1928 г.

В начале 60-х годов сотрудники Донецкого университета В.Я. Устенко, Д.С. Цвейбель обследовали у села Красное скопление кремнеобрабатывающих мастерских и древние выработки кремня в виде карьеров в балках.

В 1966 г. к месту разрушения, во время строительных работ в совхозе «Ямский», уникального среднестоговского плитового могильника IV тыс. до н. э. по сигналу учителя В.Я. Паденкова из Киева прибыл известный археолог Д.Я. Телегин. Из-под ножа бульдозера он «вытянул» уникальную коллекцию нуклеусов, топориков, ножей и наконечников копий из кремня, происходящих из нескольких погребений, уже разрушенных строителями. К сожалению, полностью исследовать удалось только одно погребение в монументальной каменной гробнице.

С созданием в 1962 г. Артемовского городского народного музея, а в 1967 г. – общества охраны памятников истории и культуры под

руководством его председателя В.В. Дригина началось систематическое и планомерное выявление памятников древности.

Личность В.В. Дригина, его энтузиазм и поддержка молодых краеведов, его личное участие в полевых работах обеспечили успех: была создана секция археологии, в Артемовске проведен областной семинар археологов, выпускаются «Памятка исследователю археологических памятников», плакат-буклет «Из глубины веков», проводится передвижная выставка «Древности Бахмутского края». Василий Васильевич организовал впервые за 70 лет раскопки курганов у с. Веселая Долина, найденное в нем уникальное погребение всадника-киммерийца опубликовано в журнале «Советская археология» (№ 3, 1981 г.), разведки поселений бронзового века у сел Отрадовка и Иванград, стоянок эпохи неолита у с. Николаевка на р. Бахмут. В 1968 г. С.И. Татаринев открыл несколько поселений бронзового века у с. Кодемо, в 1969 г. совместно с В.В. Дригиным и В.А. Пляшечником исследовал курган у с. Клиновое с кромлехом и погребением культуры многоваликовой керамики в сруб; в насыпе кургана у с. Отрадовка найден половецкий котел, а в кургане у Зайцевского переезда – погребения катакомбной и срубной культур.

В 1968 г. группа краеведов-школьников прошла стажировку в экспедиции Харьковского университета под руководством В.К. Михеева у с. Маяки Славянского района, в Артемовский музей поступили первые предметы салтовской культуры.

Два кургана у с. Новолуганское в 1968 г. раскопал Т.А. Шаповалов, были изучены погребения катакомбного, киммерийского, сарматского времен.

Новый этап в изучении памятников старины начался в 1970 г. с созданием при районном Доме пионеров в с. Покровское музея археологии и этнографии.

С 1970 по 1981 гг. в с. Дроновка ежегодно летом работал лагерь - экспедиция юных археологов «Археос», созданный при постоянной помощи и поддержке заведующего районо В.К. Пеленова.

Раскопки курганов в районе с. Покровское проводил С.И. Татаринев в 1970-1972 гг.: исследованы погребения энеолита, катакомбной, срубной культур.

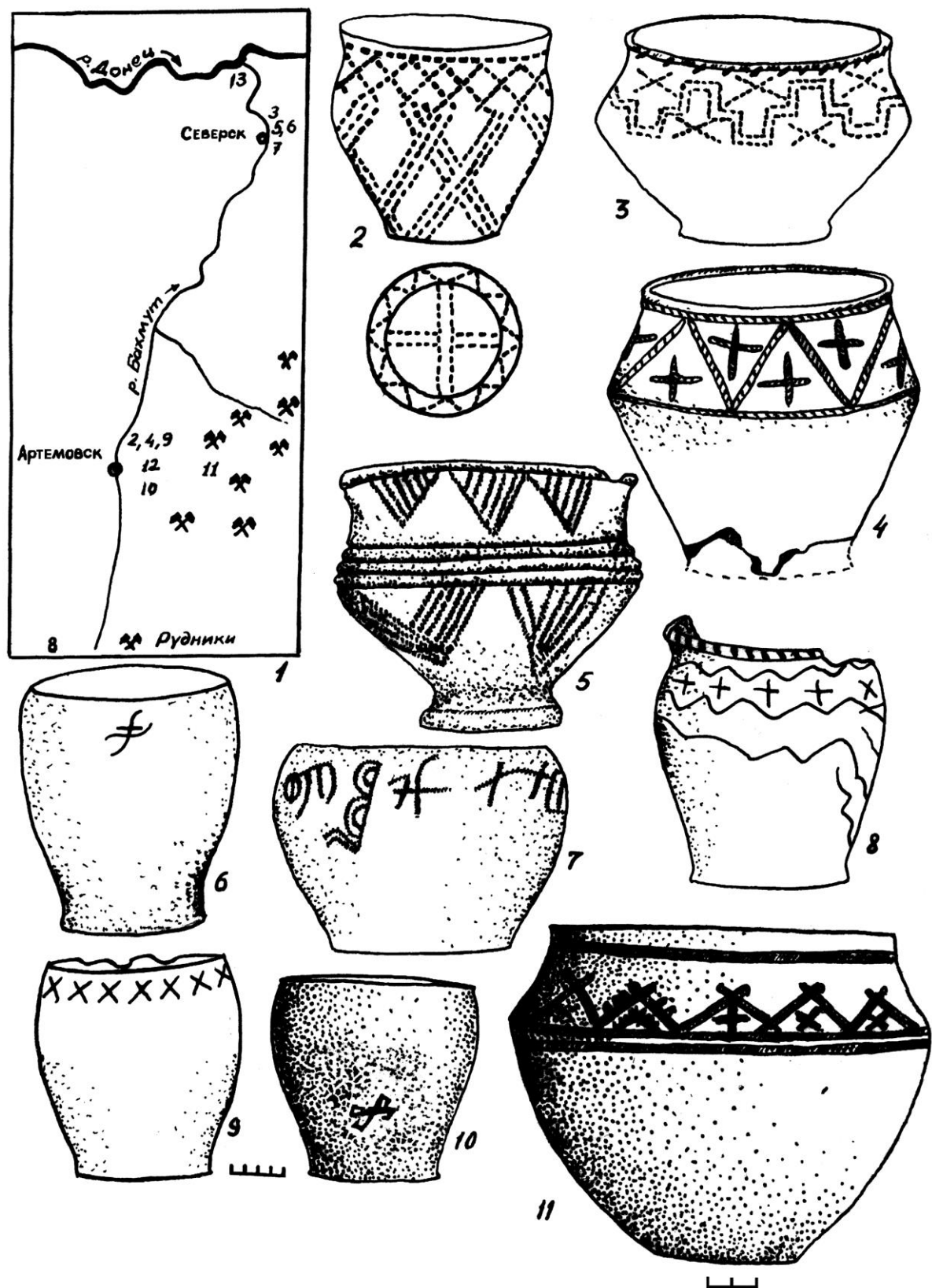
В 1989, 1990, 1995, 1998 годах экспедициями Артемовского музея исследовались курганы у г. Артемовска с погребениями катакомбной культуры, срубной - в каменных «ящиках».

В 1970, 1988, 1990 годах курганы с катакомбными погребениями исследованы у с. Дроновка, в 1988 г. – у с. Покровское, в 1990 г. курган с погребениями катакомбной, срубной культур, скифов и кочевников в с. Васюковка, в 1972 году – в с. Николаевка с погребениями катакомбной культуры и сармат.

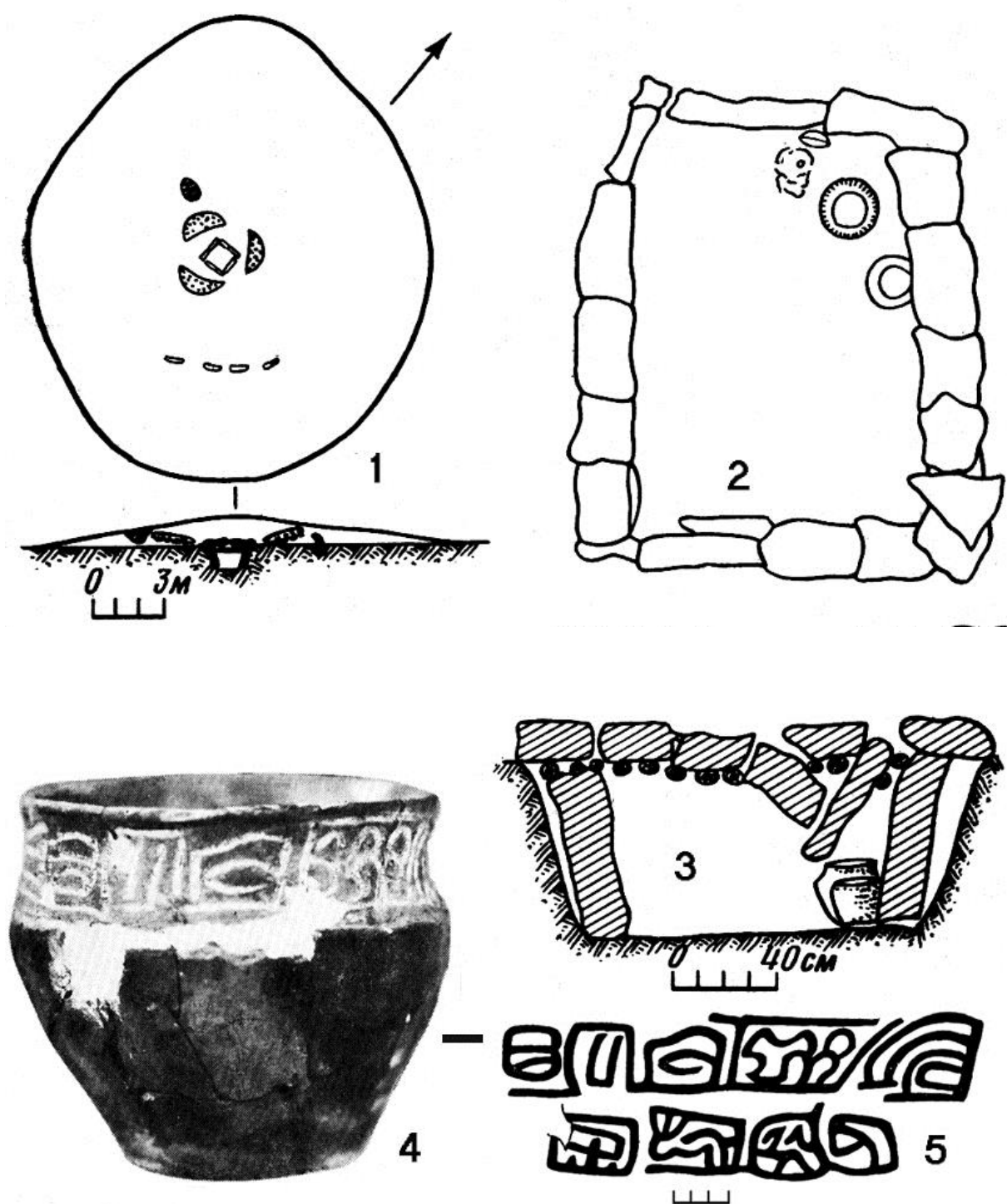
С 1974 по 1984 годы С.И. Татаринов проводил исследования древних медных рудников: были открыты медеплавильные горны у с. Пилипчатино, мастерские и жилища в Пилипчатино и Клиновом, собран богатейший материал, позволяющий впервые за 100 лет исследований рудников датировать их XV-XI вв. до н. э. и ответить на многие вопросы о горном деле, медеплавильном ремесле, культурных связях рудокопов. Только в журнале «Советская археология» С.И. Татаринов опубликовал более 10 научных статей.

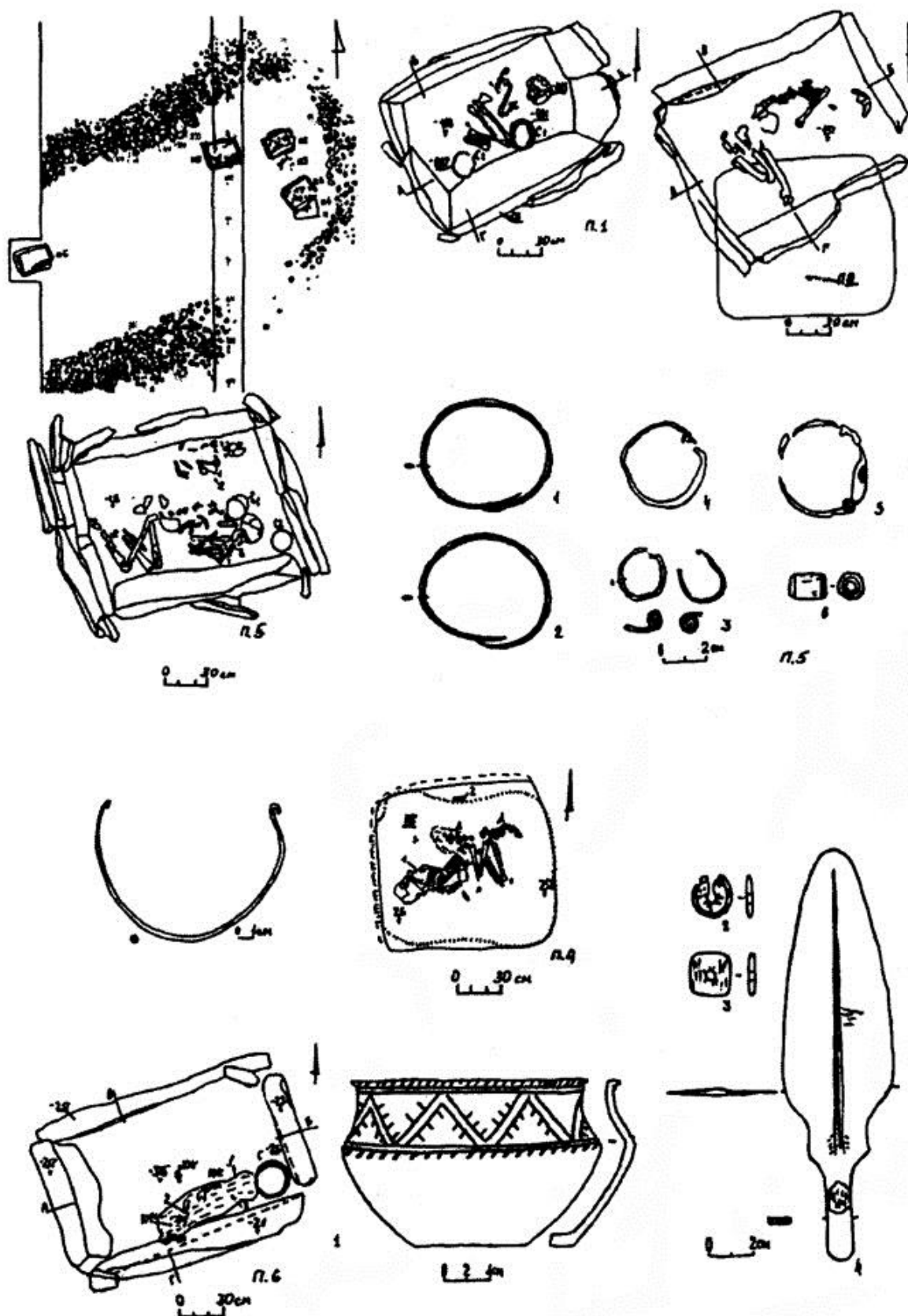
Монета Савромата

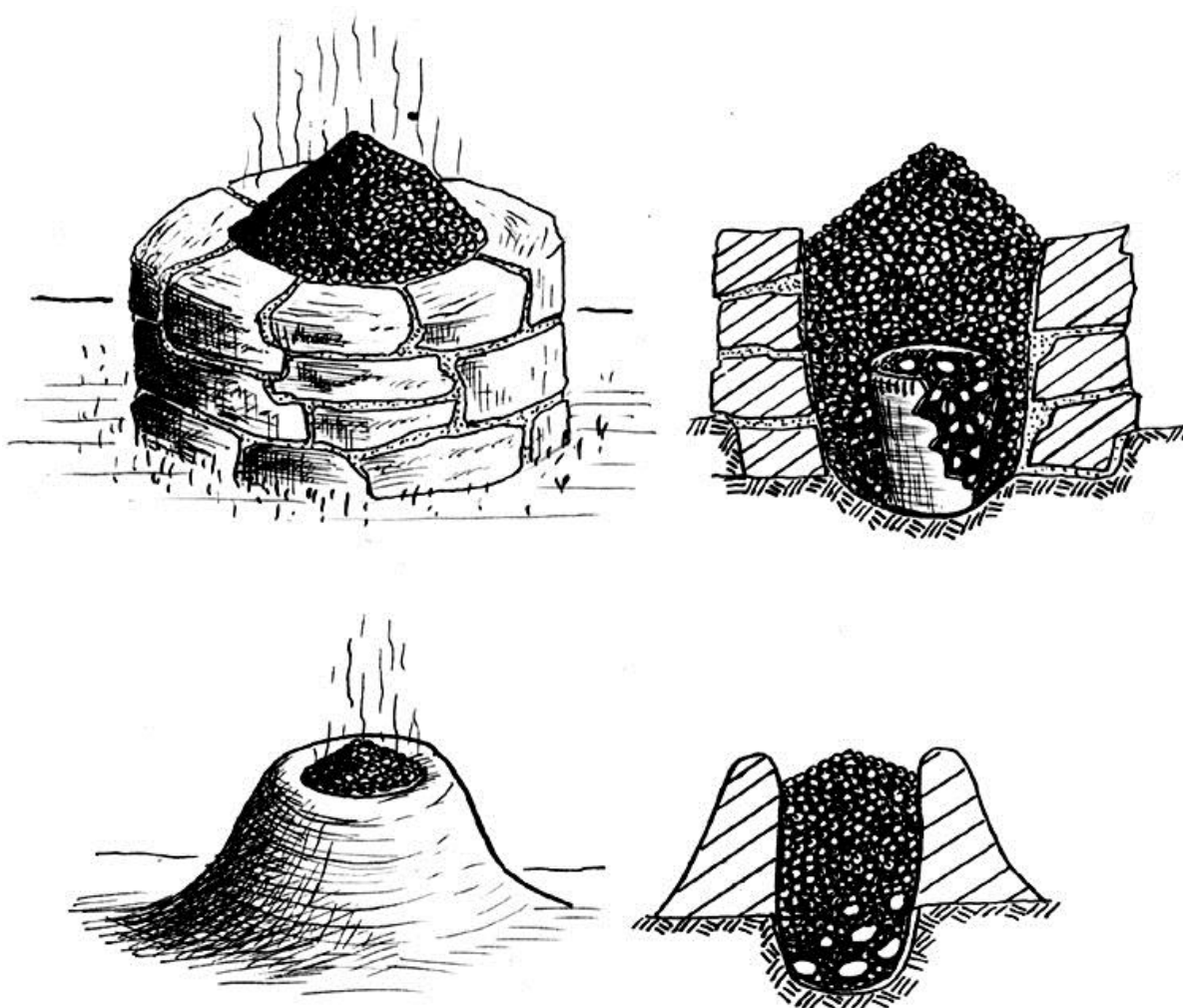
Срубная посуда с солярным знаком и «надписями» из каменных ящиков: 1 карта расположения захоронений срубной культуры с каменными ящиками у рудников, 2-9- (по В.А. Городцовым), 10-Веселая Долина, к. 1.п.1. (1969 г.), 11-Покровское, к.1.п.1, (1970 г.)

Артемовск, к.1.п.1 - 1-3- захоронения срубной культуры в каменной сундуки, 4-5-кубок с «надписью» (1972)

Погребения горняков эохи бронзы

Медеплавильные горны

Древние медные рудники в разные годы посетили Б.А. Шрамко (Харьков), Г.М. Тощев (Запорожье), А.Л. Нечитайло (Киев), Я.П. Гершкович (киев)

С.И. Татаринов и Б.А. Шрамко

В.Н. Дедов, С.И. Татаринов, А.В. Драголюбов

С.И. Татаринов и Г.Н. Тоцев

С.И. Татаринов и А.Л. Нечитайло

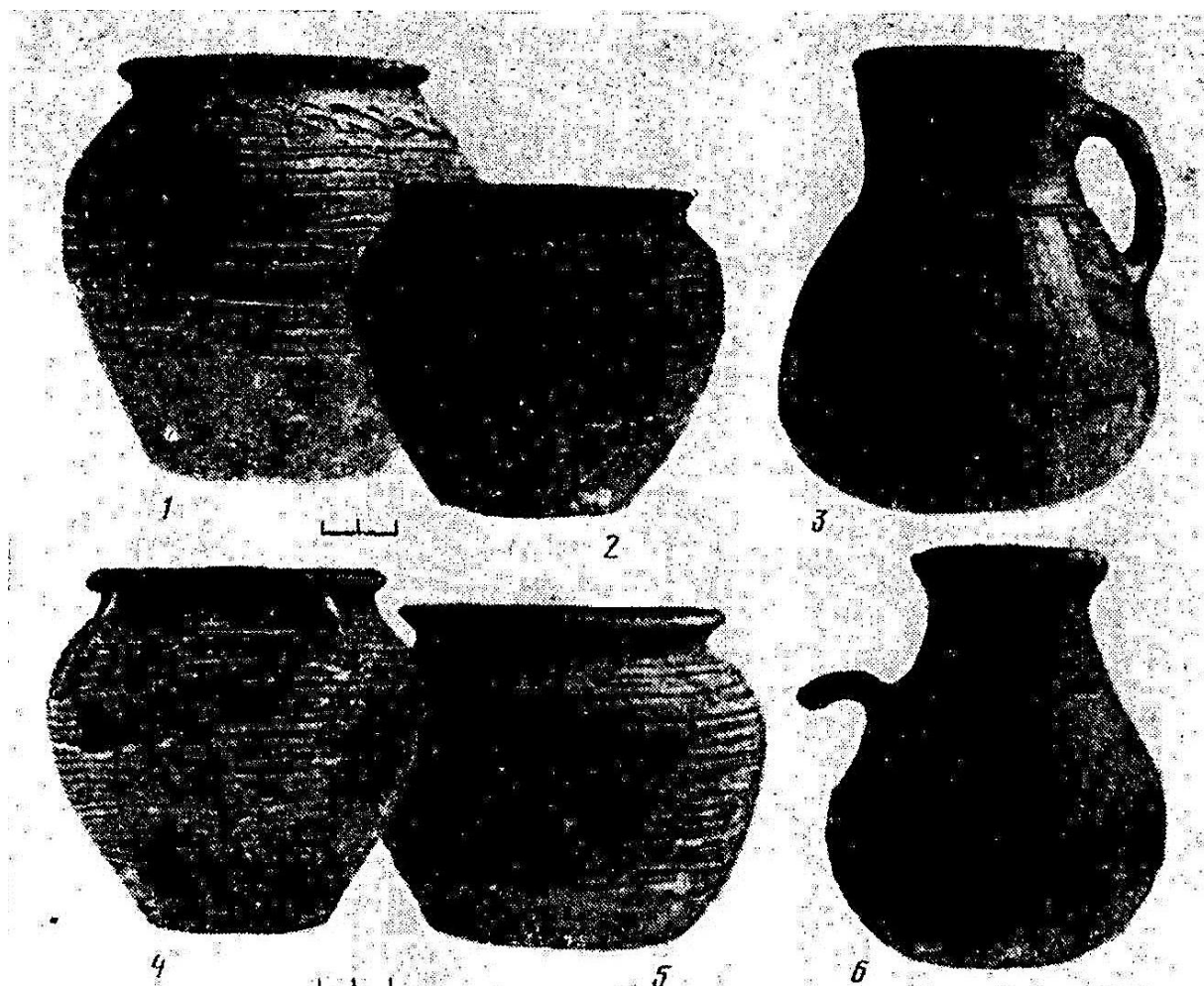

Я.П. Гершкович и С.И. Татаринов

В 1969 году В.В. Дригин, С.И. Татаринов открыли в с. Звановка верхнепалеолитическую стоянку, которую исследовали Д.С. Цвейбель (1970 г.), А.В. Колесник (1976, 1978 гг.). В 1976 г. А.В. Колесник открыл палеолитические памятники в Кировке и Дроновке.

В 1970 г. С.И. Татаринов открыл палеолитические памятники в Покровском, Красном, Николаевке, в 1972, 1974, 1975 годах - стоянки неолита в Покровском, Клиновом, Яковлевке.

С 1974 по 1988 годы большая экспедиция под руководством С.И. Татаринова вела раскопки многослойного поселения и могильника в урочище Лиманское озеро: исследовались неолитический слой (С.М. Дегерменджи), жилища срубной и бондарихинской культур (С.И. Татаринов, В.И. Волошко), 41 погребение ранних болгар (С.А. Федотов) дали сотни предметов из кремня, кости, керамики, медных изделий и литейных форм, уникальные комплексы могил болгар салтовской культуры (выполненных по маздаистскому обряду).

Посуда черных болгар

Могильники салтовской культуры исследовали С.И. Татаринов, С.А. Федотов, В.И. Волошко в с. Платоновка (1973, 1979, 1985 годы), на Лиманском озере – 2 у с. Дроновка в 1988 г. открыт грунтовой бескурганый могильник срубной культуры.

В 1978-1979 гг. курганы с погребениями срубной культуры в каменных «ящиках», под закладами исследовал С.И. Татаринов в районе с. Владимировка, здесь же местные школьники-краеведы открыли и несколько поселений эпохи меди-бронзы на берегах р. Мокрая Плотва.

Артемовские археологи под руководством С.И. Татаринова провели раскопки курганов в Сахновском районе на Харьковщине (1974 г.), могильников ранних болгар у с. Маяки и оз. Волоковое (А.В.Шамрай, С.А.Федотов, 1976, 1978, 1980 - 1984 гг.), поселений ранней бронзы у с. Ильичевка (1978 г.), разведки раннеболгарских памятников у с. Кривая Лука.

А.В. Шамрай

С.И. Татаринов сделал научные открытия европейского значения: производственных, культурно-привязанных комплексов на медных рудниках, которые по выражению академика Славянской Академии наук А.Д. Пряхина «ничем не уступают прославленным рудникам Балкан, Испании», ярких раннеболгарских могильников на Северском Донце (С.И. Татаринов, С.А. Федотов).

Все вышеизложенное способствовало тому, что Артемовский государственный историко-краеведческий музей стал владельцем уникальной

археологической коллекции. Научные труды С.И. Татаринова и его

учеников публиковались в сборниках международных, всесоюзных, всеукраинских, региональных конференций в Югославии, Москве, Казани, Киеве, Полтаве, Харькове, Ростове.

В 2003 году на базе Бахмутских медных рудников прошел Международный конгресс по истории горной археологии с участием ученых США, Испании, Германии, Польши, Украины, России.

Археологи Европы у Артемовского музея

Археологи Европы у Часоваярского музея

Бахмутская земля постоянно привлекала к себе археологов из других городов. Экспедиция Донецкого госуниверситета (руководитель В.А. Посредников, Д.П. Кравец, Р.А. Литвиненко) провела раскопки 20 курганов у сел Возрождение, Миньковка, Приволье, Ивано-Дарьевка, Раздоловка, несколько курганов у с. Ивано-Дарьевка раскопаны экспедицией областной организации Украинского общества охраны памятников истории и культуры.

Курганы у Северска и Серебрянки исследовали А.И. Привалов и С.Н. Санжаров.

Общими усилиями накоплен значительный фонд источников, который позволяет научно обосновать основные вехи древней, дописьменной истории нашего края, хозяйства, быта, материальной культуры, духовных представлений, людей разных этносов, находивших на берегах Бахмута свою древнюю Родину.

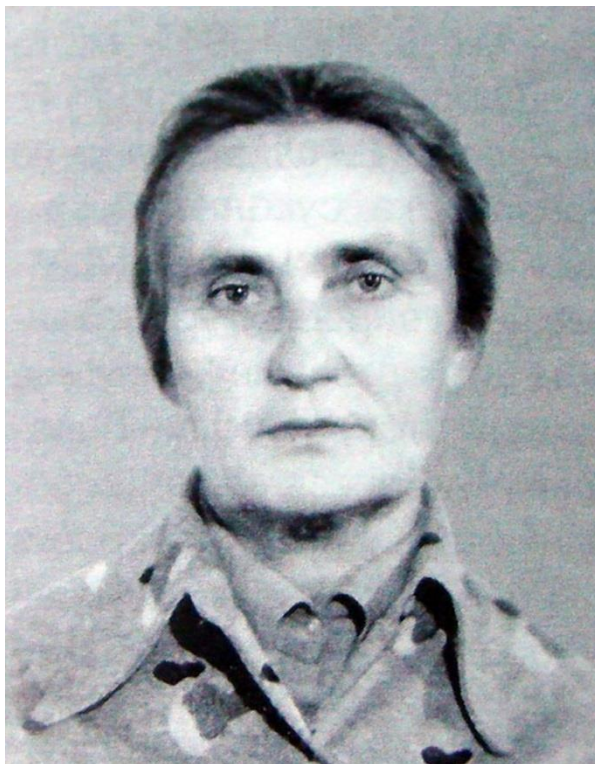
С конца 90-х годов исследования археологии Бахмутского края прекратились...

Березанская София Станиславовна

София Станиславовна родилась 15 мая 1924 года в г. Каменце-Подольском в благородной семье с глубокими интеллигентными традициями.

В 1932 году семья в полной мере ощутила на себе все «прелести» жизни под властью большевиков. Отца – офицера, адъютанта генерала Брусилова – арестовали, а семью выслали в Астрахань.

Сразу после окончания Софией школы начинается Вторая мировая война и новое ссылки в северный Казахстан. Первой профессией становится профессия трактористки. Но тяга к учебе, гордость с чертами

сильной личности привели к тому, что она нелегально выезжает в Кзыл-Орду и поступает в Объединенный украинский университет. При первой возможности С.С. Березанская возвращается в Украину и переводится в Киевский государственный университет им. Т.Г. Шевченко, который заканчивает с отличием в 1948 году. По воспоминаниям Софии Stanisлавовны, переломной в ее судьбе стала случайная встреча с известным археологом – Л.М. Славиным, который помог ей получить назначение в Херсонский историко-археологический музей. В музей София Stanisлавовна была зачислена 11 мая 1948 года на должность старшего научного сотрудника. «Музей представлял собой абсолютно пустой дом, в котором были свалены книги и экспонаты, отобранные у немцев. Немцы все это упаковали, но вывезти не успели. Жила я во флигеле, во дворе у сторожихи и уборщицы – Дарьи Ивановны. Кроме нее, в музее был директор Иван Иванович Пясецкий и научный сотрудник Сергей Иванович. Я работала день и добрую часть ночи. Мне не хватало времени и знаний. Университет дал очень мало. Днем я разбирала экспонаты, вечером библиотеку. Устроила археологический кружок со старшеклассниками. Они очень мне помогали. Саша Щеглов стал хорошим археологом-античником. Мне очень помог Секретарь по идеологии Ларин. Директор и Сергей Иванович заразились моей энергией и также работали, не покладая рук. Ни до, ни после, я в своей жизни не работала с таким желанием и энергией. Через полтора года музей был открыт. Думаю, там было много ошибок и неудачных решений, но я тогда была счастлива. Библиотеку мы также кое-как привели в порядок и ею можно было пользоваться... Херсон навсегда остался для меня близким и дорогим городом, а музей родным местом».

В 1949 г. София Stanisлавовна поступает в аспирантуру Института археологии АН Украины, ее научным руководителем и учителем был академик П.П. Ефименко, выдающийся специалист по первобытной археологии.

В 1953 году С.С. Березанская защищает кандидатскую диссертацию «Памятники передскифского времени на Уманщине и их историческое значение», посвященную белогрудовской культуре. После этого засчитывается младшим научным сотрудником отдела первобытной археологии Института археологии АН УССР. София Stanisлавовна активно взялась за исследование поселений раннего, среднего и позднего бронзового века, за тематику, которая оставляла белое пятно на археологической карте.

Результатом многолетних полевых и теоретических исследований С.С. Березанской стали монографии – «Средний период бронзового века в Северной Украине» (1972), «Пустынка. Поселения эпохи бронзы на Днепре» (1974), «Северная Украина в эпоху бронзы» (1982).

Важным этапом в этих исследованиях стала защита в 1977 году докторской диссертации «Северная Украина в эпоху бронзы (середина и вторая половина II-го тыс. до н.э.).

София Станиславовна активно участвовала в решении проблем истории скотоводческих племен Большая заслуга С.С. Березанской в изучении срубной культуры. Это и многолетние исследования поселения Усово Озеро, которые нашли отражение в монографии «Усово Озеро поселения срубной культуры на Северном Донце» (1990).

С.С. Березанская неоднократно бывала в Артемовске, осматривала Бахмутские медные рудники, поддерживала их исследователя С.И. Татаринова в обосновании существования в Северном Приазовье мощного горно-металлургического Центра эпохи бронзы (15-11 ст. до н.э.), посетила раскопки многослойного поселения неолита-эпохи поздней бронзы «Лиманское озеро» у с. Дроновка Артемовского района.

Огромную работу С.С. Березанская осуществила во время написания и редактирования разделов «Археологии Украинской ССР» (1971 и 1985). За этот труд София Станиславовна была удостоена в 1977 году, в числе десяти ведущих украинских археологов, Государственной премии Украины.

Бранденбург Николай Ефимович

На военное поприще он вступил 30 июня 1857 г., став кадетом Константиновского кадетского корпуса в Санкт-Петербурге. При обычном сроке обучения, длившемся до семи лет, Николай провел в этом учебном заведении всего один год. До этого он закончил полный курс гимназии.

Воспитательный комитет кадетского корпуса единогласно выдал ему 22 мая 1858 г. свидетельство «За отличные успехи в науках и постоянное прилежание».

Н.Е. Бранденбург 30 июня 1858г. был выпущен поручиком в Кексгольмский гренадерский полк императора Австрийского. Через два года молодой офицер был переведен по собственной просьбе в 21 -ю

артиллерийскую бригаду, а еще через год – во 2-ю лейб-гвардии артиллерийскую бригаду, находившуюся в Петербурге. В этот же год он поступил вольным слушателем в Императорский Санкт-Петербургский университет, представил к защите диссертацию, удостоенную серебряной медали.

В 1863 г. Н.Е. Бранденбург – командир 4-й батарейной роты лейб-гвардии 2-й артиллерийской бригады. За успехи в службе в 1866 г. удостоивается своей первой награды – ордена св. Станислава 3-й степени.

20 мая 1872г. Бранденбург назначен в Главное артиллерийское управление офицером по особым поручениям, назначается заведующим Артиллерийским музеем, принимает деятельное участие в устройстве Всероссийской политехнической выставки в Москве и получает за эту работу второй орден св. Владимира 4-й степени. В

апреле 1873 г. 33-летний Бранденбург производится в полковники.

Удачным для заведующего музеем стал 1874 г., отмеченный наградами Пруссии, Австрии и России: в феврале он награжден прусским орденом Красного Орла 3-й степени, в марте – австрийским командорским крестом ордена Франца Иосифа, в августе – орденом св. Станислава 2-й степени.

В 1877 г. полковник Бранденбург командирован в Полевое управление действующей армии для сбора материалов о боевой деятельности артиллерии. 12 июня состоит при начальнике осадной артиллерии и участвует в обстреле турецких батарей у Руцука и Никополя – за это награжден орденом св. Анны 2-й степени с мечами; 4 августа Бранденбург командирован в отряд осадных орудий под Плевной, а спустя три недели назначен командиром осадной артиллерии левого фланга

действующих здесь русских войск. За отличие под Плевной награжден орденом св. Владимира 3-й степени с мечами.

Участие Н.Е. Бранденбурга в освободительной войне против Турции в 1877-1878 гг. отмечено железным крестом, учрежденным князем Румынским в память перехода русскими войсками через Дунай в 1877 г. и бронзовой медалью «В память войны 1877-1878 гг.».

В 1886 г. Н.Е. Бранденбург был произведен в генерал-майоры, через три года его разноплановая плодотворная деятельность отмечена орденом св. Станислава 1-й степени. Растет его международный авторитет и признание: в мае 1892 г. он удостоивается сербского ордена 2-й степени, бухарского золотого ордена Восходящей звезды 1-й степени. К своему 55-летию в августе 1894 г. Н.Е. Бранденбург награждается орденом св. Анны 1-й степени. Послужной список генерал-лейтенанта (с 1896) Бранденбурга завершает награждение орденом св. Владимира 2-й степени (1901) и знаком отличия за безупречную службу «40 лет» (1898).

В 1902 г. в связи с подготовкой к 100-летию Отечественной войны 1812 г. был поднят вопрос о создании музея, который включал бы в себя памятники всех войн, что вела Россия. С целью изучения опыта работы военно-исторических музеев за рубежом Н.Е. Бранденбург командирован в поездку по городам Германии, Франции, Швеции, Англии, Италии, Испании, Австро-Венгрии. За три месяца он объехал 14 городов и изучил работу 20 музеев, работая в напряженном ритме: днем осматривая экспозиции и записывая, а вечером обрабатывая материал в гостиничном номере. Эта работа, потребовавшая от Бранденбурга, страдавшего болезнью сердца, огромного напряжения сил, подорвала его здоровье. После приступа в Испании Николая Ефимовича привезли на родину в тяжелом состоянии, и 31 августа 1903 г. он скончался.

В 1878-1884 гг. он регулярно участвует по приглашениям археологических обществ в раскопках 150 курганов в Приладожье, на Волхове, на полях древних битв в Южной России, Сибири.

В 1897 г. отмечалось 25-летие деятельности Н.Е. Бранденбурга как археолога, военного историка и заведующего Артиллерийским историческим музеем.

В 1898 г. в связи с подготовкой к открытию Императорского Исторического музея в Москве Н.Е. Бранденбург провел раскопки курганов в Бахмутском уезде от Ступок до шахты Новый Карфаген (Эрмитажная коллекция).

В имении сослуживца генерал-майора Д.В. Мажного в Ильиновке на окраине Бахмута Бранденбург увидел большую коллекцию половецких статуй.

Выдающейся была фигура половца в византийских доспехах. Почти два десятка половецких статуй Н.Е. Бранденбург перевез по железной дороге из Ступок в Москву. Сегодня статуи воина-Шаррукана и его жен занимают отдельные залы, а ступянские «бабы» образуют «Половецкий дворик» ГИМа.

Шарукан

Так случилось, что Н.Е. Бранденбург не распознал в статуе воина портрет великого половецкого хана Шарукана Старого. Это сделала С.А. Плетнева в 60- гг.

Городцов Василий Алексеевич

Родился 11 (24) марта 1860 года в селе Дубровичи Рязанского уезда на Оке.

С 1880 по 1906 год, состоял на военной службе (подполковник-топограф), одновременно сотрудничал в научных обществах и организациях: Рязанской учёной архивной комиссии (1891–1892), Ярославской учёной архивной комиссии (1898–1899), Историческом музее в Москве (с 1903).

В 1903 г. в Бахмутском уезде с июня по сентябрь в бассейне рек Бахмут и Кальмиус раскопал более 80 курганов с погребениями ямной, катакомбной, срубной культур, киммерийцев, скифов, сармат, печенегов, торков, половцев, выявил десятки половецких статуй, обследовал медные рудники. В связи с раскопками в уезде сотрудничал с Бантышем, Рухловым, Харламовым, Стебельским.

Сохранилась в Историческом музее обширная переписка В.А. Городцова по поводу работ и археологических памятников в уезде с профессором Харьковского университета геологом А.С. Федоровским, изюмским археологом Н.В. Сибилевым, донским археологом В.А. Харламовым, председателем Археологического общества графиней П.С. Уваровой, директором Артемовского музея И.А. Часовниковым, земцем Рухловым.

2 июня 1903 года В.А. Городцов пишет графине Уваровой – «выехал в Екатеринославскую губернию для проведения археологических раскопок курганов».

Раскопки 1901 года он закончил у с. Селимовка (Шаховка) Изюмского уезда. Это село (ныне Кировка) примыкает с ЮЗ к знаменитому с. Черногоровка (по раскопаным там погребениям киммерийцев) на современной окраине г. Северск (в начале XX ст. – Яма).

10 июня 1903 года В.А. Городцов осматривал поля с СВ от Ямы в так называемом Каменском участке министерства земледелия, у с. Родионовка (ныне также часть Северска).

В.А. Городцова заинтересовало устройство прудов, плотин, их размещение, способы отвода воды. Здесь же дневник содержит любопытные заметки о том, что в Бахмутском уезде «повсюду кладут покойникам монеты, привязывая их к поясу».

В.А. Городцов пишет, что крестьяне хуторов хоронят покойников без священников, окуривают могилу ладаном в горшочках и помещают затем горшки в могилу. Священники же «сыпят в могилы угли из кадила».

Интересно, что наблюдение В.А. Городцова о помещении монет в могилы нашло свое подтверждение во время раскопок С.М. Дегерменджи казацкого кладбища XVIII ст. у Хайловских хуторов (с. Ильичевка, в 20 км от Ямы). У поясов покойников были медные монеты Екатерины.

В.А. Городцов занимался не только раскопками курганов, но и собирал более поздние древности. У хут. Кузьминовка Городцов обнаружил под курганами на берегу р. Бахмут и притока Кудрявки мощный неолитический слой.

В дневнике мы видим рисунок татарской глиняной курильницы XVI-XVII веков, которую ученому дали крестьяне хут. Кузьминовка. Кувшин-курильница имел ручку, биконический корпус, кольцевидный поддон и треугольные прорезы по корпусу, фигурную крышку. Городцов указывал, что такая же курильница была найдена в Великой Камышевахе Изюмского уезда.

В процессе раскопок у В.А. Городцова возникла идея написать статью «Враги истории народов, обитавших в Бахмутском уезде».

Эта рукопись датируется 18 сентября 1903 года и завершена в с. Райское в имении Ф.А. Бантыша. Фамилия Бантышей встречается в земских и дворянских документах уезда с середины XIX столетия. В 1883-1890 годах А.А. Бантыш был уездным предводителем дворян. Ф.А. Бантыш и В.А. Бантыши были членами уездной земской управы и «гласными» губернского земства в 1890 году. В.А. Бантыш с 1888 года был почетным мировым судьей уезда.

Ф.А. Бантыш помогал В.А. Городцову вести раскопки курганов в своих имениях у с. Камышеваха и хут. Пески, выделил деньги.

В неопубликованной статье «Враги истории народов...» Городцов отмечает отрицательную роль крымских татар и русских, объединенных «одинаковым гордым невежеством, освященным религиозным фанатизмом» в уничтожении памятников археологии. Мысли ученого полны возмущением - называет грабителей «подлыми тварями», лезли в могилу «без всякого риска», темной ночью, выбрав кратчайший путь, через узкую яму добирались до сокровищ покойника, «небрежно разбрасывая его бранные останки по углам загробного жилья».

Ограбление могил, по мнению В.А. Городцова, началось уже со времен катакомбной культуры, когда грабитель лишал «исторического имени самых богатых людей, уничтожал цвет современной ему культуры и цивилизации». Сколько здесь философии и даже поэзии в прозе.

О поздних кладоискателях Городцов писал, что действовали они наугад, с большими трудностями, огромным размахом и уничтожали все непонятное им. «Невежество и алчность способны проделывать невероятные труды», «особенно энергично работают хохлы и шахтеры в заводских селениях». В.А. Городцов упоминает управляющего – немца Кребса в имении «светлейшего Ливена», который в районе Юзовки разграбил множество курганов.

Своего рода шуткой ученого можно назвать оценку курганного грызуна бабака. Он предполагает, что имя «бабак» («бабашня») перешло в Бахмуте «на городских жуликов и бродяг». Наиболее поврежденные грабителями и кладоискателями курганы Городцов встречал в южной части Бахмутского уезда. Он тщательно зарисовал разрезы так называемых «майданов», типичных грабительских и кладоискательских ям с разрушенными погребениями.

Раскопки в уезде, вероятно, дались Городцову нелегко. Особенно его поразили наемные рабочие – крестьяне. Интеллигентный, просвещенный ученый в самой уничижительной форме пишет в заметке «К характеристике рабочих Бахмутского уезда», что для нанимаемых им рабочих характерны «лень, бессовестность и склонность к мошенничеству – основная черта рабочих, с которыми пришлось иметь дело на протяжении всего уезда... крестьяне здесь хуже бродяг». Они роптали – утром на тяжелый труд, ругали за плохие харчи. Договорившись с вечера, не выходили на работу утром, бросали работу на второй-третий день, требовали плату не менее рубля в день, без надзора кончали работу и ложились спать, «отвечают дерзостью или принимают вид озлобленной ворчащей бродячей собаки». Как не стыдно было, но Городцов вынужден был отметить постоянные отлучки рабочих «по естественной надобности». «За компанию идут по двое - трое, ... сняв штаны стараются дольше сидеть в этом гарантированном положении, однажды на наших глазах рабочий уснул в этом положении». Если рабочих посылали за ведром воды утром или лопатами, то приходили они к вечеру. «Успех работы чрезвычайно малый», так как копачи «ко всякого рода забастовкам чрезвычайно склонны», часто бросали лопаты, ругались и призывали других последовать их примеру.

Можно только предположить, что В.А. Городцов написал такие заметки именно в Бахмутском уезде потому, что здесь было много, в отличие от Изюмского уезда, пришедших крестьян, рабочих, «перекати-

поле», устремившихся в Донбасс или «Новую Калифорнию» по образному выражению поэта Александра Блока.

Из дневниковых записей видно, что В.А. Городцов интересовался вопросами экологии и орнитологии в современном понимании этого.

С конца августа 1903 года он постоянно наблюдал и письменно фиксировал миграции стай птиц. В середине августа он наблюдал большие стаи коршунов на р. Кальмиус у хут. Лагери и Пески в течение двух дней, следил за большими стаями дроф (которые нынче полностью вывелись). С середины сентября он отмечает появление больших стай и поведение чибисов и грачей, 19 сентября пишет – «шел пролет гусей стаями по 50, молча без крика». В процессе разборки насыпей курганов В.А. Городцов наблюдал и зарисовывал следы жизни бабака, суслика, сурка, тушканчика, разных насекомых, сделал рисунок жука-курганщика.

Очень любопытны записи о пыльных бурях в уезде весной 1902 года и о том, как в имении Бантыша кукурузными «кулисами» задерживали снег и препятствовали снежным бурям. Ученый даже сделал рисунок «кулис». Идея Докучаева устраивать лесополосы по полям в начале XX ст. еще не нашла поддержки.

В.А. Городцов написал, что «народы, населявшие и посещавшие богатый Бахмутский край, стремились увековечить свою память в истории вещественными памятниками»...

19 сентября 1903 года он отметил в дневнике чудную осеннюю погоду, а уже 20 сентября «погода заметно начала портиться, 21 сентября - дождь, 23-го в Харькове - дождь и ветер, 29-го в Москве - снежно, 30-го - в Ярославле снег, настоящая зима».

11 октября 1903 года В.А. Городцов начинает писать отчет о финансовой деятельности: израсходовано на раскопки в Бахмутском уезде 1700 рублей, из них выделено Московским археологическим обществом 1200 рублей, заводом Джона Юза (Новороссийское общество) – 400 рублей и Ф.А. Бантышем – 100 рублей. Многочисленное дворянство Бахмутского уезда и богатые купцы-промышленники Бахмута, как мы видим, участия в раскопках В.А. Городцова не принимали.

Выйдя в отставку, В.А. Городцов устроился на постоянную работу в Исторический музей до 1929 года. С ним связано расширение и коренная реконструкция археологических зал музея, издание путеводителей по музею (1921-1923). В 1907-1914 годах преподавал археологию в Московском археологическом институте, в 1915-1918 годах в Народном университете имени Шанявского. С 1918 года профессор Московского университета,

профессор ИФЛИ им. Чернышевского; в обеих вузах возглавлял кафедры археологии. Одновременно являлся активным сотрудником Института истории материальной культуры Академии наук СССР. Оставил множество учеников.

Отсутствие археологических материалов в Артемовском окружном музее, созданном в 1924 г., вынудило его директора И.А. Часовникова обратиться к В.А. Городцову.

27 августа 1927 года И.А. Часовников писал: «Уважаемый профессор! Артемовский окружной музей приступил к изучению Артемовского округа (Бахмут. уезд Екатер. губ) в археологическом отношении. Очень ценно для музея иметь Ваши труды по раскопкам, которые вы производили в нашем округе. Музей обращается к Вам с просьбой передать ему таковые».

Возглавлял археологическую секцию РАНИОН с момента её организации. Несколько лет руководил Археологическим отделом Главнауки Наркомпроса РСФСР. Состоял почётным и действительным членом многих советских и зарубежных научных обществ и учреждений.

14 января 1943 года получил звание заслуженного деятеля науки, 4 ноября 1944 года, за выдающиеся заслуги в деле подготовки специалистов для культурного строительства, указом Президиума Верховного Совета СССР награждён орденом Ленина.

Умер 2 февраля 1945 года в Москве. Похоронен на Новодевичьем кладбище.

Зайцев Борис Петрович

Родился 30 ноября 1927 года в поселке Еленовские карьеры Бешевского района Сталинского округа (ныне г. Докучаевск Донецкой области) в семье служащего. В 1934 году, в связи с переводом отца на работу в Сталинское рудоуправление, семья переехала на постоянное место жительства в г. Сталино, Здесь он окончил шесть классов 18-й средней школы. В период войны, с октября 1941 года по октябрь 1943 года, вместе с семьей находился в эвакуации на станции Ленинабад Таджикской ССР, где продолжил учебу в железнодорожной школе. После освобождения Сталинской области от немецких оккупантов вернулся в пос. Еленовские карьеры, и продолжил учебу в средней школе. В начале декабря 1944 года прямо со школьной скамьи был мобилизован в ряды

Красной Армии. Военскую службу проходил в зенитно-артиллерийских частях Московского округа противовоздушной обороны.

После демобилизации в марте 1951 года приехал в г. Яма (ныне г. Северск) Донецкой области. В этом же году окончил 10-й класс Ямской вечерней школы рабочей молодежи и поступил на первый курс исторического факультета Харьковского государственного университета. С тех пор жизнь и трудовая деятельность Б. П. Зайцева тесно связана с историческим факультетом Харьковского университета.

С октября 1955 года начал работать старшим лаборантом археологического музея университета при кафедре древней истории и археологии. Возглавлял кафедру крупный ученый, профессор К.Э. Гриневич.

В 1956 году Б.П. Зайцев окончил исторический факультет. В январе 1959 года Б.П. Зайцев переведен на должность заведующего археологическим музеем, которую занимал до сентября 1964 года.

За время работы в археологическом музее Б.П. Зайцев ежегодно участвовал в экспедициях, которые проводились археологами Харьковского университета К.Э. Гриневичем, Б.А. Шрамко, В.И. Кадеевым.

В 1955-1964 годах участвовал в археологических экспедициях под

руководством доцента Б.А. Шрамко на территории Харьковской, Полтавской, Донецкой, Ворошиловградской, Белгородской и Курской областей; в работе ольвийской археологической экспедиции под руководством профессора К.Э. Гриневича и херсонесской археологической экспедиции под руководством доцента В.И. Кадеева. Непосредственный участник археологических раскопок курганов бронзового века у

населенных пунктов Пески Радьковские (Харьковская область) и Амвросиевка (Донецкая область), курганов близ г. Люботина, городища у с. Караван (Харьковская область), Люботинского городища, Бельского городища скифского времени (Полтавская область); славянского Донецкого городища под г. Харьковом и др.

В 1956-1964 годах совместно с В.И. Кадеевым, Э.М. Кадеевой, В.К. Михеевым, В.П. Андриенко и др. участвовал в археологических разведках на территории Харьковской, Донецкой и Ворошиловградской областей. В эти же годы произвел ряд самостоятельных археологических разведок, уделял при этом внимание поиску поселений и могильников первых веков н. э., так как научная тема, над которой работал Б.П. Зайцев, была связана с исследованием памятников Черняховской культуры в бассейне Северского Донца.

1 сентября 1964 г. на историческом факультете Харьковского государственного университета была создана новая кафедра – «историографии, вспомогательных исторических дисциплин и методики истории». Со времени основания кафедры Б.П. Зайцев работал здесь преподавателем, старшим преподавателем, доцентом. С января 2002 года по 2010 г. работал в должности старшего научного сотрудника исторического факультета.

С 1958 года Б.П. Зайцев читал курсы по археологии, источниковедению, архивоведению, исторической хронологии, специальным историческим дисциплинам «Методика археологических разведок и раскопок», «Нумизматика», «Письменные источники по истории России XVI-XVII вв.», «Русская хронология», «Нумизматика и геральдика», «Советская эмблематика» и др. В начале 1990-х годов читал курс «Специальные исторические дисциплины» студентам Харьковского института культуры.

15 апреля 1969 года на заседании Ученого совета исторического факультета ХГУ Б.П. Зайцев защитил диссертацию на соискание ученой степени кандидата исторических наук «Эмблематика Советской Украины».

Основные направления научной работы Б.П. Зайцева с 1964 года: специальные исторические дисциплины, историческое краеведение, история Харьковского университета. Автор свыше 400 научных, научно-популярных, историко-библиографических и методических работ.

Б.П. Зайцев являлся членом редакционных коллегий серий сборников архивных документов и материалов, подготовленных сотрудниками

государственного архива Харьковской области: «Старовинні міста Харківщини» («Богодухів», «Валки», «Вовчанськ», «Зміїв», «Золочів», «Ізюм», «Краснокутськ», «Куп'янськ», «Чугуїв») и «Краю мій, Слобожанщино!» («Бабаї», «Мерефа», «Огульці», «Харківський район») и др.

С.И. Татаринов и Б.П. Зайцев

В 1970-1980-х годах Б.П. Зайцев – заместитель декана факультета по научной работе. С 1983 года совместно с доцентом С.М. Куделко инициировал проведение ежегодных студенческих научных краеведческих конференций на факультете. Б.П. Зайцев – исследователь и популяризатор истории Харьковского университета.

Б.П. Зайцев имел награды: орден «За мужність» III степени и девять медалей. С 1996 года являлся сотрудником Восточно-регионального Центра памятниковедения Национальной Академии наук Украины и краеведов».

Во время своих летних отпусков 60-70-е гг. в Яме-Северске вел археологические разведки у с. Платоновка-Серебрянка, рисовал половецкие статуи в Артемовске. Умер в 2014 г.

Пряхин Анатолий Дмитриевич

Родился в 1936 г. в небольшом городке Елец Липецкой области. Среднюю школу Анатолий Пряхин закончил в Московской области, поступил в Воронежский государственный университет на историко-филологический факультет. Уже в студенческие годы Анатолий Пряхин начинает заниматься наукой в археологическом кружке, которым руководила А.Н. Москаленко. Огромное влияние на становления Анатолия Пряхина как ученого оказала археологическая экспедиция под руководством академика Бориса Рыбакова. Предметом исследования данной экспедиции был древний русский город Любеч.

А.Д. Пряхин и С.И. Татаринов

Анатолий Пряхин с экспедицией Воронежского университета копает Воргольское городище. Благодаря этим раскопкам студент получил обширный материал для своей дипломной работы в 1962 году. Анатолий Пряхин стал лаборантом кафедры, активно участвуя в целом ряде конференций, экспедиций. Он продолжает исследовать археологические памятники Древней Руси, сначала под руководством, а затем и совместно с Анной Москаленко. Архангельское городище, Борщевский могильник.

Другой сферой научных интересов стала эпоха бронзы – в ее изучении Анатолий Дмитриевич достиг наиболее значительных успехов и получил не только национальную, но и международную известность. Бронзовому веку посвящена была его диссертация в 1966 году. Данная работа содержала ценные сведения по истории Подонья второго - начала первого тысячелетий до нашей эры. В конце 60-х – начале 70-х гг. начались раскопки в Воронеже – в районе водохранилища.

Анатолий Дмитриевич в 1977 году становится доктором наук, через год получает звание профессора. Всего за период своей научной деятельности Анатолий Пряхин опубликовал более шести сотен различных научных работ. Его перу принадлежат два десятка монографий. С 1995 г. А.Д. Пряхин стал организатором международных экспедиций на комплексе медных рудников «Красное озеро» в Попаснянском районе у с.Ново-Звановка в Донбассе, ежегодных международных конференций по истории древнего горного дела, посещает бахмутские медные рудники, Артемовский и Часовоярский музеи, выдвигает идею их музеефикации и создания археологического заповедника.

В конференциях участвовали доктора исторических наук Е.Н. Черных, С.Н. Кузьминых, В.В. Отрощенко, Я.П. Гершкович, Р.А. Литвиненко, А.Л. Нечитайло, С.Н. Братченко и многие другие.

Телегин Дмитрий Яковлевич

Родился 26 октября 1919 г. в крестьянской семье в с. Плисовое Змиевского района Харьковской области. Семья, в которой было девять детей, вынуждена была бежать от голода на Донбасс, в г. Константиновку, где в 1934 г. Дмитрий окончил семь классов средней школы, а через два года – учительские курсы. Работая учителем начальной школы Велико-Янисольского р-на Донецкой обл., заканчивает Марьинскую педшколу, в 1941 г. – истфак Славянского пединститута. Проработав несколько месяцев директором средней школы в с. Красное Селидовского р-на Донецкой обл., Телегин в октябре 1941 г. был призван на фронт. Участвовал в штурме г. Кенигсберг, был представлен к боевым наградам. После войны Д.Я. Телегин продолжает свое образование в 1946-1949 гг. на историческом факультете Черновицкого государственного университета, где начинает специализироваться по археологии.

Обучение в аспирантуре Института археологии Академии Наук СССР в 1949-1953 гг. под руководством академика АН СССР П.П. Ефименко завершилось успешной защитой Д.Я. Телегиным кандидатской диссертации «Неолитические памятники на Среднем Донце», которая базировалась на исследованиях в родных краях.

В 1967 г. Д.Я. Телегин защитил докторскую диссертацию «Днепро-донецкая неолитическая культура». Выделенная им культура стала с того времени хрестоматийной, а опубликованная в 1968 г. монография «Днепро-донецкая культура» поставила Д.Я. Телегина в ряд выдающихся европейских исследователей.

Многие годы научные интересы Дмитрия Яковлевича были связаны с археологией Донбасса. Он изучил ряд неолитических стоянок при сооружении плотины Славянской ТЭС у с. Райгородок. В 1966 году, когда при строительстве оросительной системы в г. Яма был разрушен уникальный плитовой могильник эпохи энеолита, Д.Я. Телегин провел там экстренные раскопки.

В 1984 году ученый одним из первых среди известных украинских археологов осмотрел открытые С.И. Татариновым стоянки горняков-металлургов эпохи бронзы у Бахмутских медных рудников и многие годы помогал в организации их исследований.

Вся научная деятельность Дмитрия Яковлевича связана с Институтом археологии НАН Украины, в котором он более 20 лет возглавлял отдел археологии эпохи камня и Полевой комитет. Он был инициатором создания многих научных изданий: журналов «Археологія», «Краткие сообщения Института археологии», ежегодников «Праці центру пам'яткознавства» и «Лаврський альманах», был редактором первого тома «Археології Української РСР» (1971, 1985 гг.). Д.Я. Телегин подготовил десятки профессиональных археологов, вел активную преподавательскую

работу, был профессором кафедры археологии и музееведения исторического факультета Киевского государственного университета им. Т.Г. Шевченко, где с 1973 по 1980 гг. читал курс «Основы археологии» и спецкурсы по истории мезолита и неолита Украины. В 1974 г. он организовал при кафедре хоздоговорную археологическую экспедицию Научно-исследовательской части Киевского университета, работавшую до 1994 г.

Д.Я. Телегин руководил крупными комплексными археологическими экспедициями, как «Кременчугская», «Днепродзержинская», «Славутич», «Днепр-Донбасс». В составе последней экспедиции в 1974 г. работал и Артемовский отряд С.И. Татаринова, исследовавший курганы с уникальными погребениями древнеямной культуры у с. Лукашевка Сахновского р-на Харьковской обл.

Выдающийся ученый внес весомый вклад в охрану археологического наследия Украины, он стоял у истоков Украинского общества охраны памятников истории и культуры, длительное время возглавлял секцию памятников археологии.

Особое место в его работе занимало проведение на базе НИЦ «Часи козацькі» ежегодных конференций «Новые исследования памятников казацкой эпохи в Украине», что позволило артемовским историкам опубликовать ряд статей о казацкой истории Бахмута и края.

Д.Я. Телегин много сделал для утверждения международного авторитета украинской археологии. Его работы опубликованы во многих странах Европы и в США.

Большой международный резонанс получили, в частности, изданные в Оксфорде монографии «Дереивка. Поселение и могильник эпохи меди Среднего Поднепровья» (1986), «Неолитические могильники и население бассейна Днепра» (1987, в соавт. с И.Д. Потехиной), а также книга «Антропоморфные стелы Украины: ранняя иконография индоевропейцев» (Вашингтон, 1994, в соавт. с Дж. Меллори).

За годы плодотворной работы опубликовал около 500 научных и научно-популярных работ, в том числе 15 монографий. В научном архиве Института археологии НАН Украины хранятся 72 отчета за проведенные им археологические экспедиции. Деятельность Дмитрия Яковлевича была высоко оценена государством и учеными: лауреат Государственной премии Украины, почетный академик РАН, лауреат премий им. В.Хвойки и «Золотой скиф».

Дмитрия Яковлевича отличало ярко выраженное благожелательное отношение к молодым коллегам, порядочность, доброта, готовность поделиться знаниями, поддержать в трудные минуты, защитить от необоснованных нападок.

Черныш Евгений Николаевич

Родился 11 декабря 1935 в Москве. Заведующий лабораторией естественно-научных методов Института археологии РАН, доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук.

Основные научные интересы: применение методов естественных наук в археологии; древнейшее горно-металлургическое производство на территории Евразии; история производящей экономики; основные закономерности развития и факторы существования древних культур; структура Евразийского мира.

Археологические и геолого-археологические экспедиции: Монголия, Забайкалье, Средняя Азия, Южный и Средний Урал, Северное Причерноморье, Северный и Южный Кавказ, Восточная Анатолия, Балканы.

Впервые после геологов братьев Носовых, археолога В.А. Городцова, археолога и историка А.С. Федоровского ученый обратил внимание на следы древней плавки медных руд в Бахмутской котловине. Однако обследование Е.Н. Черных в 1969 г. Бахмутского края было неудачным, без участия геологов-медников ПО «Артемгеология» В.В. Грабянского, А.М. Эдельмана, что привело к неверным выводам об уничтожении древних рудников горными работами 19 столетия.

Е.Н. Черных и Татаринов С.И.

После открытий С.И. Татаринова стоянок горняков-металлургов, раскопок медеплавильных горнов эпохи бронзы у с. Клиновое, Пилипчатино, Вискривка, Медная Руда. Е.Н. Черных безоговорочно поддержал открытие Донецкого горно-металлургического центра эпохи бронзы и помогал публиковать новые материалы в журнале «Советская археология».

В 2003 г. на базе Бахмутских медных рудников состоялся Международный конгресс по горной археологии под руководством Е.Н. Черных, А.Д. Пряхина, В.В. Отрощенко, А.Л. Нечитайло.

Ученые-археологи Украины, России, Польши, Испании, Германии, США посетили Артемовский и Часовоярский музеи, медные рудники у с. Пилипчатино и Клиновое.

Харламов Василий Акимович

В отделе письменных источников ГИМа (Москва) хранится огромная переписка В.А. Городцова с учеными-коллегами, краеведами, иностранцами.

Интересна личность В.А. Харламова. В письме 24 апреля 1903 г. графиня, председатель Русского Археологического Общества П.С. Уварова сообщала В.А. Городцову – «Пишу из Екатеринослава, куда приехала вчера вечером, проведя удачный день в Харькове... На карте, на которой вы намечали свои раскопки вероятно помещена территория вдоль левого берега Кальмиуса... Весьма возможно, что мы туда направим одного из представителей Донецкого края Василия Харламова с целью обследовать левый берег р. Кальмиус, которого правый берег будет изучен вами».

Первое письмо В. Харламова написано В.А. Городцову 19 мая 1903 г. – «посылаю вам буклетные билеты. Ежели работы ваши в Бахмутском уезде затянутся, то билет можно будет возобновить. Относительно медицинского свидетельства я также вам устрою. Врач Бахмутской земской больницы В.М. Стебельский с охотой выдал вам все необходимые листы, лишь вам приехать к нему, обо всем с ним переговорил... Желал бы очень побывать на раскопках» .

Упоминаемый в письме В.М. Стебельский был известным врачом уезда, возглавлял земскую больницу в Бахмуте. Он родился в Бахмутском уезде в крестьянской семье, окончил в 1885 г. Харьковский университет, работал врачом 1 и 2 участков. Был гласным городской Думы, лечил гимназистов и учеников ремесленного училища. В 1905 г. помогал революционерам, лечил раненых солдат 1-й Мировой войны, «белых» и

«красных», боролся с тифом и во время эпидемии в 1920 г. умер. Как писала газета «Приднепровский край» (30.12.1912 г.) «по инициативе доктора открылся шахматный кружок». В 1914 г. Екатеринославский губернатор не утвердил проект Устава «Бахмутского шахматного общества» и отказал окончательно в июне 1915 г. До 1917 г. В.М. Стебельскому не было равных по шахматам ни в Бахмуте, ни в губернии.

25 мая 1903 г. В. Харламов пишет, что «с большой радостью узнал от графини Прасковьи Сергеевны (Уваровой), что командирован от московского археологического общества для исследования левого берега реки Кальмиуса в пределах Донской области. Для меня очень важно то, что я буду работать под вашим руководством. Я давно хотел этого. Мне общество ассигновало на раскопки 400 р, вам назначили 1000 р. Мне бы очень хотелось перед отъездом из Москвы узнать от вас о времени вашего выезда и условиться о месте и времени встречи, чтобы на месте я мог получить ваши указания относительно плана работ. Может быть вы найдете возможным написать мне теперь о том, что вы предполагаете делать и по какому плану думаете вести свои раскопки. Как устроились насчет рабочих и прочее. В Москве я пробуду до 26-27 мая, 25 мая будет мое венчание. Потом съезжу на неделю в Киев к родителям жены, а потом поеду на Дон. Графиня еще просила зайти к ней по возвращению из Можайска переговорить об условиях командировки. Мне неудобно спрашивать у ней форму отчетности...может вы просветите на сей счет...Адрес мой Москва, Воскресенский проезд, дом Сретенского, кв.8. Летний адрес ОВД, станица Екатерининская 1 округа, киевский адрес Печерск, Московская, 15, кв.2».

29 мая В. Харламов писал, что «семейные мои обстоятельства так сложились, что не мог зайти в музей. Сегодня уезжаю с семьей в Киев. Вещи я посылаю в музей, вы их сложите до моего возвращения в августе. Вещи Сулина пожалуйста потрудитесь переслать сами – Новочеркасск, Донской музей, Ивану Михайловичу Сулину. Сообщите когда поедете на работы и в какое место. Может быть я не утерплю и заеду».

И.М. Сулин был помощником хранителя Музея донского войска в Новочеркасске, автором многочисленных исследований по истории заселения Дона.

Не датированным (вероятно, 1904 г.) является письмо Городцову, где Харламов пишет, что «в пятницу вас не было на заседании, не было на обеде у графини в среду. Поэтому я не мог вам передать списки своих

раскопок на Кальмиусе и брошюру об аналогичных раскопках по Донцу. Самому решительно нет времени побывать у вас, ...буду на заседании в понедельник. С удовольствием жду вашего доклада».

После длительного перерыва В. Харламов написал В.А. Городцову только 29 марта 1914 г. – «Глубокоуважаемый Василий Алексеевич! Очень благодарен вам за память обо мне и присылку Руководства для раскопок. Я с удовольствием просмотрел его и увидел какую работу вы выполнили, какие необходимые сведения для интересующихся археологией. К сожалению, я с 1905 г. занялся политической деятельностью всерьез и забросил любимое мною когда-то дело. Еще и с большим опозданием сожалением я вспоминаю о прерванной связи моей с Московским археологическим обществом..я не помню я вам посылал инструкцию министерства В.Д. «Об охране древностей». 2 года назад какой-то Н.К. Пукашевский и девица Машкина принимали участие в частном совещании членов госдумы по этому вопросу. .. Надо поднять этот вопрос. Жму вашу руку и желаю всего хорошего. Харламов».

Вероятно, В.А. Городцов читал столичные газеты и мог быть в курсе событий в государственной Думе.

Василий Акимович Харламов родился 1 января 1875 г. в хуторе Кременском Усть-Быстрианской станицы. Его отец атаман хутора, урядник Аким Харламов. Окончил Новочеркасской духовное училище, духовную семинарию, Московскую духовную академию и историко-филологический ф-тет Московского университета. Женой была Любовь Васильевна Предтеченская из Киева, дочь военного священника, свадьба с которой упомянута в выше приведенных письмах Городцову.

В.А. Харламов защитил кандидатскую диссертацию «Церковное управление у донских казаков в XVII-XVIII ст.». Преподавал историю в Новочеркасской женской гимназии.

Как член Московского Археологического Общества вел раскопки курганов на Миусе, Кальмиусе и Донце. Находки передавал в Новочеркасский музей и Исторический музей (Москва). Его статьи печатались в «Вестниках» МАО и трудах Археологических Съездов. Д.И. Багaley сообщил участникам XII Съезда о том, что «за недостатком времени не прочтен В.А. Харламовым реферат «Характер церковного управления и церковной жизни в Донецкой области в начале 18 века». Были прочитаны В.А. Харламовым доклады «Об археологических изысканиях в 1 Донском и Донецком округах», «Раскопки по р. Донцу» (преимущественно половецкие захоронения).

Первая русская революция захватила В.А. Харламова, как он писал Городцову – «Я с 1905 г. занялся политической деятельностью всерьез и забросил любимое мною когда-то дело...».

В 1906 г. Харламов был избран членом I государственной Думы. Был депутатом II-IV Дум. Председатель казачьей фракции, активный член партии конституционных демократов. В годы I-й Мировой председатель Доно-Кубанского комитета Земского Союза, организовал несколько лазаретов, где пролечено 18,5 тыс. солдат.

Представитель Временного правительства в Закавказье (Тифлис) с марта по октябрь 1917 г. Депутат Учредительного собрания. Автор Конституции Всевеликого Войска Донского и ярый враг большевизма. Сторонник подчинения атаманов генералу А.И. Деникину. В.А. Харламов возглавлял правительство Юго-Восточной федерации (казаков). Летом 1920 г. выполнял дипломатию в Париже и Лондоне. В Варшаве вел переговоры с Ю. Пилсудским о переброске в Крым казаков.

С 1920 г. жил в эмиграции в Белграде и Праге. Редактировал журнал «Казачий Круг», был членом Ученого совета русского исторического архива чешского МВД, читал лекции по русской истории в Пражском народном университете. При поддержке атамана А.П. Богаевского стал председателем Исторической комиссии. Издал 3 т. «Донской летописи» (о гражданской войне).

В 1944 г. через Германию перебрался в Аргентину. Создал филиал Казачьего Союза и Антикоммунистический центр.

Умер в Буэнос-Айресе в 1957 г. Вполне понятно, почему даже в период «горбачевской перестройки» при описании архива писем В.А. Городцова сотрудники ГИМ не упомянули письма В.А. Харламова. Неизвестно, почему сам Василий Алексеевич так неосторожно хранил письма «ярого врага советской власти» (а, по сути, монархиста-сторонника идеи Великой России), не уничтожил их... Только за эти письма можно было пойти под расстральную статью в 1937-38 гг.

Неисповедимы повороты судьбы. Археология свела вместе крупнейшего археолога России и СССР В.А. Городцова и одного из лидеров антикоммунистического казачества В.А. Харламова... Даже в XXI столетии переписка Харламова с Городцовым в ОПИ ГИМ не атрибутирована.

Глава 2. Трарархи церкви

Агапіт (Вишневський Антоній Йосипович)

Агапіт (Вишневський Антоній Йосипович) був пов'язаний з Бахмутським повітом, діяльністю духовного училища, ЦПШ.

Народився 16 липня 1867 р. в с. Вігів Овручського повіту Волинської губернії в сім'ї диякона. У 1892 р. поступив в Київську духовну академію, закінчив в 1896 р. із званням кандидата богослов'я. В 1896 р. призначений інспектором Полтавської семінарії, в 1898 р. – ректором Катеринославської семінарії із зведенням в сан архімандрита. У 1902 р. у Ісаакієвському соборі Петербургу хіротонісаний в єпископа Уманського, вікарія Київської єпархії, призначений настоятелем київського Золотоверхого монастиря.

З 1908 р. єпископ Владикавказький і Моздокський, з 1911 р. єпископ Катеринославський і Маріупольський.

Під час пастирського відвідування Бахмуту в 1912 р. закликав викладачів гімназій і училищ більш суворо іспитувати євреїв, мав антисемітські проповіді.

Член Помісного Собору РПЦ 1917-1918 рр. 5 травня 1918 р. введений в сан архієпископа.

Після взяття Києва Директорією в 1919 р. очолив

«Синод Української Православної Автокефальної Церкви», заборонив поминання за богослужінням Тихона (Белавіна) Патріарха Московського і митрополита Київського Антонія (Храповицького). Агапіт повернувся до управління Катеринославською єпархією. Після встановлення радянської влади був заарештований, помер у в'язниці Катеринославу від тортур, голоду і тифу в 1925 р. На пропозицію підписати прилюдне зречення Бога відповів: «Якщо скажете, що відрубаете одну руку за іншою, то і тоді я не підпишу зречення».

Іоанікій, митрополит

Іоанікій (в миру – Соколовський Феодосій Семенович) народився 24 березня 1889 р. у с. Мигалка Радомиського повіту Київської губернії у родині диякона. Закінчив Київську духовну семінарію. Під час навчання у Київській духовній академії пострижений у чернецтво з іменем Іоанікій та рукопокладений в сан ієродиякона, згодом – ієромонаха. У 1916 р. закінчив навчання у Духовній Академії отримавши вчене звання кандидата богослів'я за твір «Единоверие в понимании православных раскольников и раскольничаствующих единоверцев». Служив штатним священиком при Свято-Тихвінському жіночому монастирі м. Катеринослава. У 1916-1917 рр. – військовий священик. Під час УНР перебував у брата на Київщині.

21 жовтня 1921 р. архімандрит Іоанікій був хіротонісаний на єпископа Бахмутського, вікарія Катеринославської єпархії.

Незабаром возведений до сану архієпископа. Після арешту Катеринославського архієпископа Агапіта (Вишневського) влітку 1922 р. тимчасово виконував обов'язки керуючого єпархією. Був одружений на бахмутчанці Первушиній.

Восени 1922 р. заарештований Донецьким ДПУ за звинуваченням у

контрреволюційній діяльності та протидії вилученню майна церков. Звільнений після подання офіційної заяви прокуророві про погодження своєї майбутньої архіпастирської діяльності з радянським законодавством. Після звільнення тимчасово очолив Катеринославську єпархію. Преосвященний Іоанікій був видатним проповідником та користувався значним авторитетом серед пастви Донбасу.

У лютому 1924 р. архієпископ Іоанікій був призначений особистим представником Патріарха Тихона у столиці УСРР – м. Харкові та виконуючим обов'язки патріаршого екзарха України на період заслання митрополита Михаїла (Єрмакова). У Харкові архієпископ Іоанікій, з огляду на суттєве розширення своїх повноважень, здійснив архієрейську хіротонію архимандрита Іоасафа (Попова) на вікарного єпископа Бахмутського та Донецького.

Однак внаслідок конфлікту ієрарха з парафіяльною радою Благовіщенського кафедрального собору, 8 вересня 1924 р. розпорядженням Патріарха Тихона архієпископ Іоанікій був переведений до Омська, утім, не підкорившись патріаршому розпорядженню, продовжував автономно здійснювати керівництво Харківською та Катеринославською єпархіями. Тим часом у Катеринославі частина духовенства ініціювала вибори нового єпархіального архієрея, на яких був обраний архієпископ Іоанікій з титулом Катеринославський та Донецький.

З огляду на загострення ситуації у Катеринославській та Харківській єпаріях Патріарх Тихон заборонив архієпископа Іоанікія у служінні в межах відповідних єпархій. По смерті Патріарха Іоанікій, посилаючись на волю пастви, прагнув унормувати свій канонічний статус єпархіального архієрея. Однак, не досягши порозуміння з патріаршим місцеблюстителем митрополитом Петром (Полянським) був заборонений останнім у служінні в межах усієї Православної Церкви.

Того ж року свого інституційного оформлення досяг поміркований автокефальний рух у середовищі Українського екзархату РПЦ. Ініціативна група ієрархів, до якої приєднався архієпископ Іоанікій (Соколовський), у складі єпископів Павла (Погорілка), Феофіла (Булдовського), Сергія (Лабунцева) та Сергія (Іваницького), не досягши порозуміння з Московською Патріархією, ініціювала скликання Собору в м. Лубни 4-5 червня 1925 р. На Лубенському Соборі було утворено новий колегіальний орган управління Православної Церкви в Україні – Собор єпископів України, який користуючись широкою підтримкою ДПУ проголосив лояльність до радянської влади. Переважна більшість українських ієрархів

не визнала юрисдикції самочинного Собору Єпископів, а отже, Українську Церкву спіткало чергове розділення.

Вже на Лубенському Соборі відбувся розрив стосунків архієпископа Іоанікія з єпископом Іоасафом, який під впливом агітації консервативного духовенства залишив Собор під час його роботи. Єпископ Іоасаф вийшов на спокій, оселившись у Новомосковську. Активна пропаганда представників як консервативного, так і обновленського духовенства послабили позиції Іоанікія у Катеринославі, однак про свою готовність прийняти ієрарха проголосили Бахмутський та Луганський окружні з'їзди духовенства. Отже, вже восени 1925 р. у цих містах розпочалось оформлення окружних єпархіальних управлінь Соборно-Єпископської Церкви. Однак, на Донбасі архієпископ Іоанікій не залишився і здійснював архіпастирську опіку над парафіями Бахмутського краю, перебуваючи у Харкові.

У 1927 р. архієпископ Іоанікій був переведений до Ульяновської кафедри з возведенням до сану митрополита. Утім, ієрарх не був радий вмушеному переведенню постійно проявляв свою неприязнь до нового місця служіння. Зрештою, влітку 1933 р. 44-літній ієрарх вийшов на спокій за власним проханням.

17 грудня 1938 р. в Ульяновську було заарештовано 78 представників духівництва, церковнослужителів і мирян. Їм було висунено міфічне обвинувачення у створенні і об'єднанні в «єдину загальнообласну церковно-монархічну, фашистсько-повстанську контрреволюційну організацію» під керівництвом обновленського архієпископа Іоана (Никольського), архієпископа Митрофана (Грінева) та григоріанського митрополита Іоанікія (Соколовського). Вже 29 грудня 1937 р. «трійка» при УНКВС Куйбишевської області для всіх заарештованих ухвалила «швидкий» вирок відповідно до статті 58-10-11 КК РРФСР – вища міра покарання – розстріл.

Пізньої ночі з 17 на 18 лютого 1938 р. вирок був приведений до виконання й у підвалі будівлі Ульяновського НКВС було розстріляно всі 78 чоловік. Серед них були 3 архієреї та більше як 50 священослужителів і черниць.

Цій трагедії присвячена книга протоієрея Всіхсвятської церкви Ульяновська В. Дмитрієва «Симбірська Гологофа».

На Маріупольському кладовищі Бахмуту є пам'ятник-кенотаф митрополита Іоанікія.

Іоасаф, єпископ Бахмутський

Іоасаф (в миру Попов Петро Дмитрович) очолив на Донеччині общини катакомбної Істинно-Православної Церкви, колишній вікарій Катеринославської єпархії, Про преосвященного Іоасафа відомо, що він народився 16 січня 1874 р. у с. Ольховатка Слов'яно-Сербського повіту Катеринославської губернії у сім'ї диякона. Навчався в Бахмутському духовному училищі, згодом – у Катеринославській Духовній семінарії, яку закінчив у 1904 р. й незабаром був висвячений на пресвітера та призначений штатним священиком при церкві Карнаухівського хутора.

У 1910 р. переведений до церкви у в с. Селидівка Бахмутського повіту. З 1911 до 1916 рр. служив при церкві в с. Миколаївка Павлоградського повіту. З 1916 до 1920 рр. служив настоятелем храму в м. Новомосковськ. Тим часом прийняв чернечий постриг з іменем Іоасаф та був зарахований до числа братії новомосковського Самарського Пустинно-Микільського монастиря. У 1922 р. возведений до сану архімандрита та призначений благочинним, а згодом – намісником обителі.

У 1924 р. у Харкові хіротонісаний на єпископа Бахмутського та Донецького. Архієрейську хіротонію очолив виконуючий обов'язки патріаршого екзарха України архієпископ Іоанікій (Соколовський). У червні 1925 р. разом з архієпископом Іоанікієм взяв участь у роботі Лубенського Собору, однак, під впливом агітації консервативного духовенства залишив його роботу та вийшов на спокій. Тривалий час проживав у Новомосковську. У 1928 р. приєднався до правої «іосифлянської» опозиції (Істинно-Православної Церкви), 21 листопада в Ленінграді зустрівся з одним з очільників катакомбного руху – єпископом Димитрієм (Любімовим). 3 травня 1929 р. відновив архіпастирське служіння в Бахмуті, однак вже незабаром місцевий відділ ОДПУ заборонив ієрархові проводити богослужіння. З огляду на це єпископ Іоасаф повернувся до Новомосковська, де в облаштованому домовому храмові проводив священні хіротонії та чернечі постриги.

Преосвященний Іоасаф духовно окормляв «іосифлянські» парафі на теренах Донбасу в Артемівському (Бахмутському) окрузі: з вересня 1930 р. – у с. Миколаївка, з літа 1929 р. окормляв громади – молитовний будинок на ст. Ханжонкова, м. Риково (Єнакієво) Сталінського округу. Громади істинно-православної церкви (ІПЦ) також виникли у Горлівці, Костянтинівці та Луганську (понад 20). З 1929 р. до його юрисдикції

перейшли громади заарештованого єпископа Олексія (Буя) на теренах Воронежської, Дніпропетровської та Подільської єпархій. У 1930 р. число створених ним громад досягло 70, у тому числі 23 в Україні.

Уперше ієрарх був заарештований 16 січня 1931 р. Дніпропетровським ДПУ у м. Новомосковську. Разом з ним також були заарештовані архімандрити Петро (Полознюк) та Серафим (Кравцов). Усього за справою ІПЦ було заарештовано 136 осіб. 2 січня 1932 р. колегія ОДПУ СРСР за «організацію і керівництво контрреволюційною організацією ІПЦ на Україні» (ст. 58-10-11 КК РРФСР) призначила ієрархові покарання у вигляді позбавлення волі строком на 5 років у концтаборі. З матеріалів справи вбачається, що Іоасаф (Попов Петро Дмитрович) «керував діяльністю Дніпропетровської філії ІПЦ. Проводив вербування в організацію нових віруючих, поширював літературу. Винним себе визнав».

Член Харківської групи, обвинувачений Чубцов засвідчив:, що «...контрреволюційна діяльність полягала в наступному:

1. поширенні відозв, листів і тому подібних документів;
2. організації нелегальних зборів;
3. вихованні віруючих в антирадянському дусі проти колективізації, розкуркулення. Ця діяльність проводилася у формі бесід, нібито на релігійні теми, а також під час молебнів, де виголошувалися антирадянські проповіді;
4. організаційній допомозі духівництву у засланні;
5. організаційній роботі, зв'язку з місцями, з'ясуванні кількості прибічників й обробка нових людей». «Керівництво діяльністю Дніпропетровської філії було зосереджено у Попова Петра Дмитровича (Іоасафа), який знаходився на зв'язку з керівниками Харківської філії, обвинуваченими Кратіровим Павлом (Іоаном) і Ленінградським центром контрреволюційної організації». «Крім Дніпропетровської філії Попов керував діяльністю груп ІПЦ в ЦЧО і на Північному Кавказі».

Обвинувачений Толмачов вказав, що «на одному із зібрань на ст. Переїзна Попов казав, що незадоволеність радянською владою, яка помічається в деякій частині населення, потрібно всіма заходами розпалювати, втягуючи невдоволені елементи в тісно спаяну організовану групу. З цією справою потрібно квапитися, оскільки скоро буде війна Радянської республіки з якою-небудь державою і тоді всі ці групи мають бути маленькими штабами на місцях, які керували б контрреволюційною роботою».

Покарання Іоасаф (Попов) відбував у Пермській області в м. Красновішерськ («Вішлаг») у 1932-1933 рр. За постановою Колегії ОДПУ СРСР від 16 лютого 1933 р. він був достроково звільнений з позбавленням права мешкання в 12 містах і прикріпленням до певного місця проживання на термін завершення ув'язнення у Волгоградській області м. Камишин до жовтня 1934 р. У жовтні 1934 р. Іоасаф був знову заарештований. 17 березня 1935 р. Особлива Нарада при Колегії ОДПУ СРСР за «нелегальні богослужіння вдома, контрреволюційну монархічну агітацію» засудила Іоасафа до 5 років виправних трудових таборів. У 1937 р. ієрарх був розстріляний.

Отже, долі православних ієрархів, які шукали вихід і чинили опір свавільній політиці влади Рад завершувалися переважно однаково. Усі вони ставали «ворогами» більшовицької влади, були розстріляні або гинули у катівнях.

Іоаким (Пухальський)

Народився в 1868 р. В 1889 р. закінчив Кам'янець-Подільську духовну семінарію. З 1891 р. на різних приходах. У 1922-1923 р. перейшов в обновленський розкол. У 1924 р. пострижений в чернецтво і хіротонісаний на єпископа Гайсинського, вікарія Подільської єпархії. З 1925 р. єпископ Вінницький. З 1926 р. єпископ Артемівський і Луганський. З 1927 р. секретар українського Священного Синоду. З 1929 р. єпископ Сталінський.

14 грудня 1937 р. звільнений за штат. Можливо, тоді був заарештований. Доля не відома.

Олексій (Дородніцин Аминеподист Якович)

Народився 2 листопада 1859 р. в сім'ї дячка села Успенське Слов'яно-Сербського повіту, закінчив Бахмутське духовне училище, богословську освіту отримав в Катеринославській Духовній семінарії, в Московській Духовній Академії, яку закінчив в 1885 р. із званням кандидата богослів'я.

У 1886 році був призначений на посаду вчителя в Херсонське духовне училище, з червня 1890 р. став місіонером протиштундистом м. Херсона. У 1890 р. о. Анемподист представив в Раду Московської Академії дисертацію

«Церковно-законодавча діяльність Карла Великого». У 1892-1894 рр. за призначенням єпископа Августина служив помічником доглядача Бахмутського духовного училища.

У статті «До програми історико-статистичного опису Ктерінославської єпархії»

А. Дородніцин писав: «Помислити дни первые и лета вечныя, помянув и поучахся». Він дав загальний огляд причин історико-церковних та археологічних досліджень до 2 половини 19 ст. Високо оцінив прагнення єпископа Феодосія

(Макаревського) вести такі дослідження. Вказав обставини, що Катеринослав не мав повної історії і вказав роботу Титова «Листи з Катеринославу»(1849) – викладача історії гімназії. Преосвящений єпископ Сімеон почав роботу з членами Братства святого Володимира по написанню повної єпархіальної історії і археології - «стояло завдання написати про історію церкви і держави перед судом історії, проходські священики повинні використати письмові джерела, данні народних переказів, розкрити розвиток приходів... кожного історико-статистичного опису повинен дивитися на свою працю як на камінь у величній будівлі вітчизняної історії» – писав А.А. Дородницин. Ось принципи, сформульовані Дороднициным. Об'єктивність, безпристрасність, тексти без складних оборотів і іноземних слів, події описувати мовою джерела або переказу. При описі історичних архітектурних пам'ятників не використати специфічні вирази. Звертати увагу на старі церковні описи, книги, межові виписи, письмові книги, грамоти. Ці вимоги опису давніх написів. Рекомендувалося тонкі листи свинцю або олова накладати на напис на камені і легким тиском отримувати відбитки.

Єпархіальним Правлінням планувалося створення особливої комісії при Катеринославській духовній семінарії, яка повинна була друкувати

матеріали в «Єпархіальних відомостях». Планувалося створити церковний музей. У кінці статті А. Дородніцин привів вислів російського історика-філософа Хомякова про значення вітчизняної історії.

У 1900 р. цар Микола нагородив надвірного радника А. Дородніцина орденом Ганни 3 ст. за заслуги по духовному відомству.

У 1901 р. о. Анемподист зайняв місце викладача по викривальному богослов'ю, історії і викриванню розколу і місцевих сект в Чернігівській духовній семінарії. У 1902 р. пострижений в чернецтво з ім'ям Олексія, висвячений в ієромонахи. У 1903 р. отримав призначення на посаду ректора Литовської духовної семінарії із зведенням в сан архімандрита.

30 травня 1904 р. в Харківському кафедральному соборі була здійснена хіротонія в єпископа Сумського, вікарія Харківської єпархії.

У 1905 р. преосвященний Олексій був переміщений на кафедру єпископа Елисаветградського, вікарія Херсонської єпархії, потім переведений на кафедру єпископа Чистопольського, першого вікарія Казанської єпархії, призначений ректором Казанської духовної академії. У 1910 р. по клопотанню Ради Казанської Академії преосвященний Олексій затверджений Синодом в званні доктора церковної історії за роботу «Релігійно-раціоналістичний рух на півдні Росії в другій половині XIX-початку XX століть».

У 1912 р. преосвященний Олексій був призначений єпископом Саратовським і Царицинським. У 1914 р. був призначений на Володимирську кафедру, введений в сан архієпископа. У 1913 р. опублікував «Мораль Талмуда», що зробило його шанованим в середовищі російських монархістів. Архієпископом Володимирським і Суздальським Дородніцин був до весни 1917 р., коли З'їздом духовенства знятий з єпархії за «деспотичне» правління і зухвале поводження з духовенством. У спогадах митрополита Євлогія (Георгіївського) – «після революції паства його прогнала за дружні стосунки з Распутіним: він подарував Распутіну книгу з написом «дорогому мудрому старцю».

Дородніцин переїхав в Київ і оселився в Лаврі. «Він мав прекрасний голос, був відмінним регентом. Зовні був потворний: огрядність його була настільки непомірна, що він не міг дослужити Літургії, не помінявши одягу, знемагав від жару, усіх приголомшував, а коли його мучила спрага, він міг випити мало не відро води... Влаштувавшись в Лаврі, архієпископ Олексій став каламутити ченців-українців і збуджувати їх проти митрополита Володимира в надії добитися його звільнення і самому сісти на його місце».

Після вбивства червоноармійцями митрополита Володимира (Богоявленського) спробував захопити церковну владу в Україні і оголосити автокефалію.

Екзархом України був обраний митрополит Антоній (Храповицький). У 1918 р. Олексій поїхав в Катеринославську єпархію, де організував групу проти митрополита Київського, за церковні інтриги був заборонений. Як писав митрополит Мануїл (Лемешевський) це змусило Дородницина переїхати в Новоросійськ, де в 1919 р. помер від паралічу серця в маленькому монастирі.

Олексій, митрополит (Баженов Дмитро Володимирович)

Народився 21 травня 1872 р. у Севастополі. У 1894 р. закінчивши Таврійську Духовну семінарію був призначений псаломщиком і вчителем церковно-приходської школи. З 1896 р. – наглядач Таврійської Духовної семінарії. У 1898 р. вступив до Московської Духовної Академії. У 1900 р. Дмитро Баженов прийняв чернечий постриг з іменем Олексій і був рукопокладений у сан ієродиякона. У 1901 р. молодий клірик перейшов до Петербурзької Духовної Академії, під час навчання в якій у 1902 р. був рукопокладений в сан ієромонаха. По закінченню Академії, отримавши ступінь кандидата богослів'я, ієромонах Олексій був призначений викладачем історії, літургії та гомілетики до Псковської Духовної Семінарії. З 1904 р. –

помічник доглядача Рязанського Духовного училища. Протягом 1906-1910 рр. – доглядач Бахмутського Духовного Училища. З 2 серпня 1911 р. – ректор Чернігівської Духовної семінарії в сані архімандрита.

8 грудня 1913 р. архімандрит Олексій був хиротонісаний на єпископа Миколаївського, третього вікарія Одеської єпархії. З 1914 р. призначений другим вікарієм тієї ж єпархії. Як єпископ Миколаївський брав участь у роботі Всеросійського Помісного Собору 1917-1918 рр. Наприкінці 1917 р. призначений єпископом Єлисаветградським, першим вікарієм Одеської єпархії. З 1921 р. призначений єпископом Тираспольським, тимчасово керував Одеською єпархією. 26 червня 1921 р. усунений Патріархом Тихоном від управління Одеською єпархією. З початку 1922 р. ієрарх був звільнений з посади першого вікарія Одеської єпархії. З моменту організаційного оформлення «обновленства» визнав над собою владу обновленського Вищого Церковного Управління, й вже незабаром був возведений до сану архієпископа та призначений керуючим Одеським єпархіальним управлінням.

У 1923 р. архієпископ Олексій був переміщений на Казанську кафедру на місце засланого свт. митрополита Кирила (Смирнова). У цьому році був учасником II-го Всеросійського Помісного Священного Собору (I-го обновленського) на якому в числі інших учасників підписав сумнозвісну постанову Собору про позбавлення сану і чернецтва Патріарха Тихона. 16 квітня 1924 р. обновленським Священним Синодом ієрарх був возведений до сану митрополита. Однак, вже незабаром митрополит Олексій поставив перед Патріархом Тихоном питання про своє покаяння за умови, якщо за ним залишиться отриманий в обновленстві сан.

З проголошенням 29 липня 1927 р. Декларації заступника патріаршого місцеблюстителя митрополита Сергія (Страгородського) про лояльність до радянської влади, у середовищі Патріаршої Церкви виникла перспектива виокремлення «правої опозиції», яку очолив Петроградський митрополит Йосиф (Петрових). Усіма єпархіями проти митрополита Сергія виступили опозиційні групи духовенства, які не сприйняли заклик заступника патріаршого місцеблюстителя щодо компромісу з богоборчою владою.

У 1933 р. митрополит Олексій був призначений на обновленську Сімферопольську кафедру. 9 лютого 1938 р., згідно до власного прохання, ієрарх був звільнений на спокій.

15 лютого постановою Трійки НКВС Кримської АРСР був засуджений до вищої міри покарання. Розстріляний 8 квітня 1938 р. Посмертно реабілітований у 1965 р.

Полікарпов Дмитро Васильович

Священиком став «у спадок» – батько був псаломщиком. Дмитро закінчив Самарську семінарію, в 1900 році в 30 років – Казанську духовну академію. Був удостоєний ступеня кандидата богослов'я з правом викладання в семінарії.

Вступив судовим священиком на імператорську яхту «Штандарт». У 1908 році випустив книгу «Спогади і враження першого судового священика під час закордонного плавання в 1900 г.», де писав про довгих переходах, стоянках в іноземних портах, роботі команди на непростому шляху з Севастополя в Кронштадт. Викладав Закон Божий в Кадетському корпусі. У «Списку придворного духовенства на 1914 рік» значиться як один з чотирьох «пресвітерів протоієреїв собору Зимового Палацу». З 1918 року Полікарпов проживає з сім'єю в Самарі. Переїжджає на Південний Урал.

На початку 20-х зять отримує роботу в Брянці (нинішня Луганська область). Полікарпов переїхав до міста Сталіно. У грудні 1925 року настоятелем Свято-Преображенської церкви в місті Сталіно був обраний Дмитро Васильович Полікарпов. У травні 1926 року Полікарпов був заарештований, натовп в декілька сотень чоловік прийшла до будівлі ГПУ на 8-й лінії з вимогою звільнити священика.

Натовп спробували розвіяти за допомогою частин особливого призначення (ЧОП), полетіло каміння, пролунали постріли. Натовп кинувся врозтіч. Призвідників заарештували ... Полікарпова вислали до Харкова, звідки переправили в Бутирку, за постановою Особливої наради при ГПУ заслали в Казахстан.

Дмитро Васильович вибрав місцем проживання Новгород. У 1935 році з нього зняли судимість, в 1937 році заарештували і розстріляли.

Стрельцов Тихон Якович

Питання репресій представників православної церкви набуває великого значення у зв'язку з 100-літтям масового знищення ченців та 80-літтям сталінського терору у Святогірському монастирі. Ми дякуємо знаному історику, ігумену монастиря архімандриту о. Лазару за надані архівні матеріали.

Історія Кліщіївської та Покровської церков Бахмутського (Артемівського до 2015 р.) району дивним чином пов'язана з життям сповідника за віру о. Іоанна (Тихона Яковича Стрельцова – останнього ігумена Святогірського монастиря у 1926 р.

Останній ігумен Святогірського монастиря за часів радянської алади Іоанн (в миру Тихон Якович Стрельцов) народився 16 червня 1885 р. у селянській родині с. Корочев недалеко від слободи Піски-Радьківські Борівського повіту Харківської губернії.

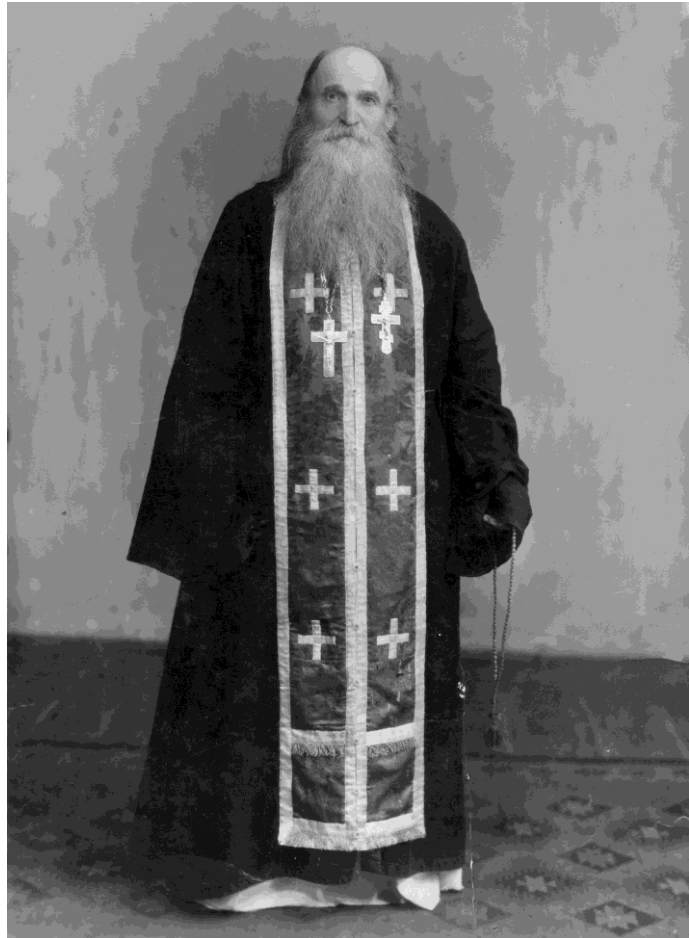
Хлопчик-сирота Тихон Стрельцов побував з паломниками у Святогірському монастирі і став там мешкати. Деякий час був на заробітках на Кубані.

У «Послужному списку» о. Іоанна зазначалося: «С малых лет состоял и обучался послушанию при Святогорской общежительной пустыни в Святых Горах в числе братии».

У 1906 р. з монастиря було призвано на військову службу на Кавказі на російсько-турецькому кордоні, в фортеці Карс служив у 3-й роті кріпосної артилерії. За 4 роки закінчив артилерійське училище графа Воронцова-Дашкова в Тифлісі та займав посаду писаря вищого окладу старшого розряду.

В 1910-1914 рр. у Святогірському монастирі закінчив Місіонерську школу. В 1914 р. був мобілізований на Першу світову війну та служив рядовим у нестройовій частині. У 1918 р. повернувся в Святогірську обитель, де отримав послух в економії монастиря.

3 грудня 1919 р. в 14 корпусах монастиря розмістили військовий 2-й евакогоспіталь для поранених та тифозних хворих червоноармійців. Тихона Стрельцова призначено комендантом усіх будівель, завідуючим

господарством лазарету. «Я служил в Красной Армии» – потім скаже о. Іоанн.

У 1920-1921 рр. як наслідок т. з. «політики військового комунізму», терору селян радянською владою почався повстанський рух. У Ізюмському повіті діяли більше 20 повстанських загонів, які громили загоны «продрозверстки», вбивали червоноармійців.

У липні 1920 р. загін Савонова вчинив напад на госпіталь у монастирі, де вбив 20 червоноармійців, розігнав братію обителі, знищив майно лазарету та скрився у Теплинському лісі.

Тихон Стрельцов сховав від смерті начальника міліції І. Євгенєва, секретаря Ради Слов'янська Левицького, комісара Краснікова та ще 6 червоноармійців. За це Т. Стрельцов отримав особливу подяку. Але пам'ять у влади була короткою...

Після видання декрету «Об отделении Церкви от государства и школы от Церкви» Святогірський монастир був ліквідований, у документах радянської влади він став «бывший Святогорский монастырь, ныне – община верующих». Ця община керувалася Радою на чолі з Головою.

У 1922 р. у документах вилучення церковного майна у Святогірському монастирі послушник Тихон Стрельцов фігурує як Голова Ради общини.

У 1921 р. архімандрит Трифон таємно звершив постриг Т. Стрельцова у чернецтво під ім'ям Іоанн на честь святого Іоанна Хрестителя. Чернець у ті часи не міг очолювати общину віруючих, бо не мав громадянських прав, тому факт належності Тихона-Іоанна Стрельцова до чернецтва було утаємничено.

В червні 1922 р. Донецький Ревтрибунал прийняв остаточне рішення про ліквідацію монастиря. 21 жовтня усі будівлі, господарство монастиря було передано Губсоцстраху для створення Будинку відпочинку, але до 1 грудня 1922 р. при обителі ще мешкали біля 100 ченців.

Невелика група ченців на чолі з ігуменом Михайлом (Галушко) залишилися жити при цвинтарній церкві Усіх святих.

У 1924 р. єпископ Онуфрій (Гагалюк) у Харкові рукоположив о. Іоанна (Стрельцова) у сан ієродиякона.

У 1926 р. за клопотанням єпископа Бориса (Шипуліна) та архимандрита Трифона (Скрипченко) архієпископ Макарій (Звездов) рукоположив ієродиякона Іоанна (Стрельцова) у сан ієромонаха.

З 1926 р. о. Іоан стає наступником о. Михайла та о. Трифона у керівництві братії на території монастиря, «временно исполняющим

должность настоятеля Успенской пустыни во Святых Горах при Всехсвятской кладбищенской церкви».

У 1930 р. архієпископ Харківський і Охтирський Костянтин (Д'яков) нагородив о. Іоанна золотим наперсним хрестом за боротьбу проти обновленського розколу т. з. «Живой Церкви», створеної ДПУ для розвалу Православної Церкви з середини.

У 1931 р. ДПУ заарештувало о. Іоанна за звинуваченням у несвоєчасній здачі срібної «валюти», бо на той час закінчувався обіг срібних монет 50 коп. та 1 рубль 1922-1924 рр. за реформою Сокольнікова.

За це о. Іоанна ув'язнили на 3 місяці до тюрми Харкова. Потім знову 3 місяці за «підробку документів»...

В цей час влада закрила останню монастирську церкву Усіх святих, а ченців виселила... У 1935 (1936) рр. отець Іоанн поселився у рідному селі Піски-Радківські у брата Марка Стрельцова, де проводив таємні богослужіння]. Нелегальний священник став карним злочинцем для радянської влади. 8 жовтня 1937 р. ієромонаха Іоанна знову заарештували.

У справі НКВС писалося: «...Будучи сторонником тихоновской организации Стрельцов ... агитирует за открытие церквей, лично создает церковный актив путем созыва нелегальных собраний. Проводит нелегальные богослужения у себя на квартире, а также исполняет всякие требы...».

«В 1937 г. во время религиозного праздника Троицы собрал у себя в саду религиозников и в своей проповеди выразился: «Настало время безбожное, люди отвернулись от церкви, и думают, что коммунисты спасут их от суда Божиего, но скоро будет война, и у власти будут люди, которые признают Бога».

Т.з. «Трійкой» НКВС по Харківській області ієромонах Іоанн був засуджений за ст. 54/10 п. 1 КК УРСР на 10 років таборів [13].

У листі К. Є. Ворошилову, своєму земляку й другові, отець Іоанн у той час писав: «При двух допросах мною были подписаны протоколы, что я якобы неблагонадежный элемент временно буду под арестом пока кончатся перевыборы... Просидел я в Боровском районе под арестом с 7 октября по 7 декабря 1937 г., через два месяца меня отправили в г. Изюм Харьковской области и заключили в тюрьму, что на Холодной Горе, в 6 корпусе я пробыл под заключением февраль, март, апрель, май, июнь, июль; в августе месяце 1938 г. была врачебная комиссия и меня по болезни признали к 4 категории только на легкие работы, и в августе 1938 г. меня по моему желанию отправили на этап на работы, абы не сидеть в тюрьме, и

прибыл я в Каргопольский исправительно-трудовой лагерь НКВД Архангельской области».

У таборі сел. Єрцево Архангельської області, не дивлячись на вік 53 роки та слабке здоров'я, священник Іоанн працював на лісоповалі.

У квітні 1943 р. «в порядке директивы НКВД, НКЮ и Прокурора СССР... по определению коллегии Обл. Арх. Суда» отця Іоанна було достроково звільнено з табору.

Повернення у Святогірськ було неможливим, бо по Дінцю стояв фронт і йшли жорстокі бої... Для проживання о. Іоанн обирає м. Сасово Рязанської області.

Так сталося, що у м. Муром за клопотанням настоятеля Благовіщенської церкви протоієрея Веніаміна та по особистому благословенню архієпископа Горьківського і Арзамаського Сергія (Гришина) ієромонах Іоанн був призначений настоятелем Успенської церкви села Крюково Гусь-Хрустального району Володимирської області.

У рапорті за 1944 р. отець Іоанн писав: «Церковь была в ужасном положении, чуть ли не все окна были без стекол, и все в убогой обстановке до невозможности, и пришлось все приводить в должный порядок, выполняя послушание святителя Владыки Сергия. Кроме того, приход очень бедный».

У 1949 р. благочинний Курдовського району протоієрей Іоанн (Бакін) відзначив діяльність ієромонаха Іоанна (Стрельцова): «...Придерживается традициям монашеской жизни... Трезв, смиренен и старателен по благоуукрашению своего приходского храма». За 4 роки приход став багатим, місцевий колгосп заборгував церкві 12502 рублів. Скоріше за все, храм допомагав селянам...

Складена в 1949 р. на отця Іоанна кримінальна справа № П-8693, що знаходиться нині в архіві ФСБ м. Володимир, зберегла для нас пам'ять про деякі події, що характеризують отця Іоанна як людину високо-моральну, пряму, добру і чуйну, повну любові до людей, що прагне їм допомогти і духовно, і матеріально.

Крім того, розкривається там і інша риса характеру отця Іоанна – неухильне стояння в євангельській правді і навчання цьому своїх парафіян.

На час настоятельства ієромонаха Іоанна в Крюково відносяться перші свідчення про його чудотворіння: відомо, що їм був зцілений один з ієреїв Володимирській єпархії.

Приводом для чергового арешту священника Іоанна (Стрельцова) стали такі події. К 25 лютого 1949 р. він був відряджений архієпископом

Володимирським і Суздальським Онисимом (Фестинатовим) у Москву для служіння на торжестві на честь тезоіменитства Святішого Патріарха Олексія I (Сіманського).

Відбулася розмова з керуючим справами РПЦ протоієреєм Миколаєм Колчицьким про відновлення діяльності Святогірського монастиря.

З благословення Патріарха та митрополита Миколая (Ярушевича) отець Іоанн поїхав у Київ до Екзарха всієї України митрополита Київського Іоанна, потім у Ворошиловград (Луганськ) до єпископа Донецького та Ворошиловградського Никона (Петіна).

Наприкінці березня о. Іоанн приїхав у Святогірськ, оглянув залишки монастиря. У листі Керуючому справами РПЦ отцю Миколаю (Колчицькому) писав, що «3 корпуса, в которых размещались до закрытия братия монастыря, отчасти сохранились, «а также собор Успения Божией Матери – можно даже служить – меловая скала и храм святителя Николая, святого славного и всесвятаго Крестителя Иоанна и святого Алексия, человека Божия, а все остальное разрушено немецкими полчищами».

О. Іоанн оптимістично відзначив: «...Нашел, что можно открывать Святые Горы». У Москві ієромонах Іоанн написав заяви з проханням про відкриття монастиря Сталіну та Голові Ради у справах РПЦ Г. Г. Карпову.

Потерпавший не раз від утисків і переслідувань радянської влади, о. Іоанн мабуть ще вірив у щирість тов. Сталіна, який відновив Патріаршество, відкрив Загорську семінарію, а у Києві відкрили 4 монастирі.

О. Іоанн сподівався здати справи по церкві у Крюково, виїхати з доповіддю до Патріарха Олексія. Але 18 червня 1949 р. о. Іоанна вкотре заарештували та посадили до тюрми МДБ Володимира. Почалися численні, багатогодинні допити, очні ставки...

Звинувачували у ворожому ставленні до радянської влади, розповсюдженні провокативних відомостей, в приналежності до антирадянського підпілля, у плітках на керівництво країни, зберіганні монархічної літератури, приховуванні розшукуваних осіб та іншому.

Своєму другу, полковнику держбезпеки О. В. Лебедєву через багато років отець Іоанн напише: «Дорогой Шура, я боялся, что у меня произойдет разрыв сердца...».

О. Іоанн знав істинну причину арешту: «Меня оклеветали ложно трое, – писав він Голові у справах РПЦ Карпову в 1952 р. з табору, – из-за личных интересов, председатель колхоза В. С. Царьков был должен мне более шести тысяч рублей, завхоз И. П. Мальков – четыре тысячи пятьсот

рублей и фельдшерица В. С. Абакулкина – 300 рублей. Все они из села Крюково и брали деньги взаем, а отдавать нечем, поэтому решили лучше отца Ивана загнать, чем ему возвращать обратно».

На протязі 8 місяців слідства о. Іоанн (Стрельцов) був у тюрмі.¹³ лютого 1950 р. Особливою Нарадою при МДБ СРСР ієромонах Іоанн отримав вирок по статтям 58/10 ч. 1, 58/11 КК РРФСР «за участие в антисоветской группе и антисоветской агитации» на 8 років перебування у таборах.

З 8 березня отримав наряд у Особливий табір № 1 сел. Інта КОМІ-АРСР. Потім був табір Абізь. У таборах священник Іоанн відбув 5 років [19]. У січні 1955 р. Верховний Суд КОМІ-АРСР достроково звільнив о. Іоанна (Стрельцова) з табору.

Покровська церква села Карлівка-1 (с. Кліщіївка). Села Карлівка-I і Карлівка-II засновані поміщиком штаб-ротмістром Сергієм Шультіним, шляхом переселення кріпаків із Белгородського та Слов'яносербського повітів. С.О. Шультін був родичом та спадкоємцем учасника кавказьких війн генерала П.С. Котляревського.

У 1841 р. у селі була побудована кам'яна церква на честь Покрова Пресвятої Богородиці. При церкві була церковно-приходська школа. Церкву закрили у 1937 році. Німецькі окупанти облаштували у ній конюшню. Церква стояла занедбана, без вікон.

В 1955 р. отцю Іоанну (Стрельцову), що прийняв Кліщіївський храм, влада встановила податок 165 рублів. Парафіян було близько 400 осіб.

Зусиллями священника Іоанна церква була відремонтована: оновлено дах та купол, пофарбовані хрест та купол, побілені зовнішні та внутрішні стіни, вставлені та застеклені вікна. Районна влада закрила церкву.

У 1962 р. о. Іоанна переведено до церкви с. Покровське. Богослужіння у Кліщіївській церкві відновлено з кінця 90-х рр.. Свято-Миколаївська церква села Покровське. Перша згадка про Миколаївську церкву фортеці Бахмут відноситься до 1718 р.

У 1792 р. за розпорядженням уряду бахмутські солевари були переведені до казенних поселян і переселені до нової слободи Покровської на річці Мокра Плотва. Кожен переселенець був наділений землею. Переселившись сюди і відбудувавшись, солевари почали думати про те, як перенести із Бахмуту до слободи свою приходську Свято-Миколаївську церкву.

Старшина Мартин Геєв, староста Іван Фоменко, колишні старі солевари Артем Гордієнко, Андрій Єна, Пилип Чернишов за приписом

сільської «Сборной Избы» уповноважили Дмитра Тесленка виступити перед земським справником лейб-гвардії прапорщиком Шабельським про перенесення Свято-Миколаївської церкви. Своє прохання вони мотивували тим, що церква знаходилась від Покровського на відстані до 10 верст, що було незручно для парафіян.

У зв'язку з цим Бахмутське духовне правління рапортом від 4 лютого 1794 р. представило преосвященному Гавриїлу митрополиту Катеринославському прохання про перенесення церкви, вказуючи такі причини: «нередко в народі бывають болезненные и смертные припадки, и за таким далеким расстоянием, особливо в случае неудобного, в получении христианских треб претерпевают великую нужду...».

Ще однією із причин переносу церкви було те, що при Миколаївській церкві залишилося всього 153 двори і церкву не було за що утримувати. А в слободі Покровській на той час уже було 126 дворів, у хуторах – 65 дворів. Тут проживало 562 чоловіка та 503 жінки.

Генерал-майор Катеринославського намісництва В.В. Каховський розглянув і підтримав прохання про перенесення храму. Для виконання робіт на церкву зібрали 500 руб.

9 липня 1794 р. благочинний протоієрей Петро Расевський освятив місце під церкву, а вже 30 вересня перенесену з м. Бахмуту дерев'яну церкву встановили. Богослужіння з цієї нагоди очолив священик Сава Андрієвський.

У 1908 р. до Покровського приходу належали: Ново-Олександрівка, Церкву у селі зруйнували у 1930 рр.

У с. Покровське о. Іоанн (Стрельцов) придбав великий будинок та перепланував його під храм свт. Миколая. В ньому було зроблено однорядний іконостас, а в олтарі за престолом встановлена глибоко шанована о. Іоанном ікона Святогірської Божої Матері.

Поруч з храмом побудували Будинок для приїжджих, де вони мешкали, їх годували. сільської Ради на початку 2000-х років.

Помер ігумен Іоанн (Стрельцов) 24 вересня 1970 р. і був похований на покровському кладовищі. Церкву в с. Покровському остаточно закрили.

Підновлено богослужіння у Молитовній кімнаті

У 2001 р. ченцями Святогірського монастиря відбулося набуття мощів о. Іоанна та їх урочисте перенесення в Успенський собор обителі. У 2008 р. ігумена Іоанна (Стрельцова) було канонізовано як сповідника за віру.

Феодосєв Микола Андрійович

Народився 1 лютого 1893 р. в с. Зайцево-Микитівка. У 1907 р. закінчив Бахмутське духовне училище (при Олексії Баженові). Його батько протоієрей Андрій Феодосєв правив службу в 1896-1913 р. в храмі Зайцево-Микитівка.

У 1913 р. о. Миколай закінчив Катеринославську духовну семінарію і призначений псаломщиком Олександро-Невської церкви селища Ртутне копальня-Никитівка.

У 1921 р. рукопокладений у священники в приході с. Ряджене Таганрозького округу Ростовської області. У 1930 р. був заарештований Донським ОДПУ «за антирадянську агітацію», отримав 5 років таборів.

У 1943 р. пострижений в чернецтво із зведенням в сан архімандрита, призначений настоятелем Микільської церкви м. Таганрога. Знову заарештований Таганрозьким міськвідділом МДБ у 1949 р. за звинуваченням у «добровільному служінні окупантам, антирадянську агітацію і підтримку німців». Отримав 10 років в таборі «Озерний»

Тайшету. Повністю реабілітований в 1956 році. З 1956 р. – настоятель Полтавського Свято-Макаріївського кафедрального собору. У 1960 р. хіротонісаний єпископом Чебоксарським і Чуваським. У 1971 р. введений в сан архієпископа. Помер 1972 року.

Глава 3. Педагоги та вчені

Перші педагоги Бахмуту

Царський уряд приділяв велику увагу системі православної освіти та підготовки священників.

Майже у кожному повіті створювалися духовні училища, духовні семінарії у губернських містах. У стінах Бахмутського духовного училища, заснованого у А.В. Лисенковим у 1841 р., працювали доволі талановиті викладачі.

Вартминський Феодосій Іванович був сином протоієрея, працював 4-м вчителем з 14 серпня 1863 р., викладав російську мову, церковний статут та нотні співи. Працював до 3 травня 1869 р. Був священником Благовіщенської, Троїцької церков Бахмуту, законовчителем нижнього відділення повітового (міністерського) училища. Отримував спочатку 128 р 70 к., потім 276 р. на рік. Колишні учні та викладачі відзначали - «Вартминский был человек даровитый, хорошо образованный, начитанный, толково знавший свой предмет и правильно преподававший, был один из наиболее деятельных преподавателей училища. Ученики особенно любили и уважали его за ласковое обращение с ними...Для большего удобства учеников Вартминский закупал нужные учебные книги и потом продавал ученикам по удешевленной цене...дарил ученикам или же одоужал для временного пользования учебные пособия». З метою допомоги бідним учням у придбанні книги, Вартминський заявив училищному Правлінню «о своей готовности жертвовать ежемесячно по три книги в виде премии ученикам, тетради которых будут признаны заслуживающими особенного внимания, нравственного побуждения детей к лучшему исполнению диктовки, чистописания, возбудит в них соревнование». Єпископом Катеринославським Платоном 7 березня була накладена резолюція – «предоставить учителю Вартминскому поощрять наградами учеников».

Вартминський пропонував доглядачу училища А.В.Лисенкову зібрати гроші через обов'язкову купівлю священниками повіту виданої ним проповіді. Ідея викликала невдоволення Лисенкова, який доніс Платону,

що «Вартминский позволяет выписывать руководства по русскому языку, не одобренные Св. Синодом для духовных училищ». У травні 1869 р. Вартминський перейшов на службу у Єлісаветградське духовне училище вчителем Закону Божого.

Вартминський мав велику бібліотеку вдома, якою користувалася міська громада. Було навіть видано «Каталог библиотеки госпожи М.А. Вартминской». Бібліотека, яка була власністю його дружини, була залишена у Бахмуті. У 1869-1870 рр. відома під назвою «городской библиотеки И.А. Нилуса».

Смирнитський Василь Андрійович був сином дякона села Нижнього Слав'яно-Сербського повіту. Почав викладати з вересня 1869 р., зайняв посаду Вартминського і викладав російську мову, церковно- слов'янську мову і церковний спів. «Преподавал ученикам логично, понятно и приспособительно к детскому возрасту; владеет даром слова и умением довести ученика до возможности объяснить и пересказать слышанное, видна учительская практика». З 1879 р. перейшов вчителем латинської мови, молодший вчитель російської та церковної мов. За час служби мав 4 атестації інспекторами єпархії. Кілька періодів був помічником доглядача училища. 4 роки був членом Будівельної Комісії Будинку училищного гуртожитку, до 1884 р. член Правління від вчителів. Виконував обов'язки старости домової училищної церкви. «По должности учителя заведывает ученической библиотекой и чтением книг». Про В.А. Смирнитського у 1892 р. було написано: «принадлежит к числу наиболее трудолюбивых, честных и исполнительных деятелей училища за 50-літній період його існування. 23 года он подвизается на педагогическом поприще, относится к своему делу с искреннею любовью, охотой и энергией. Сознание своего долга и полная преданность ему, серьезное отношение к обязанностям и безусловно неукоснительное выполнение составляют неотъемлемые черты деятельности. Как преподаватель несколько не устарел и не отстал от поступательного движения науки; следит за всеми изменениями в методах и приемах обучения детей. В обращении с воспитанниками всегда ровен и тактичен — к неисправным ученикам относится с требовательностью, к ученикам слабосильным, но усердным снисходителен, оказывает им помощь в свободное от занятий время. Внеклассным чтением книг учениками руководит тщательно».

Ревізор шкільного відділу Святійшого Синоду відомий фахівець початкової освіти, автор посібників для вчителів Росії С.І. Миропольский у 1889 р. відзначив: «учитель Смирнитский опытен, основательно знает свое

дело и преподает с успехом. По своему трудолюбию, скромному характеру Смирницкий имеет доброе нравственное влияние на учащихся».

Підкреслимо, що саме донька Смирнитського Софія стала дружиною поета М.Ф.Чернявського.

Василевська Людмила Олексіївна *(Дніпрова Чайка)*

Вперше про її перебування у Бахмуті почали писати краєзнавці І.М. Овчаренко (Словянськ), В.П. Замковий (Артемівськ) у середині 90-х років. Але документальних доказів так і не навели...

Дніпрова Чайка (Людмила Олексіївна Березіна) народилася в с. Карлівка Херсонської губернії в родині сільського священика. У 1879 році закінчила приватну гімназію в Одесі, працювала у сільській школі. З 1884 року вона працює в Одесі в приватній гімназії.

Разом з чоловіком-істориком Феофаном Василевським письменниця живе в Херсоні. Подружжя Василевських разом із Русовими були одними з небагатьох у Херсоні, де спілкувалися українською мовою, були активними членами Херсонської громади.

З 1908 року Дніпрова Чайка проживає в Києві. Бере участь у роботі київських організацій «Громада» і «Просвіта», знайомиться з М. Лисенком, М. Старицьким, М. Заньковецькою, Оленою Пчілкою, Лесею Українкою, М. Коцюбинським, Б. Грінченком.

М. Лисенко на її лібрето, складені у Бахмуті, написав дитячі опери «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і Весна, або Снігова Краля».

У відділі рукописів Національної наукової бібліотеки ім. Вернадського О.П. Степченко виявила невідому рукописи письменниці про її перебування у Бахмуті у 1916-18 рр.

Перший рукопис на друкарській машинці на 1 аркуші містить враження письменниці від чудових половецьких статуй на хут. Чапліно у 3-верстах від Бахмуту, авторка розмірковує, як зберегти ці унікальні пам'ятки, подано малюнок фігури.

У нарисі «Ступки» (2 друковані аркуші) Дніпрова Чайка пише: «оселя (масток-С.Т.) лежала над трьома проточними ставками, ставки були рибні, особливо верхній...Водопад у кільки сажнів заввишки не всяку рибу пускав, хоча я сама бачила, що кидалася перед вечором риба. Був острівцець з вибудованою альтанкою, котра на літо обставлялася олеандрами у кадупцях, що я теж застала у оранжереї. Коло острівця прив'язані човна...Там пани любили пити чай. Не дуже далеко от того місця стояла хороша купальня, колонада біла, велика з чорним дощаним помостом, де танцювали. В другому кінці ставка була пристань для човнів.

Увесь ставок був обведений клумбою, де ще задержалися многолітні квіти, от як лілії усякі. Садодобні кущі клемантіс, калина, бульденеж, жасмину та інші. Увесь парк кругом ставка штучно посаджений та поділений чистими доріжками, залізними та дерев'яними диванчиками та лавками на самих вигідних місцях, звідки одкривалася краса картин...Крізь видно сліди садової меблі, квітників, ваз і статуй. На одній горі альтанка, на другій ...куточок, де збереглась тяжка гранітова канапка. Двоє гранітових крісел порубані. 1918 році подужали скинути униз і вони

розбилися від свого тягаря...стояла хатка-цяцька. Її було збудовано для панича-дідича, вкрито снопками волошок, а стіни всередині розмальовані квітками та птицями *alfresco*... був тут і возик, і маленький коник, і грядки-хазяйство малого хазяїна.

Маєток був в руках у германців і вони впорядкували як знали і часто вивозили речі з дома, робили потайки, але часто можна було бачити меблі саф'янові, цвяховані позолоченими дрібними цвяшками, скобочками та всякими орнаментами з позолоченої бронзи.

На чорному дворі була велика теплиця, крізь скло видно було масу квітучих олеандрів... Було чимало скота і його германці дуже виїдали-це часто бачила криваві тулуби. Мабуть не звертали увагу на породу. Пани мовчали перед германцями. Нікого не пускали в дім, так що я не бачила сама, як кажуть, багато було цікавого в домі-палаці».

З рукопису випливає, що Людмила Олексіївна пише про маєток померлої генеральші Надії Мажної, але не згадує «Надеждинський» притулок для убогих у Ступках.

Його, мабуть, вже «оприходували» місцеві жителі, як і поруйнували ландшафтний парк...Сьогодні ледь проглядаються залишки штучного озера з острівцем, стоять навкруги столітні тополі, за 100 років «ступяни» зтерли з поверхні землі чудовий ландшафтний парк...Так само, як і колонію голландців біля соляної копальні «Петро Великий»...

З 1911 по 1915 рік письменниця живе на Запоріжжі, пізніше на Київщині.

З початку 20-х років Дніпрова Чайка була прикута до ліжка, пробувала писати лежачи. Померла Дніпрова Чайка у 1927 році. Поховано її у Києві на Байковому кладовищі. Її біографи відзначають, що «до сьогодні немає повного життєпису письменниці, аналізу її художньої й епістолярної спадщини, не зібрані рукописи. Значна їх частина зберігається у рукописних відділах бібліотек, історичних архівах або у приватних осіб».

Гільденштедт Іоган

Вчився медицині у Франкфурті-на-Одері. Докторське звання отримав в 1767 р. в Берліні. З 1769 р. Гільденштедт – ад'юнкт по натуральній історії, в 1771 р. – професор, в 1774 р. – академік. Президент Вільного економічного Товариства (з 1780 р.) у Петербурзі.

Брав участь в академічних експедиціях 1768-1774 р., очолював 2-у Астраханську експедицію. Гільденштедту було доручено обстеження Кавказу в межах Астраханської губернії того часу.

Щоб підняти обсяг виварюваної солі на Бахмутських і Торських солезаводах академік Гільденштедт запропонував в 1780 році: використовувати для печей «земляне вугілля», знайдене в Бахмутському повіті, ввести градирування розсолу на Торських солеварнях за прикладом Старо-Руських промислів «... ця користь у відношенні до українських варниць була ще незрівнянно більше тому що там цілі сім місяців

продовжується велика спека; холод же взимку буває такий помірний, що градірню можна проводити безперервно; до того ж повітря там надмірно сухе і безупинно хвилюється сильним вітром».

Гільденштедт залишив опис свого маршруту. Переклад здійснено М.М. Ломаго, архітектором та істориком м. Лисицанська. «25 августа. Утром я выехал из Бахмута. Дорога шла 9 верст на юго-запад вдоль балки, называемой Четвериковой до истоков ее, затем повернув на запад, 3 версты ехали высокой степью к истокам ручья Наумова, после чего снова повернули на юго-запад и 5 верст ехали через балки этого ручья, далее параллельно реке Кривой Торец 8 верст по возвышенности направляясь к верховьям Торца, к балке Скелеватая или Скелевая, на которой располагался хутор Воропая.

Из балки Скелевой мы проехали 7 верст на SO к балке Малая Железная, и пересекли большую проселочной дорогу из Перекопа в Бахмут, через 8 верст на реке Бахмут, лежала слободка Микитовка. Эта дорога лежала через глинистую очень плодородную степь, с небольшими долинами в которых располагались хорошие сенокосы. Местность у истоков реки Бахмут имеет покатые берега, руда здесь представлена не очень твердым серым песчаником, серо-желтой глиной, покрытые чернозем. И только чуть выше города Бахмута в балке этой реки выходят слои алебаstra, ниже появляются чаще. Эта область на реке Бахмуте заслуживает внимание в продолжении заселения, и надо прилагать усиливать путем заселения здесь пикинерных рот. Сейчас есть только несколько отдельных хуторов и частных дворов бахмутских жителей, на этой реке. Слободка Микитовка является одной из самых крупных из них, в ней 15 крепких домов, в большинстве принадлежащих солеварам. На

реке Бахмут запорожские казаки не живут, своей границей они считают Кривой Торец, за хутора расположенные на левом берегу Торца.

У 1776 р. у промові на 50-річний ювілей Академії наук, виголошеній французькою мовою, Гільденштедт говорив: «Багато відкриттів академіків суть розумові і зумовлені для одних учених, але вони не даремні будуть і для наших нащадків. Інші, напроти, мають безпосередній вплив в цивільний добробут сучасників наших, і кількість сих останніх відкриттів також вельми велика. Золоте століття Росії, в благословенне царювання всеавгавгустійшої Катерини II, був піднесений вельми корисними для нинішніх жителів Імперії фізичними відкриттями Росії академіки по високому велінню її Імператорської Величності, мандрівниками. Він дав «свідчення таких спостережень фізичних і економічних, що можуть бути безпосередньо Вітчизні корисними сотоваришами моїми і мною». Дослідники знаходять у промові цікаві і яскраві передбачення майбутнього. Вперше вказано на значення донецького кам'яного вугілля, на каспійського оселедця, на бахмутську сіль.

Не встигнувши видати опис своїх мандрівок, Гільденштедт помер від тифу внаслідок зараження під час лікування сусідів будинку у Санкт-Петербурзі у віці 36 років у 1781 р.

Гускин Лазарь Матвеевич

Родился 20 марта 1923 г. в Бахмуте в семье рабочего. В 17 лет поступает на физико-математический факультет Харьковского университета. В октябре 1941 г. эвакуировался в Саратов, где поступил на 3 курс университета.

В мае 1942 г. призван в ряды Советской армии. В феврале 1943 г. окончил военное училище. Служил в должности командира взвода, ротным батарее в 20-м и 21-м зенитно-пулеметных полках, в 1724-м и 721-м зенитно-артиллерийских полках(Центральный фронт ПВО, Забайкальский фронт, Приморский военный округ).

С авг. 1945 по окт. 1946 г.г. участвовал в боевых операциях Советской армии на территории Монголии и Китая, служил на военно-морской базе Порт-Артур. Демобилизован в октябре 1946 г. в чине капитана.

Был награжден орденом Красной Звезды и медалями.

С декабря 1946 г. Лазарь Матвеевич возобновляет свою учебу в Харьковском университете и в 1949 г. с отличием заканчивает его.

Еще до окончания университета работал младшим научным сотрудником в НИИ математики при ХГУ. В марте 1950 г. в связи с ликвидацией института переведен на должность ст. лаборанта кафедры теории функций ХГУ.

В сентябре 1950 г. перешел на работу в Харьковский пединститут.

Был ассистентом, позднее ст. преподавателем. В 1952 г. защитил кандидатскую диссертацию «О гомоморфизмах ассоциативных систем». В 1955 г. было присвоено звание доцента.

В феврале 1958 г. перешел на работу в Коммунарский горно-металлургический институт, на должность зав. кафедрой математики.

В апреле 1961 г. защитил в МГУ им. Ломоносова докторскую диссертацию «Полугруппы преобразований». В 1962 г. присвоено звание профессора.

Имел более научных 50 работ в области современной алгебры. Руководил группой аспирантов по специальности «Алгебра» в Коммунарском горно-металлургическом институте и Институте математики АН СССР. В характеристике руководства было написано: «Глускин принимает активное участие в общественной жизни института. Был заместителем председателя месткома института и заместителем секретаря партбюро строительного факультета. Систематически работает над повышением своего идейно-политического уровня. Пользуется авторитетом среди преподавателей и студентов института. Руководит работой студенческого научного кружка, систематически читает лекции для учителей средних школ города. Постоянно работает над повышением деловой квалификации молодых преподавателей из которых, в основном, и состоит кафедра высшей математики».

В сентябре-ноябре 1963 г. работал профессором кафедры математики Машиностроительного института в Ростове. С ноября 1963 г. – профессор кафедры математики Коммунарского машиностроительного института.

С 1965 г. - профессор Харьковского института радиоэлектроники. В июне 1968 г. участвовал в Научной конференции в Чехословакии.

Основные результаты Лазаря Матвеевича связаны с теорией полугрупп. Он способствовал становлению этой теории и превращению её в самостоятельную область современной алгебры.

Л.М. Глушкин неоднократно выступал на Всесоюзных конференциях, публиковался в журнале «Математика». Принимал участие в написании четырехтомной «Истории отечественной математики». О высоком международном авторитете Л.М. Глушкина говорит тот факт, что многие годы он был членом редколлегии международных журналов.

Л.М. Глушкин был блестящим педагогом и организатором учебного процесса. Друзей, коллег, учеников к нему влекли не только научные интересы, но и его яркая личность.

Несмотря на тяжелую болезнь сердца, перенесенную в 1962 г., продолжал вести большую научную и общественную работу. Смерть настигла его внезапно. Накануне он выступил перед школьниками на Дне открытых дверей в институте. 15 апреля 1985 г. Л. М. Глушкин скончался.

Ученики и коллеги Л.М. Глушкина сегодня работают в Харьковском университете радиоэлектроники.

Добров Теннадій Михайлович

Народився 9 березня 1929 р. у Артемівську (по вул. Миколаївській). Сім'я Доброва жила в одноповерховому будинку на розі Радянської і Горбатова, а потім у приватному будинку по вул. Маріупольській.

Його батько Михайло Добров був одним з керівників Донецької залізниці. В кінці 30-х років його кандидатуру запропонували на пост першого секретаря міськкому Бахмуту. Добров був розумною людиною, серйозно подумав і написав в НКВС на себе анонімку. Мовляв, він – син білого офіцера, а мати була активною учасницею банди Марусі, яка діяла в Артемівському районі після революції. В НКВД виявилися теж люди розумні і з почуттям гумору. Всі знали, що батько Михайла Доброва був шевцем, а мати – домогосподаркою. Тому посміялися і не стали давати хід анонімці. Але висувати Доброва на першого секретаря постереглись. На

всяк випадок ... Так він зміг уникнути репресій і вижити.

Коли почалася війна, Михайлові Доброва надали військове звання полковника, відправили на північний фронт, в Карелію, заступником командира полку по політчастині. Разом з ним поїхав і Геннадій. Полк був незвичайний – аеросанний. Геннадій розповідав, що одного разу, коли німці пішли в атаку, вийшло сонечко, і сніг підтанув. Довелося кинути аеросани і відступити. Таким чином, техніка була втрачена, а ком. полку і зама по політчастині Михайла Доброва

засудили до розстрілу. Але щось не зв'язалося, і вони залишилися живі. Так і провоювали до кінця війни. Геннадій був весь цей час при батькові через малолітство. А мати й сестра залишилися в Артемівську в окупації. У автобіографії Добров написав, що в роки Великої Вітчизняної війни був евакуації, працював кіномеханіком в воєнних училищах.

У 1945 р. після закінчення підготовчого відділу Київського політехнічного інституту здав екзамен екстерном був зарахований був зарахований на механічний факультет КПІ. У 1950 р. закінчив механічний факультет, в 1953 р. аспірантуру зі спеціальності «Історія науки і техніки» Інституту теплоенергетики АН УРСР (нині Інститут технічної теплофізики НАН України). Г.М. Добров залишився в інституті молодшим науковим співробітником. В 1953 році захистив кандидатську дисертацію з історії

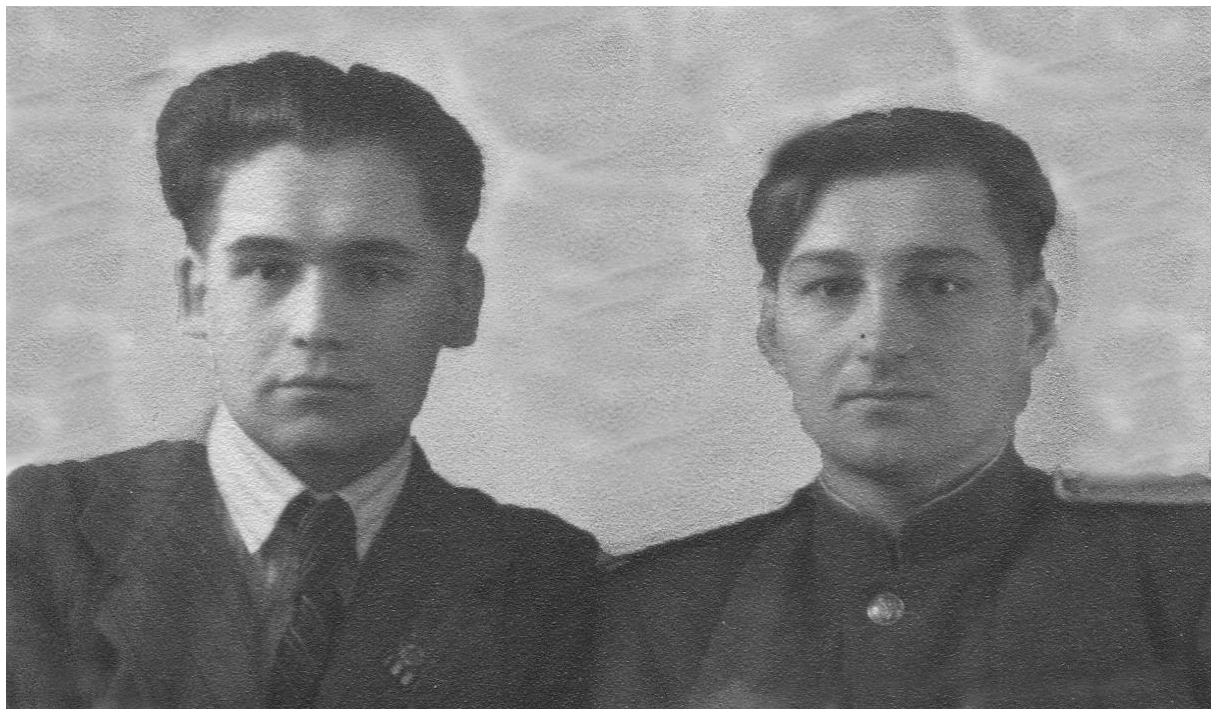
вугледобувних комбайнів. Це було перше наукове дослідження історії вугільних комбайнів яке не мало аналогів.

У 1955-1958рр. Г.М. Добров – другий, а в 1958-1961 роках – вже перший секретар Київського обкому ЛКСМУ. В 1961 р. Геннадій Михайлович зробив нелегкий вибір між майбутньою кар'єрою партійного працівника чи науковця Він повертається до Академії наук, з якою було пов'язано все його подальше життя.

У 1961-1963 рр. Г.М. Добров отримав звання старший науковий співробітник Інституту теплоенергетики, 1963-1964 рр. – працює в Інституті історії, в 1964-1968 рр. завідує відділу історії техніки.

В 1965 р. Г.М. Добров був обраний членом-кореспондентом Міжнародної академії історії науки.

Теплі стосунки з довоєнних часів пов'язували Валентина Григоровича Гриненко та Г.М. Доброва. Дружба з Геннадієм Михайловичем Доброва продовжувалася після війни. Три або чотири рази Доброва всією сім'єю приїздили в Артемівськ і зустрічалися з родиною Гриненко. Геннадій Михайлович запам'ятався величезною ерудицією, невичерпним гумором, і трепетним ставленням до мами з батьком і друзям.

Г.М. Добров і В.Г.Гриненко

У 1968-1986 рр. Г.М. Добров очолював наукознавчі підрозділи в Інституті математики, Інституті кібернетики. В 1971-1976 рр. та 1979-1984 рр. був заступником директора Інституту кібернетики у академіка Віктора Глушкова.

У 1972р. – член Всесвітньої академії гуманітарних і природничих наук. В 1969-1971 рр. та 1984-1986 рр. – голови Ради з вивчення продуктивних сил України (в 1976-1979 рр. – головний дослідник Міжнародного інституту прикладного системного аналізу в Австрії, де виконав дослідження з аналізу проблем управління науково-технічним розвитком).

У 1968 р. Доброву присвоєно ступінь доктора економічних наук, з 1981 р. стає професором, завідувачем кафедри Київського інституту народного господарства. У ці роки поглиблюється вивчення наукознавчих проблем прогнозування найважливіших напрямів науки і техніки, оптимізації потенціалу науки, управління науковими системами і науково-технічним прогресом, наукової політики, технологій програмно-цільового управління планування науково-дослідними і дослідно-конструкторськими розробками, формування науково-технічних програм, питання інновацій. З 1969 р. Г.М. Добров започаткував збірник «Науковедення та інформатика». Перший з вчених, дуже гостро переживав роз'єднаність наукознавства та історії науки, вживав кроки до зв'язку цих напрямів. У 1986 р. при Президії АН УРСР створив Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки.

Важливою була діяльність зі зміцнення авторитету вітчизняної науки. Г. М. Добров був експертом ЮНЕСКО і РЕВ з питань наукової політики, на міжнародних наукових форумах, як науковий керівник робочої групи України брав участь у проектах ЮНЕСКО «Ефективність наукових груп» та «Соціальні оцінки нових технологій у країнах, що розвиваються». Г.М. Добров приймав участь у виданні журналу «Наукометрія» в Будапешті.

У 1988 р. Г.М. Доброва було обрано членом-кореспондентом АН УРСР. Внаслідок важкої хвороби, Г. М. Добров 4 січня 1989 р. помер.

Ім'я Доброва присвоєно Центру наукознавства та історії науки та техніки НАН України (очолює доктор економічних наук Малицький).

Давыдов Борис Львович

Родился и жил до 1930 года в Артемовске, учился в семилетке им. Тимирязева, в здании, на котором сейчас висит мемориальная доска в память школьного товарища – писателя Бориса Леонтьевича Горбатова. Одним из самых ярких воспоминаний того периода является митинг на

площади около памятника Артему в 1924 году, где было внесено предложение переименовать город Бахмут в город Артемовск. «Предложение было поставлено на голосование, и я тоже поднял руку, а потом бежал со всех ног домой, чтобы сообщить отцу и матери эту

потрясающую новость».

Школу окончил в 1925 году. В те годы пионерские отряды организовывались при профсоюзах родителей учеников. «Мой отец был врач и потому я был в пионерском отряде при профсоюзе медицинских работников. Отряд наш носил имя Энгельса.

С тех пор прошло более сорока лет и я плохо помню пионерскую жизнь того времени. Сохранилось у меня в памяти, как мы, пионеры, торжественно выступали на первомайской демонстрации в 1923 году, и я нес знамя отряда. Шли мы под стук пионерского барабана, выбивавшего популярный в то время ритм:

«юный барабанщик, юный барабанщик в барабан свой крепко бьет, старшим братьям - комсомольцам свой привет горячий шлет».

В 1925 году поступил в комсомол, а потом, через несколько лет и в партию. В 1930 году уехал из Артемовска в Краматорск. Учился, стал инженером. Затем, в 1939 году – кандидатом технических наук, в 1947 году – лауреатом государственной премии и доктором технических наук, а затем и профессором. Побывал во многих странах: Китае, Чехословакии, Польше, Финляндии, Норвегии и других.

В числе учащихся школы вместе Б.Л. Давыдовым учились будущий писатель Борис Горбатов (он был на два класса старше), Гриша Пейсахович, профессор Харьковского, медицинского института, доктор медицинских наук, Леон Уральский, главный механик горно-металлургического комбината в городе Джезказгане Казахской ССР,

Евгений Паперный, доцент, кандидат технических наук, заведующий кафедрой автоматики и телемеханики технического института в городе Калининграде.

Иоффе Иуда Ахиллес

Родился в Бахмуте в 1873 г. С семьёй эмигрировал в Америку. Как музыковед и специалист по славянским языкам, был постоянным сотрудником в New International Encyclopedia (1902), «Международный ежегодник» (1900, 1901, 1902), и Nelson's Looseleaf Encyclopedia (1910).

Его главным интересом была идишистская филология, для которой он создал большую библиотеку, включавшую многие редкие ранние тексты на идиш.

Видное место среди его достижений занимают критическое издание (1949) Книги Бове («Бове Бок», 1541) Элияху-Бахура Левита, которое должно было стать первым в трехтомной серии выдающихся работ идишистских филологов.

Следует отметить исследования Иоффе славянского компонента в идише, языка идиш в Америке, факсимильных изданий на идише с 1534 г., различных этимологических вопросов. Иоффе переведены и отредактированы книги с идиш, английским и французский. В качестве редактора он помогал в издании «Psychiatric Dictionary» (1940), L. H. Hensie и J. Shatzky (1940), «Большой словарь языка идиш», 1961 г., первый том которого он редактировал совместно с Юделем Марком. Иоффе был пионером орфографической реформы идиш.

Ерицпохов Борис Фадеевич

Личность Б.Ф. Ерицпохова как педагога и деятеля науки представляет значительный интерес для истории развития народного образования Донбасса.

Еще в 1883 г. по разрешению Екатеринославского губернатора Егор Ерицпохов, армянин, открыл первый в Донбассе и в Бахмуте книжный магазин «с комнатой для чтения», т.е. своего рода минибиблиотекой. Федей Егорович с 1901 по 1916 год был редактором уникальной

еженедельной «Народной газеты Бахмутского земства», где печаталось огромное количество заметок о земских школах, статьи народных учителей, поднимались морально-этические темы.

Борис Фадеевич учился в 20-е гг. в Опытной школе (ныне УВК№11), получил высшее педагогическое образование в 30-е гг. в Артемовском учительском институте, в котором работал до 1950 г.

Дальнейшая судьба Б.Ф. Ерицпохова также связана с педагогической деятельностью в нашем регионе: с Артемовским музучилищем, Артемовским керамико-механическим техникумом, Славянским пединститутом, где он преподавал физику в качестве старшего преподавателя, затем доцента вплоть до 1984 г.

В 1976 г. Б.Ф. Ерицпохов защитил диссертацию кандидата педагогических наук по специальности «Методика преподавания» в Научно-исследовательском институте содержания и методов обучения в Москве и стал первым кандидатом педагогических наук в истории г. Артемовска.

Научные интересы Б.Ф. Ерицпохова, отраженные

в 11 научных трудах и диссертации, лежали в плоскости изучения основных законов физики и разработки эффективной методики их преподавания в средней школе. В частности, в диссертации он разрабатывал проблему определения оптимального объема и формы изложения факультативного курса механики в старших классах. Ученый подчеркивал актуальность введения факультативной формы занятий для изучения разделов, не вошедших в основную школьную программу по физике, но имеющих безусловную когнитивную ценность для учащихся, и в качестве гипотезы исследования сформулировал предположение о том, что эффективное изучение основных законов механики на факультативных

занятиях в старших классах должно базироваться на дедуктивном принципе изложения (от общего – к частному). В основу предложенной ученым авторской методики были положены классические дидактические принципы: системности, преемственности и последовательности, доступности, прочности усвоения знаний, умений и навыков, связи теории с практикой. Их реализация нашла отражение в разработанных основных теоретических положениях исследования: в основе факультативного курса физики должны лежать основные законы механики; все остальные законы выводятся из них как более частные; для прочного усвоения учениками теоретического материала изучение основных законов должно сопровождаться проработкой системы задач и примеров, демонстрирующих их применение в науке и технике.

Эффективность разработанной Б.Ф. Ерицповым методики преподавания факультативного курса механики была подтверждена данными формирующего эксперимента, который проводился ученым в ряде школ г. Артемовска, Славянска, Краматорска и дал позитивную динамику в экспериментальных классах, где факультативный курс механики читался по методике, разработанной автором исследования. Результаты эксперимента подтвердили также справедливость выдвинутой гипотезы о дидактической целесообразности преподавания курса механики на основе дедуктивного принципа изложения, что способствовало развитию у учащихся логического мышления, способностей к аналитике и формированию прочной системной базы знаний.

Таким образом, в свете современных тенденций модернизации образования научно-педагогическое наследие Б.Ф. Ерицпова заслуживает пристального внимания и изучения педагогами в процессе поиска эффективных дидактических подходов и форм организации учебной деятельности учащихся

Жданов Виктор Михайлович

Родился в селе Штепино у ст. Краматорск в семье сельского врача. Отец Михаил Петрович Жданов.

В начале 20-х годов его семья переехала в Бахмут. Отец Михаил Петрович был врачом-терапевтом, мать-фельдшером. Жили по улице Соборной.

Михаил Петрович был одним из основателей Артемовской фельдшерской школы (ныне медучилище), он присутствует на фото студентов и преподавателей с 1926 по 1937 гг.

Виктор учился в Опытной школе (ныне УВК №11). Среди его школьных друзей был Борис Ерицпохов. Одноклассница Вера Добрянская вспоминала о нем, как «о скромном товарище, отличавшемся исключительным трудолюбием и успехами в учении. Разносторонние дарования выделяли его среди сверстников. В 17 лет он показал написанные им первые главы учебника высшей математики», писал он и оперу...

С 1930 г. В.М. Жданов учился в Харьковском мединституте. После окончания в 1936 году медицинского института служил в пограничных войсках Туркестанского округа. Охраняя здоровье защитников границы, изучал наиболее распространенные в регионе страны инфекционные

заболевания.

Воевал на фронтах ВОВ, вернувшись из армии в Харьков, Виктор Михайлович провел большую исследовательскую работу по открытию вируса гепатита – болезни Боткина.

В 1947 году он защитил докторскую диссертацию на эту же тему. С 1946 по 1950 гг. работал в Харьковском институте эпидемиологии и микробиологии.

Затем в 1950-1960 гг. работал в Министерстве здравоохранения СССР, был начальником Главного санитарно-эпидемиологического управления, заместителем министра- Главным государственным санитарным врачом СССР.

Виктор Михайлович учился в Ленинградском физико-техническом институте в Ленинграде с Б.Ф. Ерицпыховым.

Жданов плодотворно работал в ВООЗ в Нью-Йорке. Об этом периоде есть в воспоминаниях Б.Ф. Ерицпыхова, писал письма другу.

С 1961 года руководил Институтом вирусологии имени Д.И. Ивановского, главным научно-исследовательским учреждением страны по проблемам вирусологии.

Более 40 лет жизни Виктор Михайлович посвятил научным исследованиям в области вирусологии, эпидемиологии организации здравоохранения, являлся одним из основоположников отечественной молекулярной вирусологии.

Виктор Михайлович был инициатором успешно завершенной программы Всемирной организации здравоохранения по ликвидации оспы в странах Африки. Одновременно участвовал в создании и внедрении в практику здравоохранения вакцин против полиомиелита, гриппа и других вирусных инфекций.

Виктором Михайловичем внесен существенный вклад в разработку проблемы вирусный гепатитов, синдрома приобретенного иммунодефицита (СПИД), создание диагностических средств для выявления этих, заболеваний.

Виктор Михайлович доказал, что СПИД вызывается вирусом. В.М. Жданов вынужден был поставить перед Политбюро ЦК КПСС вопрос об угрозе эпидемии СПИДа. Начались нападки, но они прекратились после приезда в Институт вирусологии секретаря ЦК КПСС Е.К. Лигачева. По приглашению М.С. Горбачева академик В.М. Жданов сделал доклад на Политбюро.

Жданов опубликовал более 30 монографий, три его научных открытия внесены в Государственный реестр открытий СССР. Автор вузовского учебника «Общая вирусология», «Занимательная вирусология»

Жданов был избран почетным членом научных обществ многих стран, избирался президентом Всемирной ассоциации научных микробиологических обществ, являлся членом Исполкома ВООЗ.

Заслуги Виктора Михайловича Жданова высоко оценены государством: орденами Ленина, Октябрьской Революции, Трудового Красного Знамени, Красной звезды.

Житомирский Константин Григорьевич

Житомирский К.Г. (псевдонимы – Мирской, Зинин) Родился 13 января 1863 года в Бахмуте в семье еврея-ремесленника, автора поэмы «Падение Иерусалима» на иврите. Дед был знатоком Талмуда в Бахмуте.

Закончил еврейское училище в Бахмуте. Учился на естественном отделении Новороссийского университета, потом перешел на историко-философский факультет. Преподавал латинский язык в гимназии Кагана в Вильно. Печатался в «Приазовском крае», «Таганрогском вестнике», «Донском языке», «Мире Божьем», «Приазовском языке», «Педагогическом сборнике»,

«Российской школе», «Еврейской школе». Определенное время был редактором «Донского слова», членом Педагогического общества Е.Г. Гаршина.

О школах в России Житомирский, в частности, писал: «...Не только Гоголь или Полонский всю свою жизнь писали невероятно неграмотно, но также и Лермонтов, и Тургенев. В факсимиле Тургенева в издании Маркса шесть раз повторялось «как хороши, как свежи были розы». Они едва ли

закончили бы курсы в наши дни. Гоголь никогда бы не перешел во второй класс гимназии. И сложно допустить, чтобы при таком уровне образования он когда-нибудь все-таки написал бы «Мертвые души» или «Ревизора»...

Ковалевський Євграф Петрович

Народився (10 (21) грудня 1790 р. у с. Ярошевка Харківського повіту.

Закінчив Гірничий кадетський корпус в Петербурзі із золотою і срібною медалями (1810 р.).

Департамент гірничих і соляних справ вирішив привернути фахівців Луганського ливарного заводу до питання відновлення солеваріння у Бахмуті.

Тут починав працювати з 1816 р. переведений з Гірничого Департаменту чиновником з особливих доручень і секретарем Департаменту Є.П. Ковалевський.

19 грудня 1817 року бахмутський городничий Миронов повідомляв, що «у середині тамошнього міста неподалік річки за течією ліворуч два соляні колодязі, які при існуванні в колишній час заводів солеварних були обкладені дерев'яним зрубом».

Колодязі мали глибину до 15 аршин, викачування ропи велося 12 кінними насосами, «сіль виварювалася через коливанську чашу і виходило в добу по 120 і 130 пудів на одній сковороді, яких в минулі часи було числом до 120».

Городничий Миронов описав стан солеварень - «по знищенню заводів і з продажем будов, ті колодязі залишалися без жодного нагляду, згодом часу засипані землею, засмітилися мулом, річковою водою і тепер знаходяться в такому положенні, що ледве можна їх визнати такими, що є в наподобії ям».

28 лютого 1818 року Департамент повідомив Слобідсько-Українського губернатора, що «вважає за необхідне оглянути на місці бахмутські і слов'янські ключі, покладаючи виконання цього на урядовця обергиттенфервальтера 8 класу Ковалевського».

Євграф Петрович, якому тоді було 28 років, звернувся до Харківського губернатора «по-перше наказати земському справнику, щоб він після прибуття моєму на місце доставив мені відомості про соляні джерела як колишньої розробки, так по яких проводиться солеваріння, в що обходиться пуд солі промислового виварювання, і в що обходився він раніше, коли знаходилися при джерелах насоси і градирні, що коштують дрова і звідки вони, як дорого продаються будівельний ліс і цегла?».

Ковалевський просив і Катеринославського губернатора зобов'язати бахмутського городничого Бабенка «надавати подібне при випробуванні бахмутських джерел», виділити «працівників для пошуку за допомогою земляного буру джерел», що завалилися, оскільки геолог вважав, що «запустити колодязі солеварень в дію можливо шляхом розкопок на місцях колишніх колодязів».

Для фінансування робіт пропонувалося витребувати з таємного радника в Чугуєві Теплова за утримання майстра Луки Кримановського 1750 рублів недоїмки в Казенну палату.

В роботі-звіті «Історичні і статистичні відомості про слов'янські і Бахмутські соляні варниці» в Журналі МВС Є.П. Ковалевський писав – «соляні джерела на лівому березі річки Бахмут - 2 колодязі в сажнях десяти від русла поблизу кріпосного валу... квадратні, один глибиною сажень 10, а інший менше...». Чрени вміщали до 360 відер ропи, сіль випаровувалася за 4 години, 6 разів на добу, дрів йшло до 4 кубічних сажнів, при чрені працювали по 2 солевари, одержуючі 1 копійку з пуду».

Ковалевський заклав бурову свердловину у старого колодязя солеварні і визначив, що на глибині 8-9 сажнів (приблизно 15-17 метрів) знаходиться щільний вапняк «важко бурити і соляний росіл, вийнятий з свердловини росіл показав 5 градусів». Помітимо, що дослідники історії Бахмуту завжди зв'язували виникнення солеваріння з існуванням поблизу річки в пластах вапняків карстових провалів, що доходять до шару

кам'яної солі. Якраз, Є.П. Ковалевський першим припустив існування в Бахмутській долині могутніх пластів кам'яної солі для промислової розробки.

Автор дослідження «Досвід геогностичних досліджень в Донецькому гірському кряжі, «Гірничий журнал», 1827, кн. 2

1830 по 1836 р. - губернатор Томська і головний начальник Коливанських і Алтайських заводів, сенатор; з 1856 р. - опікун московського навчального округу. З 1858 по 1861р. – міністр народної освіти.

Активний учасник університетських реформ. Саме при ньому було впроваджено в життя ініціативу : «Найвища пошана особам, які відчувають покликання відкривати приватні навчальні заклади» (1857 р.). У 1858 р. відкрилася перша в Москві приватна гімназія Ф. Креймана.

Напрямок, даний Ковалевським своєму відомству, гармоніював з великою епохою реформ. Ковалевський висунув на перший план турботу про народні училища, недільні школи і т. п., але через нетривалість свого правління встиг зробити небагато.

Крыиский Сергей Борисович

Родился 2 июня 1930 года в Артемовске (ул. Профинтерна, 118), с 1938 по 1941 год учился в школе. Отец был начальником стройуправления «Донбаспромстроя» Донецкой железной дороги, мать преподавателем музыкального училища.

После возвращения из эвакуации, с 1944 года продолжил учебу в Киеве. С 1947 года – студент философского факультета Киевского

государственного университета им. Т.Г. Шевченко.

Сергей Борисович автор ряда книг и большого количества статей.

С 1957 года работал в Институте философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины, где руководил работой не одного десятка аспирантов. В стенах института 22 июня 2010 года он отпраздновал 80-летие и сказал слова, которые были потом были растиражированы сотней украинских изданий:

«Мы не знаем, когда именно состоится наша встреча с Богом, однако мы точно знаем, где именно это состоится: в зоне Милосердия, Сочувствия и Доброты, потому что только выявляя эти черты, мы становимся более близкими к Всевышнему» – говорил Сергей Борисович.

Всю жизнь Сергей Крымский боролся за человечность, за пространство существования для человечности, искал средства защиты человечности.

30 июня 2010 года на 81-ом году жизни умер лауреат Национальной премии имени Т.Г. Шевченко.

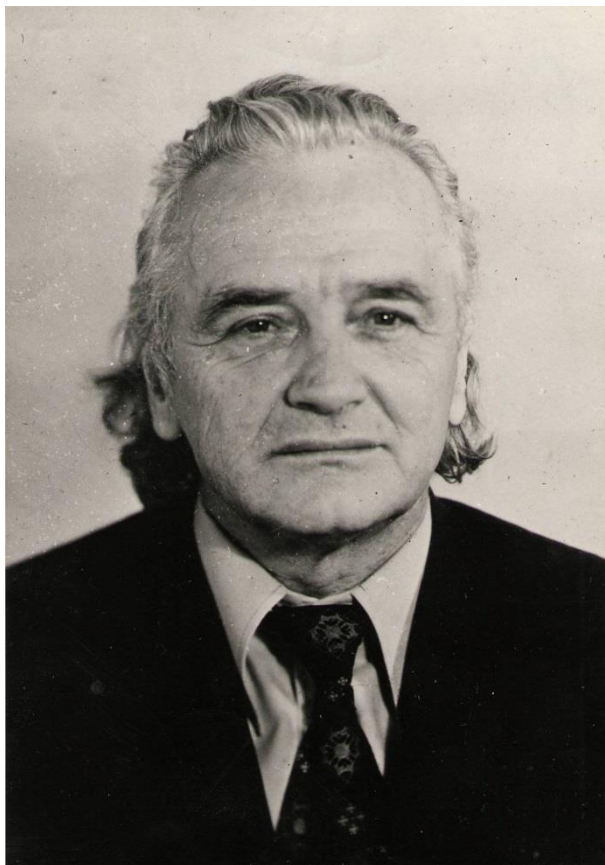
Кухта Константин Яковлевич

Родился 25 ноября 1921 г. в селе Николаевка Константиновского района Донецкой области. По имеющейся информации, его отец был офицером белого движения.

В автобиографии Кухта писал – «Мой отец работал забойщиком Часов-ярского рудоуправления в Донбассе. До 1934 г. я жил с родителями».

В 1934 г. поступил в Славянский химический техникум, через год оставил обучение в нем, и затем поступил на учебу в Таганрогский авиационный техникум морского самолетостроения, который закончил в 1938 году. Константин Яковлевич получил специальность техника-механика по конструированию гидросамолетов.

С 1938 по 1942 г. работал

конструктором на авиационных заводах №31 и 99. С 1942 г. по декабрь 1960 года служил в рядах Советской Армии. Имел воинское звание подполковника. Скорее всего, К.Я. Кухта работал в закрытом научном учреждении, типа «Шарашки», описанном в романе Александра Солженицына «В круге первом». Был уволен в запас, в связи с сокращением вооруженных сил СССР при Н.С. Хрущеве.

В 1959 году без отрыва от службы с отличием закончил механико-математический факультет Киевского государственного университета им. Т.Г. Шевченко и получил специальность математика.

В 1965 году под научным руководством академика Митропольского Ю.О. он защитил кандидатскую диссертацию «О методе расчета некоторых задач теории собственных колебаний балок изменяемых параметров с использованием ЕЦОМ». Эта работа была поддержана профессором Ананьевым И.В., и в организации Генерального авиаконструктора Антонова А.К.

С 1960 по 1992 г. работал в системе Академии наук Украины. С декабря 1960 года по февраль 1967 года работал в Президиуме АН УССР, научным сотрудником консультантом, помощником президента АН УССР Е.М. Патона.

С 1967 по 1970 год работал зам. Директора института гидромеханики АН УССР по научной работе. С 1970 по 1974 работал в Институте геотехнической механики АН УССР старшим научным сотрудником сектора механики машин, а с мая 1974 г. зав. Отделом Динамики и устойчивости движения.

В 1972 году Кухта К.Я. защитил докторскую диссертацию «Непрерывнодискретные граничные задачи в теории». К.Я. Кухта разработал метод определения собственных значений широкого класса граничных задач, для дифференциальных уравнений в частных производных.

С 1978 года по решению правительства отдел К. Я. Кухты переведен в Институт кибернетики АН УССР, где он занимался научной работой до 1992 г. Кухта К.Я. был на протяжении 3-х лет заместителем директора по научной работы Института гидромеханики АН УССР, и больше 11 лет руководил отделом динамики и стойкости движения Института кибернетики им. В.Г. Глушкова АНУ. Исследование работы Кухты К.Я. нашли широкое применение, при решении важных прикладных задач в горной технике, судостроении, авиационной промышленности, при изучении Мирового океана, и др.

Под руководством Кухты К.Я. выполнены четыре геммы по установлению ЦК КПУ и Совета Министров УССР. Экономический эффект от внедрения работ в народное хозяйство составлял около 2 млн. руб. Под его руководством, был выполнен также важный цикл работ, по исследованию динамики и стойкости полета аэростатических топливных поездов для перевозки природного газа и нефти. Эти работы получили положительную оценку Государственной экспертизы Госплану СССР, Президиума АНУ.

На протяжении 10 лет Кухта К.Я. проводил значительную педагогическую работу в Киевском государственном университете им. Т.Г. Шевченко и на факультете повышения квалификации преподавателей. Под его руководством выполнен ряд диссертационных работ.

Кухта К.Я. был членом ученого Совета из проблем «Общая механика» при Отделении математики, механики и кибернетики НАНУ, членом секции технической кибернетики ученого Совета Института кибернетики АН УССР.

Кухта К.Я. был автором более 100 научных работ, среди которых 6 монографий. Имел награды: орден «Красная звезда», медаль «За боевые заслуги», 13 других медалей и Почетную грамоту Президиума Верховного Совета СССР. С 1953 по 1960 г. был депутатом Киевской городской Рады.

По воспоминаниям дочерей Тамары Константиновны и Ларисы Константиновны, Кухта многие годы выполнял научное поручение выдающегося советского конструктора космических аппаратов С.П. Королева. Поэтому, долгие годы его научная деятельность была засекречена. К.Я. Кухта должен быть увековечен в названии одной из улиц города Часов-Яра.

Луцкевич Антіо́х Андрі́йович

Народився у 1846 р. Черкащині у сім'ї сільського дячка. Почмнав викладати у Черкаському міському училищі. Інспектор народних училищ у Кобеляках.

Опікун Одеського навчального Округу граф О.О.Мусін-Пушкін перевів 1 березня 1906 року Луцкевича до Одеси інспектором народних училищ градоначальства. Невдовзі виник конфлікт Луцкевича з одеськими лібералами на ґрунті його «боротьби з революцією» у училищах. Міністерство освіти переводить А.А. Луцкевича у 1907 році до Бахмуту.

8 січня 1908 року цар Микола наказав ввести в училищах заняття з військового строю та «сокольницької» гімнастики.

Боже Добрый, Ты внимли,
Помоги учиться с детства
Стать достойным мне наследства
Древних витязей земли.

(з Гімну «потешних»)

Початком ідеї «бахмутських потешних» стала пропозиція А. Луцкевича директору народних училищ губернії про створення у 1908-1909 учбовому році при інспекції «образцового начального училища и первого народного класса военного строя и гимнастики...Начинающие и малоопытные учителя могли бы иметь педагогическую практику под непосредственным моим наблюдением и главным руководством. Приспособлено и оборудовано классною мебелью и учебными пособиями наемное помещение в доме Токарева, где помещается Инспекция училищ. открываемое училище имеет целью служить образцом для всех начальных училищ в правильной постановке и ведении учебно-воспитательного дела, может выполнять роль педагогических курсов; может быть устроена педагогическая библиотека, педагогический музей, вечерние курсы для взрослых, по воскресным и праздничным дням—народные чтения».

Луцкевич просив «кромѣ испрашиваемой субсидии от земства в 1000 руб., одновременно от города 600 руб. Таким образом расходы: наем помещения на 60 учащихся, с раздевальной, учительской, комнатою для педагогической библиотеки и музея, комнатою для класса ручного труда, домъ заарендовать с 1 сентября 1908 г. по 1 сентября 1909—500 руб., наем сторожа, отопление и освещение 360 руб., жалованье учителю или учительнице 480 руб., жалованье законоучителю 120 руб., за преподавание пения 60 р., на пополнение библиотеки и музея 80 руб. Содержание класса ручного труда (жалованье учителю-мастеру и приобретение инструментов и материала) до 500 руб. раздобыть устройством любительских спектаклей или другим частным путем...Но, благодаря политикам известного направления, вопрос о субсидий русскому национально-патриотическому училищу был провален, уездное земское собрание отклонило мое ходатайство о принятии в ведение земства открытого мною при Инспекции училища, так как земство старается прежде всего открывать школы в уезде».

Губернатор А.М. Клингенберг влітку був у Бахмуті, розмовляв з Луцкевичем і дозволив йому експеримент. 28 жовтня надіслав телеграму – «Прошу верить моей готовности облегчить Вашу тяжелую работу. Клингенберг». П.А. Столипін у цей час підкреслював, що «теперь у нас главный вопрос—это школа, потому что школа—показатель государственности. Нам нужна русская национальная школа, которая воспитывала бы русских граждан, а не русских иностранцев. Наше будущее в русской национальной школы».

Вдалося навесні 1909 р. «без помехи открыть при образцовом училище при инспекции класс, получивший с ВЫСОЧАЙШЕГО соизволения наименование «Первый народный класс военного строя и гимнастики ЕГО ИМПЕРАТОРСКОГО ВЫСОЧЕСТВА НАСЛЕДНИКА ЦЕСАРЕВИЧА и ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ АЛЕКСЕЯ НИКОЛАЕВИЧА». 6 мая 1909 г. через Военного Министра объявлена ВЫСОЧАЙШАЯ ЕГО ИМПЕРАТОРСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА благодарность за организацию в Бахмуте первая народная класса: «Искренно благодарю Луцкевича за отличный почин и что понял и привел в исполнение Мою мысль».

Луцкевич виявив непокору 10 грудня 1909 р. на запит директора училищ губернії, що зразкове училище потрібно « в качестве разсадника начал святой преданности Престолу и горячей любви к Родине». При цьому послався за єврейське засилля у місті та повіті...

Луцкевич пішов у наступ і вимагав «помощь по крайней мере до 600 руб. в год на жалованье двум запасным унтер-офицерам по 180 руб.,

жалованье учителю музыки (капельмейстеру школьного оркестра) 180 руб. и на починку музыкальных инструментов, школьных ружей и т.п. 60 руб., наем просторного двора для строевых и гимнастических упражнений на открытом воздухе и помещения для репетиций школьного оркестра, хранения музыкальных инструментов, ружей, доставка воды для питья учащихся (на учение собирается до 300 учеников, которые выпивают сорокаведерную бочку воды), в виду чего я держу лошадь и кучера, уборку двора на свои личные средства».

У своєму розпорядженні А.А. Луцкевич писав – «Ввиду того что в течение длинных летних каникул ученики народных училищ, находясь без всякого надзора и будучи предоставлены самим себе, часто проводят время в непристойных шалостях, я нашел полезным и необходимым учредить во дворе начального училища... на все каникулярное время по утрам на открытом воздухе под личным моим руководством и наблюдением ежедневные занятия военным строем и гимнастикой, а также военные прогулки в близлежащие окрестности, для чего приглашаю всех свободных от домашних и других работ учеников... непременно являться на означенные занятия».

Луцкевич організував паради вихованців у Бахмуті на честь іменин цариці Олександри Федорівни та на свято Георгія Переможця,

У газеті «Русский Инвалид» 30 березня 1909 р. з'явилась стаття «Опасность благому почину» – «дело , начатое Луцкевичем имеет огромное воспитательное значение. Луцкевичу переводиться из Бахмута – пусть он упрочит начатое там, столь важное в смысле правильного воспитания учеников народных школ и расширит круг его применения. Надо надеяться, что так именно взглянет та власть, от которой зависит удержать г-на Луцкевича на месте его полезного почина».

А.А. Луцкевич написав, що «своим отказом от должности инспектора народных училищ Одесского Градоначальства я навлек на себя большое неудовольствие уже и без того враждебно настроенного моего учебного начальства и одновременно возбудил против себя беспощадную травлю со стороны бахмутских врагов, надеявшихся выжить меня из Бахмута».

3 липня 1909 р., директор народных училищ « по предложению Попечителя Одесского учебного округа потребовал объяснение, почему я позволил себе, минуя непосредственное начальство, обратиться к Военному Министру для представления ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ фотографий и выражения верноподданических чувств». У книзі-сповіді «Бахмутские потешные» Луцкевич написав, що «в Бахмуте

преследователи брали измором: подговаривали родителей учеников не пускать своих детей на строевые учения; родители учеников гурьбой осаждали меня, требуя, чтобы я платил по 30 кон. каждому ученику в день; требовали, чтобы я покупал ученикам обувь и т. д. Мне нельзя было показаться на улицу, чтобы не подвергнуться какому либо оскорблению: неведомо откуда раздавались восклицания «эй, капрал, стой!, смирно!», вдруг с хохотом проносилось площадное бранное слово... Кто-то нанимал пьяных босяков и босячек, которые останавливались против моей квартиры и, выкрикивая всякую мерзость по моему адресу, собирали праздную уличную толпу, которая неистово гоготала и хохотала с ругательствами и из среды которой еврейчики в стуленческих тужурках своими одобрениями подстрекали безобразников к большому скандалу. Очень часто получал письма с требованием немедленно убраться из Бахмута, так как буду убит».

Серед його творів брошури до 100-ліття Казанського Собору Петербургу (15 вересня 1911 р.), про навчання військовому вишколу та гімнастиці, «Сборник патриотических статей, военно-исторических рассказов, примеров героизма и самопожертвования». Видав він їх на свої кошти, розсилав безкоштовно, але директор училищ губернії вимагав від Луцкевича 16 березня, 27 квітня 1910 р., 15 червня 1911 р. внести «в доход казны сумму, исчисленную согласно ст. 1125 уложения о наказаниях». Луцкевич відповів, що «пересылка по почте изданий производится с оплатой почтовым сбором, что доказывается имеющимися расписками. Исполнением поступающих заказов занимается нанятое мною частное лицо».

22 березня 1910 р. цар Микола після ознайомлення з працями А. Луцкевича через військового міністра Сухомлинова повідомив автору – «Благодарю автора «Сборника» и радуюсь распространению его трудов по всей России.»

Газета «Голос Порядка» 27 квітня 1910 р. писала, що «в сборнике этом напечатано: полный титул ГОСУДАРЯ, малый титул ГОСУДАРЯ, имена и титулование особ Императорской фамилии, молитва за Царя, русский народный гимн, народная песня «Слава Вогу на небе»; краткий географический очерк Российского государства; русские военно-исторические святыни; русские столицы и русские родные картины; военно-исторические рассказы, о высоком значении русского христолюбивого воинства. Книга доступна как школьнику среднего возраста, так и еле грамотному новобранцу. Исторический очерк очень

рельефно рисует нехитроственному уму ребенка или солдата историю родной страны...от начала русского государства. Изложен очень тепло и задущебно..., как бы слышишь голос умной и любящей патриотки-матери, внушающей своим детям чувство уважения к людям, создавшим Россию и отстаивавшим ее от врагов „не щадя живота своего». В отделе народных картин—изба, светелка, сев, Св. Пасха, весенние воды, весна, сенокос, жнитво, сельские работы...В отделе военно-исторических рассказов — геройские подвиги: при защите знамени, артиллерийских орудий, спасения начальников и товарищей; примеры исполнения воинами присяги Царю, присяги в мирное время». «Яркий пример нам явили японцы—такие книги, как этот сборник должны быть настольными у каждого русского школьника, у каждого солдата и матроса».

15 січня 1910 р. Луцкевич отримав лист Головного Штабу про виклик з учнями до Петербургу — «ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ благоугодно было соизволить на прибытие «первого народного класса строя и гимнастики... в мае месяце текущего года на смотр Августейшему Шефу. Главный Штаб уведомляет Министра Народного Просвещения».

Запити по допомозі у виїзді «потешних» до Петербургу було надіслано до міської Думи 22 січня 1910 р. за № 291 та повітову земську Управу «с просьбой оказать материальную поддержку на обмундирование 300 учеников». Голова земської Управи О.О. Карпов відмовив у допомозі. «Городская управа имела такт воздержаться от выражения своего отказа в официальном документе».

Обурился Катеринославський губернатор тим, що Луцкевич повз нього звертався до військового міністра та царя. 15 лютого губернатор «сообщил, что вместо 300 учеников он разрешает представить на Царский смотр не более 100—120 в виде ученической депутации».

«28 января в квартиру Луцкевича Председатель Земской Управы г. К — в явился на радостное совещание с ярко предубежденным взглядом и сразу предложил г. Луцкевичу, занявшему председательское кресло, как хозяин и инициатор собрания, оставить это кресло и предоставить его тому, кто будет избран. В тот же момент, не давая никому опомниться от этого пассажа, он предложил это кресло местному товарищу прокурора. ...Карпов навел ужас на всех своими статистическими и цифровыми доводами, никак не мог справиться со словом «инспектор», а все говорил «господин инспектор... Луцкевич чуть не заплакал от такого предубежденного отношения со стороны его превосходительства, ... неоднократно твердил «а я, господа, думал, что вы все вместе со мною порадуетесь по

поводу Царской милости, я вижу, что вы... собираетесь как будто привлечь меня к суду». «Гвоздем прений этого замечательного и исторического совещания был вопрос, откуда взять средства на обмундировку 300 детей, дабы в приличном виде явиться на Царский смотр. Вообще мнение было таково, дети жителей города и уезда поедут в С.-Петербург, то город и земство должны дать эти средства. Как город, так и земство действительно богаты. Хотя жители тонут среди белого дня в грязи, а ночью испытывают ужасы непроглядной тьмы, отцы города с гордостью везде заявляют, что их город не имеет ни копейки долга».

Луцкевич підрахував, що потрібно від 4,5 до 6 тис. рб. Він підкреслював, що «здесь чрезвычайно важен переживаемый нами исторический момент, который может в другой раз и не повториться. Царь впервые призывает к себе из далекого Бахмута детей на свой смотр. Эта милость и честь оказаны Царем России только Бахмуту».

У середині березня до Бахмуту завітали попечитель Одеського учбового округу Щербаков та директор народних училищ губернії. Спочатку вони вислухали всі претензії до Луцкевича від земців, а потім «на другой день явились в Инспекцию, с осуждением отнесли к открытию при Инспекции училища и организации класса военного строя и гимнастики, это не дело инспектора народных училищ, распорядились училище закрыть, класс военного строя в виду вызова на Царский смотр пока не закрывать».

Газета «Русская речь» 21 квітня 1910 р. порівняла події у Бахмуті з байкою Крилова «Лебедь, рак и щука», що «воз и поныне там». «Происходят ежедневные упражнения под открытым небом дітей ежедневно от 7 до 9 час. утра и от 3 до 6 часов после обеда... Все это происходит под звуки детского оркестра, барабанов, при ружьях, флагах, знаменах. Дети сознают серьезность и важность предстоящего им момента на Царском смотре, охотно являются и чрезвычайно точно во дворе инспекции, с великой бодростью и энергией проделывают всякие упражнения... какая масса любопытных – публики – сопровождают этот класс, который, разделившись по ротам и взводам и при своих ротных и взводных командирах–малышах, весьма серьезно и с сознанием грандиозности дела, парадирует по улицам Бахмута. Дети народа, дети улицы делаются серьезными, умными, лишаются возможности проводить время в праздности... Разве это не обновление России после урока на Манчжурских полях и при Цусиме?».

Тільки після рішення міської Думи 27 квітня 1910 р. доручити Голові В.І. Першину супроводжувати учнів у Петербург, засідання надало 1500 руб. на стрийовий одяг учнів. Дума виділила на оплату проїзду учнів 1865 рублів, вчителям і сторожам, що супроводжували в поїзді – 250 рублів, на підготовку гімнастики і маршування – 190 рублів.

Газета «Русская Речь» писала – «Бахмут. Вчора утрім, 15 мая, получена была инспектором Луцкевичем телеграмма о выезде в Петербург с батальоном, он должен быть не позднее 20 мая.

В 10 часов утра отслужен был напутственный молебен. Каждому ученику выдан был походный мешок, в который клались вещи, необходимый в дороге и вагоне. Каждый получил деревянную со штыком винтовку... дети были осмотрены доктором, острижены, вымыты...

Раздалась команда: «смирно, стройся». При звуках сначала барабанов и под звуки потом народного гимна батальон в полной походной форме приготовился к выступлению в дорогу.

Шествие открылось барабанщиками. За ними оркестр из 22 человек, знаменщик нес знамя при двух ассистентах. Батальон следовал по 4 в ряд, взводными колоннами, при двух инструкторах и 4 учителях.

Еще с утра улица была запружена народом... Были не только родители и родственники, но и все свободные люди. Пут следования направлялся по Большой Харьковской улице мимо мужской гимназии, городской и земской управ. Перед гимназией и городской управой батальон выстроился, музыка играла народный гимн и дети радостно в честь Государя кричали ура».

А.А. Луцкевич розповів дітям, що гімназія носить ім'я Миколи Другого, прозвучало «ура», біля Думи Луцкевич відзначив допомогу гласних, знову «ура»...

«Мимо здания земской управы батальон прошел не останавливаясь». Це був виклик її керівництву за бездіяльність та вороже ставлення...

Подали з Воронежу 8 пульманівських вагонів, але гроші 1500 руб. передали Луцкевичу на вокзалі. «Возле вокзала и все время следования по городу со всех сторон окружала детей несметная толпа людей. Полиция должна была принять решительные меры против беспорядка, железнодорожники на станции еле могли справиться со своими функциями. Это, без преувеличения, невиданное явление! Половина Бахмута провожала детей...и там выражала свою радость и свою благодарность Царю России за внимание и милость к Бахмуту и его жителям.

Но вот раздался третий звонок. Оркестр уже в вагоне заиграл походный марш. Раздалось могучее восторженное «ура!» много и многие плакали от радости и от умиления этой неизгладимой картины и от прилива великая и благородно-патриотического чувства».

Хліб-сіль царю Миколі II перед початком огляду 22 травня 1910 року вручив Голова В.І. Першин. Луцкевич отримав чин дійсного статського радника (генерал-майора). У Бахмутській Думі на честь цієї події було встановлено велику біломармурову дошку з золотим написом.

У статті «Юные разведчики» у газеті «Царскосельское дело» (23 липня 1910 р.) було підкреслено : «Все почувствовали, что начин Луцкевича - благой начин, что ему надо помочь, что это единственный и верный путь к подготовке хорошего солдата... И вот ежедневно телеграф стал приносить известия, что по всем уголкам нашего необъятного Отечества возникают потешные полки... и повсюду они находят сочувствие широких кругов населения и материальную поддержку».

Світлини царського огляду було надруковано у газеті «Новое время».

На зворотньому шляху з вихованці відвідали за сприяння військового міністра Сухомлинова визначні місця Москви.

Плітки супроводжували «потешних», ніби то не губернатор, а сам Луцкевич скоротив чисельність на третину, дітей брав за хабарі по 14 рублів за учня інспектору (хоча це були діти чорноробів, поненщиків, праль...), «2 июня явились бабы во двор инспекции, встревоженные пущенным в городе слухом о крушении поезда, в котором возвращалась из Петербурга маленькая гвардия, с бранью и проклятиями приставали к жене Луцкевича по поводу убитых и раненных до 40 детей».

Міністерство народної освіти почало відкрито зневажати Луцкевича після серії статей у газеті «Новое Время» М. О. Меньшикова «Народное мужество», «Солдатики и чиновнички», «Военное воспитание», «Алексеевские полки».

«4 июня в день приезда в Бахмут, не успев еще оправиться с дороги, я был поражен гамом и криками во дворе ворвавшейся толпы пьяных баб и каких-то оборванцев, которые, ругая меня площадною бранью выкрикивали, почему я не выдаю ученикам по 300 руб. каждому денег, врученных мне в Петербурге. С большим трудом и при помощи полиции удалось выпроводить эту безобразную толпу со двора инспекции. За каждым моим шагом был учрежден тайный шпионаж, в который втянута была далее прислуга и писцы, из моей канцелярии стали часто пропадать разные бумаги... Мои распоряжения по учебно-воспитательной части подвергались строгому контролю земской управы, учителям и учительницам подведомственных мне школ посылались разные запросы. По распоряжению председателя земской управы арестовывались и в присутствии полиции вскрывались мои казенные пакеты (напр. пакет с требовательными ведомостями на жалованье Камышевахскому 2-х классному министерскому училищу)» - так описав подальші події навколо своєї особи А.А. Луцкевич.

Військовий міністр Сухомлинов у наказі №300 28 червня 1910 р. наказав – «Организованный инспектором народных училищ Бахмутского уезда действительным статским советником Луцкевичем народный класс военного строя и гимнастики вызвал в настоящее время повсеместное подражание. Дабы поставить дело подготовки к военной службе и обучения строя еще в школьном возраст возможно правильно и на прочных началах ГОСУДАРЮ ИМПЕРАТОРУ благоугодно было ВЫСОЧАЙШЕ повелеть, чтобы войсковые части, в районе расположения коих возникают классы военного строи и гимнастики, оказывали им полное и всестороннее содействие».

У січні 1911 р. А.А. Луцкевич під час відпустки був запрошений на аудієнцію до Миколи Другого з доповіддю про стан земських шкіл, отримав чин дійсного статського радника та пенсію у 1200 руб. на рік за вислугу. Луцкевича зарахували до військового міністерства та включили у склад комісії генерала Леша, що виробляла Положення про військову підготовку школярів.

Щоб зірвати чергову поїздку Луцкевича з його «потешними» до Петербургу Одеський округ розпорядився брати учнів Вищого народного 4

класного училища та гімназії, де вихованців не було, надіслати учнів до Одеси у 4-денний строк (голова Думи В.І. Першин здивувався, бо не було часу зібрати засідання, виділити кошти). Одеський полковник Назимов заявив, що «Луцкевич отказался от сделанного ему предложения представить на смотр своих потешных». Як наслідок, у Царському Селі опинилися 15 учнів чоловічої гімназії («выдрессированных за две недели до поездки», як писав Луцкевич царю) та директор П.І. Бракенгеймер, який потім отримав чин дійсного статського радника і переїхав у Севастополь.

На вулицях міста А.А. Луцкевич міг почути собі у спину «Падете потешные генерала», «Опала Луцкевича», «Привлечь Луцкевича к суду».

На захист Луцкевича виступили впливові російські газети «Русское слово» та «Русское знамя». Вони надрукували листи протесту гласного Думи В.В. Ліпчая, що Луцкевич за свої кошти шив навіть чобітки, кітелі та кашкети.

У квітні 1912 р. Бахмутська Дума, пославшись на те, що учні А. Луцкевича їздили до Петербургу у 1910 р., що грошей нема, що треба «ліквідувати наслідки повені...» відмовила у повій поїздки. «Заседание носило семейный характер, спорили, препирались, пререкались, вспоминали о делах семейных,...чувствовали себя как дома» – писала газета «Бахмутський листок». Бурхливо реагував прибічник Луцкевича гласний В.В. Ліпчай. Купці Міленко і Апаренко (мітив на місце Першина...) чомусь згадували свої будинки у Харкові та Таганрозі...), Штукарев сказав – «они думают, что они у себя в лавке». Грошей «потешним» не дали...

У квітні 1912 р. Луцкевич пішов у відпустку та покинув посаду інспектора народних училищ. Влітку 1912 року А.О.Луцкевич передчасно помер.

Менделеев Дмитрий Иванович

Родился 8 февраля (27 января старому стилю) 1834 года в Тобольске. Окончил тобольскую гимназию, Главный Педагогический институт в Петербурге.

Дмитрий Менделеев занял место учителя в Симферополе, в Одессе. В 1856 г. в Санкт-Петербурге защитил диссертацию на степень магистра химии: «Об удельных объемах».

С 23 лет Дмитрий Менделеев стал доцентом Петербургского университета. В 1859 г. Менделеев был отправлен в Гейдельберг, где он работал в собственной частной лаборатории, досуг проводил в кругу молодых русских ученых: С.П. Боткина, И.М. Сеченова, И.А. Вышнеградского, А.П. Бородин и др.

В 1864 г. Менделеев был избран профессором Петербургского технологического института. В 1865 г. защитил диссертацию «О соединениях спирта с водой» на степень доктора химии, а в 1867 г. получил в университете кафедру неорганической (общей) химии, которую и занимал в течение 23 лет.

В 1888 г. Д. Менделеев изучает экономическое состояние Донецкого каменноугольного района, выясняет огромное его значение для России и предлагает ряд мер для рационального использования «будущей силы, покоящейся на берегах Донца». Результаты этих работ изложены им в ряде статей и отдельных монографий.

Он осмотрел в апреле солеварный завод В.П. Онуфриева в Кузьминовке Бахмутского уезда. Завод был заложен на стволе недостроенной соляной шахты, давал 200 тыс. пудов соли в год.

Ученый посетил соляную шахту «Новый Карфаген». Штейгерскую школу Лисичанска Д.И. Менделеев посетил 7 апреля 1888 г.

Написал в записной книжке: «...ученики ..., как слышал всюду в крае, оказывают отличную услугу делу развития всей горной промышленности края. Посетив эту школу, я убедился на месте в ее превосходном состоянии и если чего ей недостает, то разве некоторого избытка средств и способов иметь более широкий опыт, чем ныне она в силах давать своим ученикам».

Завершил свое посещение в Донбассе Д.И. Менделеев осмотром металлургического завода Дж. Юза.

Дмитрий Иванович Менделеев скончался 2 февраля (20 января по старому стилю) 1907 года, от воспаления легких. Его похороны, принятые

на счет государства, были настоящим национальным трауром. Отделение химии Русского Физико-Химического Общества учредило в честь Менделеева две премии за лучшие работы по химии.

Библиотека Менделеева, вместе с обстановкой его кабинета, приобретена Петроградским университетом и хранится в особом помещении, когда-то составлявшем часть его квартиры.

Максименко Федір Пилипович

Народився 5 лютого 1897 року в с. Біленькому Катеринославського повіту в родині священика.

Батько Пилип Пилипович був священиком Благовіщенської церкви Бахмуту, завідувачем ЦПШ.

Навчався у Бахмутській гімназії. В 1917 році закінчив Катеринославську духовну семінарію й поступив до Київського

університету, де пробув до кінця 1918 р., через неможливість прожити в Києві, змушений був залишити навчання і поїхати у Бахмут.

В 1919-1922 рр. він працював у різних культурно-освітніх закладах Бахмутського повіту: був бібліотекарем Донецького губ. відділу народної освіти; завідував шкільним музеєм Бахмутського земства, який з приходом Радянської влади було реорганізовано в Окружний краєзнавчий музей; завідував бібліотечною секцією повітового відділу політосвіти, районною бібліотекою (м. Костянтинівка). В той же час він

працював над краєзнавчою бібліографією Донеччини й вмістив кілька статей у педагогічному журналі «Просвещение Донбасса», які містять перелік унікальних видань з історії Бахмутського повіту, це було перше історіографічне дослідження з краєзнавства.

З 1922 р. продовжив навчання в Київському інституті народної освіти (усякий тоді було перетворено в Київський університет) й закінчив його в 1925 р. по історичному відділу професійної освіти, але «технічної навчальної роботи після відбуття обов'язкового стажу не проводив, цілком перейшовши на роботу в галузі бібліотекознавства й бібліографії в різних бібліотеках і науково-дослідчих установах м. Києва» (як пише у автобіографії Ф.П. Максименко). Він працював у Всенародній бібліотеці України (до її реорганізації в бібліотеку в 1933 р.) як бібліотекар, як помічник зав. Відділом, науковим співробітником відділів « Україніка», комплектування і зав. газетним відділом; бібліотекарем і статистиком. Союзу деревообробників (1934-1935 рр.); бібліотекарем і бібліографом Київського інституту харчування (1936-1937 і 1939-1941 рр.); бібліографом 2-го Київського медінституту (1938-1941рр.); бібліографом наукової бібліотеки Київського університету (1939-1941рр.)

Працюючих-в Київських бібліотеках він вживав заходів до підвищення своєї кваліфікації в галузі бібліотечної справи й бібліографії. В 1928-1931 рр. він пройшов аспірантуру при Всенародній бібліотеці України; в 1937 р. закінчив курси робітників медичних бібліотек в Києві; в 1940 р. – курси директорів вузівських бібліотек при Київському бібліотечному інституті.

Ф.П. Максименко проводив наукову роботу з бібліографії краєзнавства (1930). «В 1930р. Всенародна бібліотека видала мої «матеріали до Краєзнавчої бібліографії України» (на 264 стор.), медичний збірник (іноземні бібліографії і довідники з медицини)... працював над темою «Історичні журнали й збірники сер. 18-20 ст.)» – пише Федір Пилипович.

В 1941 р. з початком війни він приймав участь в місцевій протиповітряній обороні (МПВО) Жовтневого району м. Києва.

Разом з цією організацією 17 вересня він евакуювався з Києва, потрапив у оточення, з якого повернувся до Києва. З жовтня 1941р. протягом всього часу німецької окупації продовжував роботу в Київській університетській бібліотеці як заввідділом комплектування.

З вересня 1943 до 1944 р. пролежав в тяжкій хворобі декомпенсації міокардиту, медкомісією Військкомату був визнаний не придатним для військової служби.

З березня 1944 р. поновив роботу в Науковій бібліотеці Київського університету, спочатку як зав. відділом комплектування, а потім бібліографії. Разом з цим почав педагогічну роботу в галузі

бібліотекознавства і бібліографії: з квітня 1946 р. був асистентом на кафедрі історії СРСР Київського університету, де проводив курс історичної бібліографії для аспірантів та студентів факультету, вів заняття по історії бібліографії в семінарі підвищеного типу робітників бібліотеки АН УРСР, читав лекції з історії бібліографії для наукових робітників Київського центрального Історичного Архіву та архівного управління УРСР.

Як написано у автобіографії, «після війни опинився в Києві в дуже важких житлових умовах й тому прийняв пропозицію Львівського університету про перехід на роботу до Львова».

З вересня 1946 р. працював в ЛДУ зав. бібліографічним відділом, з листопада 1950 р. був заступником директора по науковій частині.

З осені 1949р. за сумісництвом був викладачем Львівського технікуму (тепер училища Культосвітроботи), в 1951–53 рр. читав лекції з бібліографії в Українському поліграфічному інституті ім. Федорова. З 1950-х рр. весь час викладав бібліографію на консультпункті Харківського інституту культури.

В родині у нього була дружина Н.В. Кравченко. Батьки його померли. (батько в 1942 р., мати в 1944 р.). З близьких рідних у нього була сестра – А.Ф. Максименко, яка жила у Львові.

Ф.П. Максименко з дружиною Н.В. Кравченко

Федір Пилипович вперше почав систематизувати зібрання стародруків Львівського університету. Він виховав велику плеяду бібліотечних

працівників, які досі шанують його як великого вченого. Його науковому спадку присвячені видання Наукової бібліотеки Львівського університету, наукові конференції.

Помер Ф.П. Максименко у 1987 р. Нажаль, невідомою є доля його особистих архіву та бібліотеки.

Творчим продовжувачем досліджень Ф.П. Максименка є доц., к.і.н. В.Ф. Кметь, директор Наукової бібліотеки ЛНУ ім. І. Франка.

Новгородцев Павло Іванович

Народився 28 лютого (12 березня) 1866 р. у Бахмуті. Отримав золоту медаль чоловічої гімназії. Батько Іван Тихонович купець 2 гільдії. Закінчив юридичний факультет Московського університету. У 1897 р. захистив магістерську, а в 1903 р. – докторську дисертацію («Кант і Гегель в їх вченнях про право і державу»).

З 1896 р. приват-доцент, професор Московського університету. Член партії кадетів, був депутатом першої Державної думи, товаришем Голови.

Після розгону Думи у 1906 р. відбував заслання. Під його редакцією в 1902 р. вийшла збірка «Проблеми ідеалізму», яку можна вважати своєрідним метафізичним маніфестом. Визначенню ролі метафізичних принципів в історії правових стосунків, фундаментального зв'язку права і моральності, права і релігії були присвячені праці Новгородцева.

Новгородцев писав, що «Проблема особи корениться не в культурі або

громадських проявах особи, а в глибині її власної свідомості, в її моралі і релігійних потребах».

У 1920 емігрував. Заснував в Празі Російський юридичний інститут, був деканом. Пізні твори Новгородцева свідчать, що його наукові інтереси у кінці життя були зосереджені на проблемах релігії і метафізики. Помер у Празі 23 квітня 1924.

Миронюков Юрій Петрович

Народився 30 липня 1892 р. в Бахмуті у сім'ї священника. У роки революції у за стінках НК в Києві був убитий його батько. Мати його, уроджена Лядська, походила з відомого запорізького козачого роду, померла на Україні в 1933 р.

Всього дітей в сім'ї було четверо: три брати і сестра. Середній брат, штабс-капітан, убитий в громадянську війну. Старший брат з сестрою залишилися після революції на батьківщині.

Не закінчивши навчання в Бахмутському духовному училищі, куди був прийнятий за бажанням батька, перейшов в чоловічу гімназію Бахмуту, після закінчення поступив у Варшавський університет. «У нашій сім'ї жила дуже стара жінка – Варвара, яку усі називали «Прабабою» або «Прабушкой». Їй було під дев'яносто років, коли мені було п'ять. Вона виняньчила батька і діда. Це була селянка, яку поміщик «подарував» прадідові у віці 12 або 13 років. Прадід з нею повадився ласкаво і дав волю, але вона не захотіла покидати сім'ю і ужилася так, що стала повелителькою. Мій батько слухався її беззаперечно до сивого волосся. Мати її шанувала, а службовці величали її «баринею». Вона і справді була баринею, тому що усім правила, а головне, усіх любила і про усіх піклувалася. Дідівські звичаї вона знала напам'ять, знала народний фольклор, язичництво і вірила в дідівщину. Мати моя була така

ж, а батько, якщо і не погоджувався з нею, то замовкав. Пізніше, коли померла «Прабаба» Варвара, до нас переїхала на проживання стара Захариха з хворим чоловіком. Захариха була південноросійською сказительницею. Коли я поступив в духовне училище, мені довелося важко поєднувати знання, отримані від «Прабаби», матері або батька з історії з тим, що говорилося в школі. Любов до рідної дідівщини, підтримана моїм добрим учителем, інспектором Тихоном Петровичем Поповим, так і залишилася на все життя. Він вселив мені потребу запису різних споминів, пісень, казок і прислів'їв. Я став записувати і багато що він переписував з моєї книжки, щоб використати для своєї великої праці з передісторії слов'ян - русів. Праця ця, як і сам Т.П. Попов, загинули в часи революції. Я зберіг тільки мою книгу записів з південноросійського фольклору!»

Незадовго до початку Першої світової війни, Юрій Петрович перевівся в Київський університет, де навчався на медичному факультеті. Після оголошення війни добровільно в чині прапорщика йде на фронт.

У громадянську війну був в рядах збройних сил Центральної Ради в Києві, а потім пішов на Дон, де служив у військах генерала Денікіна. У 1920 році Миролубов був евакуйований до Єгипту, де йому вдалося влаштуватися в експедицію в Центральну Африку. По дорозі він захворів і потрапив в шпиталь в Південній Африці. Звідси після одужання він поїхав в Індію, де пробув дуже недовго і вимушений був шукати притулок в Туреччині.

За сприяння російського консула в Стамбулі Миролубов у кінці 1921 року добився дозволу на переїзд в Прагу і навчання в Празькому університеті. Як і усі російські студенти-емігранти в Чехословаччині, отримав державну стипендію.

У 1924 р. Миролубов вимушений був покинути Прагу з політичної причини, отримавши право на проживання у Бельгії.

У Бельгії він працював головним інженером-хіміком на фабриці синтетичного гліцерину. Разом з дружиною (одружився він в 1936 році) Миролубов емігрує в 1954 році в США.

У 1952 р., незадовго до еміграції в США, Миролубов повідомив редакцію «Жар-птиці» про виявлення «древніх дощек», названих згодом Велесовою книгою, її першу публікацію він разом з Куром здійснив в 1953-1957 рр. Більшість дослідників вважають Велесову книгу підробкою, приписують її авторство Миролубову.

У Сан-Франциско він редагує російський журнал «Жар-птиця». Захворівши в 1956 р. важкою формою артрити, Миролубов втратив

працездатність, проте продовжував свою публіцистичну і письменницьку діяльність, яку почав у Бельгії.

У 1970 році Миролубови приймають рішення переселитися в Німеччину, на батьківщину дружини. По дорозі в Європу Юрій Петрович захворів запаленням легенів. У відкритому морі, на пароплаві, 6 листопада 1970 р. помер.

Ю.П. Миролубов написав безліч книг, оповідань, віршів і статей. Багато з них так і залишилися до його смерті не опублікованими. Самовідданими зусиллями, обмежуючи себе в усьому, удова Юрія Петровича, у якої збереглося більше 5000 сторінок літературної спадщини Миролубова, починаючи з 1974 року, видавала його книги.

Пейсахович Григорій Ісаакович

Родился 16 января 1909 года в Бахмуте в семье рабочего. В 1931 году поступает в Харьковский медицинский институт. Начиная со второго курса, занимается педагогической деятельностью, преподаёт политэкономію. После окончания института, в 1936 году, был оставлен в аспирантуре при кафедре Оперативной хирургии и топографической анатомии.

Его любовь к медицине проявилась ещё в юности. Ещё живя в Бахмуте, работал медицинским сотрудником. С 1927 по 1931 год учился на рабфаке Харьковского медицинского института. Формирование научных взглядов Г.И. Пейсаховича происходило под руководством А.В. Мельникова, С.Л. Минкина, И.М. Фаермана. В 1940 году успешно защищает кандидатскую диссертацию «Материалы к топографической анатомии коленного сустава в детском возрасте». В годы Великой Отечественной войны был начальником хирургического отделения передвижного госпиталя, награжден орденами и медалями.

После демобилизации в 1946 году Г.И. Пейсахович занимает должность доцента кафедры Оперативной хирургии и топографической анатомии Харьковского мединститута и с 1959 года возглавляет ее. В 1954 году защитил докторскую диссертацию.

Работы ученого получили широкую известность и внесли существенный вклад в развитие медицинской науки и особенно восстановительной хирургии. Ему принадлежит около 60 научных работ.

Г.И. Пейсахович более десятка лет был бессменным руководителем студенческого научного общества. Великолепный, лектор и педагог. Многие его ученики стали кандидатами и докторам и медицинских наук.

Перехов Яков Абрамович

Родился в Артемовске в 1934 году. Его мать, София Яковлевна, была известным в городе учителем истории. Отец – один из первых комсомольцев Донбасса, посвятил себя профсоюзной работе.

После окончания СШ №7 с серебряной медалью поступил в Донецкий политехнический институт, но под влиянием матери в 1953 году поступил на исторический факультет Ростовского университета и окончил его в 1958 году. В 1958-1962 гг. работал старшим научным сотрудником госархива Ростовской области. В 1965 году закончил аспирантуру кафедры Истории КПСС Ростовского университета. С 1965 года преподает в университете. В 1966 году защитил кандидатскую диссертацию. С 1981 по 1998 год заведует кафедрой Истории КПСС (Политической истории). Избирался председателем профсоюзного комитета университета. Является автором свыше 100 научных работ, 6 учебников и учебных пособий по истории России. Написал монографии «Власть и казачество: поиск согласия» (1997 г.), «Кадетские организации Области войска Донского в начале XX века» (2001 г.). Последняя монография получила грант Фонда Сороса.

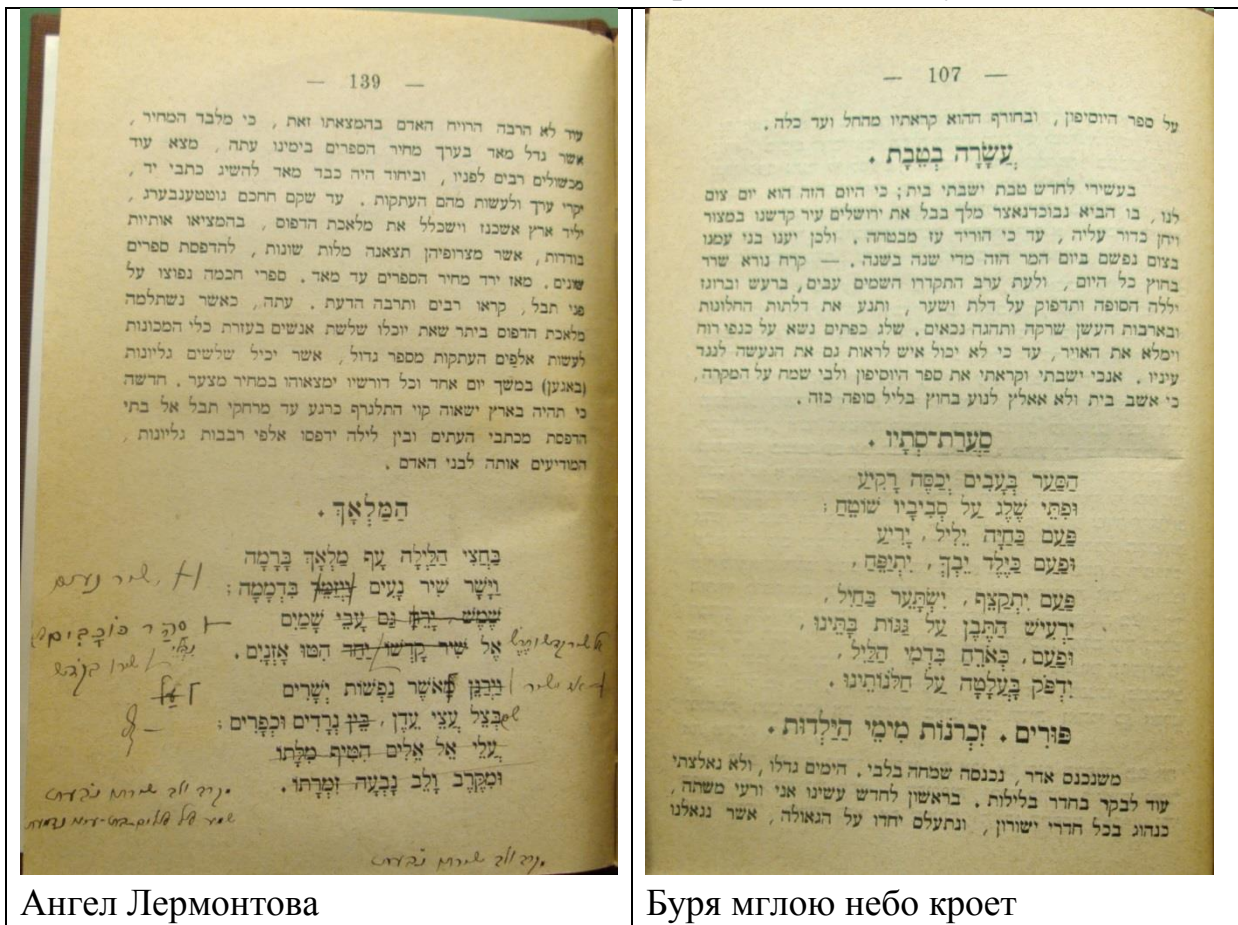
С 1998 года профессор кафедры политологии, подготовил 4 кандидатов наук. Награжден медалью «За трудовую доблесть». В 1959-1985 гг. совмещал работу в университете с работой спортивного комментатора ростовского телевидения и радио: вел репортажи с футбольных матчей в Ростове.

Розенфельд Аарон Нухимович

Родился в Берестечко (Волынская губерния) в 1846 году. Успешно окончил курс Житомирского раввинского училища в 1872 году. Издал в 1880 году хрестоматию «Gan Schaaschuim», где выделяются образцовые переводы из Лермонтова, Пушкина и других русских писателей на иврите, впервые в России.

Был одним из ближайших сотрудников первой еврейской ежедневной газеты «Ha-Jom». В «Ha-Meliz» поместил ряд критических статей под псевдонимами (Abner, Ballak, Dan, Abidan ben Gideoni и т.д.).

С 1903 года состоял общественным раввином в Бахмуте.

Ангел Лермонтова

Буря мглою небо кроет

Скрипниченко Дмитрий Федорович

Родился в 1921 году. Федор Скрипниченко приехал в Часов Яр в 1925 г. из с. Гороховатка Харьковской обл. и стал работать фельдшером на строительстве завода им. 10-летия Октября. Он даже оперировал в Часовойярской больнице.

Дмитрий учился в местной школе. В 1939 г. поступил в Военно-Медицинскую академию в Ленинграде.

Отец Федор Скрипниченко был казнен оккупантами в Часов Яре в 1942 г. за помощь жителям, подпольщикам, «липовые» справки от угона в Германию.

В сентябре 1943 г. начальник Штаба партизанского движения генерал Строкач направил Д.Ф. Скрипниченко в Партизанское соединение

С.А. Ковпака. 22-летний адъютант Академии стал начальником партизанского госпиталя прямо с аэродрома у хут. Конотоп под Олевском.

При сомнении Н.И. Павловского, заместителя командира партизанского соединения о молодости медика, С.А. Ковпак сказал, что уверен в нем – «что б я умер, из хлопца будут люди! И кого угодно ко мне не пришлют!». Ковпак наблюдал, как прямо у самолета Дмитрий осматривал отправляемых на «Большую землю» раненых...

Дмитрий Скрипниченко показал высокую операционную технику, новаторство и изобретательность в полевых условиях, ум и человечность.

Обстановка в районе соединения была тяжелая: села сожжены, народ в лесах в землянках, заболевания сыпным и возвратным имфом, чесотка, подрывы жителей на немецких минных полях вокруг.

По требованию Дмитрия построили бани во всех лагерях мирных жителей, он осматривал пациентов за десятки километров, более 2 тыс. жителей получили срочную помощь.

Во время Карпатского рейда были ранены или погибли почти все медики соединения.

В сложнейших полевых условиях он делал трепанации черепа, полостные операции живота, на легких, различные ампутации конечностей.

Дмитрий Федорович провел сложнейшую операцию поэту-партизану Платону Воронько, сшивая разорванный миной кишечник и выбирая из ран клочья тулупа.

На лошади Скрипниченко сопровождал госпитальный обоз из 4 телег. В госпитале хирург впервые применил свою хлораминовую блокаду при болевом шоке. Прямо в освобожденном Киеве секретарь ЦК КПУ Д.С. Коротченко вручил хирургу орден Ленина.

Закончил войну Дмитрий в полевом эвакогоспитале 1-го Белорусского фронта. В 1945 г. стал аспирантом Донецкого медицинского института.

В г. Дружковка Скрипниченко стал заведовать хирургическим отделением, главным врачом в 1948-1952 гг. 25 июня 1951 г. в Киевском институте усовершенствования врачей в условиях секретности состоялась защита кандидатской диссертации главного врача Дружковской больницы. Секретность была связана с темой полевой хирургии в партизанских отрядах. Соответствующая книга была издана МГБ СССР.

Работал в Москве, Молдавии. В 1956 г. стал доктором медицинских наук. Дважды Герой Советского Союза генерал Сидор Ковпак написал своему медику – «В твои годы быть профессором-это успех! Спасибо,

порадовал старика...Не ошибусь, если скажу, что твои успехи достойны хирурга, партизана, искусно проводившего операции...».

Польское правительство наградило ученого орденом «Виртути милитари».

Скрипниченко в 1984 г. стал лауреатом Государственной премии Украины.

Многие годы возглавлял кафедру хирургии Киевского института усовершенствования врачей, воспитал 34 кандидатов и 3 докторов наук, автор свыше 300 статей и 20 монографий. По его учебнику «Хирургия» учились более 20 лет студенты медицинских училищ Украины.

Архив ученого передали через С.В. Федяева Часовоярскому музею супруга Павлина Павловна и дочь кандидат медицинских наук Ирина Дмитриевна.

Сковорода Григорій Савур

Народився 22 листопада (3 грудня) 1722, у с. Чорнухи Лубенського полку у небагатій козацькій родині.

Студіював в Києво-Могилянській академії. Після трирічної мандрівки повернувся в Україну, працював професором у Переяславі, Харкові, переклав Плутарха, писав свої твори. Про стиль його життя Ковалинський писав: «Уставав дуже рано, їв раз на день, без м'яса і риби, був завжди веселий, сильний, рухливий, з усього задоволений, до всіх добрий, усім готовий послужити. Поважав і любив добрих людей без різниці їх стану, навідувався до хворих, розважав сумних, ділився останнім з тим, хто нічого не мав».

Після конфліктів із властями, Григорій Сковорода вибрав зовсім новий стиль життя – мандрівку. У ній ніколи не розлучався із Біблією, сопілкою або флейтою і своїми писаннями. «Коли писав Сковорода для

свого краю, то і вживав деколи української мови та правопису, вживаного в українському виговорі. Він любив завжди свою природжену мову. Дуже любив свій рідний край, свою любу Україну й коли відлучався за її межі, обов'язково прагнув скоріше туди повернутися і бажав там померти. Він висловлює це в багатьох місцях своїх творів. «Кожен повинен пізнати свій народ і в народі себе».

У 1781-1782 рр. Сковорода «трактував риторику та латину спудеям» у колегіумі священика С. Башинського при Покровській церкві Бахмуту, залишив поетичний опис праці солеварів.

Помер 9 листопада 1794 року в селі Пан-Іванівка (зараз Сковородинівка) Золочевського району Харківської області. На хресті на прохання Сковороди, написано: «Світ ловив мене, та не впіймав...».

Сіцинський Євген (Євген) Йосипович

Народився у сім'ї священика в 1859 році в с. Мазники Летичівського повіту Подільської губернії. Закінчив у Кам'янець-Подільську духовне училище та духовну семінарію. Під час навчання в Києві він перебував під впливом відомого історика В. Антоновича. В 1885-1889 роках Сіцинський був викладачем Бахмутського духовного училища. Кандидат богослів'я, випускник Київської духовної Академії. Він займав посаду вчителя російської та церковної мов з 24 квітня 1886 р до 10 лютого 1888 р. Крім того до 10 серпня 1889 р. був викладачем латинської мови, членом Правління та діловодом училища. Отримував платню 900 руб. за рік, з яких 180 руб. витрачав на квартиру.

Про нього писали: «Сицинский был весьма трудолюбивый и преданный науке деятель. В бытность учителем училища он занимался археологическими исследованиями и посылал статьи для публикации в «Подольские Епархиальные Ведомости». В последнее время известия о его трудах по славянским древностям появились на страницах «Исторического Вестника» за 1890 год. Знатоки возлагают на него надежды как на будущего ученого археолога».

Потім повернувся до Кам'янець-Подільська, прийняв сан священика Олександрівського собору. З 1890 року – секретар єпархіального історико-архівного комітету, потім голова історико-архівного товариства. Був редактором «Єпархіальних відомостей», праць товариства, журналу «Православна Подолія». Заснував другий після Одеси краєзнавчий музей у

1900 році, був його директором, з 1922 року працював науковим співробітником. Сіцинський виявив понад 2 тисячі археологічних пам'яток Подільської губернії, видав понад 180 наукових праць-монографій, статей. Під час доби Директорії був деканом богословського факультету в Українському університеті куди його запросив ректор І. Огієнко. Як діяча «Просвіти» Є.Й. Сіцинського постійно звільняли з роботи, репресували. В 1929 році ДПУ заарештувало 70-річного вченого за участь у так званій «Спілці визволення України». Сіцинський просидів у в'язниці 8 місяців. Після цього незламний вчений пропрацював ще 3 роки у Києво-Печерському музеї. За цей час його будинок було конфісковано, бібліотеку розкрадено. Після останнього арешту в 1937 році він помер в ув'язненні. Йому виповнилося 78 років.

Трахтеров Володимир Сергійович

Народився 18 грудня 1884 р. в Бахмуті. Закінчив Бахмутську гімназію із золотою медаллю в 1905 р. Батько Соломон Трахтеров, купець з Харкова, мав у Бахмуті потужний пивоварний завод та великий млин.

Про своє походження Трахтеров писав, що «...звание родителей купеческое, ... мещанское, ... отец директор Акционерного общества».

У 1971 р. в листі директору Артемівського народного музею Н.В. Вінк Володимир Сергійович з теплотою і глибоким переживанням згадує місто свого дитинства та юності, своїх гімназичних викладачів і товаришів по Харківському університету: «К сожалению, есть препятствие, относящееся к моему прошлому».

Навчався в Німеччині в університеті Гейдельберга, слухав лекції в Цюрихському університеті. В 1910 р. закінчив Харківський університет «Весьма удовлетворительно выдержал в императорском Харьковском университете испытания на юридическом факультете... при чем показал

успехи...по гражданскому праву весьма удовлетворительные, по уголовному праву весьма удовлетворительные, по уголовному процессу весьма удовлетворительные, по торговому праву весьма удовлетворительные...и по одобрению представленного сочинения...28-29 мая 1910 г. удостоен диплома 1 степени». В 1910-1915 рр. готувався до наукової діяльності по кафедрі кримінального права і судочинства юрфака університету. У 1915 рр. склав іспити на ступінь магістра кримінального права. «Магістрант кримінального права Трахтеров В.С. у засіданні юридичного факультету ... 3-10 вересня 1915 прочитав дві пробні лекції з кримінального права на тему власного обрання і одну на тему задану факультетом. Лекції визнані задовільними».

В 1915-1919 рр. працював на посаді приват-доцента Харківського університету. В 1915-1919 читав лекції з загальної психіатрії в університеті і Комерційному інституті, на Жіночих курсах Народного університету Товариства трудящих жінок. У 1917 р. - секретар товариства економічної та юридичної діяльності при університеті. 1919-1920 рр. - доцент Таврійського університету в Сімферополі. 1920 р. - професор соціально-юридичного інституту Севастополя.

В 1924-1925 рр. займався науковою роботою в Німеччині за дорученням наркомату УРСР.

В 1938 р. йому присвоєно звання професора. Працював на посаді професор Всеукраїнського комуністичного інституту радянського будівництва і права при ЦВК УРСР - юридичного інституту НКЮ УРСР».

Переховувався в 1941-1943 рр. на окупованій території, бо у жовтні 1941 року через хворобу не міг своєчасно евакуюватися з Харкова.

У лютому-березні 1943 р. після першого звільнення Харкова від німецьких окупантів виконував обов'язки зав. відділом народної освіти Харківського міськвиконкому. В березні 1943 р. разом з Червоною армією залишив Харків.

В 1943-1945 – професор Ленінградського юридичного інституту в Джамбулі. З 1945 р. професор Харківського юридичного інституту, працював в юридичній школі НКВС. З 1966 р. – професор-консультант Харківського юридичного інституту. Працював консультантом у відділі судово-психіатричної експертизи Українського психо-неврологічного інституту.

Автор наукових праць з питань осудності та неосудності. Як консультант НКЮ УРСР готував проект кримінального Кодексу 1927 р., брав активну участь у розробці та обговоренні проектів основ

кримінального законодавства СРСР і радянських республік 1958 р., УК УРСР 1960 р.

Депутат Харківської міської ради в 1939-1941, 1945-1947 рр. Вільно володів англійською, німецькою, французькою мовами. Нагороджений Грамотою Міністерства вищої освіти УРСР, Грамотою Міністерства вищої освіти СРСР в 1970 році. Помер у 1971 р.

Финкель Александр Моисеевич

Родился 3 октября 1900 г. в Бахмуте, семья жила по ул. Мариупольской, 14, В семье было 11 детей.

Во время учебы в Реальном училище под руководством инспектора училища статского советника А.Л. Кобалевского восьмиклассник Александр Финкель участвовал в издании в 1916 г. журнала «Проблески», печатал там литературные статьи, критику, стихи. Вышло 6 номеров.

В 1925 г. в Харькове вместе с Эстер Паперной напечатал сборник пародий «Парнас дыбом», о котором с восторгом отзывался В.В. Маяковский. Эту книжку ее издатели называли «научным весельем», шутливой реализацией результатов научных наблюдений над особенностями индивидуального стиля некоторых русских поэтов. Маяковский, прочитав сборник, где были пародии и на него, сказал: «Молодцы, харьковчане! Такую книжицу не стыдно и в Москву с собой прихватить!».

После защиты кандидатской диссертации Александр Моисеевич стал научным сотрудником Харьковского

института языковедения. Несколько лет спустя он возглавил кафедру Языкознания этого института. Вместе с институтом А.М. Финкель

эвакуировался в Чимкент (Казахстан). В 1943 году его мобилизовали в армию, но по состоянию здоровья ему пришлось служить интендантом.

В характеристике в личном деле ученого есть такие строчки: «Александр Моисеевич работает в Харьковском государственном университете в качестве доцента кафедры русского языка с 1948 года, а в качестве профессора с 1966 года. Александр Моисеевич ведет курсы общего языкознания, специальные курсы по вопросам современного русского языка, руководит специальными семинарами, выполнением курсовых и дипломных работ. Является преподавателем высокой квалификации. Проводимые им лекции и другие виды учебных занятий отличаются глубоким научно-теоретическим содержанием и большим теоретическим мастерством».

Александр Моисеевич опубликовал более 150 научных работ по вопросам грамматики, лексикологии, фразеологии, стилистики современного русского языка и его истории, общего языкознания, теории и практики перевода, лингвостилистики, содержания и методики преподавания языковедческих дисциплин в вузах, преподавания русского языка в средней школе. Александр Моисеевич в соавторстве с Н.М. Баженовым являлся создателем школьного учебника русского языка, бывшего в течении многих лет стабильным для школ УССР и выдержавшего 19 изданий. В соавторстве с Н.М. Баженовым ему принадлежат также вузовские учебники современного русского языка, пользующиеся популярностью не только в вузах Советского Союза, но и в странах народной демократии.

В 1965 году Александр Моисеевич успешно защитил на соискание ученой степени доктора филологических наук.

В производственной характеристике сказано, что «успешно руководит аспирантурой, ведет работу по рецензированию и редактированию университетских научных сборников и научных работ сотрудников филологического факультета, является постоянным активным участником различных научных конференций. Начиная с конференций филологического факультета и кончая международными съездами. Ведет большую общественную работу в университете и за его пределами. Александр Моисеевич уделяет много внимания пропаганде и популяризации научных знаний среди трудящихся г. Харькова, постоянно оказывает научно-методическую помощь учителям средней школы, Руководит политическим семинаром преподавателей-языковедов факультета».

До конца жизни Финкель Александр Моисеевич работал над полным переводом сонетов У. Шекспира. Они считались самыми лучшими для того времени – 50-60-х гг.

Умер Финкель Александр Моисеевич в 1968 году.

Шерман Исай Львович

Родился 10 января 1912 года в Бахмуте в семье служащего. Семья Шерманов была большая, Исай был двенадцатым ребенком. У каждого из детей была своя судьба. Старший брат Александр погиб в годы I Мировой войны. Старшая сестра Софья, врач, в годы Великой Отечественной войны, была уничтожена фашистами в городе Харькове. Там же в первые дни оккупации был застрелен и отец Исаи. Сегодня из большой семьи Шерманов в живых осталась лишь сестра Ольга.

В 1927 году, после окончания семилетки, И.Л. Шерман поступил учиться в фабрично-заводское училище на одном из заводов города Луганска, где и начал позже работать слесарем. Но уже с юных лет Исай был увлечен историей и в 1929 году поступает на исторический факультет Луганского педагогического института, а потом переводится в Харьковский педагогический институт, который с отличием оканчивает в 1933 году. Был рекомендован в аспирантуру.

Исай Львович начинает свою работу в Центральном историческом архиве древних актов, вначале в должности сотрудника, заместителя директора, а с 1934 года –

директором. Свою работу он совмещает с обучением в аспирантуре при Центральном архивном управлении УССР, которую заканчивает 1935 году.

И сразу начинается его педагогическая деятельность. Свои первые лекции по истории СССР он читает студентам Харьковского педагогического института. С 1939 года заведует кафедрой социально-экономических дисциплин в школе НКВД СССР. В 1941 году вместе со школой переезжает в Москву, где в той же должности проработал до осени 1942 года, а потом на протяжении трех лет - ученым археографом Главного архивного Управления НКВД СССР.

В 1945 году он возвращается в Харьков. Одиннадцать лет, до 1956 года, И.Л. Шерман преподавал в Харьковском педагогическом институте, совмещая преподавательскую деятельность с работой декана. В 1951 году награжден значком «Отличник народного просвещения УССР».

С 1945 года трудовая деятельность И.Л. Шермана связана с Харьковским Государственным университетом, где и в прошлые годы он работал в качестве внештатного преподавателя.

Его научная деятельность началась с 1934 года, с его кандидатской диссертации «Разгром Григорьевщины», которую он защитил в 1942 году в Московском государственном университете. Первые научные работы опубликованы в сороковых годах. Они посвящены истории гражданской войны на Украине. В 1965 году И.Л. Шерман защитил докторскую диссертацию «Советская историография гражданской войны в СССР». Его научные интересы в течение многих лет были сосредоточены вокруг проблем истории гражданской войны, первых лет социалистического строительства, вопросов историографии и источниковедения.

Перу И.Л. Шермана принадлежит более 100 научных работ, в числе которых крупные статьи, монографии, учебные пособия. Много статей опубликовано в журналах «Вопросы истории», «История СССР», «Украинский исторический журнал». Под его редакцией вышли в свет шесть томов публикаций документов по истории УССР.

Под руководством И.Л. Шермана в Харьковском государственном университете началось изучение историографии советского общества. Исая Львович подготовил около 20 кандидатов наук, которые работают во многих вузах Харькова, Киева, Москвы, Донецка Львова. Скончался Исая Львович Шерман 1 декабря 1989 года.

Яворський Матвій Іванович

Матвій Яворський народився 28 листопада 1884 року в селі Корчин Сколівського району на Львівщині в бідній сім'ї. Спершу Матвій навчався у Львівській гімназії за добродійницький кошт. Згодом вивчав право у Львівському та Віденському університетах. У 25-літньому віці закінчив юридичний факультет.

Загадка полягала у тому, як і чому М.І. Яворський у період з 1905 по 1911 рр. опинився у Бахмуті, бо серед листів архіву М.М.Коцюбинського є листи від Яворського.

«...Живеться мені тут в Бахмуті дуже погано-з усіх боків муляє. Директор, получивши мабуть певні інструкції, допікає мене своїм шпигунством до того, що я готовий або собі, або йому голову розбити. Ви не можете собі уявити, до чого доведена система шпигунства. Мене мучать просто, я не можу ні з ким словом побалакати, боячись, щоб не попасти у які не будь тенета, за мною назірці лазять директорські клевети, роблять негласний трус у моїм помешканні, як мене дома не буває. Одним словом, погано! Михайло Михайлович, пропаду я тут ні за цапову душу. Ось через це хочу вас турбувати, чи не знайдете де не будь посади? Найкраще було б, якби можна статистиці, я б з великою радістю покинув би зараз, не гаючись, це прокляте багно і вернувся б до Чернігова...Ще тягне мене у Чернігів страшенна нудьга-жінка і дитина слабії, і мені хочеться щоб не було бути біля них».

«...Невже ви боїтесь за свої книжки, або не вірите, що я не замошенничаю? Як я сказав вам що не завезу, то й не завозив. Я доручив жінці передати вам книжки. Якщо не передала, то не мала часу. Я напишу їй щоб вона вернула вам з великою дякою...».

Виникає питання, де міг працювати М. Яворський у Бахмуті – у гімназіях, Духовному училищі?

У 1912 році Яворський захищає дисертацію «Соціальні основи підліткової злочинності» й одержує вчене звання доктора правничих наук, знайомиться з визначними культурними та політичними діячами Іваном Франком, Михайлом Грушевським.

Як написав М.І. Яворський у Протоколі після арешту – «1912 р. у Австрії». В роки 1 Світової війни до 1917 р. у 34 полку австрійській армії, у штабі, поручик піхоти».

У 1919 р. в УГА, польовий жандарм. У травні 1920 р. частина бригад УГА перейшла на бік червоних. Перейшов на бік більшовиків Матвій Яворський, очолив школу червоних старшин.

У 1920 р. він вступає до КП(б)У, бере участь в організації Всеукраїнського інституту марксизму-ленінізму. Перебуває в Москві та Казані, наприкінці 1920 року прибуває до Харкова, де викладає історію в Інституті народної освіти. Завідує Управлінням Укрнауки, очолює Товариство істориків-марксистів. З 1925 року – дійсний член Київської марксистсько-ленінської кафедри при ВУАН, входить до Колегії комісаріату народної освіти. Він стає першим в Україні, хто запровадив більшовицькі політичні дисципліни до наукових закладів, у більшовизації гуманітарних наук. Яворський запровадив курс лекцій «Ленін і національне питання», активно співпрацює з Миколою Скрипником.

В 1920 році видає брошуру «Історія класової боротьби на Україні», популярні підручники «Нарис історії України», «Коротка історія України» (1927), «Історія України у стислому нарисі», «История революционного движения на Украине» (1922), «Революція на Україні в її головних етапах» (1923), «Нариси з історії революційної боротьби на Україні», «Україна в епоху капіталізму» (1924-25).

Матвій відзначав, що «саме Україна має багато таких властивостей, що виводилися на ґрунті природніх умов, історичних ухилів, расових порожностей. Через ці властивості й класова боротьба на Україні творилася де в чому своєрідно... На Вкраїні революція 1917 року пішла іншою дорогою, ніж в Росії...».

У січні 1929 року Яворському присуджують вчений ступінь доктора історії культури без захисту дисертації, обирають дійсним членом ВУАН. Він займає посаду секретаря історично-філологічного відділу, стає членом Президії ВУАН.

У лютому 1930 року Яворського виключають з партії за «приховування темного минулого», твори оголошують «яворщиною». Яворський подав заяву про звільнення від обов'язків члена Президії ВУАН та секретаря 1-го Відділення Академії.

Наукову спадщину історика Матвія Івановича Яворського принижували та шельмували до часів «перебудови». «Большая Советская Энциклопедия» (1930 р.) називала Яворського «псевдомарксистом».

Він намагається врятуватися переїздом до Ленінграду. Арешт відбувся 10 березня 1931 р. за ордером 2 відділу СО №1984. На момент арешту він мав дітей – сина Тараса 9 років (школяр Ленінград), дочку Ольгу 12 років (у Львові) .

3 червня 1935 року Матвій Іванович писав: «... вважаю знущенням над людиною, яку, як і багатьох інших, сталінське «правосуддя» спочатку кидає у в'язницю лише за те, що він українець, який не проміняв любов до своєї Батьківщини на російський патріотизм, «підфарбований» інтернаціоналізмом... Я особисто «перекуватися» не стараюсь, обожнювати «геніального, любимого, рідного вождя всіх народів» не бажаю і взагалі вважаю для себе ганьбою таким чином купувати собі волю, тим більше, коли десятки тисяч української інтелігенції гине в тюрмах і таборах..., коли сотні тисяч пограбованих українських селян засівають Росію своїми кістками на каторжних роботах».

Розстріляно Матвія Івановича Яворського з багатьма українськими інтелігентами 3 листопада 1937 року на відзначення 20-х роковин Жовтневої революції у Медвежогірську і закопано у Сандормосі.

Яворницький Дмитро Іванович

Народився 7 листопада 1855 року в селі Сонцівці Харківського повіту (нині село Борисівка Дергачівського району Харківської області) в родині сільського псаломщика і селянки. З 1867 року навчався у Харківському повітовому училищі. 1874 року вступив до Харківської духовної семінарії, але не закінчив її і 1877 року вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет. По закінченні університету 1881 року був залишений позаштатним стипендіатом для підготовки до професорського звання. Водночас працює у 3-й Харківській чоловічій гімназії викладачем історії. Починає студіювати історію

Запорожжя. Здійснює експедиції по місцях Запорозької Січі. З весни 1884 року бере участь у роботі Історико-філологічного

товариства разом з О. Потебнею, М. Сумцовим, Д. Багалієм, П. Єфименком. 1884 року університетське начальство за сепаратизм та відверте українофільство звільняє Яворницького з посади в університеті. 1885 року він переїжджає до Петербурга, де знайомиться з І. Рєпіним, О. Сластьоном, Д. Мордовцевим, М. Микешиним, пише низку статей з історії Запорожжя. Яворницький стає членом Археологічного товариства, викладає історію в кількох навчальних закладах,

влаштовує суботні вечори, які відвідували його земляки, письменники, художники, студентська молодь. За порадою Яворницького Ілля Рєпін починає працювати над картиною «Запорожці пишуть листа турецькому султанові», користуючись матеріалами та колекцією вченого. Дмитро Іванович надихнув Миколу Лисенка на створення опери «Тарас Бульба». За політичну неблагонадійність Яворницького знову позбавлено права викладати і звільнено з роботи. 1888 року опубліковано двотомник «Запорожжя у залишках старовини і переказах народу» та «Збірник матеріалів для історії запорозьких козаків». Навесні 1892 року виходить перший том «Історії запорозьких козаків», Яворницького посилають у трирічне відрядження, висилають у Середню Азію, де він працює молодшим чиновником особливих доручень при туркестанському генерал-губернаторі в Самарканді. З 1897 року він стає приват-доцентом Московського університету. 1902 року захистив у Казанському університеті магістерську дисертацію, переїхав до Катеринослава, став директором Музею старожитностей Катеринославської губернії.

Дуже цікаві відомості про перебування Яворницького у Бахмуті. Гололобов Я.Г. (1855-1917, політичний і громадський діяч, письменник) пише Д.І. Яворницькому 9.11.1903 р. – «Относительно лекций написал в Бахмут и Павлоград. Жинка кланяется». 23.11.1903 р. – «Относительно лекций Ваших в Павлограде и Бахмуте получил ответы: в Павлограде можно хоть сейчас, так что по приезде назначьте день и дадим знать, а в Бахмуте до января аудитория сдана, а другого помещения нет». 15.01.1904 р. – «В Бахмуте, а на обратном пути в Павлограде, дело с Вашими лекциями я совершенно наладил. В Бахмуте признали удобным время для лекций 18 и 19 февраля (ввиду праздника 19 февраля), а в Павлограде 21 и 22 – те же дни, что и Вами назначены. Но теперь разумеется, числа изменятся согласно Вашему указанию, об этом я напишу в Бахмут...В Бахмуте я заинтересовал педагогов Вашими лекциями, за устройство их взялся молодой преподаватель истории и географии Александр Григорьевич Сипягин. Он примет все меры и приглашает Вас обедать на все время...Половина сбора с лекции будет предоставлена Вам, а другая половина должна пойти в пользу только что учрежденного в Бахмуте «Общества пособия нуждающимся учащимся».

У листі 7.04.1904 р. Дмитро Іванович просив Гололобова «помочь некой г-ке Соколовской в организации лекций в Павлограде и Бахмуте».

Переписку с Яворницьким вів учитель земського чоловічого училища с. Луганське Л.М.Гайовий, який видав книги з історії та культури населення Бахмутського повіту.

ЦІКАВИМ Є ЛИСТУВАННЯ ДМИТРА ІВАНОВИЧА З СВЯЩЕННИКАМИ БАХМУТСЬКОГО ПОВІТУ.

23 серпня 1912 р. священник с. Авдіївка Петро Шикунів писав Яворницькому: «церковь села Авдеевки Бахмутского уезда, каковую Вы изволили осмотреть, построена в 1809 году, сведения я взял из имеющихся при церкви формулярных ведомостей за несколько лет. Покорно благодарю Вас за Ваше ходатайство перед Господином Секретарём Консистории об ускорении разрешения взять наличные деньги и отремонтировать церковь... ремонт надо делать немедленно ввиду наступающей осени. Ещё более благодарен Вам за отзывчивое отношение к моей личности, что я усмотрел из Вашего любезного письма и Ваших слов, сказанных мне лично Вами у меня в доме. Скоро я, вероятно, вынужден буду лично быть у Владыки Агапита, чтобы поверить ему моё большое горе. На новом месте в Авдеевке дела у меня очень много, всею

ломкою жизни я связан по рукам и ногам, и никак не могу разделаться с прежними делами».

3 дияконом церкви с. Землянки Олександром Федоровичем Сахновським Дмитро Іванович вів постійне листування.

20 вересня 1915 р. Сахновський писав: «извините, пожалуйста, что до сих пор не выслал каменной «бабы», о которой обещал. Причина та, что никого не найду доставить на станцию...»

28 жовтня 1915 р. «вчера я выслал малой скоростью каменную бабу... Но помня Ваше напутственное слово.. не стесняться тем, что некоторых частей туловища не достаёт, я отправил этот экземпляр, так как с хозяином первой «бабы», никак не войду в любовное соглашение. Но в будущем есть надежда приобрести и эту старину. Высылаю груз малой скоростью, что на проходной мост при ст. Ясиноватой трудно взобраться носильщикам 30-пудового груза, а несть через железнодорожные пути опасно,... осторожная погрузка в вагон происходила под присмотром доверенного человека.

Сегодня у меня созрела мысль отправить Вам еще одну вещь, но сомневаюсь, подойдет ли она Вам. В вещах моей мамы нашёлся малороссийский пояс к плахте – подарок маме после выхода замуж от помещицы села Красного Кута Славяносербского уезда баронессы Унгерн-Штенберг. Пояс этот у мамы находился приблизительно с 1873 года, да у помещицы побывал в употреблении, может быть, не одно десятилетие, таким образом, «сей туалет» имеет за собою минимум 50-60 лет. Пояс представляет ткань длиною в 3 ½ аршина и шириной в 3 ½ вершка, выделкой рубчиками, с цветными полосками: красного, синего, чёрного и белого цветов. Думаю что сия вещь может быть порядочным вкладом в богатый отдел одежды Вашего музея. По мнению мамы этому поясу не менее 80 лет....

...Теперь перехожу к своему делу. От епископа до сих пор на моё прошение о предоставлении мне беднейшего священнического места в епархии никакого ответа не было.

Резолюция Владыки на прошение обыкновенно приходит через 3 недели, максимум через месяц, теперь идёт с 24 октября третий месяц со дня подачи Вашего письма и прошения моего, а извещения от Благодчинного о резолюции Владыки не было... Владыка неправ, что я не обладаю для священства достаточным цензом образовательным. Ведь семинарист, окончивший 4 класса семинарии беспрепятственно в настоящее время принимается в университет. Неужели из 2-го класса

семинарии, бывший народный учитель, после выхода из семинарии, дополнившее знания путём усиленного самообразования не может быть пастырем 700-800 душ».

16 листопада 1915 р. Олександр Сахновський писав: «сегодня посылкой отправляю пояс, о котором писал в прежнем письме. Был бы я бесконечно рад, если бы вещь эта, хоть немного понравилась. Что поясу этому лет 50-60 ручаюсь. Лет 25 назад моя покойница сестра употребляла его, играя на любительских спектаклях малороссийские роли. Ваш секретарь в своём письме сообщает печальную новость: о тяжёлой операции перенесённой Вами в Киеве. От души соболезную Вам, уважаемый Дмитрий Иванович, и молю Бога, да укрепит Всевышний силы Ваши на благо и пользу того великого дела, которому Вы служите. Уважающий Вас и в будущем постоянный Ваш агент...».

10 січня 1916 р.: «посылаю Вам восемь монет Александра 1-го и волосское полотенце – изделие валахов с. Землянки. Для церковного отдела кое-что привезу лично... Давайте, дорогой Дмитрий Иванович, попробуем ещё, и вероятно в последний раз, «толкнуть в ту же епископскую дверь, только иным способом, может отворят нам хоть узкое отверстие для прохода. Наш 3 округ Бахмутского уезда, состоит из 22 церквей, 22 приходов, из них только четыре села, кроме г. Юзово, имеют двухклирные причты. Некоторые обслуживают в праздники не только своих прихожан, но совершают богослужение в приписных храмах, Корсунский Причт отправляет церковные службы на Веровском руднике, причт Ясиноватого совершает богослужение на ст. Ясиноватой...почти все священники округа в праздничный день не свободны от службы даже в приходах многоклирных. В случае болезни, отпуска, или каких-либо других обстоятельств постигших священника, его заменить некому и население прихода остаётся без религиозного удостоверения. Потому, среди епархиального духовенства года три назад возникло предположение иметь в каждом округе священников, которые бы, находясь на вакансии псаломщика или диакона, в случае надобности могли заменить отсутствующего или больного священника. В настоящее время священников на псаломщической вакансии человек 10. Они при нужде служат в сане иерея, в другое время делаются заправскими псаломщиками. Правда, подобное совмещение должностей священника и псаломщика в одном лице происходит чаще в приходах двухклирных, (например Казанская церковь г/орода/ Луганска), но бывают случаи такого совместительства и в приходах одноклирных, т.к. хороших чтецов и

певцов, (например в нашем селе свыше десятка) при современном всеобщем образовании в уездах непочатый уголь, а священник – один, иногда к столу необходим, дорога каждая минута, а он в отсутствии по делам школы вёрст за 5, или уезжает на съезд или с отчётами к Благочинному, и заменить его... некому. В его отсутствие может умереть слабый ребенок, кончаться глубокий старик без покаяния... Когда будете просить Владыку, походатайствуйте, пусть Преосвященный оставит меня на прежнем месте, на прежней вакансии, только с возведением в сан священника*. От такой комбинации ничего кроме пользы для нашего прихода не будет. Настоятель может спокойно заниматься за 3 версты в железнодорожном училище; священник на псаломщической вакансии в его отсутствие может напутствовать умирающую старуху... Думаю, в рукоположении меня в сан священника с оставлением на псаломщической вакансии, на псаломщических доходах, Владыка Вам не осмелится отказать, так как самостоятельного места я не прошу, не ищу и материальных выгод... я остался бы на своём месте до тех пор, пока епископ не станет считать меня слишком молодым, т.е. терпеливо буду ждать самостоятельного места хоть пять лет».

21 березня 1916 р. О. Сахновський знову просить допомоги у вирішенні його питання: «В «Епархиальных Ведомостях» № 8 в числе праздных священнических мест указаны два, которые не могут быть предоставлены по своей бедности и малочисленности населения ни семинаристу ни воспитаннику пастырской Школы. Успенская Церковь с. Новоселовки Павлоградского уезда, по штату положено священник и псаломщик; прихожане мужского пола 507 душ; жалование священника 294 р. При Церкви села Васильевка Мариупольского уезда; по штату положен священник и псаломщик; прихожан мужского пола 734 душ. земли священнику 12 десятин, ... я в приходе пользуюсь 30 десятин.

Добрейший Дмитрий Иванович! Может Вам придётся скоро беседовать с Владыкой, пожалуйста, замолвите словечко. Ведь всё равно лицо правоспособное в такой приход пойти не захочет, а если и пойдёт, то не больше как на несколько месяцев и приход опять остаётся праздный. Какая же польза для прихожан, не имеющих часто пастыря? Извините за смелость, с которой пишу это письмо. P.S. Может весною будете ехать в Слав/янск/ или Бахмутский уезд на раскопки, заезжайте ко мне: есть кое-что показать. Вот были бы желанный и дорогой гость!

Невідомо, чи допоміг Д.І. Яворницький з приходом О. Сахновському... Бо невдовзі почався час смути.

З 1920 по 1933 рік Д.І.Яворницький працював в Інституті народної освіти у Катеринославі, у 1925-1929 році завідував кафедрою українознавства, був професором. З 1927 року - відповідальний керівник експедиції з виявлення старожитностей під час будівництва Дніпрогесу. До останніх днів життя завідував Дніпропетровським історичним музеєм, брав участь у численних експедиціях по місцях Запорозької Січі. Крім фундаментальної "Історії Запорозьких козаків" у трьох томах (1892-1897), написав ще понад двісті праць, присвячених здебільшого українській історії, уклав «Словник української мови» (1920). З 1929 року – дійсний член Академії наук УРСР.

Помер Дмитро Іванович Яворницький 5 серпня 1940 року. Поховано видатного вченого у Дніпропетровську, на території створеного ним музею, що носить його ім'я.

Глава 4. Діяги театру та кіно.

Кавалерідзе Іван Петрович

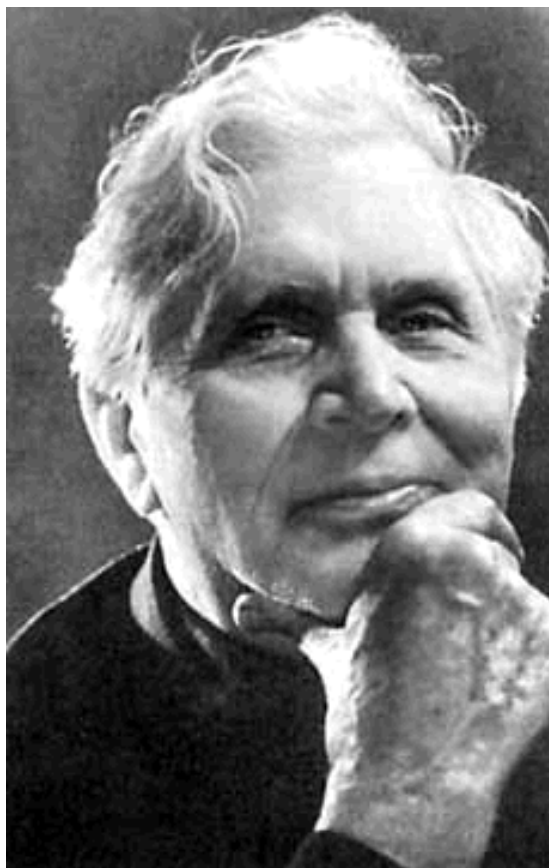
Народився 14 (26 квітня) 1887 року на хуторі Ладанський (нині село Новопетрівка Роменського району Сумської області) в селянській сім'ї Килини Луківни Кухаренко та Петра Васильовича Кавалерідзе (Кхварідзе) – сина нащадка грузинського князівського роду Васо Кхварідзе, якого в середині 19 століття привіз московський генерал Ладонський після закінчення Кавказької війни.

Дитинство Івана пройшло в селі Талалаївці на Полтавщині.

Початкову земську школу закінчив 1899 року. Більше за все йому подобалося виліплювати з глини фігурки людей і тварин. Такі дивні розваги привернули увагу його дядька – художника й археолога Сергія Аркадійовича Мазаракі, що закінчив свого часу Петербурзьку академію мистецтв і працював хранителем скіфського відділу в Київському археологічному музеї. Він забрав хлопчика до Києва, де Іван навчався у Київській гімназії Вальтера.

У 1907-1909 роках навчався у Київському художньому училищі. У 1909-1910 роках навчався у Петербурзькій академії мистецтв у І. Гінцбурга. У 1910-1911 роках удосконалював художню майстерність у приватній студії Н. Аронса у Парижі.

У лютому 1915 року Іван Кавалерідзе був мобілізований і направлений для проходження служби у 119-ий запасний батальйон, який дислокувався у В'ятці, а в квітні 1915 року був переведений до школи прапорщиків у Петергоф, а згодом – до Третього зведеного гвардійського

запасного батальйону в Царському Селі, що стояв на варті коло покоїв останнього Миколи Романова у лютому 1917 року.

Жовтневий переворот І.П. Кавалерідзе зустрів у Ромнах, де згодом за дорученням секретаря Роменського ревкому З.Й. Свідерського отримав доручення щодо створення місцевого музею та створення бюсту Тарасу Шевченку. Працюючи у відділі народної освіти у Ромнах, він викладав малювання у шести школах, вів міський драмгурток і був головним режисером Роменського пересувного робітничо-селянського театру (1925-1930), організував Товариство охорони пам'яток старовини тощо.

У творчому доробку Кавалерідзе – скульптурний портрет Федора Шаляпіна (1909), пам'ятники – княгині Ользі у Києві (1911; зруйнований у 1919 р., відновлений у 1996 р.), Тарасу Шевченку в Ромнах (1919), Полтаві (1925), Сумах (1926, зруйнований на початку 1960-х рр.), Григорію Сковороді в Лохвиці (1922), Києві (1977), проект пам'ятника Ярославу Мудрому (1944–1960).

Бахмутчанин, директор Одеської кіностудії В.В. Костроменко написав у спогадах: «так случилось, что я родился и вырос под сенью двух его великих, а точнее сказать – огромных произведений. И конечно не подозревал, что когда-нибудь встречу с их автором.

За десять лет до моего рождения, в городе Бахмуте был открыт памятник известному и очень почитаемому тогда профессиональному революционеру Артёму Сергееву.

Заказ на памятник в Артёмовске Иван Петрович выиграл по конкурсу у именитых уже тогда скульпторов Щусева, Меркурова, Андреева и других. А вскоре и город был переименован в Артёмовск. В самом центре, на главной площади возвышался огромный, с восьмизэтажный дом, памятник из бетона.

Подножием ему служила выполненная в том же стиле конструктивизма трибуна, служившая в дни праздников местом, где принимали парады и приветствовали демонстрации трудящихся местные руководители (зберіглися фото на цій трибуні М.В. Фрунзе та К.Є. Ворошилова, М.І. Рикова, М.І. Бухаріна).

Второй, ещё более монументальный, памятник Артёму, стоит на правом берегу Северского Донца, на высоченной меловой горе.

Восхождение на гору, к подножию памятника, было для нас ритуальным. Но рассмотреть памятник, добравшись до него, было невозможно – над тобой теснились поставленные один на другой бетонные кубы. Высота памятника – более 30 метров!

Памятник в Святогорске – это инициатива И.П. Кавалеридзе: уж больно хорошее место! Но на осуществление такой инициативы денег никто не дал.

Кавалеридзе решил эту проблему сам, купил цемент. Эту историю рассказал он мне, когда я приехал поведать ему о судьбе артемовского монумента.

Пам'ятник Артему в Бахмуте

Пам'ятник Артему в Святогірську

Когда в 1941 году фашисты оккупировали Донбасс, они были уверены, что пришли сюда навсегда, и памятники советской эпохи им совсем ни к чему. Выкатили на прямую наводку гаубицу, шандарахнули по монументу. Раз, другой, третий... Снаряды оставляли только небольшие выщерблины на закаменевшем за годы бетоне...

А когда я приехал из ВГИКа домой на каникулы, увидел, что окна всех прекрасных пятиэтажных домов, окружавших площадь Артёма, заклеены накрест бумажными полосками. Я, будущий кинематографист, понял это по-своему: у нас в городе будут снимать кино про войну!

На самом же деле готовились взорвать остатки памятника.

«Наше знамя – соцреализм, а конструктивизм всяким, кубизм и прочим измам в нашей жизни не место!» – считал секретарь ЦК КПСС Н.С. Хрущев.

Когда я рассказывал, Иван Петрович заплакал. Он, конечно, знал, что памятник разрушили, но слушать живого свидетеля такого варварства было тяжело...».(В. Костроменко «Очерки истории одесской киностудии. Факты. Документы. Воспоминания. Байки». Изд. «Друк Південь», 2010 г.).

Помер І.П. Кавалеридзе у Києві у 1978 р.

Корецкая Ребекка (Vera Korene)

Родилась 6 июня 1901 года в Бахмуте в еврейской семье. В период революции 1917 года семья уезжает во Францию, где Корецкая становится признанной артисткой театра и кино.

С начала 1922 года посещала в Париже Театральные курсы. С 1931 года играла на сцене «Comédie Française», ведущая актриса. Снялась в фильмах «Voix sans face» («Голос без лица») Л. Миттлера (1933), «Belle de nuit» («Ночная красавица») Л. Вальре (1933), «Au service du tsar» («На царской службе») П. Бийона (1936), «Bateliers de la Volga» («Бурлаки на Волге») В. Стрижевского (1936), «Brigade sauvage» («Дикая бригада») Ж. Древиля и М.Л'Эрбье (1938). Во время 2 Мировой войны Вера бежит в

Канаду, живет в США и Бразилии. В 1945 году она возвращается во Францию.

В 1957 году содействовала созданию Детского театра «Дяди Себастьяна». В 1962 году вместе с С. Лифарем поставила спектакль по пьесе Г. Д'Аннуцио «Муки Св. Себастьяна».

С октября 1956 до 1978 года являлась директором театра «de la Renaissance» – театр «Ренессанс». Театр имел богатую историю, он был создан еще в 1838 году на деньги Виктора Гюго и Александра Дюма.

В 1996 году знаменитая актриса умерла. Похоронена на кладбище в парижском пригороде.

Костроменко Вадим Васильевич

Родился 26 сентября 1934 года в г. Артёмовске в семье служащих. Отец Василий Иванович – первый образованный человек в роду, участник битвы за г. Сталинград в 1943 г. Мать Екатерина Константиновна как первый директор Артемовского педучилища после войны, учитель СШ №5,11 – имела большой педагогический опыт, который позволял полностью искать, находить и внедрять новые прогрессивные методы обучения.

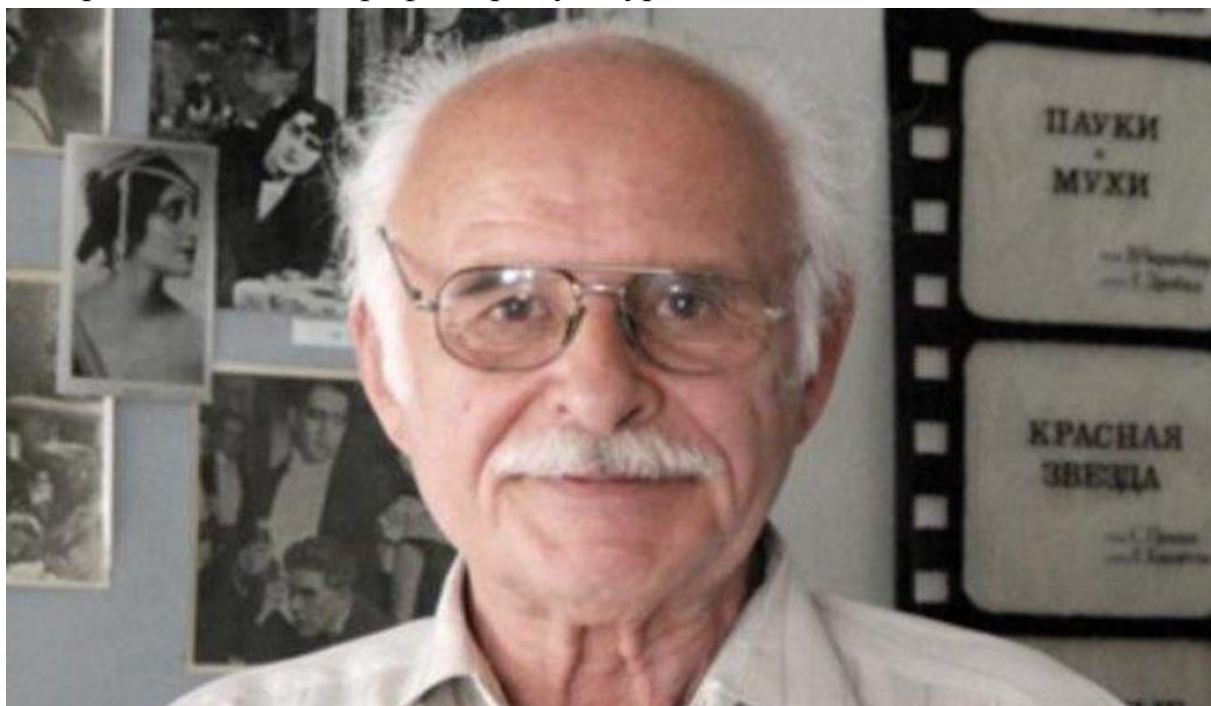
Детство Вадим Костроменко провел в двухкомнатной квартире в самом начале улицы Артёма, прямо напротив главного входа в завод «Победа труда» (теперь здесь корпус УИПА).

В 1939 отец ушел в армию. 9 октября 1941 г. Вадим с мамой покидает г. Артемовск и переезжает в г. Чимкент. В 1941-1942 гг. Вадим пошел в школу. В 1947 вернулся из армии отец. Вадим окончил с золотой медалью СШ №7.

С 1952 по 1957 год учился на операторском факультете ВГИКа в мастерской профессора Б.И. Волчека. С марта 1957 года работал на Одесской киностудии - сначала оператором (снял 13 фильмов), затем кинорежиссёром (поставил 12 фильмов).

С 1996 года Вадим Костроменко – директор Музея кино Одесского отделения Национального союза кинематографистов. В 2005 году Международный институт культуры (Турин) присвоил Вадиму Костроменко звание профессора культурологии.

Вадим Васильевич написал книги «Очерки истории Одесской киностудии» (в 2-х ч. 2010-2011 г.г.); «В кадре и за кадром» (в 2012 г. вышло 3-е издание); «Чёртова дюжина», или счастливое число тринадцать. Записки кинооператора» (2011 г.).

Вадим Васильевич Костроменко снял фильмы: «Чужая любовь» (1956 г.), «Матрос сошёл на берег» (1957 г.), «Улица молодости» (1957 г.), «Два Фёдора» (1958 г.), «Земля родная» (1959 г.), «Мечты сбываются» (1960 г.), «Жажда» (1960 г.), «Исповедь» (1961 г.), «Тайна» (1962 г.), «Одиночество» (1964 г.), «Верность» (1965 г.), «Товарищ песня» (1966 г.), «Прощай» (1966 г.), «Поиск» (1967 г.), «Золотые часы» (1968 г.), «Чёртова дюжина» (1970 г.), «Всадники» (1971 г.), «Причал» (1973 г.), «Ответная мера» (1974 г.), «Наследники» (1975 г.), «Квартет Гварнери» (1978 г.), «Шкура белого

медведя» (1979 г.), «Сто первый» (1982 г.), «Секретный фарватер» (1986 г.), «Дезертир» (1990 г.), «Высшая истина бомбиста Алексея» (1991 г.), «Не улетай, землянин!» (1993 г.).

В 1985 г. В.В. Костроменко встречался с учениками в СШ №12, в 90-е годы бывал в Артемовском музее.

Омельченко Полина Мусиевна

Омельченко П.М. (по мужу – Табачникова, Нятко-актерский псевдоним) родилась 21 октября 1900 года в селе Карабачин. В 1916-1918 годах училась в музыкально-драматической школе Н.В. Лысенко, в 1918-1919 годах – в драматической студии Киевского «Молодого театра» Леся Курбаса. Была артисткой КУАДТ имени И.Я. Франко. В 1925-1935 годах – в Одесском драматическом театре. Преподавала в Киевском театральном институте имени И. К. Карпенко-Карого.

В предвоенные годы играла в Артемовском музыкально-драматическом театре.

Наиболее яркие роли в театре: «Много шума из ничего» В. Шекспира Беатриче, «Лесная песня» Л. Украинки – Мавка, «Не судилось» М.П. Старицкого – Анна Петровна, «В степях Украины» А.Е. Корнейчука – Катерина, «Макар Дубрава» А.Е. Корнейчука – Пихта, «Калиновая роща» А.Е. Корнейчука – Ага Щука, «Не называя фамилии» В. Минько – Диана Михайловна.

Награды: Сталинская премия второй степени (1949) – за исполнение роли Пихты в спектакле «Макар Дубрава» А.Е. Корнейчука, Сталинская

премия второй степени (1951) – за исполнение роли Аги Щуки в спектакле «Калиновая роща» А.Е. Корнейчука, народная артистка УССР (1951).

Умерла 12 октября 1994 года. Похоронена в Киеве на Байковом кладбище.

Оноприенко Евгений Федорович

Родился 10 декабря 1925 года в селе Балты Новооскольского района Курской области. В середине 30-х годов семья переехала в Артемовск.

До войны закончил восемь классов. Семья эвакуироваться не успела и во время оккупации пришлось скрываться от угона в Германию.

В августе 1943 года, когда город был освобожден, его призвали в армию. Воевал связистом в составе 4-го Украинского фронта. Участвовал в битве за Днепр и во время Никопольско-Криворожской военной операции в январе 1944 года получил тяжелейшее ранение. Полгода лечился в госпиталях и летом 1944 года был демобилизован по состоянию здоровья.

Вернулся в Артемовск. Работал электриком на железной дороге и одновременно учился в вечерней школе. В 1946 году поступил в Артемовский учительский институт. После его окончания в 1948 году работал в школе №11 преподавателем физкультуры, инспектором в отделе народного образования.

В 1949 году поступил на сценарный факультет ВГИКа, который окончил в 1954 году. Женился на талантливой украинской актрисе Маргарите Криницыной (1932-2005).

С 1954 года редактор (затем – главный редактор) «Молдова-фильм», редактор и сценарист Киевской киностудии имени А. Довженко. Был Президентом гильдии киносценаристов Украины.

В городе Артемовске жила семья его сестры учительницы Л.Ф. Сушко, Евгений Федорович часто бывал в городе в Артемовском музее, дома у С.И. Татарина.

В 1996 г. Евгений Федорович снял полнометражный документальный фильм «Артемовск» к 425-летию Бахмутской сторожи.

Скончался 31 октября 1997 года. Похоронен на Байковом кладбище в г. Киеве.

Шепитько Лариса Ефимовна

Родилась 6 января 1938 г. в Артемовске. Родители работали учителями в СШ №7.

В 1954 году окончила среднюю школу во Львове. В 1955 году поступила на режиссёрский факультет ВГИКа (мастерская А.П. Довженко,

после его смерти в 1956 году – М. Е. Чиаурели). Ещё в студенческие годы она снялась в фильмах, среди них «Поэме о море» (1958), начатой А. П. Довженко и завершённой его супругой Юлией Солнцовой.

Первый полнометражный фильм Ларисы – дипломная работа «Зной» (1963) по повести Чингиза Айтматова «Верблюжий глаз» – снимался в Киргизии. На этапе монтажа картины Ларисе Шепитько помогал Элем Климов, в то время также студент ВГИКа. В 1963 году они стали супругами (их единственный сын Антон родился в 1973 году).

Фильм «Зной» был удостоен

премии за дебют на МКФ в Карловых Варах (1964). Известность Ларисе Шепитько принёс её второй фильм «Крылья» (1966), рассказывающий о послевоенной судьбе лётчицы Надежды Петрухиной. Одну из лучших своих ролей в этом фильме сыграла Майя Булгакова, признанная в 1966 году «Лучшей актрисой года».

Фильм «Родина электричества» (по мотивам рассказа Андрея Платонова) снимался в деревне Сероглазка Астраханской области.

Однако по цензурным соображениям ни «Родина электричества», ни «Ангел» не были выпущены на экран (картину удалось восстановить и показать зрителям в 1987 году).

Лариса Шепитько сняла свой первый цветной фильм, музыкальную сказку «В тринадцатом часу ночи» (1969) – новогоднее ревю с такими известными артистами, как Владимир Басов, Георгий Вицин, Зиновий Гердт, Spartak Мишулин, Анатолий Папанов и др.

«Ты и я» (1971) был снят по сценарию Ларисы Шепитько и Геннадия Шпаликова и посвящен поколению тридцатилетних.

В 1974 году Ларисе Шепитько было присвоено звание Заслуженного деятеля искусств РСФСР. Фильм «Восхождение» (по повести Василя Быкова «Сотников») находился на грани запрета и вышел на экраны после вмешательства первого секретаря ЦК КП Белоруссии Петра Машерова.

В 1978 году, будучи в Болгарии, посетила знаменитую Вангу, предсказавшую ей скорую смерть (информация крайне сомнительна, так как Ванга никогда не говорила людям о скорой смерти). Услышав это, Лариса в тот же день вместе с подругой пошла в храм и взяла с неё клятву, что если она умрет, то подруга будет заботиться о её сыне Антоне.

После этого готовит сценарий фильма «Матёра» (по повести Валентина Распутина «Прощание с Матёрой»). Съёмки должны были проходить на озере Селигер, и в начале июня 1979 года туда была запланирована киноэкспедиция.

Ранним утром 2 июля 1979 года киносъёмочная «Волга» – пикап на пустынном шоссе по неустановленной причине вышла на полосу встречного движения и врезалась в мчавшийся навстречу грузовик. На 187-м километре Ленинградского шоссе в сторону Калинина, близ поселка Редкино, оборвалась жизнь Ларисы Шепитько.

Работу над фильмом «Матёра» завершил муж, кинорежиссёр Элем Климов, назвавший картину «Прощание» (1982). Он также снял о ней документальный фильм «Лариса».

Похоронена Лариса Шепитько на Кунцевском кладбище.

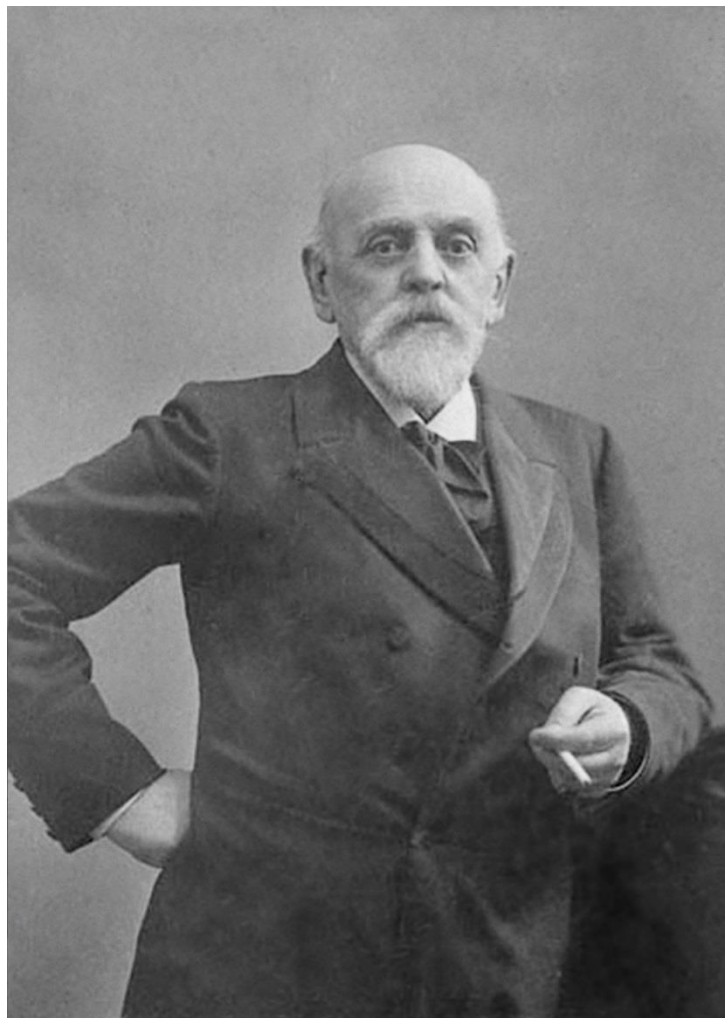
Глава 5. Промисловці

Алчевський Олексій Кирилович

Починав свою діяльність у Сумах Харківської губернії. Але відомим у ділових колах України став 1868 року, коли потрапив до числа засновників і членів правління Харківського торговельного банку. Він став першим у Російській імперії приватним акціонерним банком.

У 1871 – бере участь у створенні Харківського земельного банку і у 1871-1901 рр. був головою його правління. Алчевський великими капіталами не володів, але він зміг все вміло організувати. З часом у нього з'явився контрольний пакет акцій.

О.Алчевський став повним розпорядником обох банків. Вони обслуговували різні підприємства Алчевського. Банківський бізнес допоміг Алчевському стати великим землевласником. На своїх землях він 1875 року заснував гірничо-промислове товариство,

правління якого розміщувалося в Харкові. У 1895 року взяв активну участь у створенні Донецько-Юр'ївського металургійного товариства з правлінням у Петербурзі. Входив до дирекції товариства. У роки промислового піднесення (1890-ті рр.) підприємства Алчевського залучали

іноземних інвесторів. До кінця XIX століття власність О.Алчевського оцінювалася в 12 млн. крб.

Він створив одну з перших в Російській імперії, за сучасною термінологією, промислово-фінансових груп. Вона об'єднувала банки, металургійні заводи, вугільні шахти, рудники, транспортні компанії. Був засновником «Олексіївського гірничопромислового товариства» і «Донецько-Юр'ївського металургійного товариства» (останнє володіло Донецько-Юр'ївським заводом), металургійних заводів у Маріуполі. Заводи Алчевського були єдиними в Україні металургійними підприємствами, побудованими на вітчизняних інвестиціях (решта становила власність бельгійських і британських компаній).

На початку XX століття в Росії почалася економічна криза. Рятуючись від банкрутства, намагався отримати урядове замовлення для своїх металургійних підприємств, просив у Міністерстві фінансів дозволу на випуск облігацій на 8 млн. крб. під заставу свого майна. міністр фінансів Сергій Вітте відмовив. Причина відмови зрозуміла, після трагічної загибелі Алчевського (7 травня 1901 року він кинувся під потяг на Варшавському вокзалі в Петербурзі) Вітте і Міністерство фінансів заявили про готовність фінансувати банки Алчевського, справи підприємств Алчевського передавалися до рук Московського торгового дому братів Рябушинських.

Очолював харківську «Громаду» (гурток української інтелігенції). Ініціював і фінансував спорудження першого пам'ятника Тараса Шевченку (Харків, 1899).

На його кошти були відкриті лікарні, бібліотеки, недільні школи в Сумах.

На пам'ять про засновника Донецько-Юріївського заводу залізничну станцію Юріївка на клопотання російських промисловців 1903 року перейменували на Алчевське. Від станції отримало назву сусіднє заводське селище (тепер місто Алчевськ Луганської області).

Гампер Конрад

Народився 30 квітня 1846 р. в с. Нейхаус кантону Турга у Швейцарії.

17-річним юнаком поступив учнем слюсаря, 11 років працював, отримав вищу політехнічну освіту. З 1867 р. він працював на великих будівництвах у Франції, Німеччині, Чехії, Угорщині. У 1874 р. Конраду

запропонували посаду конструктора на заводі фон Руффера у Вроцлаві. Конрад будує 2 залізних мости на річці Одрі, залізничний міст під Козлем. У 1876 р. Конрад Гампер стає директором заводу з виробництва парових котлів і залізних мостів в Пілахютте в Уторованому Сленську. В. Фіцнер запропонував Гамперу будувати фабрику котлів, у 1880 р. побудував завод в Сельці під Сосновицями.

У 1880 р. Гампер і В. Фіцнер побудували котельний, мостобудівний і механічний завод. За неповні два десятиліття свого існування фірма «В. Фіцнер і К. Гампер» поставила металоконструкції для 8-ми доменних печей у Польщі і 6-ти на заводах Півдня Росії (для 2-х доменних печей у Дружковці). Гампер тривалий час керував маєтками і

шахтами князя Гогенлоє, був головою Наглядової ради прокатного заводу в Миловиці, директором правління акціонерного товариства Августа Репана у Варшаві. Гампер прийняв російське підданство і переїхав з Польщі у Петербург. У 1896 р. його записали купцем I гільдії.

Купівля купцем Гампером біля станції Краматорська земельної ділянки, що тягнулася по обидві сторони річки Маячка, на лівобережжі Казенного Торця, відбулася в 1896 р.

Незабаром тут виріс завод, який через рік став випускати продукцію. У 1898 р. побудували доменну піч. У 1899 р. засновано Металургійне товариство Краматорська. Статутний капітал товариства складав 7,23 млн. руб.

Першими іноземними робітниками, прибулими в 1897 р. на завод, що будувався, стали кілька столярів (модельників) і ливарник. Це були польські майстри. До 1913 р. на заводі КМТ працювали 220 службовців, 46 інженерів, кожен 9-й з них був іноземцем. Серед робочих було багато чехів і поляків: Витолик, Гагалик, Зноск, Ріпка, Казибудський, Марцинківський. У селищі були костьол, лютеранська кирка. Гампер зробив розпорядження про пенсійну касу робочих і службовців.

Конрад помер несподівано на роботі 29 вересня 1899 р.

Гаскойне

Статський радник, вчений-мінеролог спочатку був доглядачем Сиваських соляних промислів.

Після дослідження покладів залізної руди та кам'яного вугілля («О копиях бахмутских и поисках металлов») Гаскойне звернувся до намісника Новоросії Г.Потьомкіна з проектом будівництва ливарного заводу, але тільки після «контрактування» на ливарних заводах Петербургу Платон Зубов як фельдмаршал і намісник Новоросії отримав Наказ Катерини від 14 листопада 1795 р. про будівництво Луганського ливарного заводу, було виділено 650 тис. руб. та приписано 2400 майстрів та робітників.

Цар Павло I в 1797 році доручив директору Луганського ливарного заводу Гаскойну провести обстеження Бахмутських варниць, перебудувати печі і відлити чавунні чрени – сковороди. За доповіддю у 1798 році головного директора Берг-Колегії та враховуючи закладку вугільної шахти Штеричем у маєтку на річці Білій у 22 верстах від Луганського ливарного заводу видав указ «залишені Бахмутські і Слов'янські варниці відновити».

В 1799 році міністр внутрішніх справ князь В.П. Кочубей по Указу Павла I розпорядився, щоб Катеринославський губернатор і Соляна контора почали роботи в Бахмуті. Сенат відпускає 9278 рублів на чищення колодязів, кладку печей, виготовлення залізних клепаних чренів (сковорід).

Маркшейдер Чернявський заклав в Бахмуті першу бурову свердловину, відправив до Петербургу міністру фінансів Чернишову зразки кам'яної солі. Було підраховано, що на відновлення солеварень буде потрібно 98324 руб., на його щорічне утримання 40069 руб. Цю суму Сенат знайшов непомірно великою, а користь від виварювальної солі сумнівною і на наступну доповідь міністра внутрішніх справ графа Кочубея, імператор повелів «...наказ про відновлення Бахмутських варниць залишити без виконання».

Костромський майстер солеваріння Ашитков отримав оклад в 10 рублів в місяць. Майстра спіткала невдача – через неправильно побудовані печі і сковороди «досвід зробити було зовсім неможливо», а губернатор доносив до Петербургу «...дія кам'яного вугілля ... вельми швидко пропалює і псує кислотою залізний чрен». Невдачі в Бахмуті привели до запитів з Петербургу «якої поведінки майстер Ашитков і чи майстерний в своєму ремеслі?». В 1805 році Ашиткова засудили «за розкрадання з соляного магазину і кузні різних речей».

Так невдало закінчився «проект» Гаскойне у Бахмуті...

Воронцов Михайло Семенович

У 1782-1856 – граф, князь, генерал-фельдмаршал, генерал-ад'ютант. З 1826 р. – почесний член Академії наук, у 1823-1844 рр. – Новоросійський та Бессарабський генерал-губернатор, у 1844-1856 рр. – намісник Кавказу.

У 1837 р. міністр фінансів Канкрін, автор відомої грошової реформи, розглядав проект надання Сіверському Дінцю судноплавства. Але вже у 1835 р. Воронцов робив спроби розчистити його річище.

У 1841 р. Воронцов почав проектування залізниці на дерев'яних рейках від Лисичанська до Бердянська та Олександрівська. Міністерство фінансів побудувало пароплав «Донець», другий пароплав належав директору Луганського заводу інженеру-полковнику

М.М. Летуновському. Вони возили вугілля до Ростова. М.М. Летуновський забезпечував вугіллям скляний завод барона Фірка у Ростові, залізною баркою сплавляв сало на експорт.

У 1842 р. М.С. Воронцов узяв в районі с. Олександрівка Бахмутського повіту землі в оренду у поміщика Шидловського на 30 років, платив йому по 2 коп. сріблом з пуду, а продавав по 4 коп. сріблом за пуд вугілля. На рік видобувалося по 150 тис. пудів.

На правому березі р. Кальміус біля села Олександрівка від Бахмута «в 75 верстах не считая почтовую дорогу из Бахмута в Павлоград... разрабатываются селянами с пренебрежением и беззаботностию» поклади вугілля.

Горлов Петро Миколайович

Народився 11 травня 1839 року. У 1859 році отримав професію гірничого інженера, відкриває Грушевську кам'яновугільну копальню.

1 березня 1868 р. комерції радник Самуїл Соломонович Поляков отримав концесію на будівництво Курсько-Харківсько-Азовської залізниці із зобов'язанням побудувати Азовський залізопрокатний рейковий завод, внісши у казну держави залог в 500000 рублів. С.С. Поляков запросив для будівництва залізниці й заводу інженерів Антипова, Мещерякова, Тімме і П.М. Горлова.

Будівництвом донецької ділянки залізниці керував П.М. Горлов. Він виявив недалеко від залізниці біля річечки Корсунь у Бахмутському повіті Катеринославської губернії родовище кам'яного вугілля, заклав дві невеликі шахти. С.С. Поляков доручив П.М. Горлову вибрати місце для Азовського рейкового заводу. Петро Миколайович запропонував місце, де були вугільні шахти у річечки Корсунь.

3 червня 1869 року вийшов наказ государя-імператора Олександра II виділити С.С. Полякову для облаштування заводу й необхідного йому видобутку кам'яного вугілля ділянку землі в 500 десятин, яка належала селянам села Залізного. Між С.С. Поляковим і залізничними селянами була досягнута угода про купівлю 500 десятини землі по 25 рублів за десятину.

23 грудня 1869 року в урочистій обстановці відбулося відкриття руху потягів на лінії Харків-Слов'янськ-Ростов. Станція Корсунь отримала назву на ім'я річечки Корсунь. У середині 80-х років XIX століття станція Корсунь була перейменована на станцію Горлівка.

Було витрачено більше 160000 рублів, С.С. Поляков почав протестувати, внаслідок чого сталася суперечка між підприємцем і

головним інженером. Всякі роботи щодо будівництва заводу були припинені.

У грудні 1869 року П.М. Горлов залишив службу у С.С. Полякова, поїхав у Макіївку до поміщика Іловайського. Уряд зажадав у С.С. Полякова відкриття Азовського рейкового заводу. С.С. Поляков знову запрошує П.М. Горлова до себе на службу, доручає йому будівництво рейкового заводу. Першого серпня 1871 року під керівництвом П.М. Горлова почалося будівництво Корсунської копальні (шахта «Кочегарня»). «З тимчасових старих шахт, закладених в 1871 році, добуто по 1 січня 1874 р. 1300000 пудів,» - писав чиновник Міністерства Державного майна В. Іславін.

Вугілля, що видобувалося, йшло винятково на потреби залізниці. 1 березня 1874 р. відкрився видобуток вугілля на нових шахтах Корсунської копальні. «Нова копальня складається з 2 шахт глибиною 42 і 44 сажні і 3 луфтлиюков глибиною 22, 18, 16 сажнів. Вугілля витягається в одній шахті, що має ширину 5 аршин на 6 аршин, машиною в 120 кінських сил, що піднімає 140 пудів. Для звільнення копальні від води на іншій шахті встановлена парова машина в 35 кінських сил, яка може відливати до 75000 відер води в хвилину з глибини в 75 сажнів. Загальна сила усіх машин в копальні - 200 коней.

Будівництвом заводу стало займатися утворене 16 серпня 1872 р. товариство Азовського рейкового заводу. Як стверджували члени Правління, «місцевість, призначена для облаштування заводу, виявилася незручною внаслідок нестачі води». У 1875 р. Правління заводу звернулося з проханням до Міністерства фінансів: «1. Про дозвіл передати зобов'язання облаштування рейкового заводу Новоросійському товариству, яке очолив Джон Юз. 2. Про повернення внесених в забезпечення облаштування 500000 рублів». Уряд дозволив зобов'язання Азовського рейкового заводу передати Новоросійському товариству, і повернув заставу Полякову.

У 1877 р. Горлов влаштував недалеко від Микитівки копальню «Чегарі». Згідно з циркуляром Технічно-інспекторського комітету залізниць від 11 травня 1879 р. вугілля Корсунської копальні було визнано найкращим з тих копалень, які примикають до Курсько-харківсько-азовської залізниці. Якщо в 1876 році на копальні було добуто 2 млн. 720 тис. пудів, то в 1882 році - 3 млн. 790 тис. пудів.

У 1885 році Горлов залишив Донбас, жив у Харкові, де упродовж ряду років працював головою технічної комісії Союзу гірничих промисловців

Півдня Росії. За проектом Горлова у Харкові була побудована біржа. На Кавказі займався будівництвом шахт на Ткелбульському родовищі кам'яного вугілля. У 1892 році на Далекому Сході займався будівництвом шахт з видобутку вугілля.

В останні роки мешкав у Петрограді, співпрацював в журналі «Гірничозаводська справа», написав книгу «Історія гірничозаводської справи на території Донецького князя і поблизу Керчі з 1696 по 1859 рр.».

Поза всякого сумніву, що П.М. Горлов постійно співпрацював з Бахмутським повітовим земством та бував у Бахмуті.

Помер Петро Миколайович Горлов 20 листопада 1915 року у Петрограді.

Енакиев Федор Егорович

Родился 11 января 1852 года в семье потомственных дворян.

Федор после успешного окончания гимназии пожелал учиться в Институте инженеров путей сообщения. Окончив в 1876 году институт, Енакиев вместе с институтским дипломом и званием гражданского инженера получает право на чин коллежского секретаря Свою трудовую

биографию он начал на Николаевской железной дороге, переходит в Главное общество Российских железных дорог.

Федор Енакиев принимал участие в разработке и реализации многих проектов. Из каталога Российской государственной библиотеки в Москве можем узнать, что в 1884, 1888 и 1889 годы он ездил в Германию, Австро-Венгрию, Бельгию, по прибалтийским губерниям Российской империи с целью изучения устройства и эксплуатации зерновых элеваторов. Федор Егорович представлял самые подробнейшие отчеты. В 1910 году

занимался разработкой проекта расширения Мариупольского морского порта.

Основным делом своей жизни Федор Егорович считал создание Русско-Бельгийского металлургического общества, он исходил из успешного опыта работы «Новороссийского Общества каменноугольного, железного и рельсового производства.

2 июля 1895 года правительство утвердило устав Русско-Бельгийского металлургического общества с основным капиталом в 8 миллионов рублей. Его учредителями, кроме Федора Енакиева и Болеслава Яловецкого, стали бельгийские подданные Октав Неф-Орбан и Оскар Биэ.

Изучив возможные варианты по строительству завода, он останавливается на селении Софиевка, расположенном возле речки Садки. Во-первых, здесь уже действовал до 1868 года опытный чугуноплавильный завод, Петровским. Во-вторых, близко располагались залежи коксующихся углей и руды, рядом - вода, известняк и огнеупоры, железная дорога, имелись рабочие кадры, получившие квалификацию на ранее действовавшем заводе, имелся перспективный рынок сбыта продукции в связи с активизацией железнодорожного строительства и переоснащением Черноморского флота. Енакиев добивается того, что в 1895 году в трех километрах от старого завода на землях, приобретенных Русско-Бельгийским обществом у князя Сергея Долгорукого, начинается сооружение нового завода, получившего название «Петровский». Возводились две доменные печи, два бессемеровских конвертера, рельсопрокатные, механические и чугунолитейные отделения, коксовые батареи. Для обеспечения металлургического производства топливом заложили шахты - «Веровку», «Нарьевку» и «Бунге». 27 ноября 1897 года была задута первая доменная печь и получены первые пуды металла.

«Заслуги мои как общественного деятеля юга России запечатлены постановлениями Бахмутского уездного и Екатеринославского губернского земского собрания 1898 года, почтивших меня отличием, редко выпадающего на долю гражданина, связав мое имя с названием той местности, где я трудился над созданием металлургических заводов и угольных копей, столь значительных по своей производительности, что в безводную степь ныне привлечены, нашедшие там средства к существованию, население в 40 тыс. душ» – в 1908 году писал Федор Егорович.

23 сентября 1898 года при содействии русского правительства А.М. Горяйнову и Ф.Е. Енакиеву персидским правительством была

предоставлена концессия на изыскание и эксплуатацию рудников и копей в Азербайджанской провинции. К 1900 году в состав Товарищества входили: рудники и копи в районе Карадага, медные рудники в бассейне реки Чорох, концессии в Мезандерской провинции. За свою деятельность Федор Енакиев из рук персидского шаха получил одну из высших наград страны – орден Льва и Солнца 2-й степени с Красной лентой.

Федор Енакиев совместно с одним из руководителей Петербургского международного банка С. Хрулевым и промышленником А. Бунге основали общество по постройке Северо-Донецкой железной дороги, которая проходила в пределах бассейна реки Северский Донец и должна была «обслуживать каменноугольные залежи северного района Донецкого бассейна» и дать возможность доставлять потребителям 100 млн. пудов каменного угля ежегодно, сберегая 30 тыс. десятин леса.

«Отповедь члену Государственной Думы 3-го созыва инженеру путей сообщения Николаю Маркову», 1908 г.-Дело для своего осуществления ждет только одобрения высшего государственного учреждения, т.к. все подготовительные работы закончены... И в это время, улавливая психологический момент, человек, пользуясь высоким своим положением народного представителя и пренебрегая результатами добросовестных трудов ученых, общественных и правительственных учреждений, посредством инсинуаций и передержек в цифрах стремится опорочить высокополезное государственное дело с недомыслием, которое до известной степени можно бы извинить дилетанту в железнодорожном деле, но в том положении, которое занимает г-н Марков, оно становится неприличным» – написал Енакиев. Федор Енакиев входил в Петербургский комитет партии «Союз 17 октября».

В 1911 году он с архитекторами Леонтием Бенуа и Марианом Перетятковичем предложил план перестройки столицы Российской империи.

Доклад Федора Енакиева на 4 съезде русских зодчих «Основы развития современных городов». «Задачи преобразования Петербурга»: «Это есть самая обширная форма человеческого общежития и социальной взаимопомощи... Чем теснее единение между горожанами, чем обширнее их торговля, чем ярче процветает искусство, тем привлекательнее и многолюднее становятся города, свидетельствуя о духовной мощи и материальном обеспечении населения», – утверждал Енакиев. Он предлагал центры городов делать местными достопримечательностями, где бы располагались исторические памятники, жителей расселять из

густонаселенных кварталов, создавать парки, сады и площади, промышленные предприятия выносить за пределы городской черты. «При этом задачи нового строительства, в предвидении будущего, должны быть осуществлены с наименьшими затратами, города должны поражать их обитателей своей красотой. «Красота города является не только собственностью, но и гордостью всех горожан, и получает для них огромное жизненное значение. Красота столицы – национальное достояние».

Среди предложений по перестройке Санкт-Петербурга есть проект строительства в городе... метро. «При условиях увеличивающегося прогрессивного количества движения по улицам города Санкт-Петербургу необходимо перейти от трамваев к типу городских железных путей большой скорости, т.е. к устройству метрополитена», – писал Енакиев.

О Енакиеве писали: «Это была одна из тех фигур, которая привлекала к себе всеобщее внимание, о которой думали, говорили и писали, как о таком, коих у нас мало. Богато одаренная личность, живая и талантливая натура, не знавшая отдыха и покоя, он вечно носился с проектами широкого размаха, изобретая свои и осуществляя чужие» – «Горно-заводское дело», №15, 1915 г.

Постановлением Екатеринославского губернского, Бахмутского уездного земских собраний в 1898 г. поселку при Петровском заводе присвоено имя Енакиева.

29 января 1915 года в одном из подмосковных санаториев он умер. Близкие исполнили волю покойного и похоронили его в Енакиеве.

Єрофєєв Василь Таврилович

Народився у 1822 р. Після закінчення курсу (1842 р.) в гірничому інституті завершив свою геологічну освіту у Франції.

Службова діяльність Єрофєєва пов'язана з гірничим інститутом, в якому він довгий час був професором палеонтології і займав послідовно ряд адміністративних посад, до звання директора включно.

У 1883-1884 рр. – директор геологічного комітету.

Найбільш практичне значення мають дослідження Єрофєєва в Слов'яно-Бахмутській соленосній області, які привели до відкриття

багатого покладу кам'яної солі біля Брянцівки, де М.М. Летуновський побудував першу в Донбасі соляну копальню.

На запрошення купчихи А.Є. Скараманги Єрофєєв пробував 2 свердловини біля солеварного заводу у Бахмуті.

Помер у 1884 р.

Курако Михайло Костянтинович.

Поступив на завод Гампера у Краматорську у 1902 р. Тут йому довірили «розкозлення» заводської домни. Курако умів майстерно розплавляти «козли», прославився далеко за межами Маріупольського заводу, де він працював.

Після усунення аварії 30-річний М. Курако працював на посаді помічника начальника доменного цеху. У 1903 р. Курако побудував на заводі доменну піч власної конструкції, яка перевершила усі, що існували в Росії і за кордоном. У 1906 р. М. Курако залишає Краматорськ.

«Знаменитий російський доменник» М. Курако був землевласником з Могилевської губернії, поляком-дворянином, сповідував римсько-католицьку віру.

Його повне ім'я – Михайло Маврицій Фелікс Костянтин Курако. Виключно талановитий металург-самоука, М. Курако пізнав таємниці доменного виробництва шляхом самоосвіти та особистого досвіду. Багаж його «академічних» знань засвідчував документ – свідоцтво про закінчення 2-класної міністерської школи в с. Борщовці Рославського повіту Могилевської губернії.

Летуновський Микола Миколайович

Гірничий інженер, у 1870-1880 рр. XIX ст. працював на Луганському заводі директором.

Спочатку гірничим інженером та директором Луганського ливарного заводу був його батько М.О. Летуновський. І лише через 20 років цю посаду очолив син.

Діяльність його для розвитку промисловості на півдні Росії не обмежувалася директорством на заводі, його треба вважати одним з головних ініціаторів скликання в 1874 р. в Таганрозі з'їзду гірничопромисловців Півдня Росії. Потім Рада Союзу працювала у Харкові.

Як прибічник реальної освіти в Росії, М.М. Летуновський в 1865 р., коли Таганрозька Дума вирішувала питання про відкриття середнього навчального закладу, виступив на сторінках місцевої газети з пропозицією відкрити перше в країні реальне училище, вказував переваги такого навчального закладу перед гімназією і посилався на учбові заклади Заходу. Свою пропозицію автор статті мотивував і самою природою Півдня Росії, багатою кам'яновугільними покладами. «Природа і властивості таганрозького ґрунту, – говорив він, – воляють про систему реальної освіти, видалення якої було б недоречне і вкрай не відповідало б вигодам і умовам країни» («Поліцейський Листок Таганрозького градоначальства», 1865 р. № 40. – «Російська Старовина», 1909 р., червень, стор. 461).

Викупив у поміщиці Іванової недобудовану соляну копальню «Брянцівка». Шахта почала діяти 23 серпня 1881 р.

Брянцевська копальня видала у 1884 р. 4,2 млн. п., почавши у 1881 р. з 250 тис. п., Деконська – 1,4 млн. п., почавши у 1883 р. з 452 тис. п.

З великими зловживанням коштів акціонерів, втручанням уряду пов'язана історія будівництва шахти «Нова Бахмутська соляна копальня» у 1908-10 рр. Агроном Коровко та його акціонери потрапили під карне переслідування та суд.

У 1911 р. новими засновниками будівництва стали син М.М. Летуновського гірничий інженер Павло Миколайович та власник Російсько-Азійського банку дійсний статський радник О.І. Путілов. Шахта почала працювати у 1912 р.

Мамонтов Савва Іванович

Народився 3 жовтня 1841 р. в купецькій сім'ї Івана Федоровича Мамонтова і Марії Тихонівни (Лахтіної), був четвертою дитиною. У 1849 р. І.Ф. Мамонтов переїхав до Москви. Сім'я Мамонтових жила багато: орендувала розкішний особняк, влаштовувала прийоми, бали. Спосіб

життя Мамонтових був не типовий для капіталістів тих часів, зв'язків і знайомств в Москві в І.Ф. Мамонтова не було.

У 1852 р. померла мати Сави Мамонтова. Сава разом зі своїм братом був відданий в гімназію і проучився там рік без особливих успіхів. У серпні 1854 р. Сава разом із двоюрідними братами були зараховані до інституту – Корпусу гірничих інженерів, що отримували як інженерні, так і військові знання. Сава мав рису захоплюватися цікавими йому предметами, ігноруючи інші: так, швидко вивчивши німецьку мову і маючи з неї відмінні бали, він отримував двійки і трійки з латині. Успіхами в освіті він не відрізнявся, чим викликав занепокоєння свого батька.

Через епідемію скарлатини І.Ф. Мамонтов забрав сина до Москви, і Сава повернувся в Другу гімназію, де вчився раніше. У 1856 році деякі з декабристів, що отримали амністію, зупинилися в будинку Мамонтових. Сава поступив до Петербурзького університету, перевівшись потім на юридичний факультет Московського університету.

І.Ф. Мамонтов зайнявся будівництвом залізниць. Влітку 1863 р. була запущена залізниця Московсько-Троїцька. Іван Федорович був вибраний членом правління цієї дороги.

Сава все гірше вчився в університеті. Іван Федорович Мамонтов вирішив відправити Саву у справах Закаспійського товариства (він був його співзасновником) в Баку. Восени 1863 р. Сава Мамонтов став керувати центральним Московським відділенням товариства. І.Ф. Мамонтов був крупним акціонером і директором товариства Московсько-Ярославської залізниці.

У 1872 р. Сава зайняв пост директора Московсько-Ярославської залізниці, обирається гласним Міської думи і дійсним членом товариства любителів комерційних знань, стає визнаним членом московського купецтва.

У 1876 р. держава призначила конкурс на проведення Донецької кам'яновугільної залізниці. Претенденти зобов'язані були надати проект і кошторис.

Сава Мамонтов виграв торги. Саме завдяки С.І. Мамонтову було побудовано гілку від Попасної на Краматорськ через Бахмут 1 грудня 1878 р.

В 1869 році бахмутські купці і промисловці на чолі з міським Головою В.А. Ангеліді звернулися до уряду з проханням про «невідкладну необхідність з'єднати місто залізницею з Харково-Азовською лінією», переконували царя, що «місто Бахмут було центром всієї торгівлі повіту і

частини Війська Донського, залишаючись в 20 верстах від залізниці, не могло підтримати свого колишнього значення і ввезення товарів зменшилося. З проведенням залізниці значення його в торговому відношенні відновиться».

Прохання бахмутян підтримав дійсний статський радник князь О.П. Трубецькой, що організував перші дослідницькі роботи по передбачуваній трасі.

Купцям-грекам В.А. Ангеліді і І.П. Скараманзі залізниця була потрібна для вивозу продукції солеварного заводу. І.П. Скараманга зважився на оформлення концесії на себе «без жодних гарантій і субсидій уряду». Дорога повинна була пройти з Костянтинівки у Лисичанськ, «причому маю честь представити підписку банкіра в тому, що торкається коштів на спорудження дороги» наявні – писав в Петербург І.П. Скараманга. Передбачалося затратити на будівництво вітки 7,7 млн. рублів.

17 травня 1876 року проект Бахмутської гілки був затверджений техніко-інженерним Комітетом міністерства шляхів сполучення, розглянутий графом П.О. Валуєвим, міністром державного майна. Проїжджаючи через Бахмут в 1876 році граф Валуєв зажадав від В.А. Ангеліді опис свердловини і висновки геологів, що працювали на запрошення І.П. Скараманги, дав поштовх розробці кам'яної солі. По його вказівці була продовжена залізнична гілка від Ступок до околиці Бахмуту, що дозволило побудувати заводи Фарке і перший залізничний вокзал.

Міський Голова В.А. Ангеліді відзначав заслуги міністра – «цією милостію ми і міське населення виключно зобов'язані Вам».

На будівництві залізничної вітки від станції Краматорська на Попасну і Лисичанськ з відгалуженням через Ступки на північну околицю Бахмуту було витрачено 2,3 млн. пудів рельсів, що ввезли з закордону, сплативши 840 тис мита асигнаціями у 1877 році.

1 грудня 1878 року перша залізниця з Бахмуту була відкрита для руху. «Пану Міністру фінансів. Маю честь повідомити Ваше високопревосходительство, що 1-го цього грудня відкрито правильний рух по Донецькій кам'яновугільній залізниці:

- на головній лінії від станції Зверєво, загальної з Козлово, Воронежсько-Ростовською залізницею до станції Хацапетовки;

- на гілці від ст. Хацапетовки до ст. Микитівки, загальною з Курсько-Харково-Одеською залізницею;

- на гілці від ст. Дебальцево головної лінії до Луганського заводу;

-на гілці від ст. Дебальцево головної лінії до ст. Краматорської, загальної з Курсько-Харково-Азовською залізницею, і на розгалуженні цієї лінії до Бахмуту; всього 389 верст. Міністр шляхів сполучення генерал-ад'ютант Клейнміхель».

У 1882 р. будівництво Донецької кам'яновугільної залізниці повністю завершилося, після чого вона була викуплена державою.

Мамонтов був байдужим до державних нагород, проте міністр фінансів С.Ю. Вітте домагався для нього престижних звань і ордена Володимира 4-го ступеня.

У 1870-1890 рр. маєток Абрамцево став центром художнього життя Росії. Тут довго жили і працювали художники І.Ю. Рєпін, М.М. Антокольський, С.М. Васнецов, С.А. Серов, М.О. Врубель, М.С. Нестеров, С.Д. Полєнов і Е.Д. Полєнова, Д.А. Коровін, співак Ф.І. Шаляпін.

У 1890-х рр. Сава вирішує створити об'єднання промислових і транспортних підприємств. Були придбані й орендовані декілька заводів, проте вони потребували модернізації й вимагали величезних капіталовкладень. Простежити за їх використанням було дуже важко, і частина коштів просто розкрадалася службовцями, підрядниками. За звинуваченнями у розкраданні коштів залізниці Москва – В'ятка Мамонтова було ув'язнено, але відомий адвокат Ф.Н. Плевако виграв суд. Мамонтова виправдали, майно розпродали. Вітте зрадив і привласнив частину майна.

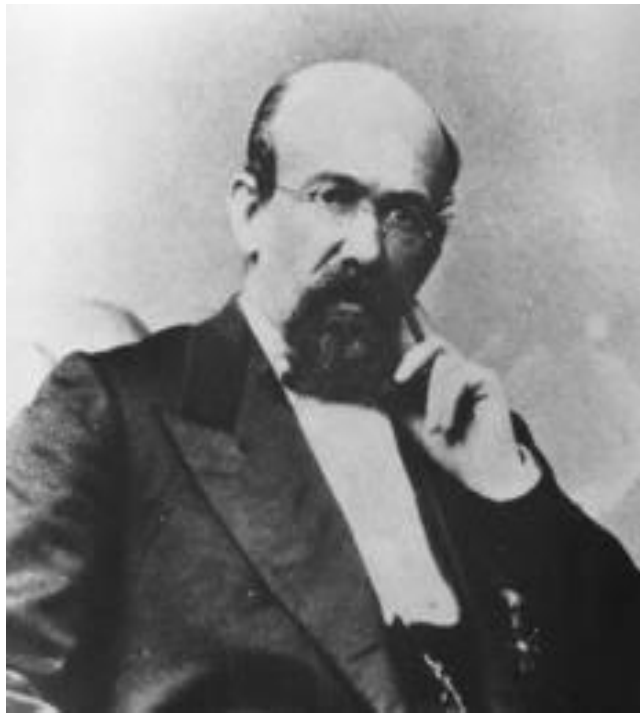
Сава Іванович Мамонтов помер 6 квітня 1918 р. і був похований в Абрамцево. На тлі буремних подій, що приголомшили країну, його смерть була непомітною...

Путілов Олексій Іванович

Народився у 1866 р. у старовинній збіднілій дворянській сім'ї.

У 1889 році закінчив юридичний факультет Петербурзького університету. Відмовившись від професорської кар'єри, в 1890 р. поступив помічником юрисконсульта в Міністерство фінансів. Був помічений С.Ю. Вітте і швидко зробив кар'єру, ставши в 1905 р. товаришем міністра фінансів, керуючим державними Селянським і Дворянським земельним банками, де зумів знайти потрібні кошти для скупівлі поміщицьких земель

і підтримки столипінської аграрної реформи. У 1906 р. перейшов на службу в приватні банки. Як людина без пороків, всі думки якої були підпорядковані лише роботі, Путілов став мільйонером, директором-розпорядником найбільшого в Росії Російсько-Азіатського банку, головою англійсько-російського нафтового товариства, головою правління акціонерного товариства механічних і трубних заводів «Промет», членом правління

тютюнових фабрик «Лаферм», «Асмолова», «Дукат», Глузорських і Чудовських цементних заводів, ряду залізниць і річкових пароплавств, вагонобудівних, металургійних заводів, паперових фабрик, співвласником концерну Стахєєва-Батоліна і ін.

У 1900 р. у Бахмуті побудовано чудовий будинок Азово-Донського банку. Банк мав капітал на 1.01.1914 року в 90 млн. рублів, Міжнародний комерційний – 79 млн. рублів. Ці банки брали активну участь у розвитку промисловості Бахмута.

В 1906-1910 рр. Азовсько-Донський банк кредитував акціонерні товариства мукомельної справи і пиво-медоваріння Соломона Трахтерова.

Міжнародний комерційний банк фінансував разом з Сибірським торговим банком товариство «Бахмутська центральна соляна шахта».

В акціонерному товаристві «Бахмутська сіль» Міжнародний комерційний банк і Російсько-Азіатський банк мали по 3200 акцій, що складало 23% всього капіталу, частка капіталу О.І. Путілова сягала 500 тис. рублів.

З 1910-1911 рр. в Бахмуті відкривається філіал Російського торговельно-промислового банку. У травні 1915 р. О.І. Путілов вважав падіння царського режиму в результаті революції неминучим і передбачав жорстоку за своєю тривалістю і наслідками анархію.

Путіловський банк

З 1916 р. перебував на посаді гласного петербурзької Міської думи. Незабаром після Лютневих подій 1917 р. зрозумів, що Тимчасовий уряд дуже слабкий, аби утримати владу від лівих радикалів. 5 квітня 1917 р. на зустрічі відомих фінансистів Петрограду і представників генерала Л.Корнілова він дійшов до висновку, що Корнілов здатний встановити в Росії режим твердого єдиновладдя і покінчити з Радами.

У квітні 1917 р. за його ініціативи було створено Товариство економічного відродження Росії (ТЕВР), до якого увійшли керівники ряду найбільших банків і страхових товариств Петрограду. У липні 1917 р. він зустрічався з представниками Корнілова з організації «Республіканський центр» в Гурзуфі та обіцяв їм фінансову допомогу з боку ТЕВР. На початку серпня 1917 р. Путілов брав участь у роботі московської Державної наради. 13 серпня 1917 р. він був запрошений на зустріч з Корніловим, який повідомив про те, що спільно з Керенським має намір силоміць знищити Ради в Петрограді, і просив надати фінансову допомогу офіцерам, які прибудуть до Петрограду для підтримки виступу. Путілов відповів, що давно цього чекав і готовий надати в його розпорядження 4 млн. руб., але за умови, що цей факт не стане відомим громадськості. Він просив у англійського посла прислати броньовики для Корнілова і надати допомогу в приховуванні тих, що виступили проти Рад, у тому випадку, якщо спроба Корнілова провалиться.

28 серпня 1917 р., отримавши черговий лист від Корнілова з проханням виділити гроші, відповів, що грошей «на похорон не дасть». Незабаром, побоюючись арешту за свої зв'язки з Корніловим, виїхав з Петрограду.

У 1917 р. він продовжував вести активну підприємницьку діяльність. Декретом РНК 30 грудня 1917 р. все майно Путілова внаслідок його нез'явлення на виклик слідчої комісії РНК було оголошене конфіскованим.

Після Жовтневого перевороту 1917 р. емігрував до Франції, де очолив Паризьке відділення Російсько-Азіатського банку. У січні 1918 р. знаходився в Шанхаї. Відмовився від пропозиції Семенова взяти участь у Громадянській війні на стороні білих, оскільки вважав це передчасним. Путілов очолював в цей час «фінансових шахраїв», що об'єдналися, за словами лідерів більшовизму, в «Пекінський уряд».

У роки Громадянської війни надавав значну грошову допомогу армії Денікіна.

Поляков Савуїл Володимирович

Народився в 1836 р. в містечку Дубровне в сім'ї дрібного торговця. У травні 1861 р. С.С. Поляков побудував першу залізницю у 63 версти від

Грушевої-Лисичанська до Аксяя на Дону. Будівництво коштувало 3,9 млн. руб., 44 тисячі версти.

Найбільшою на той час стала

Курсько-Харківсько-Азовська залізниця. На її лінії було понад 100 заводів, залежав вивіз хліба з чорноземля до південних портів, розвиток вугільної, металургійної та соляної промисловості.

19 січня 1865 р. відбувалося засідання Ростовського відділення комерційної Ради. Уряд схилився на користь залізниці від Харкова до Таганрогу. Запрошені від Таганрога представники І.П. Скараманга і

міський голова М.К. Серебряков на засідання не прибули. Банков проголошує: «На мою думку, дорога від Харкова повинна йти на Чугуїв через Лисичанськ на Луганський завод, а звідти на Ростов. Подробиці цього напрямку описані в чудовій записці начальником Луганського заводу полковника Мевіуса, з яким ми не згодні лише в тому, що він вважає вести дорогу від Луганського заводу на Грушівку, а ми вважаємо вести її прямо на Ростов. Проти цього напрямку навряд чи можна чекати серйозного заперечення. До цих пір відома лише думка Н.Т. Джурича і К.М. Сементовського, які прагнуть довести, що дорога повинна йти прямо на Таганрог, і вже з Таганрога слід зробити гілку на Ростов. Якщо залізниця потрібна Таганрогу (а якому місту не потрібна?), то це ще не достатня підстава подовжувати дорогу на 70 верст і витратити непродуктивно до 4 млн. руб. сріблом. Ми не проти лінії від Ростова до Таганрога, як гілки, але головна лінія повинна йти на Ростов».

Дорогу побудували через Таганрог на Ростов, а 25 січня 1865 р. Скараманга став Почесним громадянином Ростова.

У березні 1865 р. граф Баранов, князь Кочубей та генерал-майор Мартинов внесли до Уряду проект будівництва. 1 березня 1868 р. цар Олександр віддав рязанському 1 гільдії купцю С.С. Полякову будівництво доріг Курськ-Харків і Харків-Таганрог з гілкою на Ростов.

Дом Полякова

Статут затверджено у листопаді 1868 р. Поляков отримав кредит Уряду у 9 млн. руб. на придбання паровозів, мав збудувати дорогу за 2 роки.

23 грудня цього року залізниця запрацювала. Вона пройшла через Слов'янськ, Краматорськ – Микитівку, Ханжонкове-Таганрог.

У 1867 р. він заснував залізничне училище в м. Єльці, яке послужило зразком для інших училищ цього роду.

У 1882 р. пожертвував 200 тис. крб. на гуртожиток

для студентів при Петербурзькому університеті, який назвали Колегією ім. Олександра II. Інші пожертвування складають понад 2 млн. руб. (на ліцей Цесаревича Миколи, на училище барона Дельвіга, на жіночі гімназії в Західному краю, на єврейський землеробський і ремісничий фонд).

За пропозицією П.М. Горлова у Горлівці Поляков заснував та утримував Гірниче училище. Воно носило ім'я Самуїла Соломоновича.

Був засновником кредитних установ: Московський земельний банк, Донський земельний банк, Азовсько-Донський комерційний банк. Заснував Банк Товариства взаємного кредиту, який у Бахмуті очолював Крамарев.

Останніми роками брав участь у єврейському громадському житті: за його сприяння була побудована синагога в Петербурзі. Зведений в дворянство, Поляков мав чин таємного радника.

У Бахмуті С.С. Поляков побудував прекрасний будинок (тепер Центр дозвілля школярів – колишній Будинок піонерів), заснував філію Банку Товариства взаємного кредиту.

Помер в 1888 р. в Петербурзі.

Юз Джон

У 1866 р. уряд надав князеві Кочубею концесію на споруду заводу для виготовлення залізних рейок з місцевих матеріалів, але Кочубей не зміг зібрати в Росії необхідний капітал і заснувати акціонерне товариство.

За 24 тис. фунтів стерлінгів він поступився своїми правами англійцеві Джону Юзу, який у квітні 1869 р. уклав з царським урядом «Договір на утворення Новоросійського товариства кам'яновугільного, залізного й рейкового виробництв і товариства залізничної гілки від Харківсько-Азовської лінії».

У зв'язку з проектуванням заводу Юз запросив геологів для розвідки Юзівського регіону. М.О. Борисяк ініціював поглиблене вивчення краю. Улітку 1869 р. Джон Юз на хуторі поміщиці Смолянїнової побудував кузню, де виготовляли інструмент для будівництва.

Новоросійське товариство узяло в управління 2 шахти, що знаходилися на землі поміщика Лівена. Шахти поглибили, старі штреки розширили, проклали нові.

З Англії прибули доменний майстер і кваліфіковані робочі – всього 70 чоловік. Вуглекопи і чорнороби наймалися з місцевого населення. Для своїх підприємств Новоросійське товариство спочатку орендувало у місцевих поміщиків землі, які потім, у 1889 р., придбало у власність.

Англіїці мали 18 тис. десятин землі й були найбільшими землевласниками в Бахмутському повіті. Завод будувався на правому березі річки Кальміус в 7 км на південь від села Олександрівки.

Устаткування для нього доставили з Англії. 21 квітня 1871 р. задули домну, але вже через декілька днів вона вийшла з ладу. 24 січня 1872 р., після ремонту, почалася виплавка чавуну на кам'яному вугіллі. Було

налагоджено і коксове виробництво. 1 січня 1873 р. почали діяти пудлінгові печі для переробки чавуну в залізо, у вересні - прокатні стани.

У 1872 р. почався рух по Костянтинівській залізниці (Костянтинівка – Ясинувата – Юзівка – Оленівка), з якою завод був з'єднаний залізничною гілкою. У 1874 р. на підприємствах Новоросійського товариства було зайнято 1806 робітників. У 1882 році Д.Юз почав судову тяганину з групою євреїв-фінансистів. Бахмутські земські діячі пишно зустріли Юза у Костянтинівці, а потім після виграного суду організували банкет і проводжали до потягу...

Глава 6. Майстры пера

Гаршин Всеволод Михайлович

Родился 2 (14) февраля 1855 г. Род Гаршиных – старый дворянский род, происходящий, по преданию, от мурзы Горши или Гарши, выходца из Золотой Орды при Иване III.

Детство провёл в военной среде: отец Михаил Егорович Гаршин (1817–1870) был офицером. Дед по матери генерал Акимов владел имением Приятная Долина у с. Звановка Бахмутского уезда.

Уже ребёнком Гаршин был крайне нервным и впечатлительным, чему способствовало слишком раннее умственное развитие (впоследствии страдал приступами нервного расстройства). Учился в Горном институте, но не закончил его. Война с турками прервала его занятия: он поступил добровольцем в действующую армию, был ранен в ногу; выйдя в отставку, отдался литературной деятельности. В 1880

году, потрясённый смертной казнью молодого революционера, Гаршин заболел психически и был помещён в лечебницу для душевнобольных.

Брат – Евгений Михайлович Гаршин (1860–1931) – педагог, литератор, критик, общественный деятель, издатель. Окончил историко-филологический факультет Санкт-Петербургского университета в 1884 году и преподавал русскую словесность в одной из С.-Петербургских гимназий. Его статьи и очерки печатали журналы «Исторический вестник», «Русское богатство», «Русская школа», «Звезда», Вестник изящных искусств, а также газеты «Голос», «Биржевые ведомости», другие

издания. С 1901 года он директор Таганрогского Коммерческого училища, действительный статский советник. Е.М. Гаршин автор книг – «Новгородские древности», «Общественное и воспитательное значение археологии», «Критические опыты», «Русская литература XIX века» и некоторых других.

На литературное поприще Гаршин выступил в 1877 году с рассказом «Четыре дня», сразу создавшим ему известность. В этом произведении ярко выражен протест против войны, против истребления человека человеком. Этому же мотиву посвящён целый ряд рассказов: «Денщик и офицер», «Аясларское дело», «Из воспоминаний рядового Иванова» и «Трус»; герой последнего мучается в тяжёлой рефлексии и колебаниях между стремлением «принести себя в жертву за народ» и страхом перед ненужной и бессмысленной смертью. Гаршин написал также ряд очерков, где социальное зло и несправедливость рисуются уже на фоне мирной жизни.

«Происшествие» и «Надежда Николаевна» затрагивают тему «падшей» женщины. В 1883 году появился один из замечательнейших его рассказов – «Красный цветок». Герой его, психически больной, борется с мировым злом, которое, как ему кажется, воплотилось в красном цветке в саду: достаточно сорвать его и будет уничтожено всё зло мира. В «Художниках» Гаршин ставит вопрос о роли искусства в обществе и о возможности приносить пользу творчеством; противопоставляя искусство с

«реальными сюжетами» «искусству для искусства», ищет пути борьбы с социальной несправедливостью. Сущность современного автору общества с доминирующим при нём личным эгоизмом ярко изображена в рассказе «Встреча». В сказке-аллегии «Attalea princeps» о пальме, рвущейся к солнцу сквозь крышу оранжереи и погибающей под холодным небом, Гаршин символизировал красоту борьбы за свободу, хотя и борьбы обреченной. Гаршин написал ещё ряд сказок и рассказов для детей: «То, чего не было», «Лягушка-путешественница», где та же гаршинская тема о

зле и несправедливости исполнена грустного юмора; «Сказание о гордом Аггее» (пересказ легенды об Аггее), «Сигнал» и другие.

Гаршин узаконил в литературе особую художественную форму – новеллу, которая получила полное развитие впоследствии у Антона Чехова. Сюжеты новелл Гаршина несложны, они построены всегда на одном основном мотиве, развёрнутом по строго логическому плану. Композиция его рассказов, удивительно законченная, достигает почти геометрической определённости. Отсутствие действия, сложных коллизий – характерно для Гаршина. Большинство его произведений написано в форме дневников, писем, исповедей (например, «Происшествие», «Художники», «Трус», «Надежда Николаевна» и др.). Количество действующих лиц очень ограничено.

Драматизм действия заменён у Гаршина драматизмом мысли, вращающейся в заколдованном кругу «проклятых вопросов», драматизмом переживаний, которые и являются основным материалом для Гаршина.

Необходимо отметить глубокую реалистичность гаршинской манеры. Для его творчества характерны точность наблюдения и определённости выражений мысли. У него мало метафор, сравнений, вместо этого – простое обозначение предметов и фактов. Короткая, отточенная фраза, без придаточных предложений в описаниях. «Жарко. Солнце жжёт. Раненый открывает глаза, видит – кусты, высокое небо» («Четыре дня»). Широкий охват социальных явлений не удавался Гаршину, как не удавалась и более спокойная жизнь писателю поколения, для которого основной потребностью было «претерпеть». Не большой внешний мир мог он изображать, а узкое «своё». И это определяло все особенности его художественной манеры.

«Своё» для поколения передовой интеллигенции 1870-х годов – это проклятые вопросы социальной неправды. Большая совесть кающегося дворянина, не находя действенного выхода, всегда была в одну точку: сознание ответственности за зло, царящее в области человеческих отношений, за угнетение человека человеком – основная тема Гаршина. Зло старого крепостного уклада и зло нарождающегося капиталистического строя одинаково наполняют болью страницы гаршинских рассказов. От сознания общественной несправедливости, от сознания ответственности за неё спасаются герои Гаршина, как и он сам это сделал, уходя на войну, чтобы там, если не помочь народу, то, по крайней мере, разделить с ним его тяжёлую участь...

В этом было временное спасение от мук совести, искупление кающегося дворянина («Все они шли на смерть спокойные и свободные от ответственности...» – «Воспоминания рядового Иванова»). Но это не было разрешением социальной проблемы. Выхода писатель не знал. И поэтому глубоким пессимизмом проникнуто все его творчество. Значение Гаршина в том, что он умел остро чувствовать и художественно воплощать социальное зло.

19 марта 1888 года после мучительной, бессонной ночи Гаршин вышел из своей квартиры, спустился этажом ниже и бросился с лестницы в пролёт. Его подняли разбитого, с переломленной ногой, и перенесли в квартиру. Несколько часов он пробыл в сознании, затем его перевезли в больницу Красного Креста, где он, вскоре по прибытии, впал в бессознательное состояние и уже не выходил из него до смерти. 24 марта 1888 года Всеволод Михайлович Гаршин скончался, не приходя в сознание.

Писатель похоронен на «Литераторских мостках», музей - некрополе Санкт-Петербурга.

Глазов Григорий Соломонович

Родился в Артемовске 24 сентября 1925 года, окончил школу им. Тимирязева, в 1941 году с семьей эвакуировался в г. Джамбул. В 17 лет добровольцем ушел на фронт и был связистом. С 1946 года жил в городе Львове. Его прозаические и поэтические сборники, киносценарии издавались в Москве, Киеве, Львове.

Товберг Александр

Выпускник Харьковского художественного института, художник журнала «Забой». В начале 30-х годов его художественные произведения выставлялись в Артемовском окружном краеведческом музее.

Горбатов Борис Леонтьевич.

«Родился я, – писал Б. Л. Горбатов, – в 1908 году, а всего сейчас мне 25 лет, это единственная творческая перспектива... Отец – театральный гример, дед расклеивал афиши, был бутафором, а потом вышел в люди – открыл парикмахерскую. Мне также довелось первый кусок хлеба заработать в театре: ночи напролет сидел я, десятилетний малыш, переписывая роли актерам».

«Первомайский рудник (бывшее Варварополье), рудничная детвора, провинциальные театральные кулисы, революция, чтение украинских книг, демонстрации, флаги, песни и первое сочинение: пьеса на украинском языке».

«Затем – город Бахмут. Переписка ролей, ранние заботы о семье, голод, учеба под артиллерийские раскаты наступающей на город очередной власти. В 1921 году – мне 13 лет, сначала я пионер, потом комсомолец, а в 23 года – член партии...

Затем, в 1922 году, в местной губернской газете. «Кочегарка» – первый очерк. Сотрудник этой газеты. Вы помните газеты 1922 года? Они вопили о голоде в Поволжье, но голод был повсюду, во всем: не было хлеба, не было денег, не было

работников, машин, бумаги. Губернская наша газета выходила на оберточной бумаге... В эти дни и родилось слово «рабкор». 14 лет от роду я был рабкором и сотрудником газеты».

Когда в августе 1917 года отец Бориса переехал в Бахмут, ему вскоре удалось открыть в центре города частную парикмахерскую, он не раз менял квартиры, пока в 1920 году не поселился на постоянное место жительства в доме гласного городской Думы В.В. Липчая по Харьковской,

81 (теперь – ул. Советская, 105). Своим друзьям и знакомым в шутку Борис давал адрес: «Артемовск – лучший город в мире, Харьковская, 81, бахмутскому патриоту Борису Горбатову».

Семья Горбатовых – отец, мать и трое сыновей – Владимир, Борис, Михаил – жила небогато, но дружно. Старшие братья Владимир и Борис поступили в Бахмутскую гимназию, ставшую затем 1-й городской трудовой школой, 7-й класс которой Борис не закончил, так как после «смерти отца надо было устраиваться на работу. В школе он учился хорошо, особенно по языкам и литературе. Его хватало на много дел: возглавлял учком, был старостой литературного кружка, редактором стенгазеты, участвовал в драмкружке, а позже – в «Синей блузе».

«Я писал раньше стихи. Кто в 18 лет не писал стихи, пусть бросит в меня камень. Стихи даже печатали, но потом понял - никакой я не поэт. На производстве работал мало. Строгальщиком по металлу на Краматорском заводе. Больше в газете».

В 1924 году был создан Союз пролетарских писателей Донбасса «Забой» и начал выходить одноименный журнал. В 1925 году участвовал в I Всеукраинском съезде пролетарских писателей. В 1926 – секретарь РАППА. Работал в Москве. Потом решил вернуться в Донбасс. Это было мудрое решение, оно спасло мою творческую жизнь. Здесь я возглавил «Забой».

Это решение оказалось для Горбатова весьма плодотворным: его служение поэтической музе сменилось увлечением прозой под девизом «Большой ветер и маленькие люди». Работа и упорное самообразование, бесконечные разъезды по заданию редакции газет и журнала «Забой», выступления на литературных вечерах не мешали ему трудиться над своим прозаическим произведением-первенцем, повестью «Ячейка».

Далее он вспоминал: «Творческий опыт первой книги подвел меня к написанию романа «Нашгород» и повести «Мое поколение», на которых хочу в третий раз сломать себе шею... Мне хочется показать мое поколение, которому в октябре 1917 года было 10 лет, которое не свершало революцию, но росло в революции и сейчас заступает стариков. Я знаю -тема непосильная. Но, честное слово, если уж падать, так лучше с небоскреба, чем с курятника».

«Я подошел к «Нашгороду»... роману о благодущии, примиренчестве, оппортунизме и семейственности. Писать было труднее, чем «Ячейку». Пользуясь случаем заявить следующее: мне ясны отдельные ошибки политического и творческого характера, допущенные в «Нашгороде», но я

не отказываюсь от этого произведения, проникнутого духом яростной ненависти к гнойной и антинародной «трегубовщине».

Сенсационный роман увидел свет в 1930 году. Он был написан по горячим следам «артемовского дела», происходившем двумя годами раньше и «прошумевшим» на всю страну (Постановление ЦК ВКП(б). В романе вскрывались проступки артемовских партийно-советских казнокрадов, нарушение закона, коррупция. Роман запретили вплоть до периода «перестройки»...

Как уже созревший журналист, Борис Горбатов в редакцию газеты «Правда» пришел в первый раз осенью 1931 года в возрасте 23-х лет. Он ездил по стране, работал на газетную страницу и именно в это время Горбатов заканчивал писать нашумевшую повесть «Мое поколение». Как корреспондент, он дважды побывал в Арктике. В результате появилась романтическая книга «Обыкновенная Арктика».

С первых дней Отечественной войны Горбатов находился на самых горячих участках фронта. Работал корреспондентом «Правды». На газетных страницах и в своих книгах он создал правдивую летопись подвига советского народа: «Письма к товарищу», «Рассказы о солдатской душе», «Алексеи Куликов, боец» и «Непокоренные». Больше всего ему пришлось воевать в пределах родного Донбасса. Главной книгой Горбатова военных лет стала повесть «Непокоренные», отмеченная Государственной премией в 1946 году и вскоре экранизированная. По ее мотивам композитор Д. Кабалевский написал оперу «Семья Тараса».

В Артемовске Горбатов побывал дважды – в 1944 и 1950 годах. Посетил свою родную школу-семилетку им. Тимирязева.

Тяжкая болезнь неумолимо наступала. Главы незаконченного романа «Донбасс» были обнаружены в архивах писателя и увидели свет после его кончины 30 января 1954 года.

Туревич Леонид Самуилович

В частной школе-хедере на Николаевской улице он готовился к поступлению в мужскую гимназию. Экзамены сдал на «отлично», но процентная норма для евреев оказалась непреодолимой. Он поступил в Реальное училище и учился вместе с Александром Финкелем.

Был участником гражданской войны, окончил Московские пулеметные курсы, работал под руководством Авеля Енукидзе - секретаря ВЦИК. В 1923 году поступил на Высшие режиссерские курсы Всеукрпролиткульта, потом стал работать на Одесской киностудии, дружил с Алексеем Каплером и Александром Довженко. Написал много сценариев оперетт.

Диманштейн Михаил (Снежин).

В журнале «Забой» напечатал в 1924 году свой рассказ «Гармошка», стихи, поэму «Октябрьские дни».

Гермономас Візанієв Климентій Син

Так називав себе автор рукописного віршового збірника кінця XVII – початку XVIII ст., в склад якого входить 369 невеликих (16-20 рядків) віршів різноманітного змісту, що містять багато цікавих даних для характеристики народного побуту на Україні в ті часи. Біографічних відомостей про Климентія ми не маємо: видимо, він – один з тих «мандрованих дяків», що були типовим побутовим явищем на Україні другої половини XVII і особливо XVIII ст. (див. зразки їх творчості в дальшому розділі). Багато помандрувавши по Україні й Білорусії, Климентій подав у своїх віршах власні спостереження вад представниками різних станів і професій: панів і ченців, сільських працівників, козаків і особливо кустарів-ремісників. У своїх поглядах на народний побут, на явища природи і громадського життя Климентій – типовий представник «середнього міщанства», хоч інколи в його віршах, дуже шанобливих до влади і багатства, відчувається певна напівприхована іронія. Мова віршів Климентія – тодішня книжна, але із значною домішкою елементів живої народної мови, про інтерес до якої свідчать зібрані, мабуть, ним і вміщені наприкінці збірника прислів'я.

Наведені далі тексти взято з видання: В. Перетц, Вірші ером. Климентія Зиновієва сина, Львів, 1912 (Пам'ятки українсько-руської мови та літератури, т. VII).

О соляниках торяниках бурлаках:
що соли господарские варят
Торяники велику працю подымают:
паче коломыйцов, що гуски производят.
Сотце бо видер вкинет на бочку соли воды:
и дрова в пич кергая натерпится биды.
А безпрестанно треба и недосыпляти:
и жеб не прогорела [скоро] сковрада, пилновати.
Потом в садовницу сол з сковрады выкидает:
и надругии сад воду пошедши накидает.
И потреба из солю бочку изтрусити:
и всего что ведется там пилно досмотрити.
Из подлым здоровьем ничего там пудыймати:
хоч мало знемощниет, мусит варить престати.
Или теж товарища упросит допилновать:
а сам пришедши к соби мусит также отвдичать.
А особно й тое бурлакам велми нудно:
же о солодкую воду не помалу трудно.
Мусит тоейже соли господарской частку отложити:
жебы вместо воды браги ся напiti.
А впятже немаш там жен, в Багмути никому кошул прати:
мусит взявши новую носить покул зодрати.
И спаси их боже, же и так ся труждают:
же господарские сковороды не гуляют.
Сам господар не может згола соли варити:
гды и без вареня ест чим завше журити.
Тутже и то мовлю же сол ест розна на свити:
а около жадной так немощно трудност мити.
Як то запорозкая ест крымка, й ледянка:
а не будет з такою працею [й коштом] як торянка.
Зачим бурлакам [:торским:] вирши сие покладая:
и працю их и пильный дозор похваляю.
Дай им Господи тое чего в тебе желают:
бо так же имя твоё и они выславляют.
И дай Боже им щастя и долгого вику :
всякому бурлаци доброму чоловіку.

Паперная Эстер

Родилась в Бахмуте 28 ноября 1900 года в Тупиковом переулке (ул. Рождественская), училась в гимназии и познакомилась с А.М. Финкелем.

Принимала активное участие в выпуске сборника литературных пародий «Парнас дыбом».

Письменный Александр

Отец был директором кирпичного завода. В 1918 году семья бежит в Харьков, а затем в Москву. По поручению А.М. Горького в начале 20-х годов Письменный приезжает в Артемовск и Горловку для сбора литературных материалов.

Рыбалко Николай Александрович

Родился в 1922 г. в с. Орехово-Васильевка. В 1931 г. семья переехала в Краматорск, окончил 10 классов средней школы № 1, студент Днепропетровского государственного университета. на филологическом факультете. Ушёл на фронт добровольцем в Барнаульское миномётное училище.

В составе 38-й армии прошёл Украину от Сум до Львова.

В феврале 1945-го на Одесском плацдарме был тяжело ранен. потерял зрение.

В 1956 г. вышел первый сборник «Под солнцем родины», принят в Союз писателей СССР. Издал более 25 книг-сборники его стихов. Награжден орденами

Октябрьской Революции и Дружбы Народов. Лауреат комсомольской премии им. Николая Островского, Государственной премии Украины им. Т. Г. Шевченко.

Многие годы жил в Краматорске, где и похоронен.

Сосюра Владимир Николаевич

Родился 25 декабря 1897 (6 января 1898 года) на станции Дебальцево.

Его отец, Николай Владимирович, чертёжник по специальности, имел французские корни. Будучи человеком непоседливым и разносторонне одарённым, сменил много профессий, учительствовал на ст. Яма, работал сельским адвокатом, шахтёром. Мать поэта – Антонина Даниловна Локотош – маляр, родом из Луганска, занималась домашним хозяйством.

Владимир Сосюра окончил сельскую школу и поступил в Ямско-Каменскую агрономическую. Принимал участие в Гражданской войне:

сначала на стороне УНР, в «Гетманской варте» Бахмута, затем – на стороне Красной Армии.

Об этом времени «Третья рота» и «Червона зима»... По окончании войны учился в Коммунистическом Университете в Харькове и на рабфаке при Харьковском институте народного образования. В это время был участником литературных организаций «Плуг», «Гарт».

В военные годы вышли сборники: «Під гул кривавий» (1942), «В годину гніву» (1942), поэма «Олег Кошовий» (1943) и другие. С послевоенных сборников выдающихся: «Зелений світ» (1949), «Солов'їні далі» (1956), «Так ніхто не кохав» (1960). Заметное место в творчестве Сосюры

занимають також більш широкі епічні полотна: поеми «1871» (1923), «Железная дорога». (1924), роман в стихах «Тарас Трясило» (1926). Автобіографічний роман «Третя рота» ілюстрації над которым Владимир Сосюра працював з перерывами в 1926–1930, 1942 і 1959 роках.

В 1942–1944 роках Сосюра військовий кореспондент. В 1951 році він став об'єктом травлі після статті в газеті «Правда», яка обвиняла Державна премія УРСР імені Т. Г. Шевченка (1963) – за збірки віршів «Ласточки на сонці» (1960) і «Щастя сім'ї трудової» (1962).

О призначенні поета говорять два ордена Леніна, орден Червоного Прапора, орден Трудового Червоного Прапора, орден «Знак Пошани».

Барбер Александр

Народився в Бахмуті в 1910 році.

В 1922-1923 роках активно бере участь в створенні піонерської і комсомольської організацій в місті, стає кореспондентом місцевих газет.

Після закінчення Вищих літературних курсів в Москві став працювати в Артемівську роз'їзним кореспондентом газети «Правда».

З 1935 року він очолював відділ літератури газети «Соціалістический Донбас», двічі обирався головою обласного відділення Союзу письменників СРСР, з початку Великої Вітчизняної війни на фронті дійшов до звання майора. Після війни жив і працював в Ростові.

Чернявський Микола Федорович

Народився 3 січня 1868 року в селі Шахівка (Торська Олексіївка) Бахмутського повіту. Його батько був дяком у Шахівці, потім дяком в селі Новобожедарівка Слов'яносербського повіту. В 1878 році Миколу віддали вчитися до духовного училища Бахмуту, яке він закінчив в 1883 р. М.Ф. Чернявський вступив до Катеринославської духовної семінарії, яку закінчив у 1889 році. В автобіографії, написаній 2 листопада 1906 року в

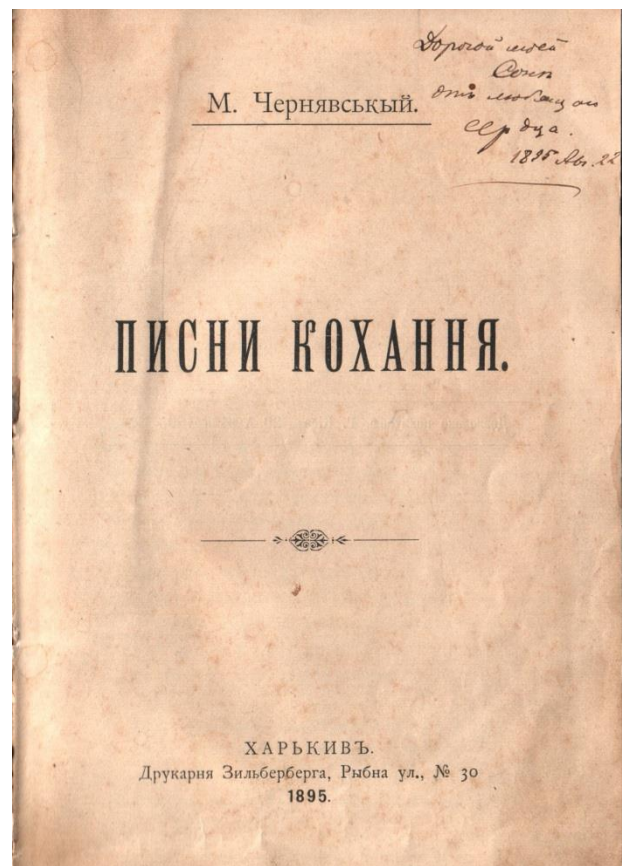
Херсоні, Чернявський згадує: «я став на вчителя в Бахмутській духовній школі і покинув цю службу аж у 1901 році».

У книзі про Духовне училище О. Бутовський писав про Чернявського-«Жалованья штатного – 280 руб., из церковных сумм – 150 руб., за уроки музыки – 110 руб. и квартирного пособия – 60 руб. в год». За відгуком ревізора Святійшого Синоду С.І. Миропольського: «Преподает довольно успешно, хотя еще не обладает опытностью».

У Бахмуті Чернявський випустив свої перші поетичні збірки: «Пісні кохання» (1895,

Харків) і «Донецькі сонети» (1898, Бахмут), а також видав дві збірки, присвячені пам'яті видатного українського письменника П. Куліша, який помер 2 лютого 1897 року.

У фонді Ганни Барвінок Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України зберігся досі не опублікований лист з вітанням М. Чернявського: «Вельмишановна Олександра Михайлівно! Прийміть і від мене далекого вітання в 40-літній Ваш ювілей. Хоч Ви по при сутій вам скромності, в своїй літературній діяльності приписуєте своїй Дружині Незабутній, але в тому ще виразніше і яскравіше виявляється заслуга Ваша перед нашою Матір'ю Україною. Світив місяць

на нашому хмарному небі, де не взялась ясна, криштально чиста Зоря, и не потопла, не злякалась хмар темних, а засяяла рівним чистим своїм промінням... Місяць погас... погас в темних досвітках. А зоря на побілілому небі... вітає незнаний день...». У вірші-присвяті Ганні Барвінок Микола Федорович писав:

...Хай спочинуть притомлені руки,
Не стискається серце від муки,
І не плачуть ніколи вже очі
В тихім присмерку вічної ночі...
(Бахмут, 1900 р., падолиста, 15 дня).

Судячи з вірша М.Чернявського «ДОНЕЦЬ», поет бував у Святогірському монастирі...

Я течу з країни,
Де шумлять бори,
Монастир старинний
Хмуриться з гори...
В давні займанщини,
Де донців двори,
Дону з України
Я несу дари:
Сльози родникові
І янтар сосни,
Співи празникові
З мріями весни
Й темної діброви
Злототканні дні.
1898 р.

З 1900 року листувався з М.М. Коцюбинським.

Як поет погано вписувався в етичне середовище Бахмутського духівництва, бо воно гнітило його «своєю задушливою атмосферою».

Тому в 1901 році він на запрошення М.М. Коцюбинського приймає рішення про переїзд до м. Чернігова, де працює статистиком у оцінно-статистичному бюро Чернігівського земства.

Напередодні свого від'їзду до Чернігова М.Ф. Чернявський та його дружина Софія Василівна стали одними із засновників музично-драматичного Товариства Бахмуту.

У травні 1901 року з Чернівців Лариса Косач (Леся Українка) пише Коцюбинському, що «ще перед Великоднем отримала від пана

Чернявського запросини до участі в вашому чернігівському збірнику, та через прикрий стан свого здоров'я не могла тоді... відповісти. Дуже прошу, нехай пан Чернявський вибачить мені сю негречність».

Василь Стефаник з Городка у червні 1901 року писав, що «давненько ж я одержував лист від Чернявського...».

В архіві М. М. Коцюбинського зберігалися 16 листів від М.Ф. Чернявського, що охоплюють період з листопада 1901 по березень 1910 року.

Дивно, але перший лист надійшов у листопаді 1901 року з Глухова: «З квітня місяця блукаю по нетрях і вертепах до сього часу... Так можна зовсім задичати – без сім'ї, без товариства, без добрих знайомих», «черкніть мені, як тепер обстоять наші статистичні справи... От наближається час земського зібрання – що чути, чого треба сподіватися...». Згадує поет лист від ще одного чернігівського земського діяча і письменника Бориса Грінченка.

Микола Чернявський працював у оціночно-статистичному бюро Чернігівського земства, це було пов'язано з відрядженнями.

У жовтні 1902 року він їде з Воронежа. Лист цей складається не мов з двох сюжетів. По-перше. про невдоволення роботою: «Я сиджу у чорта на куличках і працюю не можу посунути справи, то хоч язиком буду говорити ... Занудився я тут над бланками... це ідіотська праця, треба мені реєстраторів. Тепер у мене 5, а скоро буде 4 або 3. Сидимо у багні, у самому натуральному. По вулицях ходити не можна – лазимо городами.

Реєстратори не можуть знайти собі квартири. Я вже на третю перебрався з сім'єю. Лихо! В Херсоні Управа представила мене на утвердження губернаторові. Як затвердить – кину і Вороніж, і вас, бо змучився».

Саме в цей час Коцюбинський та Чернявський готували збірку пам'яті П. Куліша. Тому в листі йдеться: «З Кулішихи 50 карбованців на портрет, безперечно, треба взяти». Дивне і не зовсім коректне згадування, як на попередній зміст листа до Г. Барвінок 1900 року...

А про оформлення обкладинки збірки Чернявський їдко глузує, порівнюючи дубове листя з жолудями, «щоб не нагадував альманах про свиней, яких на світі чимало-гаки, щось нагадуватиме банний віник... річ звісно корисна, але не поетична».

У січні 1903 року Чернявський знов пише з Воронежа: «На св'ята приїду до Чернігова, завтра виїду, у неділю буду дома. Тепер у нас величезна оттепель, ідуть дощі, так що снігу мало що залишиться. Але що буде завтра – невідомо. Все таки я проти роботи зимової та ще з 2 реєстраторами. Зроблять 8 владеній, а коштуватиме се вдень 9 карбованців».

М.Ф. Чернявський був знайомий з багатьма майбутніми діячами української революції. Одним з них був Олександр Лотоцький, випускник духовної академії, міністр віросповідань Центральної Ради. Саме він проголосив автокефалію української православної церкви (УПЦ), був у складі емігрантського уряду України в Празі та Варшаві.

О. Лотоцький у квітні 1902 р. писав з Петербурга Коцюбинському: «Справа з «Зорями» Миколи Федоровича має більш-менш вияснитися на

сьому тижні. Тож напишу йому окремо». У листопаді 1902 року Лотоцький знов пише: «Зробіть ласку, сповістіть мене карткою, де зараз Чернявський...».

З квітня 1903 року М.Ф. Чернявський почав працювати у Херсоні. У листопаді 1904 року на черговому земському зібранні його призначили секретарем. У Херсонському земстві М.Ф. Чернявський пропрацював з 1903 до 1919 року.

Серед видатних постатей України, з якими спілкувався Чернявський, був Сергій Єфремов, майбутній голова УПСФ, заступник голови УЦР, академік ВУАН, який завдяки Миколі Коцюбинському дізнався про М. Чернявського. У лютому 1903 писав: «Кланяйтесь добродієві Чернявському. Дуже жалкую, що їхатиме він через Київ коли мене там не буде: хотілось би з ним знайомитися». Місяць потому Єфремов питав: «Добродіє Чернявський, значить, вже до Херсону подався? Шкода, що саме до Херсону, не знайде він і там, чого шукає. А втім доволі було б, коли б я помиливсь».

У листі Чернявський пише, що «проїздом пробув три дні в Києві і тільки відпочивав тоді, коли спав, а то весь час був на ногах. Гарний город Київ. Не хотілося і їхати з нього до Херсона. Бачив там багато цікавих для мене людей... Херсон після Києва казна що! З усіх боків жити можна і тут. Людей тільки цікавих ой як мало!.. Щодо земської Управи і взагалі до моєї посади, то тут поки що я цілком задоволений. Діло у мене живе, текуче, вимагає від мене жвавості і глибоко цікавить мене... Тут хочуть завести «шкільне бюро».

Микола Федорович розповідав, що шкільною статистикою займаються давно, але тепер треба вдосконалити, розширити, тому вирішили направити його до Одеси на З'їзд статистиків: «Дивлюсь я тепер бадьоро в службову будучи ну - не те що в Чернігові... і службова мета моя. і мої обов'язки ясні».

І на хвилі першої ейфорії від Херсона Чернявський питав Коцюбинського, чи йти йому на посаду секретаря Управи, яку вже полишили два чиновники поспіль. Цікава оцінка: «З мене чернігівську млявість як рукою зняло».

У 1903 році М. Коцюбинський та М. Чернявський звернулися до багатьох письменників та поетів взяти участь у збірці «З потоку життя», яка вийшла у Херсоні 1905 року.

Навесні 1903 року Чернявський пише, що Чайка Дніпрова «кисне й каже, бажала, щоб її забули, а з другого боку бажала б, щоб надрукували її

«Раціоналіста», забракували. Як бачите самий квас». Чернявський порівнює Чайку-Л.Василевську з І. Карпенком-Карим - «дуже симпатичний й бадьорий і душею».

Травень 1903 року «Херсон тепер дуже гарний, чистий і зелений. В центрі він тепер увесь потужний, вулиці поливаються».

Справи друкарські та земські весь час переплітаються. У липні 1903 року Чернявський повертає у Чернігів матеріали наради з освіти та повідомляє про подібну нараду у Херсоні, до якої готує кілька доповідей. «Живу я поки що сам, а жінка поїхала в Бахмут за дітьми. Сими днями повернеться. Узнав і я, що то за хвороба ішіас! Чортяка її вигнала! Троє суток не міг ні лежати, ні сидіти, очей не зімкнув, поки на четвер не приснули морфію під шкіру. Троє суток ходив по квартирі... схуд, зблід, шлунок зіпсувався, у роті вся шкіра пооблазила... від ліків».

Серпневий лист 1903 року цікавий його оцінками багатьох письменників. Про лікаря і письменника Лину пише: «Якась ляпанина... дитячий романтизм». Щодо І. Левицького – «другим разом обминати».

Про Херсон дещо інша оцінка: «Тільки доброго тут, що тихо, та кавунів, та динь, та винограду безліч... і хоч розперізуйся, на пристані 100 кращих кавунів 1 р. 50 коп.»

Немає ейфорії з приводу земських справ: «Заходе земська косовиця-зібрання. І ніколи буде дихнуть і увечері буде робота. «Совещание», але якось впливемо на чисту воду...». Збирався Чернявський їхати до Одеси.

У цей час І. Нечуй-Левицький писав Коцюбинському: «Передайте мій поклін Чернявському. В його віршах є поезія і багато ночувань» (січень 1903 р.). В листі квітень 1906 р. йдеться: «Я вас не виную, але ви послали книжку для друку у Херсон д. Чернявському, і вийшло з книжкою те, що з вашим альманахом «Дубове листя» в Києві,... будьте ласкаві напишіть Чернявському або пошліть цей лист, нехай він напечатав й приклеїть листочок (етикетку) на кінці книжки, що мов через недогляд коректора, котрий наставив сам от себе апострофів, вийшла помилка... Нехай вони не роблять мене дурнем... Будьте ласкаві, напишіть мені адрес д. Чернявського... А мовчать я не буду, як не причеплять етикетки...».

Літератор і лікар І.Л. Липа закінчив Харківський університет, тарасівець, працював у Одесі, у березні 1904 року писав Коцюбинському, що «Микола Федорович нездужає. Жаліється на нерви і взагалі почуває себе погано у «сонному чи мертвому Херсоні».

У вересні 1903 року М. М. Коцюбинський побував у Херсоні і Одесі.

У листі Чернявського листопаднім 1903 року не тільки згадка, що для нього Коцюбинський «рідня... по духу», але й нові ноти херсонського песимізму «ніколи навіть на Дніпро вдень піти».

Під час перебування у Херсоні листування Чернявського та Коцюбинського не завжди було «безхмарним».

Цікава фраза є у листі до Коцюбинського земського діяча і херсонського письменника Г.А. Коваленка-Коломацького у травні 1904 року: «Миколі Федоровичу передавав ваше привітання і питав «чого він мовчить». На се він відповів, що ви йому винні, а не він вам. А втім просив «низенько кланятись».

В іншому травневому 1904 року листі Коваленко наводить оцінку Чернявським своїх колишніх колегу Чернігові: «Таких страхів нагнав про склад Вашого бюро, що страсть! Що там, мовляв, інтриги всякі, народ некультурний, один під одного підкопуються, що я тут служу у порівнянні, як у Бота за дверима».

Складається враження, що М.Ф. Чернявський часто перебував у листах та розмовах під впливом своїх невротичних настроїв...

Наприкінці листопада М.Ф. Чернявський пише про чергове земське зібрання, де його призначили секретарем: «Пишу тепер протоколи, зібрання. Важко і дуже неприємно... Нерви тремтячі, як суха трава на вітрі».

Тема «нервів» та «меланхолії» знайшла продовження в листі у лютому 1904 року: «Увесь кінець минулого року і початок нового я почуваю себе дуже негарно, мов нерви мої ослабли чи попсувались. Гнітить нудьга і ніяке діло до рук не йде. Навіть листів не писав ні до кого... Почуваю себе і фізично, і морально негарно. З боку ж службового пішов угору, з нового року маю платню 2000 рублів і завідую справочно-педагогічним бюро. А вам невже й досі не надбавили платні хоч до 1500 рублів? Час уже давно».

На початку 1905 року Росія продовжувала ганебну війну з Японією, відбулися події «Кривавої неділі», але це все проходило начебто повз увагу Чернявського або не зачіпало його почуттів...

У листі в лютому 1905 року він вкотре скаржиться: «Ой, погано починається щось цей рік і для мене особисто. Тільки й знаю, що хворію і тілом, і душею, і не видно, коли тому кінець буде. А на світі що твориться! Одна маніфестація. Третю ніч спати мені не дають арештанти (так, мабуть, Чернявський «величав» революціонерів? – авт.). Починають з опівдня і кінчають в час ночі. Учора вже й учні (гімназисти, реалісти) з начальством

робили маніфестацію... З японцями впораємось, але духовне життя спиниться по меншій мірці на 25 літ. а що вже до економічного боку, то і в 50 літ не наластаєш...».

У травні 1905 року повідомлення: «зараз живу сам, бо сім'я поїхала місяця на півтора в Бахмута». І ніякої політики, ніяких оцінок подій у країні... У вересні загрозливі події наростали, а М.Ф. Чернявський пише у Чернігів: «А я нікуди сей рік не їздив та, мабуть, і не поїду. Хіба, може, доведеться в Одесу па який час заглянути... Все літо я ужив на те, щоб нічого не робити, а більше спати, коли перемінив квартиру на кращу, то й почувати себе став краще». І декілька слів про земські справи – готування до зібрання та побоювання секретарювання...

У листі 1905 року зустрічаємося з характеристикою молодого літератора В.К. Винниченка, майбутнього члена Центральної Ради та першого голови українського національного уряду – Ради народних секретарів: «Винниченка повість дуже гарна, хоч, як у нього звичайно буває, доволі розтягнена і чимало в їй єсть ляпсусів. А тільки людина ся справді дуже й дуже талановита. Тільки він ще не зважив своєї сили, не знає, що в його єсть і чого не має. Найбільша сила його в діалогах... Найголовний його дефект – відсутність чуття міри. Видержки немає. Але автор ще людина дуже молода. Перебродиться».

Здається, Микола Федорович писав усе це не про молодого літератора, а про політика, який мав саме ці риси років через 15...

Чернявський підтримував зв'язки з колишніми чернігівськими товаришами по земству. У листі до Коцюбинського Федір Троян питав: «Іде Миколай Федорович? Получил ли он мою картонку – групу?». В одному з листів Чернявський згадав Трояна, що йому подарували великий мисливський ніж. і той вбив ним свою жінку.

У лютому 1905 року М.Ф. Чернявський дуже жалкував за вчинком Трояна, що «його... і не засудять, але він сам не забуде того...».

Автор передмови двотомника В. Костенко написав про «розквіт видань творів письменника за радянських часів» (навіть 10-томне видання 1927 року), але ані слова про арешти кінця 20-х років, ув'язнення і страту Миколи Федоровича у Херсонській тюрмі у 1937 році... У 1966 р. писалося, що письменник «помер у 1946 році».

Останній лист, що зберігся в архіві М. Коцюбинського, датовано 28 березня 1910 р.- «Я з заздрістю дивлюся на ваші подвиги письменництва нашого за останні роки... закінченим майстром,. справжнім художником...».

Якийсь філософський сум: «Іду мов хмари сунуть, і так непомітно, що страшно... Як на бороду свою погляну, то бачу, далеко знайдено й кінець не так-то далеко!, збираєшся зробити щось гарне, потрібне, ... часом підвертається всякий дріб'язок... такий час я багато і тяжко сумував... нікому в тім не признаючись. Опанувало якесь і безпросвітне зневір'я. У кожного своє горе!».

Щоб розрахуватися з видавцем за збірку «З потоку життя», видану ще у 1905 році, Чернявський через 5 років узяв на себе тяжку працю над «Зводом рішень земства». А на свою чергову збірку він видавця не знайшов...

Згадується прізвище Чернявського у листі до Коцюбинського у 1908 році з Москви Олекси Грищенка, майбутнього відомого живописця та мистецтвознавця, який помер у Франції 1977 року: «Ненависна семінарщина, Чернігів, квартира Грінченка, Чернявського – все то в милому тумані, в історії».

Ще в одному листі згадує художник повість Чернявського «Варвари». Не збереглися листи М.Ф. Чернявського М.М. Коцюбинському до його смерті у 1913 році, і чи були вони, ми не знаємо.

Пропрацював М.Ф. Чернявський у Херсонському земстві з 1903 до 1919 року. Як писалося у двотомному виданні творів письменника (Київ, «Дніпро», 1966), «відірваність від культурних центрів і тогочасного культурно життя негативно позначилась на письменницькій долі».

З початком революційних подій 1917 року Микола Федорович приймає активну участь у підготовці і виданні випусків «Вісника Товариства «Українська хата», друкує численні статті.

Після встановлення радянської влади деякий час викладає у педагогічному інституті.

Участь у «Просвіті» та «Українській хаті» відгукнулися арештами ДПУ в 1925, 1929 роках. М.Ф. Чернявський змушений був каятися перед чекістами, що «не оцінив велике значення праць В.І. Леніна».

Як писалося у двотомному виданні творів письменника (Київ, «Дніпро», 1966 р.), «...відірваність від культурних центрів і тогочасного культурного життя негативно позначилась на письменницькій долі Миколи Чернявського».

Автор передмови двотомника поета В. Костенко написав про «розквіт видання творів письменника за радянських часів» (навіть 10-томне видання 1927 року), але ані слова про арешти кінця 20-х років, ув'язнення і розстріл Миколи Федоровича у Херсонській в'язниці в 1938 році...

Шварц Евгений Львович

Отец Лев Борисович Шварц – хирург бахмутских солерудников.

Евгений пригласил в Бахмут Михаила Слонимского. Они обошли соляные рудники, опускались под землю. Позже М. Слонимский вспоминал: «Мы вошли в шаткую, довольно ветхую клеть, она стремительно ринулась вниз... и мы оказались в удивительной пещере, соляной зал сверкал при свете ламп, как ледяной дворец...».

Возможно, этот ослепительный зал Е. Шварц описал в «Снежной королеве».

В Бахмуте Слонимский стал редактором, а Шварц – секретарем журнала «Забой». Интересно, что в его первых номерах печатался Исаак Бабель, автор «Одесских рассказов».

Эпштейн Михаил (Толдний)

Родился 24 декабря 1903 года в Бахмуте в семье агента фирмы «Зингер». В 1906 году семья переезжает в Екатеринослав. Здесь в школе М. Эпштейн подружился с М. Светловым, начинает писать первые стихи. Его стихи печатались в «Забое».

Глава 7. Співачи, музиканти

Власов Віталій Никитич

Родился 30 ноября 1925 года в Артемовске в доме №60 по улице Кооперативной. Отец – Никита Кириллович, работал всю жизнь бухгалтером в «Донбассуглеразведке» (ныне ГРГП «Донецкгеология»). Мать – Дора Михайловна, домохозяйка.

С самого раннего возраста Виталий проявлял любовь к песне. Виталий учился в 8-ом классе средней школы, когда началась война. Старший брат Николай ушел на фронт. А вся семья Власовых из-за тяжелой болезни прикованного к постели отца не смогла эвакуироваться и осталась

в оккупированном Артемовске, перебиваясь тем, что меняли все из дома на продукты в окрестных селах.

В 1943 году с освобождением города Виталий поступает в Артемовское музыкальное училище на вокальное отделение, много раз выезжает на фронт с концертными бригадами, выступает в Артемовске в передвижных госпиталях перед ранеными.

Закончив Артемовское музучилище в 1946 году, поступает учиться на вокальный факультет Московской консерватории. Во

время учебы становится постоянным участником шефской концертной бригады консерватории, с которой выступает в воинских частях и гарнизонах по всему СССР и Восточной Европы.

В 1948 году приказами Министерства Обороны и Комитета по делам искусств Совета Министров СССР был награжден Почетной грамотой.

В 1951 году после успешного окончания консерватории был принят по конкурсу в Большой театр СССР.

Его учителями стали Иван Семенович Козловский, Сергей Яковлевич Лемешев. С большим успехом Виталий Власов пел в спектакле «Сорочинская ярмарка» партию Грицка. На высоком профессиональном уровне он исполнял партии князя Синодала в «Демоне», Вашека – в «Проданной невесте», Бояна – в «Руслане и Людмиле», графа Альмавивы – в «Севильском цирюльнике». Мастерски владея искусством перевоплощения, наш земляк с успехом исполнял партии индийского гостя в «Садко», Юродивого – в «Борисе Годунове», Ленского – в «Евгении Онегине», Берендея - в «Снегурочке».

Много самобытных и ярких образов создал Виталий Власов в операх советских композиторов: Люченцио в «Укрощении строптивой», Син-Би-У – в «Никите Вершинине», Переводчик – в «Семене Котко», Вася – в «Октябре», Вайнонен – в «Оптимистической трагедии», Король – в «Снежной королеве». Особенно удачно Власов исполнял партии комического репертуара (Михаил, Подьячий, Трике).

Одной из последних работ Виталия Никитовича была партия Манилова в опере Родиона Щедрина «Мертвые души».

Артист Власов хорошо играл на фортепиано, любил народные русские и украинские песни: «Карії очі, чорнії брови». Исполнял он и современные эстрадные песни и песни из кинофильмов. Примеры тому – «Если б гармошка умела...» из кинофильма «Иван Бровкин», а также песни «Темная ночь», «Жизнь моя, любовь моя с карими глазами» и «Новый дом, крепкий дом, ставни голубые».

В 1950 году Виталий Власов, являясь участником Международного конкурса молодых исполнителей в честь 2-го Всемирного конгресса студентов в г. Праге стал лауреатом конкурса и обладателем 2-й премии. За его талант в 1968 году певцу было присвоено звание Заслуженный артист РСФСР.

Виталий Власов закончил выступления в Большом театре в 1982 году. Похоронен в Москве.

Ворвухів Николай Дмитрієвич

Родился в 1917 г. Учился в Артемовской музыкальной школе. Брал уроки пения в Минске у В.Ф. Карина.

Был участником красноармейской художественной самодеятельности, с 1939 солист Ансамбля песни и пляски Белорусского военного округа.

В 1946 дебютировал в партии Эскамильо на сцене Белорусского театра оперы и балета, с того же года солист театра. Одновременно занимался в Минской консерватории по классу пения Е.Э. Витинга (окончил в 1954).

В 1957-1967 солист Украинского театра оперы и балета им. Т. Г. Шевченко (Киев). Выступал как концертный певец.

С 1955 гастролеровал за рубежом (Польша, Югославия, ГДР, Англия). Награждён 2 орденами Ленина (1955, в связи с декадой белорусского искусства в Москве; 1960, в связи с декадой украинского искусства в Москве), орденом «Знак Почёта» (1948, в связи с 30-летием образования БССР).

Скончался 29 августа 1967 года. Похоронен в Киеве на Байковом кладбище.

Карабиць Іван Федорович

Народився 17 січня 1945 року в селищі Ялта Першотравневого району Сталінської області. В 1959 році вступив до Артемівського музичного училища на відділ народних інструментів по класу домри.

З 1964 по 1967 рік працює диригентом ансамблю пісні та танцю Київського військового округу. В 1971 році закінчив Київську державну консерваторію по класу композиції (викладачі – Б. Лятошинський та М. Скорик).

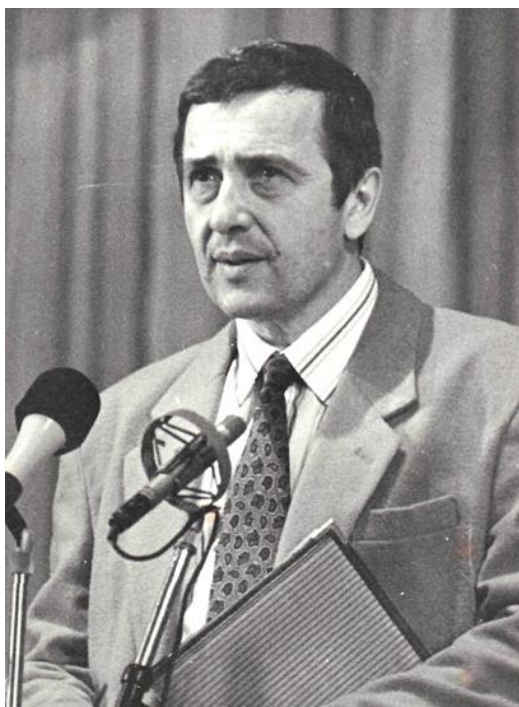
З 1972 по 1975 рік – аспірант Київської державної консерваторії (клас М.Скорика). Заслужений діяч мистецтв УРСР (1974). Лауреат Республіканської премії ім. М. Островського (1988).

З 1983 року – викладач, з 1984 року – художній керівник ансамблю солістів «Київська камерата».

В 1989 році створив та постійно очолював Міжнародний музичний фестиваль «Київ Музик Фест». Постійний почесний голова журі Міжнародного фортепіанного конкурсу Володимира Горовиця.

Постійний представник України в ЮНЕСКО.

Серед видатних творів І. Карабиця – музика до балету «Богатирська симфонія», опера-ораторія «Київські фрески», мюзикл «Ніч чудес»,

концерти для хору та оркестру, симфонії, пісні, музика до кінострічок.

Серед видатних учнів – Назарій Ярмчук, Вадим Ракочі, Олена Ільницька та інші.

Помер у 2002 р.

З 2004 року ім'я І. Карабиця присвоєно Артемівському музичному училищу та Дитячій музичній школі міста Дзержинськ Донецької області.

З 2004 року в Артемівському музичному училищі ім. І. Карабиця проводиться традиційний конкурс української фортепіанної музики імені Івана Карабиця.

Мартынов Евгений Тригорьевич

Родился 22 мая 1948 года в Камышине (Волгоградская область). Детство прошло в Артемовске. Посещал кружки Артемовского Дома пионеров.

Окончил Артемовское музыкальное училище и Сталинский музыкально-педагогический институт (консерватория имени С.С. Прокофьева) по классу кларнета.

Работал солистом ансамбля «Советская песня», джаз-оркестра В.Н. Людвиковского, Росконцерта (оркестра Э. Рознера).

С 1975 по 1989 год – музыкальный редактор журнала «Комсомольская жизнь».

Евгений Мартынов опирался на наиболее удачные лирические или гражданственные стихотворения И.Р. Резника, А.Д. Дементьева, Р.И. Рождественского, М.С. Пляцковского и других выдающихся советских поэтов. Мелодии Мартынова красивые, порой весьма прихотливые, светлые и душевные, хорошо оркестрованные.

Голос Мартынова – очень звонкий, бархатный мягкий тенор (баритональный тенор), достаточно широкого диапазона

(ему предлагали стать оперным певцом) и с редким красивым тембром. Благодаря красивой, очаровательной сценической внешности, неотразимому личному обаянию, а также вдохновенной, лучезарной, оптимистической и романтической манере пения Мартынов несёт огромный заряд положительных эмоций, мастерски передаёт слушателю большое чувство радости и восхищения, неизменно вызывая ответный восторг. Даже трагические и драматические по сюжету песни («Лебединая верность», «Баллада о матери» и пр.) у Мартынова заканчиваются светло и возвышенно. Как композитор Мартынов – Моцарт советской эстрады, как исполнитель – напоминает Леля славянских преданий. Популярность Мартынова в СССР никогда не снижалась на всём протяжении его творческой жизни.

Песни Мартынова исполняли выдающиеся советские певцы 1970–1980-х годов – София Ротару, Иосиф Кобзон, Анна Герман, Вадим Мулерман, Александр Серов, Мария Кодряну, Михаил Чуев, Эдуард Хиль

и другие.
В настоящее время некоторые песни Мартынова поют и записывают
Юлиан, Николай Басков, Филипп Киркоров, Ани Лорак.

Удостоен многих лауреатских званий и почётных дипломов:
Ленинского комсомола (1987) – за создание произведений для детей и
юношества и большую работу по эстетическому воспитанию молодёжи,
Всесоюзный конкурс советской песни в Минске 1973 год, Всемирный
фестиваль молодежи и студентов в Берлине 1973 год, на международных
конкурсах эстрадной песни «Братиславская лира» в 1975 году и в Болгарии
в 1976 году. С 1974 по 1990 годы он – постоянный лауреат всесоюзных
телефестивалей «Песня года».

Умер 3 сентября 1990 года в Москве. В знак признания заслуг
композитора перед отечественной культурой в 1992 году одна из улиц
г. Артёмовска названа именем Евгения Мартынова. По инициативе
деятели культуры и друзей артиста в Москве в 1993 году создано
Московское культурное общество «Клуб Евгения Мартынова»,
занимающееся культурной и благотворительной деятельностью,
пропагандирующее творческое наследие замечательного композитора и
певца.

Его имя носит Центр культуры г. Бахмут.

Марутаев Михаил Александрович

Родился в Славянске Донецкой области в 1925 г. в семье врача из
бахмутского рода купцов и медиков земства.

Музыкальные способности проявились очень рано, в два года.
Учиться музыке начал в 7 лет. В 9 лет получил первую премию на
олимпиаде в Киеве за исполнение сонаты Гайдна. Музыку начал сочинять
с 10-ти лет. В 14 лет талант его был замечен виолончелистом. Леопольдом
Ростроповичем (отцом Мстислава Ростроповича), который рекомендовал
его в училище при Московской консерватории, куда он и был принят в
1940 г. Война прервала учебу. С 1944 г. он был на войне. Училище
окончил в 1948 г. В тот же год поступил в Московскую консерваторию,
которую окончил в 1954 г. по классу В. Шебалина, и в 1957 г. -
аспирантуру при Московской консерватории.

Как композитор М. Марутаев своим первым струнным квартетом, созданным еще в 1952 г., сразу же привлек внимание музыкальной общественности. Квартет впервые был исполнен в 1953 г. в Малом зале Московской консерватории. и имел такой успех, что декан факультета С.С. Богатырев назвал этот успех шаляпинским. А имя композитора стало широко известно. Но затем в консерватории разразился скандал – Марутаева обвинили в формализме. Обвинение по тем временам ужасное. Считалось, что Марутаев воскрешает худшие

традиции Прокофьева и Шостаковича. Его и еще одного студента Андрея Волконского хотели исключить из консерватории за формализм. Тогда Марутаев и Волконский пошли домой к Генриху Г. Нейгаузу и проиграли ему в четыре руки скерцо для симфонического оркестра Марутаева, вызывающее наибольшие обвинения в формализме (ныне 2-я часть симфонии). Генрих Густавович так увлекся, что стал знакомиться с сочинениями обоих студентов и провел с ними оставшуюся половину дня и всю ночь. Утром он заявил Свешникову (директору консерватории) об этих студентах, что это два светлых пятна в консерватории. В общем, дело кончилось тем, что Марутаева после пяти лет обучения оставили еще на год в консерватории для излечения от формализма. В 1954 г. Хренников предложил М. Марутаеву показать на секретариате нашумевший квартет. После прослушивания М. Марутаев неожиданно был принят в члены Союза композиторов без заявления о приеме, письменных рекомендаций и прочих полагающихся процедур (случай совершенно исключительный).

Член Союза композиторов Москвы, заслуженный деятель искусств России, академик Международной Академии Творчества, Международной Академии Наук и Национальной Академии социальных и интеллектуальных технологий, Международный «Человек года»: 1994-

1995, 1995-1996, 1996-1997 гг. (Международный биографический Центр, Кембридж, Англия); 1995 г. (Американский биографический институт ABI); награжден дипломом культуры ABI.

Дом М. Муратаева

Многие сочинения М. Марутаева вошли в золотой фонд музыкальных записей и звучали в исполнении выдающихся артистов (Ирина Архипова, Виктор Пикайзен, Олег Крыса, Александр Бахчиев, квартеты имени Бородина, Прокофьева, Комитаса, Римского-Корсакова, дирижеры Федосеев, Жюрайтис, Синайский, Дударова, Провоторов, Орлов), а также - автора (фортепиано). Музыку М. Марутаева играют дети в музыкальных школах и училищах. Многие произведения изданы, иногда по несколько раз. Так сонатина для фортепиано издана 5 раз, Первый и Второй струнные квартеты изданы дважды и записаны фирмой «Мелодия» на грампластинку в 1981 г. в исполнении лауреата Международных конкурсов Государственного квартета им. С. Прокофьева.

Научные идеи М. Марутаева были представлены на отечественных и международных симпозиумах (Москва, Ленинград, Брно, Будапешт, Рим и др.), в передачах по радио и телевидению, и изложены в его печатных работах: «О гармонии как закономерности» в книге «Принцип симметрии», изд. «Наука», Москва, 1978, с.363-395; «Гармония как закономерность природы» в книге «Золотое сечение», Москва, 1990, с.130-233; «О гармонии мира» в журнале «Вопросы философии», № 6, 1994, с.71-81; «Гармония мироздания» в журнале «Сознание и физическая реальность», т.2, № 4, Москва, 1997, с.35-52. Эта статья с небольшими изменениями под названием «Гармония мироздания закон Целого»

опубликована на русском и английском языках также в интернете (www.futurerussia.ru) и др. публикации. В 2005 г. вышла новая большая статья, занимающая целый журнал(50 с.) под названием: «М.А.Марутаев. Гармония Мироздания общий закон» (приложение к журналу Сознание и физическая реальность № 6, 2005). В 2008 г. вышла еще одна статья под названием «О гармонии мироздания» в журнале «ВЕСТНИК» Международной Академии Наук (Русская секция), № 1 2008.

Паторжинский Иван Сергеевич

Украинский Шаляпин родился 3 марта 1896 г. в многодетной семье рабочего-наборщика, в Екатеринославе (ныне Днепр).

В 1905 году, когда мальчику исполнилось 9 лет, мать привезла Ивана в Бахмут, где отдала учиться в Бахмутское духовное училище. Замечательный голос Ивана обратил на себя внимание окружающих, когда мальчик пел в училищном хоре. Потом он пел в церковном хоре при Свято-Троицком соборе.

В Бахмуте Иван случайно попал на гастрольное выступление артистов Венской оперы, и великолепный спектакль навеки определит его дальнейшую судьбу. В 1913 году после окончания Бахмутского духовного училища, Паторжинский уезжает в Екатеринослав, где поступает учиться в Екатеринославскую духовную семинарию на казенный счет.

В городе часто устраивались благотворительные концерты, и в них принимал участие хор семинарии, где ярко выделялся молодой «чудо-бас», как называли Паторжинского слушатели. Он же мечтал о театре. В одном из семинарских концертов Паторжинского услышала Зинаида

Никифоровна Малютина. Выпускница Московской консерватории, она прекрасно пела, а затем стала преподавать вокал в Екатеринославском музыкальном училище. Газеты называли ее «профессором пения». Она пригласила к себе Паторжинского, прослушала его и предложила бесплатно с ним заниматься.

Во время гражданской войны Паторжинский много ездил в составе передвижной концертной бригады, сформированной Екатеринославским ревкомом, исполняя народные песни, романсы и арии. Во время поездок на Южный фронт неоднократно бывает в столице Донбасса – Бахмуте, где дает ряд концертов перед ранеными красноармейцами. Несколько месяцев преподает музыку и пение в Трудшколе.

В 1918 г. в Екатеринославе открылась консерватория, и Паторжинский стал студентом вокального факультета по классу З.Н. Малютиной. В годы учения Паторжинский организовал мужской квартет, с которым готовил концерты из произведений классиков, сцены из спектаклей (например, сцену у мельницы из «Русалки» Даргомыжского). Квартет выступал в городских клубах Екатеринослава, Одессы, Каменска. Первый выпуск Екатеринославской консерватории состоялся в 1922 г. Иван Паторжинский окончил ее с отличием. На выпускном спектакле в Зимнем театре Паторжинский с успехом спел арии Мельника и Мефистофеля. Ивана пригласили в Киевскую оперу, но он, имея уже семью, остался в Екатеринославе, где продолжал заниматься вокалом. Для заработка поступил счетоводом в Госбанк, одновременно организовал хоровую капеллу, стал ее руководителем и дирижером. В двух школах он вел пение, работая по вечерам в мужском вокальном квартете. В 1925 г. открылся Харьковский государственный оперный театр. Паторжинского приглашают в Харьков. Вместе с ним в театр пришли М.Литвиненко-Вольгемут, Зоя Гайдай, Ю.Кипоренко-Даманский. С особым вниманием работал артист над образом Тараса Бульбы (опера Н. Лысенко). В марте 1928 г. состоялась премьера. Харьковская газета «Вести» писала: «В этом спектакле огромный шаг сделал Паторжинский, создавший монументальную и действительно центральную фигуру». Эту роль Иван Сергеевич исполнял много лет, и за нее в 1942 г. он был удостоен Государственной премии. За 10 лет работы в Харьковской опере Паторжинский спел около 30 партий. Уже в 1930 г. Паторжинскому было присвоено почетное звание заслуженного артиста республики. Активно шла концертная деятельность певца, в том числе и на радио. Летом он ездил с передвижной труппой Г.Н. Вольгемута, выступая в Житомире, на

южном побережье Крыма. В эти годы складывается неподражаемый дуэт Паторжинского с Марией Ивановной Литвиненко-Вольгемут. Эта творческая дружба длилась около 30 лет. 6 февраля 1934 г. на сцене Харьковского театра состоялась премьера оперы С. Гулака-Артемовского «Запорожец за Дунаем», где Иван Сергеевич исполнял партию Карася, которая принесла артистам мировую славу. Иван Сергеевич Паторжинский говорил о своей роли: «Я стремлюсь показать Карася, как человека, вышедшего из глубин нашего трудолюбивого, свободолюбивого народа. Подчеркиваю в образе своего героя любовь к родной земле, ее народу. Ведь в Карасе живет... удаль, честность, прямота беззаветно храброго запорожского казака, для которого так характерны чувства товарищества, патриотизма».

В 1935 г. лучшие силы харьковской оперы были переведены в Киев, который стал столицей. Готовилась первая декада украинской литературы и искусства в Москве, которая открылась 14 марта 1936 г. в Большом театре спектаклем «Наталка Полтавка» Н.Лысенко. Театральный рецензент в газете писал: «Положительно замечателен в партии Выборного заслуженный артист Паторжинский... Он поет превосходно,.. свободно распоряжаясь своими обширными вокальными данными». Была отмечена и его образцовая декламация. Он был награжден орденом Трудового Красного Знамени и удостоен почетного звания народного артиста.

В Киевском театре Паторжинский сыграл с 1934 по 17 января 1951 гг. 17 ролей в оперных спектаклях. С 1944 года Паторжинский – профессор Киевской консерватории по классу сольного пения. Работая до 1960 года, он подготовил многих певцов, среди которых Дмитрий Гнатюк, Андрей Кикоть, художественный руководитель капеллы «Думка» М. Кречко, Г. Гринер, Е. Червонюк и др.

Нельзя не сказать об огромной концертной деятельности певца. Он объездил многие города Украины, выступая на шахтах, в сельских клубах. Основной его репертуар – это арии из опер, особенно популярных среди слушателей, камерные произведения и народные песни: «Взяв би я бандуру», «Заповіт», «Казав мені батько», «Ой, кум до куми», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Стоїть явір» и др. Помня дни своей молодости, Иван Сергеевич Паторжинский всегда находил время, чтобы помочь самодеятельному искусству. Как приятно было донбассовским рабочим и артистам государственного театра Артемовска участвовать в спектакле, когда вместе с ними выступали на сцене народные артисты СССР И.С. Паторжинский и М.И. Литвиненко-Вольгемут.

С 1942 г. аккомпаниатором Ивана Сергеевича была дочь Галина. Она писала: «Диапазон песенного репертуара отца был необъятным. Он пел и героические, и шуточные, и любовные песни, бурлацкие, чумацкие... и всегда точно мог передать в них разные грани народного характера». 21 мая 1959 г. состоялось последнее выступление Ивана Сергеевича Паторжинского. В большой концертной программе он пел в зале Киевской консерватории. Вступительное слово об украинской народной песне сделал сын композитора Н.Лысенко – Остап Николаевич. Концерт проходил при переполненном зале и транслировался по радио.

22 февраля 1960 г. Иван Сергеевич Паторжинский скончался. Он был похоронен на Байковом кладбище, в 1963 г. на его могиле установлено надгробие с барельефом, на доме, где жил певец по ул. Заньковецкой, № 4, – мемориальная доска. В 1962 г. часть улицы Малоподвальной в Киеве была названа именем Паторжинского.

Рейзен Марк Осипович

Родился в 1895 году в селе Зайцево Бахмутского уезда в еврейской семье. Его отец, Осип Матвеевич, занимался погрузкой угля на станции Никитовка.

Из воспоминаний певца следует, что три месяца он готовился в Бахмуте к поступлению в Реальное училище. Вспоминал хор Троицкого Собора и спектакли в Народном Доме.

В 1917-1918 гг. учился в Харьковской консерватории. В 1921-1925 гг. – солист Харьковского оперного театра. В 1925-30 гг. – солист Ленинградского театра оперы и балета (Мариинского театра). В 1930-54 гг. – солист Большого театра (выступал до 1985 года).

В 1929 году Марк Осипович гастролитовал в Германии, Франции, Великобритании, Испании, Монте-Карло; в 1950-и гг. – в Венгрии, Румынии и других странах. После смерти Шаляпина, в 1938 году, Рейзен принимал участие в кампании по очернению его имени в советской печати. Однако в феврале 1953 года Рейзен был одним из немногих еврейских деятелей советской культуры, которые отказались подписать письмо Сталину о поддержке дела «врачей-убийц». В 1954 - 1965 гг. преподавал в Музыкально-педагогическом институте (ныне Музыкальная академия) имени Гнесиных, с 1965 года – в Московской консерватории. С 1967 года – профессор, в 1965 - 1970 гг. – заведующий кафедрой Сольного пения.

Рейзен много выступал с концертами, исполнял оратории и камерные произведения. Народный артист СССР (1937 год), трижды лауреат Сталинской премии (1941, 1949, 1951 гг.).

Глава 8. Військові

Булавін Кіндрат Опанасович.

З 1701 р. ізюмський полковник Ф. Шидловський почав витіснити з «Бахмутського юрта» Війська Донського козаків, «підкріплюючи нових переселенців слобідськими козаками, тіснив бахмутських жителів, заподіював їм побої і розоряв їх житла, засновані по річках Бахмут, Червона і Жеребець».

В 1701 р. ізюмський сотник Лук'ян Никіфоров відправив на річку Бахмут свого управляючого Киріка з наказом вирити соляний колодязь, який надалі називався «кириковським».

Донські козаки відправили до Бахмату сотню з домочадцями, зігнали ізюмів, і ті були змушені «вирити 9 нових колодязів в півверсти нижче по струмку».

В 1702 р., донці скаржилися Петру, що за його Указом «для проходу ратнім людям в степу на річці Бахмут, через яку лежить шлях до Троїцької фортеці, на новій великій дорозі верхові козаки почали селитися і учинили собі від неприятельського приходу фортецю і містечко побудували и тим

місцем шлях ворожим людям зайняли, хороминою будовою не селяться, і фортеці ніякої не лагодять».

Петро заборонив ізюмцям вторгтися до Бахмуту – «ніяких занять, не лагодити і солі з тих місць нині і надалі», а донці отримали право рибного лову уздовж берегів р. Донець.

Указом 30 квітня 1702 р. Петро I розпорядився «бахмутських жителів російських людей – відати торській наказній людині, а черкас – полковнику ізюмського полку Шидловському».

В 1703 р. в Бахмуті було 29 колодязів, 49 дворів, 49 хат, 11 комор, 48 куренів і землянок, Поручик Язиков доповідав, що в Бахмуті «людей з росіян – «горських, маяцьких і інших різних міст 36», «черкас Ізюмського полку» 112, донських козаків 2, що «зайшли для варіння солі».

За наказом Шидловського було розорено одне козаچه містечко (швидше за все, сухаревських козаків), «винищені всі соляні варниці, розламана каплиця і забране все церковне начиння і книш, наклав він на бахмуцьких козаків мита з соляних варниць, брав насильно сіль в казну, винищував сінокісні луки». Донці так характеризували в скарзі Петру дії ізюмського полковника: «з того нового поселеного місця збивають, насильством своїм б'ють, і лають, і грабують, і хваляться смертними вбивствами», «ізюмські козаки» живуть для соляного промислу наїздом.

18 лютого 1703 р. Петру надійшла скарга від донців на свавілля Ф. Шидловського. 6 листопада 1703 р. нова скарга від донського отамана Абросіма Савельєва, що ізюмці не пускають донців до Бахмуту, заволодівають пожитками, «ніяких лісів для городової будови, для корабельної будови рубати не велять».

Конфлікт між донцями і урядом ускладнило надсилання на Дон стольників М.Ф. Пушкіна і М.М. Кологривовова для пошуку біглих кріпосних, а донські козаки їх часто використовували в своїх господарствах безкоштовно, як дармову робочу силу.

З 1704 р. отаманом солеварів у Бахмуті став донський козак з Трьохізбянської станиці К.О. Булавін, що виступив проти монополії ізюмців на видобування солі і за рівні права на сіль сухаревських козаків. Праця у Бахмуті давала і голоті, і старшині неабиякі бариші.

8 лютого 1705 р. Петро указом наказав Шидловському описати солеваріння в Донській землі, але донці чинили опір цьому. Послідував Указ Петра через Посольський Приказ.

24 жовтня 1705 р. К.О. Булавін, «собравшись из разных станиц со многими людьми с ружьем и копыи наехав на ту речку Бахмут у старшин

и казаков всякие дворы разломали соль готовую з бочками побрали и соляне казаны порубали, и деньги и всякую рухлядь побрали».

У відповідь похідний отаман Ізюмського полку Шуст в грудні 1705 р. обложив Бахмут, але з'явився 25 січня 1706 р. знов загін Булавина і змусив ізюмців зняти облогу і відійти, а Булавін влаштував у фортеці погром – «розорив вщент солеварні, декількох старшин, 100 козаків та целовальників вбив, забрав всю казенну сіль і продав на місці, домашніх тварин наказав без жодної потреби вбивати».

4 червня 1706 р. до Бахмуту прибув царський дяк О. Горчаков у супроводі капітана Трунова з 50 козаками (серед них старшини Микита Олексієв, Іван Машликін, Кузьма Мінаєв) для перепису спірних земель і угідь.

Булавін перешкоджав цьому, не пустив до фортеці охорону дяка, арештував його – поставив біля квартири варту на 8 днів, а потім, отримавши рішення Військового Кругу від військового отамана М. Лук'янова, змусив Горчакова залишити Бахмут.

Шидловський зробив спробу переписати солеварні, надіслав маяцьких сотників Івана Харлова, Івана Золочевського та Дмитра Сухорукова збирати таможню подать.

6 липня 1706 р. Петро доручив генерал-адміралу Федору Матвійовичу Апраксіну провести найстрогіше розслідування, конфліктуючі сторони повинні були до закінчення слідства «володіти тим, чим володіли до цього».

11 жовтня 1706 р. донці скаржаться Петру: «малоросіяни ізюмського полку у володіннях верхових козаків всяке розорення лагодять: ліс рубують, хлібні поля худобою своєю топчуть, жатній хліб беруть, землю орють і сіно на луках косять, 10 травня Луганської станиці козака, що їхав для торгу з рибою, пограбували і вбили».

В 1707 р. полковника і стольника Федора Шидловського цар Петро призначив в бригадири з метою командувати всіма слобідськими полицями. Ізюмським полковником стає його племінник Михайло Костянтинович Дінець-Захаржевський. Харківським – Лаврентій Костянтинович Захаржевський.

Як відомо, 9 жовтня 1707 р. К.О. Булавін, підбурюваний військовою старшиною, з 200 козаками вночі напав на царський загін князя Долгорукова у Шульгінського містечка на р. Айдар.

Це стало початком козацького бунту, який радянські історики іменували «селянсько-козацьким повстанням проти кріпацтва». Але в

основі бунту були змова, зрада та економічні інтереси. Донські козаки радо приймали біглих кріпаків та безкоштовно їх експлуатували у своєму господарстві. Уряд повертав утікачів і не хотів, щоб бахмутські солеварні стали ще одним притулком сотень кріпаків-утікачів. Донці ловили велику кількість риби у Кальміусі, Міусі, Дону, Азовському морі, потрібна була сіль, солону рибу обозами доправляли у Москву, Петербург, для потреб армії.

Після ряду перемог повстанців, приходу до Бахмуту С.Ф. Безпалого, Т. Кордіяки з 1,5 тисячами запорожців, С.А. Драного, М. Голого, Т. Білгородця, Т. Бахмутського, зустрічі їх хлібом-сіллю ченцями Святогірського монастиря у самому Бахмуті, стало ясно про змову Булавина, Мазепи і кошового Січі К. Гордієнко. Не випадково К. Булавін деякий час переховувався у Січі. Під Валуйками бунтівники розгромили Сумський полк і перебили його старшину.

Нагадаємо, що в цей час в Білорусі і Північній Україні російські війська протистояли шведській армії Карла XII. Булавінський бунт був «ударом у спину». Для придушення заколоту К. Булавина Петро був вимушений виділити до 20 тисяч регулярного війська під керівництвом Василя Долгорукого.

8 липня 1708 р. бригадир Шидловський з своїм полком, полками Кропотова і Ушакова, Харківським полком Федора Захаржевського наніс булавинцям в урочищі Крива Лука на Сіверському Дінці найжорстокіший удар. В загоні бунтівників було до 5 тисяч донських і 1,5 тисячі запорозьких козаків. В цій битві загинув один з найближчих соратників Булавина С.А. Драний, були порубані, потоптані і потоплені у Дінці і плавньових болотах 1,5 тисячі повстанців. Царю Петру через О.Д. Меншикова Шидловський доповів, що «засіли у Бахмуті залишки бунтівників здалися і просили помилування, злочинське містечко Бахмут узято і спалено, а жителі переколоті і перебиті до смерті».

Під Бахмутом Шидловський розігнав 3-х тисячний загін запорожців. Остаточне придушення булавінського бунту відбувалося на Дону.

Депрерадовичи

Род Депрерадовичей из Бахмутского уезда внесен в IV часть родословной книги Екатеринославской губернии.

Депрерадович Родион Степанович

Депрерадович Родион Степанович (Райко Стоянович) – австрийский подполковник, русский генерал-майор, основатель Славяно-Сербии с центром в Бахмуте с 1753 г.

Похоронен в церкви с. Серебрянка в 1764 г.

Депрерадович Иван Родионович

Депрерадович Иван Родионович, генерал-майор, владел сел Бахмутского уезда.

Депрерадович Леонтий Иванович

Родился в Бахмутском уезде в 1766 г. Начал службу в 1771 г. вахмистром в Бахмутском гусарском полку, был произведён в офицеры и затем служил в Волошском и Украинском гусарских полках, Смоленском драгунском полку, произведён в полковники, в Астраханском гренадерском полку.

Участвуя в ряде войн против турок (в 1768–1774 и 1787–1792 гг.) и поляков (в 1783, 1784, 1794 гг.), Депрерадович проявил необыкновенное мужество и был награждён золотыми Очаковским и Пражским крестами. 26 ноября 1795 г. Депрерадович был пожалован орденом св. Георгия 4-й ст.

«За отличную храбрость, оказанную 29 сентября 1794 года при Мациовицах, при разбитии польского мятежника Костюшки, где он, врубаясь с тремя эскадронами в неприятельскую

колонну, обратил оную в бегство и отбил 8 орудий».

При штурме Варшавского предместья Праги в 1794 г. Депрерадович атаковал батарею и был тяжело ранен картечью.

13 августа 1799 г. Депрерадович был произведён в генерал-майоры и назначен командиром лейб-гвардии Семёновского полка.

Пользуясь особым доверием шефа полка, великого князя Александра Павловича, Депрерадович находился в числе лиц, принимавших участие в заговоре 1 марта 1801 г., причастен к убийству императора Павла.

В царствование Александра I находился с полком в походе 1805 года против французов и 24 февраля 1806 г. был награждён орденом св. Георгия 3-й степени.

«В воздаяние отличного мужества и храбрости, оказанных в сражении 20-го ноября при Аустерлице против французских войск».

Фридландское сражение 2 июня 1807 г. испортило карьеру Депрерадовича. По словам генерала Набокова, Депрерадович взял с собой в поход из Санкт-Петербурга француженку, которая в день сражения удержала Депрерадовича в обозе под предлогом болезни.

Л.И. Депрерадових был предводителем Бахмутского дворянства, открыл первое в Екатеринославской губернии уездное училище в 1808 г.

Умер 7 февраля 1844 г.

Депрерадович Николай Иванович

Родился 23 октября 1767 г. в Бахмутском уезде.

С 1 декабря 1777 г. поступил кадетом в Волошский гусарский полк, а в ноябре 1778 г. произведён в корнеты с назначением полковым адъютантом.

1 сентября 1781 г. произведён в подпоручики, 20.2.1782 г. переведён в Украинский гусарский полк. В сентябре 1781 г. произведён в поручики и переведён в Елисаветградский лёгкоконный полк.

6 августа 1787 г. переведён в Смоленский драгунский полк. В 1789 г. в качестве волонтёра воевал с турками, был в сражениях под Каушанами, Аккерманом и Бендерами. 29 февраля 1792 г. произведён в капитаны. Участвовал в польской кампании 1792 г.

В январе 1793 г. уволен в отставку с чином секунд-майора, вновь принят на службу в Смоленский драгунский полк. За отличие в польской кампании 1794 г. произведён в премьер-майоры. В сентябре 1798 г.

произведён в подполковники с переводом в Сумский гусарский полк, а позже переведён в Лейб-гусарский полк, произведён в полковники.

В марте 1803 г. определён в Кавалергардский полк, пожалован в генерал-майоры и назначен командиром полка.

В кампанию 1805 г. отличился с полком под Аустерлицем (орд. Св. Георгия 3-го кл.). С 1806 по 1809 гг. командир бригады в 1-й дивизии. В кампанию 1807 г. сражался с французами под Гутштадтом, Гейльсбергом и Фридландом. С октября 1810 г. командир 1-й кирасирской дивизии, командовал Гвардейской кавдивизией в кампанию

1812 г. Отличился при Витебске, Смоленске, Вязьме и Красном. В 1813 г. был в сражениях при Лютцене, Баутцене, Дрездене, Кульме (за отличие 30.8.1813 г. удостоен чина генерал-лейтенанта. В кампанию 1814 г. сражался при Бриенн-ле-Шато, Фер-Шампенуазе (золотая шпага «За храбрость» с алмазами), Париже. С 1819 г. командовал 1-м резервным кавалерийским корпусом. 22.7.1819 г. пожалован в генерал-адъютанты.

В августе 1826 г. произведён в генерала от кавалерии. Похоронен на Смоленском кладбище в Петербурге.

Депре-Радович Михаил Николаевич

Родился 19 ноября 1807 г. в Бахмутском уезде. Отец – командир Кавалергардского полка Николай Иванович.

Участвовал в Крымской войне (в 1854 г. - в отряде графа Анрепа-Эльпта)

Вступил юнкером (11.05.1824), эстандарт-юнкер (26.10.1824), корнет гвардии (1.01.1826), поручик гвардии (1829), штабс-ротмистр гвардии

(1834), ротмистр гвардии (1835), подполковник (29.06.1837), подполковник Корпуса лесничих (11.10.1848), полковник (24.03.1852).

Прохождение службы: в Кавалергардском полку (11.05.1824-29.06.1837), адъютант герцога Александра Виртембергского (6.12.1828-8.03.1834), адъютант 1-й бригады гвардейской кирасирской дивизии (8.03.1834-29.06.1837), в Комиссариатском департаменте (29.06.1837-17.12.1838), уволен от службы по домашним обстоятельствам с производством в полковники (17.12.1838), запасной лесничий (20.12.1847), в Корпусе лесничих (11.10.1848-9.03.1854), в прикомандировании к Образцовому кавалерийскому полку (9.03.-27.05.1854), в Бугском уланском полку (27.05.1854-4.05.1857), уволен от службы по домашним обстоятельствам (4.05.1857), для особых поручений при Петербургском генерал-губернаторе (20.02.1863-13.06.1865), уволен от службы с производством в генерал-майоры (13.06.1865).

Донские атаманы

С историей Бахмута, его обороной от небольших набегов крымских татар и ногайцев в 50-60 годы XVIII столетия связаны донские атаманы, атаманы Даниил и Степан Ефремовы, полковник Андрей Краснощеков, Ефим Кутейников.

Впервые имя Кутейникова в связи с историей Бахмута появилось в брошюре артемовского краеведа А. Копыла «Из истории храмов Бахмута» (1993 г.), где автор, как оказалось, допустил ряд искажений и домыслов («комендант крепости», «награжден царицей золотым оружием», «нашел икону Казанской богородицы в татарском обозе»).

Судя по документам РГИА, ГИАУ и ГАРО, опасность татарского полона для жителей Бахмутской провинции сильно преувеличивалась историками XX столетия, население свободно перемещалось на Дон, Кальмиус за рыбой, рубило лес для солеварен по Миусу, Донцу.

Как писал историк Л.М. Савелов, начало рода Кутейниковых положил Василий Алексеевич, служивший с 1686 года есаулом Войска Донского, а с 1689 года назначенный царем Алексеем Михайловичем походным атаманом против раскольников на реке Медведице.

Его сын Алексей был походным атаманом с 1713 года в Киеве при генерал-фельдмаршале Борисе Шереметьеве.

Артеми́й Кутейников в 1752 году был назначен походным атаманом Войска Донского в крепость Бахмут. Нам еще предстоит найти подробные материалы о нем в архивах.

Существовало предание, что Кутейниковы пошли от венгра Алексы Кутекса. Мать Е.Д. Кутейникова была турчанкой, дожила до глубокой старости...

Ефим Дмитриевич родился в 1720 году (в других документах - в 1725 г.). С 1740 года Кутейников начал служить, в 1746 году походный есаул в составе полка Андрея Ивановича Краснощекова (который не раз бывал в Бахмуте) в Лифляндии.

А.И. Краснощеков участвовал в походах против ногайских и крымских татар, в Семилетней войне отличился в сражениях при Пас-Нруге (1758), Пальциге и Кунерсдорфе (1759). Был в родстве с атаманами Ефремовыми. Бахмутская комиссия рассматривала в 1751-1752 годах жалобу на атамана А. Краснощекова, который убил 4 запорожцев.

В 1754 году генерал Данила Ефремов (также бывал в Бахмуте) поручил Кутейникову получить в Москве жалование (деньги) всему Войску Донскому, Ефим обратил на себя внимание расторопностью и исполнительностью. Ефремов назначил его есаулом личной сотни, куда входили самые известные казаки Дона. Кутейников часто выполнял секретные поручения атамана, спас из плена на Тереке 6 русских солдат.

Даниил Ефремович Ефремов был колоритной личностью. Его отец московский купец Ефрем Петров стал на Дону одним из атаманов в конце XVII века. Во время восстания К. Булавина был казнен в 1708 году в Черкасске бунтовщиками вместе с атаманом Лукьяном Максимовым за преданность Петру Первому.

Даниил родился в 1690 году.

Д. Ефремов

В 17 лет стал походным атаманом и 28 января 1707 года участвовал в нападении на ставку Карла XII на Галичине, уничтожил почти всю охрану. Затем у Калиша его 6 тысячный отряд казаков вступил в бой со шведским отрядом генерала Реншильда, после 4 часового боя уцелело чуть более тысячи казаков...

В 1722 году как походный полковник участвует в персидском походе Петра, в 1734 году назначен походным атаманом и послан вице-канцлером Остерманом с дипломатической миссией к калмыцкому хану Дундук-Оме, передал жалованные грамоты царицы (находился при хане почти 3 года) и получил в награду от императрицы Анны портрет с алмазами. В 1737 году Д. Ефремов походный атаман в Царицыне.

В марте 1738 года Д.Е. Ефремов был назначен войсковым атаманом ВД, участвовал в боевых действиях генерал-фельдмаршала Ласси на Миусе против крымских татар.

В 1749 году Ефремов в Москве жалован Елизаветой Петровной «парсуной с бриллиантами», деньгами «на ковш и саблю по 50 рублей».

Даниил Ефремов вел переписку с архимандритом Киево-Печерской Лавры (письма сохранились в ГИАУ), в 1752 году посетил Киев и передал в дар Успенскому собору кресты и паникадило, а монахам – рыбу и вино. Из Киева он увез много книг, по примеру Киево-Могилянской Академии основал в Черкасске первую Школу для детей казацкой старшины

Во время пребывания Д. Ефремова в Лавре был написан его портрет (высотой 225 см), хранившийся в Успенском соборе до начала XX столетия, а ныне в Национальном художественном музее Украины (воспроизведен П. Билецким).

Ученики Харьковского Коллегиума посвятили Д. Ефремову «Панегерик». В 1753 году Данила Ефремович попросил у императрицы отставку, получил чин генерал-майора, а его сын Степан стал атаманом ВД. Однако императрица де-факто оставила власть на Дону за старшим Ефремовым. Во время Семилетней войны с Пруссией Д.Е. Ефремов возглавил всех казаков в Польше и Померании (в 67 лет!), за что Елизавета присвоила ему чин тайного советника. Это был первый случай в истории, когда казак, не дворянин получал один из самых высоких чинов «Табели о рангах»... Умер Д. Ефремов в Черкасске в 1760 году.

Какой грозной силой были Ефремовы для крымских татар, говорит тот факт, что с письмом через посланца Сарсебиа Агу и переводчика Абдрахмана Банчурина к ним обращался 23 мая 1762 года крымский хан

Крым Гирей. Речь шла о неповиновении на Кубани сераскера Салтан Гирея.

Следующим войсковым атаманом ВД, чья деятельность была связана с Бахмутской провинцией, был Степан Данилович Ефремов. Он родился в 1715 году, в 20 лет «за заслуги отца» стал старшиной, был с отцом у Дундук-Омы в Калмыкии. В 1742 году стал походным атаманом в Остзейском походе, в 1743 году походный атаман в Финляндии. С 1749 года стал наказным атаманом ВД (причем, почти сразу после «наказания» императрицы Елизаветы за своевольный нрав, как мы увидим ниже...).

Известно, что после вторжения Карла XII на Украину и предательства гетмана Мазепы, Петр Первый в 1709 году разгромил Сечь, ликвидировал гетманство. Сечь была восстановлена в 1736 году.

Имеется ряд документов о том, что атаманы Даниил и Степан

С.Д. Ефремов

Ефремовы активно вытесняли запорожцев в Бахмутской провинции, с Миуса и Кальмиуса, о чем они жаловались императрице Елизавете 7 и 12 октября 1742 г., с чем разбирались князь Репнин и комендант Таганрога Вырубов, 31 августа 1744 г., 16 декабря 1744 г., 12 мая 1746 г., 13 июня 1746 года.

7 октября 1742 года Елизавета Указом запретила донским и запорожским казакам впредь до размежевания земель между Кальмиусом и Миусом конфликтовать.

В 1744 году кошевой атаман ВЗ Яким Игнатович послал на Кальмиус полковника Ивана Прокофьева с 20 казаками для переговоров, что

«запорожцы вступаются не мало в подлежащие им рыбные и звериные ловли,... в Кальмиусе, Кальчике, Еланчике,... в Миусе и Темернике».

В 1743-1744 гг. кошевой атаман Константин Милашевич вновь жаловался императрице – «донцы знатным наездом своим разорение учинили, и шалаши огнем пожгли и пожитки забрали и двух казаков одного убили, а другого огнем сожгли до смерти».

27 ноября 1745 года подполковник Петербургского полка Яков Биас назначил «где быть собранию как донского, так и запорожского войск конвою при старшинах и старожилах,... в усть речки Миус». Запорожцев представлял полковник Черный, войско Донское – старшины Иван Белый и Григорий Рожок. Запорожцы не смогли предъявить документы, что «за прошедшею шведскаю баталиею потеряны».

Граница с запорожцами была установлена по правому берегу р. Кальмиус от верховьев до устья.

В Указе от 13 июня 1746 года императрица Елизавета предписала киевскому генерал-губернатору Леонтьеву отправить в Военную коллегия захваченных за угон донских лошадей запорожцев во главе с атаманом Левко.

5 декабря 1746 года в Бахмут были вызваны депутаты «от войска Донского по делу об обидах причиненных казакам Войска Запорожского».

31 декабря 1746 года было заведено следствие по факту «истребления пожаром по распоряжению старшины Ефремова сена, рыбных куреней и зимовников, принадлежащих запорожцам, близ Кальмиуса». Как показало «непредвзятое расследование», Ефремов через казака предупредил подполковника Тамбовского пехотного полка Андрона Коробьина, чтобы он потребовал от запорожского полковника Черного убрать имущество запорожцев. Коробьин передал сообщение через поручика Полтавского полка Лбова. Степан Ефремов уже в ночь послал подчиненных калмыков сжечь имущество запорожцев.

26 мая 1748 года императрица решила наложить взыскание на С. Ефремова по итогам следствия полковника Новгородского пехотного полка Резанова – нанесение запорожцам ущерба: «поповича Куреневского воза два, кафтан Китаевой, соли, сеток две и сена на 36 рублей,...у Прокопа Деревянковского дерева, соли и приволочка на 16 рублей, у Карпа Титоровского сена на 6 рублей, у Семена Купана Кисляковского сена на 10 рублей, у Семена Ухая, который с капканами на Кальмиусе стоял, тремя калмыками да двумя казаками отнято 10 бобров, рушница

одна, 90 копен сена на 38 рублей, у Артема Нанды Ирклеевского куреня сена два стога на 10 рублей, итого на 117 рублей».

Императрица указала, что за такие действия следовало бы С. Ефремова «вместо политической смерти подлежить лиша старшинского звания учиня по казацкому обыкновению в войсковом кругу при депутатах... плетью жестокое наказание... написать вечно в рядовые казаки». Однако, учитывая, что «сами запорожцы такого двойного взыскания не ищут и могут быть довольны и тем», что С. Ефремов выплатит сумму ущерба, Елизавета приказала «оного старшину Ефремова от правления по тому чину войсковых дел отрешить на 3 месяца и... в команду его никуда не командировать».

Елизавета приняла решения в 1748-1749 годах «об удалении запорожцев, находящихся для рыбных ловель», «о производстве исследования об обидах, делаемых Донскому войску со стороны войска запорожского».

30 июня 1749 года было заведено дело «о расследовании отгона запорожцами лошадей, принадлежащих старшине Перфилову и донским казакам» — киевский генерал-губернатор Леонтьев получил приказ «немедленно пойманного запорожца Швеца с его рухлядью...отослать под караул». А в отношении Войска запорожского — «всех запорожцев из тех мест велеть тот час немедля выгнать».

Запорожцы упоминаются в связи с нарушением ими и священником Иваном Павловым карантина 1758 года (Указ Елизаветы от 4 мая 1758 г.), когда в связи с эпидемией холеры нельзя было ввозить в Бахмут зерно, вино, овощи, купленные у приазовских греков. Следствие велось около 6 лет.

Екатерина Вторая Указом от 15 марта 1766 года утвердила проведенное войсковым атаманом ВД Иваном Иловайским окончательное размежевание земель донцов и войска запорожского.

Иван Мокиевич Иловайский в 20-е годы XVIII столетия был пленен кавказцами и 7 лет томился в неволе, с 3 раза бежал. В 1734 году произведен в войсковые старшины. В 1737 году со своим полком в Армии П.П. Ласси на Донце против татар. В 1761, 1765-1767 годах был полковником, в отсутствие С. Ефремова был походным, наказным атаманом ВД. За свою службу был пожалован императрицей Екатериной на территории нынешней Донецкой области — в 1777 году у слияния Крынки и Ольховатки село Зуевку, на правом берегу р. Миус Дмитриевку

(94 двора, 509 душ), в 1779 г. 2 постоянных двора Дубровское-Мостовое и Григорьевка-Калиновка.

В 1771 году произошел инцидент с наездом в Слободско-Украинскую губернию 4 гайдамаков и захватом ими у Бахмута табуна лошадей. С 1753 по 1772 годы Степан Ефремов был атаманом ВД. Его сослуживцем когда-то был Емельян Пугачев.

В 1770 от старшины Лукьянова, в 1771 году от наказного атамана ВД С. Кирсанова и старшины Юдина в Петербург поступили доносы, что С. Ефремов стремится к единоличной власти, расхищал казну, продавал должности и «вступил в тайные сношения с татарскими и горскими правителями».

В феврале 1772 года Ефремова вызвали в Петербург, а в марте на Дон отправился генерал Черепов. Ефремов отказался ехать к Императрице, сослался на вспышку чумы, а среди казаков стал распространять слухи о переводе их в «регулярство». Правительство в сентябре 1772 года решило арестовать С. Ефремова, на Дону начались волнения до 1,5 тысячи казаков. Только 9 ноября 1772 года поручик Ржевский с 3 сотнями гусар, казаками Азовского и Таганрогского полков внезапно арестовал Ефремова в родовом имении. Наказной атаман Машлыкин колебался, а старшина Василий Иловайский с 3 сотнями казаков пытался отбить арестованного Ефремова.

Василий Акимович Машлыкин родился в 1724 г. Был награжден золотой медалью в 1862 году «победителю над пруссаками». Был женат на дочери С. Ефремова Марии, в 1772 - 1773 годах был наказным атаманом.

Василий Иванович Иловайский родился в 1742 году, имел чин старшины с 1768 года.

Поверив в «справедливость» суда Екатерины Второй Казацкий Круг выдал своего атамана. Из опасения новых волнений в 1774 году все материалы следственной комиссии Черепова были уничтожены, казаков под стражей выпустили и оправдали.

В 1773 году атаман «за неповиновение правительству и другие поступки был приговорен к повешению». Состояние С. Ефремова оценивалось тогда в 535 тысяч рублей серебряной монетой, 70 тысяч червонцев, 5 фунтов жемчугов, до 10 тысяч голов лошадей. Все это было секвестрировано, а атаманша Мелания осталась с 6 детьми.

Екатерина II заменила казнь на ссылку в Пярну (Эстония). После помилования, лишенный званий, С. Ефремов должен был жить в

Таганроге, но умер в Петербурге и похоронен в Александро-Невской Лавре в 1784 году...

На Войско Донское возложили охрану Бахмутского почтового тракта. 25 июня 1773 года императрица Екатерина отказала в просьбе наказного атамана Ивана Сулина «о освобождении от содержания почты по Бахмутскому тракту,... к содержанию почты изнеможенец,... конной казацкой полк без того не на малом расстоянии почты содержит». Императрица категорически предписала- «почту по бахмутскому тракту содержать непременно,... выслать людей с лошадьми из ближайших станиц».

Имя Ивана Сулина упоминается впервые в событиях 1 русско-турецкой войны, когда он в составе 2 армии Румянцева у Перекопа разбил татарский отряд.

Войско Донское неоднократно посылало карательные полки на правый берег реки Донец в Бахмутскую провинцию для поиска «разбойных шаек». После подавления восстания Е.И. Пугачева небольшие отряды мятежных казаков располагались в 1776 году в «Бурлачем овраге» за Донцом.

В 1779 году старшина Максим Янов дважды сообщал в Войсковую Канцелярию ВД о появлении «50 человек разбойнической партии... по речке Торцу у Бахмута».

Во время Семилетней войны России и Пруссии Ефим Кутейников отличился в сражении при Гросс-Эгерсдорфе в 1757 году, ему присвоили чин войскового есаула, а в 1761 году в чине войскового старшины стал командовать полком. Командовал легкой казацкой конницей в Москве, почти 6 лет охранял со своим полком границы Войска Донского по Миусу, под Дербентом, на р. Кубань, умирал калмыков. Ему поручили преследовать на Дону «беглых великоросских крестьян, коих множество поймано и выслано им в Черкасск».

В 1765 году командующий 2 Армией Румянцев, штаб которого находился в Бахмуте, отмечал нарушения карантина по чуме запорожцами, которые везли из Крыма в Бахмут в обмен на соль каракуль на ярмарку.

Во время татарского нашествия 1768 года крепость Бахмут приняла беженцев из Кальмиусской паланки, но запорожцы жаловались на дорогие хлеб и фураж в крепости. В декабре 1768 года полковник Федор Чалый писал императрице, что кальмиусские казаки отказались переселяться в Самару на Орели (дорогой фураж), а в Новочеркасске отказались продавать зерно запорожцам.

После начала 1-й русско-турецкой войны Е.Д. Кутейникова направляют с полком в 500 сабель в Бахмут в помощь коменданту гарнизона Бахмута генерал-майору Романиусу. «Оберегая постами и пикетами этот город от внезапных нападений неприятеля, он совершил здесь первый замечательный подвиг»- написано в послужном списке. К его полку присоединили еще 300 казаков, весной 1769 года большая татарская орда напала на окрестности крепости, разорила зимовники и пленила более 800 человек. Орда двинулась к Бахмуту, ее встретил полк Кутейникова и наголову разбил, захватил обоз и освободил всех пленных, 4 татар Кутейников привез генералу Романиусу.

За оборону Бахмута Кутейников получил от императрицы Екатерины золотую нашенную медаль с надписью «Войска Донского полковнику Кутейникову в воздаяние за оказанные ее императорскому величеству услуги».

В ходе 1 русско-турецкой войны Е.Д. Кутейников еще не раз отличился. В составе 2-й Армии графа Панина он участвовал в осаде крепости Бендеры. Так, полк Кутейникова окружил и сбросил в Днестр большой отряд турок, за что командир получил от Панина награду в 100 рублей. В другом бою захватил 22 турка, 15 сентября 1770 года одним из первых вместе со своим полком ворвался в крепость и захватил 2 знамени.

В 1771 году Ефим Дмитриевич участвует в походе князя Долгорукого в Крым, получил от командующего аттестацию, что «сражался весьма храбро, от прочих отлично, во всех опасных местах». Кутейников отбил у татар и турок при переходе Сиваша, штурме Перекопа и Кафы 8 знамен. Был награжден 30 золотыми червонцами и портретом императрицы с алмазами. Во время крымского похода с отцом был сын Степан, которого в 11 лет произвели в есаулы за храбрость.

С 1774 года Е.Д. Кутейников стал годовым судьей Войска Донского, затем с 1776 был походным атаманом против ногайцев, командовал всеми казаками в Польше, охранял Молдавскую линию. Умер в Молдавии.

Гнатюк Микола Павлович

Вчився у пажеському корпусі, в 1849 році поступив в лейб-гвардії гусарський полк. Після закінчення в 1851 р. військової академії отримав велику срібну медаль.

У 1854 р. відряджається в розпорядження в Естляндії генерал-ад'ютанта Ф.Ф. Берга, в 1855 році займав посаду обер-квартирмейстера Балтійського корпусу. У 1856 р. брав участь в російській делегації в Паризькій мирній конференції. Ігнат'єву доручено було участь в переговорах по зображенню нового кордону Росії, домагання Австрії і Англії не були задоволені. 7 травня 1856 р. призначений військовим

агентом в Лондоні у розпорядженні посла в Парижі графа П.Д. Киселева. У донесеннях з Лондона військовому міністрові М.О. Сухозанету Ігнат'єв передбачив повстання сипаїв в Індії. Ігнат'єв у Єгипті «при огляді військового музею ненавмисно поклав в кишеню унітарний рушничний патрон, що був у той час військовою новинкою. Після цього довелося покинути Лондон».

У 1858 р. Ігнат'єв з конвоєм з 50 чоловік виступив з Оренбургу в Хіву і уклав з ханом

торговельний трактат. Прибув в Бухару, де успішно уклав торговельний трактат з ханом Наср-Уллою і звільнив усіх росіян, що потерпали в неволі.

У 1859 р. Ігнат'єв, зведений в генерали, був призначений уповноваженим у Китаї. Він пробрався через розташування усієї китайської армії, зосередженої біля Тяньцзиня і по річці Бэйхэ для зустрічі англо-французького десанту, і увійшов у знесення з російською ескадрою в Тихому океані. З 1860 р. за укладення договору з Китаєм отримав звання генерал-ад'ютанта.

У 1861 р. Ігнат'єв у Константинополі вітав султана Абдул-Азиза зі вступом на престол. З 1864 р. — надзвичайним посланцем при Порті

Оттоманській. Захист слов'янських народів створив Ігнат'єву надзвичайну популярність в Європі, на нього стали дивитися як на головного представника войовничого панславізму.

Під час військових дій 1877 року Ігнат'єв, призначений членом Державної ради, перебував у свиті царя. 14 січня 1878 року Ігнат'єв відправлений до діючої армії для ведення переговорів з турками. Переговори в Адріанополі відновлені 3 березня - був підписаний Сан-Стефанський договір.

У травні 1878 р. Ігнат'єв був звільнений у відставку у село. 6 липня 1879 р. призначений тимчасовим нижньогородським генерал-губернатором. З 1881 р. працював в Департаменті законів Державної ради. 25 березня 1881 р. призначений міністром державного майна. 4 травня 1881 р. призначений міністром внутрішніх справ. З ім'ям Ігнат'єва пов'язані проект закону про пониження викупних платежів, про селянських переселенців, до обговорення яких залучив «земських досвідчених людей», необхідність корінної реформи місцевого самоврядування – була створена Кахановська комісія. Відновлення «питного» питання, складання положення про Селянський банк. обмеження судової гласності, низка адміністративних заходів проти газет і журналів, закон про друк та ін. «Тимчасові правила про євреїв» 3 травня 1882 року - єврейські погроми, що почалися в Єлісаветграді 15 квітня 1881 р., охопили 7 губерній і досягли небувалого розмаху. Ігнат'єв запропонував Олександрові III ідею скликання земського собору. Цар обурився: «гр. Ігнат'єв абсолютно збився з шляху і не знає, як йти і куди йти; так тривати не може. Залишатися йому міністром важко і небажано, я прийшов до переконання, що разом ми служити Росії не можемо».

30 травня 1882 року був звільнений з посади міністра внутрішніх справ. З 1884 р. Ігнат'єв президент Товариства сприяння російської промисловості і торгівлі, з 1888 року – президент слов'янського благодійного товариства.

Закінчив життя напівзлиднем, розорившись на фінансових авантюрах. Маючи 40 маєтків по усій Росії, закладених і перезаставлених, був членом Державної ради, на платню якого наклали арешт.

На території Бахмутського повіту мав до 30 тис. десятин землі під Єнакієво та Дружківкою. Помер 20 червня 1908 р. в маєтку Круподеринці Київської губернії. Праонук Майкл Ігнат'єв один з лідерів Ліберальної партії Канади, професор у Торонто.

Кассовский Лев Николаевич.

Родился в 1905 г. в Бахмуте в еврейской семье столяра-кустаря. С 1915 года – конторский курьер на бутылочных и химических заводах в Константиновке. В 1918 г. Кассовский поступил в Харьковский политехникум.

В 1919 году ушел добровольцем в РККА. Участвовал в боях на Южном фронте. В 1919-1923 гг. служил во фронтовых отделах ВЧК. С 1923 года – в погранвойсках ГПУ–НКВД.

В 1928 году окончил командирские курсы при ВПШ ОГПУ. С 1934 года – исполняющий обязанности начальника 1-го отделения Управления погранвойск НКВД Таджикской ССР, с 1935 года – начальник 6-го отделения 1-го (оперативного) отдела Главного управления

погранвойск, 5-го отделения Отдела службы погранвойск ГУПВВ НКВД СССР.

С 1939 года – начальник 3-го отделения Разведотдела Главного Управления Пограничных Войск НКВД СССР. Награжден в 1936 году Орденами Красной Звезды и Трудового Красного Знамени. В том же году ему присуждено звание полковника.

Репрессирован.

Котляревский Петр Степанович

Родился 12 июня 1782 г., сын священника из дворян в с. Ольхатовке Купянского уезда Харьковской губернии.

Учиться начал в Харьковском духовном коллегиуме.

В 1796 г. Котляревский принял участие в походе против персов. Котляревский ознакомился со способом ведения войны на Кавказе, понял, что каждый камень здесь важен, убедился, насколько вероломными являются персы. В 1799 г. второй поход дал Котляревскому чин подпоручика и звание шефского адъютанта 17-го Егерского полка, где шефом был Лазарев.

Грузинский царь Георгий XIII просил помощи у русского правительства.

Лазарев оказался главным начальником Грузии.

Лазарев поручал

Котляревскому наиболее

секретные дела, вел через

него переговоры с царем. В

тифлисских архивах

сохранилось много бумаг, о

членах царской семьи, о

мерах против моровой язвы,

написанных рукой

Котляревского. В октябре

1800 г. Котляревский

выступил со своим полком в

поход. За сражение близ с.

Кагабет и р. Иоры получил орден св. Иоанна Иерусалимского и был

произведен в штабс-капитаны. Царь Георг XIII умер, передав по

завещанию Грузию в подданство России, а братья, недовольные этим

завещанием, воспользовались временем, пока из Петербурга не пришло

согласие на принятие Грузии в подданство, подняли мятеж в Карталинии.

18 января 1801 г. опубликован был манифест о присоединении Грузии к

России. Манифестом 12 сентября 1801 г. жителей начали приводить к

присяге на верность России.

3 января 1804 г. была взята штурмом Ганжа, хан Джават был убит; Котляревский за отличие получил орден св. Анны 3-й степени и был произведен в майоры.

Мустафа-хан Ширванский добровольно покорился России, Баку оказало сопротивление.

В июне 1806 г. Аббас-Мирза вступил в Карабах; в сражении под Хонашинским дефилеом, где 1644 человека русских разбили наголову 20-тысячный персидский отряд, Котляревский был произведен в подполковники и оставлен в Шуше.

В начале 1808 г. он был произведен в полковники, сражался с Аббас-Мирзой близ дер. Кара-баба. В 1809 г. генерал Тормасов поручил Котляревскому охрану Карабаха. 1809 г. прошел спокойно, но в начале 1810 г. Аббас-Мирза с сильным войском выступил против русских. Котляревский с отрядом из 400 егерей и 40 конных карабахцев пошел навстречу и 15 июня взял штурмом считавшуюся неприступной крепость Мигри. Котляревский ночью с 460 человеками пехоты и 20 казаками нагнал Аббаса во время переправы через Аракс и нанес поражение. «Урон неприятеля определить невозможно по его чрезвычайности; у нас убито – 4, ранено 13 солдат».

Котляревский был назначен шефом Грузинского гренадерского полка, получил орден св. Георгия 4-й ст. (за Мигри) и золотую шпагу с надписью «за храбрость». Котляревский в октябре 1810 г. приехал в Тифлис лечиться от ран; в начале 1811 г. отправился в Гори, чтобы прекратить возникшее там волнение, в сентябре был поручен штурм крепости Ахалкалаки. Котляревский взял с собой два батальона, 100 казаков, в страшную непогоду перебрался через снежные горы и явился к стенам Ахалкалак неожиданно, гарнизон схватился за оружие, когда русские стали переходить через крепостной ров, и крепость сдалась без сопротивления. 16 орудий и 40 пудов пороха были трофеями победителей. Русские потеряли убитыми и ранеными одного офицера и 29 солдат.

Котляревский получил чин генерал-майора. 1812 г. – тяжелый для России, но еще более тяжелый для русских на Кавказе. Войск и для защиты России едва хватало, а кавказские войска совсем не пополнялись новыми рекрутами.

Аббас-Мирза подошел к Араксу не обращая внимания на резкое письмо Котляревского, требовавшего, чтобы он вернулся назад, стал грабить местных русских подданных. Котляревский 18 октября 1812 г. выступил с отрядом из 1500 человек пехоты, 500 человек конницы и 6

орудий, против Аббас-Мирзы, имевшего 30000 войска, 14000 регулярного. Отряд шел чрезвычайно поспешно. Аббас-Мирза никак не ожидал нападения, сказал бывшему при нем английскому офицеру, какой-то хан едет к нему; англичанин, взглянув в зрительную трубу, заметил, что это Котляревский; Аббас-Мирза презрительно заметил, что русские как поросята сами лезут под нож; атака русских была стремительна, персияне бежали, оставив весь лагерь и много оружия; 537 пленных, 5 знамен и 11 пушек (все английские с надписью: «от Короля над Королями Шаху над Шахами в дар») были трофеями победителей, потери до 9000 человек.

Котляревский за Аслакдузскую битву получил орден св. Георгия 3-й ст. и чин генерал-лейтенанта. 17 декабря он пошел к Ленкорани с отрядом из 1500 человек пехоты и 470 казаков при 6 орудиях. Он занял без боя превосходно укрепленную англичанами крепость Аркевань, гарнизон которой из 1900 человек бежал; Котляревский осадил Ленкорань. В крепости было 4000 человек гарнизона, 31 декабря штурмовал крепость. Котляревский кинулся в самый огонь и увлек за собой солдат, получил две тяжелые раны – в ногу и голову. После трехчасового штурма крепость была взята, из защитников крепости погибло 3700 человек. Взято было 8 орудий и 2 знамени; но и русским победа стояла дорого: было убито и ранено 900 рядовых и 40 офицеров, сам Котляревский был изувечен так, что теперь он уже должен был покинуть военное поприще; Государь выразил израненному герою свое особое благоволение и пожаловал ему орден св. Георгия 2-й ст. Взятие Ленкорани закончило 13-летнюю тяжелую войну с Персией. Эта победа дала России славный Гюлистанский мир, по которому Персия уступила ханства: Карабахское, Ганжинское, Шекинское, Ширванское, Дербентское, Кубинское, Бакинское, Тальшинское, отказалась от притязаний на Дагестан, Грузию, Имеретию, Мингрелию и Абхазию.

Котляревский долго лечился на минеральных водах кавказских, здоровье не поправлялось, должен был, оставив службу, «живым мертвецом» уехать, на ссуду, данную ему царем, купил село Александровку близ Бахмута, после долгой разлуки увиделся со своим отцом. Построил церковь, где отец был священником, дом.

12 августа 1826 г. в день коронации Император Николай Павлович пожаловал ему чин генерала от инфантерии и в рескрипте выразил надежду, что при угрожавшей тогда войне он не откажется вступить на то поприще, на котором подвизался с таким успехом; одного имени его достаточно будет, чтобы одушевить войска, и утратить врага.

Вся 26-летняя жизнь Котляревского прошла тихо, незаметно, среди постоянных физических страданий, которые он старался скрыть от окружающих. Котляревский внимательно следил за литературой, касающейся Кавказа, и два раза сам брался за перо: написал письмо к редактору «Русского Инвалида» (Рус. Инв., 31 января 1837 г., №№ 25 и 26) для опровержения неправильного, по его мнению, описания Ленкоранского сражения, помещенного в этом журнале за 1836 г., написал в 1836 г. письмо Воейкову, автору статьи о взятии Ахалкалак, указав, что он недостаточно оценил подвиги Гренадерского полка.

Супруга умерла при родах, умерли двое детей.

Перед смертью Котляревский велел принести себе шкатулку, где хранились обломки его черепа, вынутые из раны в его голове, и передал все это племяннице со словами: «Это вам оставляю на память; вот что было причиной, что я не мог служить до гроба Отечеству».

Котляревский был человеком крепкого сложения, высокого роста с черными волосами, серыми глазами, молчаливый, застенчивый, скромный, не любил говорить о себе и о своих подвигах.

На просьбы друзей рассказать о своей жизни, Котляревский всегда отвечал: «Биография моя никогда не выйдет – от этого потери не будет, но одно верное описание военных дел, в которых я принимал участие, может принести пользу военной молодежи».

Он был очень религиозен, по отзывам знавших его, обладал доброй, кроткой душой.

Умер 21 октября 1852 г. и похоронен рядом с церковью в Александро-Шультино Константиновского района.

Кутузов-Голенищев Михаил Илларионович

Отец Михаила Кутузова был сенатор Илларион Голенищев-Кутузов. Первые свои годы Михаил Илларионович обучался дома, в 1759 году поступил в Артиллерийскую и Инженерную шляхетскую школу. После окончания решил остаться в школе в качестве преподавателя математики, получил звание флигель-адъютанта, звание капитана и даже командира роты.

Переведен в армию Румянцева, которая вела жестокую борьбу с Турцией.

Михаил Илларионович получил бесценный опыт, пребывая под командованием генерала-фельдмаршала и Суворова. Начиная войну офицером, закончил в звании подполковника.

В 1772 году Михаила Кутузова переводят во вторую армию князя Долгорукого. После служения под началом Долгорукого, по возвращении в 1776 году в Россию.

В 1777 г. произведён в полковники и назначен командиром Луганского пикинерного полка – Бахмутского гусарского полка, с которым находился в Азове и Бахмуте. В 1836 г. городничий подполковник Яков Гриневиц писал в «Новороссийском календаре», что жители Бахмута берегут дом Кутузова...Потом сведения потерялись...

В Крым переведён в 1783 г. в чине бригадира с назначением командиром Мариупольского легкоконного полка.

В ноябре 1784 получил чин генерал-майора после успешного подавления восстания в Крыму.

С 1785 был командиром Бугского егерского корпуса. Командуя корпусом и обучая егерей, он разработал для них новые тактические приёмы борьбы и изложил их в особой инструкции. Он прикрывал с корпусом границы вдоль Буга, когда разгорелась вторая война с Турцией в 1787.

Летом 1788 г. со своим корпусом принимал участие в осаде Очакова, тяжело ранен в голову. Михаил Илларионович в 1789 году принял отдельный корпус, с которым занимал Аккерман, сражался под Каушанами и при штурме Бендер.

В декабре 1790 отличился при штурме и взятии Измаила, где командовал 6-й колонной, шедшей на приступ. Суворов так изложил действия генерала Кутузова в донесении: «Показывая собою личный пример храбрости и неустрашимости, он, преодолел под сильным огнем неприятеля все встреченные им трудности; перескочил чрез палисад, предупредил стремление турок, быстро взлетел на вал крепости, овладел бастионом и многими батареями... Генерал Кутузов шёл у меня на левом крыле; но был правою моею рукою».

После взятия Измаила Кутузова произвели в генерал-поручики, наградили Георгием 3-й степени и назначили комендантом крепости. Отразив попытки турок овладеть Измаилом, он 4 (16) июня 1791 внезапным ударом разгромил 23-тысячное турецкое войско при Бабадаге. В Мачинском сражении в июне 1791 года под командованием князя Репнина Кутузов нанёс сокрушительный удар по правому флангу турецких войск. За победу под Мачином Кутузов удостоился ордена Георгия 2-й степени.

В 1792 Кутузов, командуя корпусом, принял участие в русско-польской войне и был направлен чрезвычайным послом в Турцию, где разрешил в пользу России ряд важных вопросов и значительно улучшил взаимоотношения с ней.

В 1795 был назначен главнокомандующим над всеми сухопутными войсками, флотилией и крепостями в Финляндии и одновременно директором Сухопутного кадетского корпуса.

В 1798 произведён в генералы от инфантерии. Успешно выполнил дипломатическую миссию в Пруссии: за 2 месяца пребывания в Берлине сумел привлечь её на сторону России в борьбе против Франции. Был литовским (1799–1801) и петербургским (1801–02) военным губернатором.

В 1802 г. попав в опалу к царю Александру I, Кутузов был снят с должности и жил в своём поместье в Володарск-Волынске (Украина, Житомирская область), продолжая числиться на действительной военной службе как шеф Псковского мушкетёрского

В 1804 г. Россия вошла в коалицию для борьбы с Наполеоном, в 1805 правительство послало в Австрию две армии; главнокомандующим одной из них был назначен Кутузов. В августе 1805 года 50-тысячная русская армия под его командованием двинулась в Австрию. Не успевшая соединиться с русскими войсками австрийская армия была разгромлена Наполеоном в октябре 1805 под Ульмом. Армия Кутузова оказалась один

на один с противником, обладавшим значительным превосходством в силах.

Кутузов в октябре 1805 г. совершил марш-манёвр протяжённостью в 425 км от Браунау к Ольмюцу и, нанеся поражение И. Мюрату под Амштеттеном и Э. Мортье под Дюренштейном, вывел свои войска из окружения. От Ольмюца (ныне Оломоуц) Кутузов предлагал отвести армию к русской границе, чтобы, после подхода русского подкрепления и австрийской армии из Северной Италии, перейти в контрнаступление.

Вопреки мнению Кутузова и по настоянию императоров Александра I и австрийского Франца II, воодушевлённых небольшим численным превосходством над французами, союзные армии перешли в наступление. 20 ноября (2 декабря) 1805 произошло Аустерлицкое сражение. Сражение окончилось полным разгромом русских и австрийцев. Кутузов был ранен осколком в щеку.

В сентябре 1806 г. Кутузов назначен военным губернатором Киева. В марте 1808 г. Кутузов был направлен командиром корпуса в Молдавскую армию, в июне 1809 г. Кутузова назначили литовским военным губернатором.

В 1811 году, когда война с Турцией зашла в тупик, Александр I назначил Кутузова главнокомандующим Молдавской армией.

В Руцукском сражении 22 июня 1811 года 15-20 тысяч русских войск против 60 тысяч турок он нанёс противнику сокрушительное поражение. 23 ноября 1811 г. Чабан-оглу сдал Кутузову 35-тысячную армию с 56 орудиями.

4 (16) мая 1812 в Бухаресте Кутузов заключил мир, по которому Бессарабия с частью Молдавии переходила к России (Бухарестский мирный договор 1812 года).

Всем известна огромная заслуга М.И. Кутузова в разгроме 600 тысячной армии Наполеона в России.

Ласси Петр Петрович

Родился 30 октября 1678 г., ирландец. служил во французской армии и воевал в Германии, на стороне австрийцев воевал с турками. С 1700 года на русской службе. В 1708 году командовал Сибирским пехотным полком, отличился в Полтавском сражении.

В 1723–1725 годах член военной коллегии, рижский генерал-губернатор.

В 1733–1734 годах удачно вытеснил короля Станислава Лещинского из Польши, в 1735 году помогал австрийским войскам против Франции.

В турецкой войне 1736-1737 начальник отдельного корпуса со штабом в Бахмуте. Регулировал путем выдачи «Ордеров» на рубку лесов для солеврен.

20 мая 1736 года де Ласси взял Азов, был ранен, награжден императрицей Анной орденом Андрея Первозванного. Была организована оборона по Донцу, Миусу и Кальмиусу, предпринята попытка через Арабатскую стрелку ворваться в Крым. По итогам войны в 1740 году Сенат дал де Ласси титул графа.

В Бахмуте де Ласси ввел выдачу ордеров на рубку леса для солеварен, чтобы урегулировать поступление дров.

Левченко Ирина Николаевна

Родилась 15 марта 1924 года в посёлке Кадиевка (ныне город Стаханов).. Окончила 9 классов школы имени Тимирязева г. Артёмовска.

Николай Иванович Левченко был начальник «Донугля», возглавлял Донецкую, Ленинскую железные дороги, замнарком путей сообщения, репрессирован.

Дед Сараев Сергей Петрович убит царской полицией в период ночной облавы. Бабушка Мария Сергеевна – кавалер двух орденов Красного Знамени, комиссар Чонгарской кавалерийской дивизии Первой конной армии.

Ирина Левченко с июня 1941 года в числе сандружинниц прибыла в штаб 28-й армии в г. Киров Смоленской области. Служила в оперативно-перевязочном взводе, санинструктором роты 744-го стрелкового полка (149-я стрелковая дивизия, 61-я армия, Брянский фронт). К маю 1942 года санинструктор Левченко И.Н. вынесла с поля боя и оказала первую медицинскую помощь 168-и раненым.

Ирина Левченко связала свою судьбу с танковыми частями. В боях за Крым И.Н. Левченко оказала медицинскую помощь 30 раненым и самолично эвакуировала с поля боя 28 человек с оружием, при этом захватила одного пленного и румынский пулемет, доставив их в часть. Но была сама тяжело ранена и эвакуирована в госпиталь. После выздоровления медицинская комиссия постановила: снять Левченко И. Н. с военного учета. После выздоровления Ирина добилась зачисления её курсантом в

Сталинградское танковое училище, эвакуированное в город Курган. В 1943 году И. Н. Левченко прошла ускоренный курс обучения и служила офицером связи 41-й гвардейской танковой бригады 7-го механизированного корпуса, действовавшего на 2-м и 3-м Украинском фронтах, командовала группой лёгких танков «Т-60». Экипаж её танка

участвовал в штурме Смоленска, освобождал Карпаты, Румынию, Болгарию, Венгрию. Войну Ирина Левченко окончила под Берлином. За совершенные подвиги в годы Великой Отечественной войны И.Н. Левченко награждена тремя орденами Красной Звезды, 10 медалями. Министр обороны Болгарской Народной Республики наградил Левченко И. Н. именным оружием.

В 1952 году И.Н. Левченко окончила Военную академию бронетанковых и механизированных войск имени Р.Я. Малиновского, в 1955 году – исторический факультет Военной академии имени М.В. Фрунзе. С 1958 года подполковник в запасе.

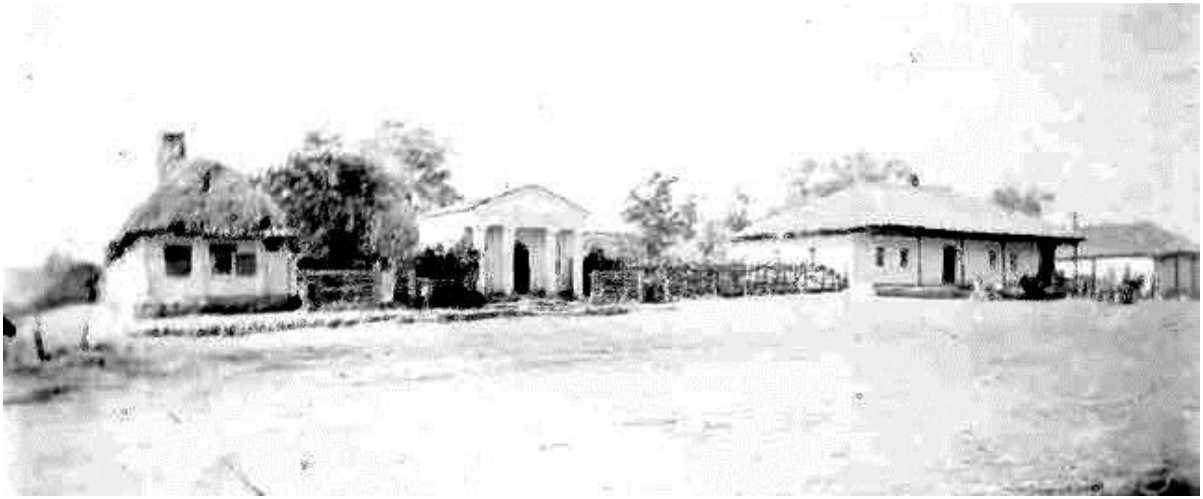
В 1955 году И.Н. Левченко занялась литературной деятельностью. В её произведениях «Дочь командира» (1955), «Бессмертие» (1960), «Счастливая» (1964), «Хозяйка танка» (1964) глубоко раскрыта судьба женщины на войне. Герои И.Н. Левченко – бесстрашные, мужественные люди, идущие на подвиг во имя Родины. Наряду с военной тематикой в её произведениях почетное место отведено героям мирного труда («В скором поезде», 1958; «Без обратного билета», 1962; «Чтобы яблони цвели», 1963; «Люди, штурм, победа...», 1964; «И никак иначе...», 1967)

В 1961 году за спасение жизни раненых на поле боя Международный Комитет Красного Креста наградил её медалью «Флоренс Найтингейл». Указом Президиума Верховного Совета СССР от 6 мая 1965 года за образцовое выполнение боевых заданий командования и проявленные при этом отвагу и мужество гвардии подполковнику танковых войск запаса Левченко Ирине Николаевне присвоено звание Героя Советского Союза с вручением ордена Ленина и медали «Золотая Звезда» (№ 10677).

Член Союза писателей СССР И.Н. Левченко жила в городе-герое Москве, скончалась 18 января. Её имя было присвоено одному из кварталов города Луганска.

Мажный Дмитрий Васильевич.

Сын коллежского советника военного врача Василия Андреевича. Окончил Константиновский Кадетский Корпус (1857), Академию Генерального Штаба (1861). Служил по армейской пехоте и Генеральному штабу. Подполковник с 1870, полковник с 1874, генерал-майор с 1885. До января 1889 г. в запасе.

Дом Д. Мажного

Жил в селе Ильиновка на окраине Бахмута, имение принадлежало жене Надежде Ильиничне, занимался сбором половецких статуй, которые передал Н.Е. Бранденбургу для ГИМ в Москве.

Назимов Володимир Миколайович

У кінці 1839 р. в Петербург стали приходити тривожні звістки з Кавказу про успіхи Імама Шамиля. Вимагалось підкріплення військ Кавказької лінії. Для цієї мети була призначена резервна дивізія 3-го армійського корпусу, що стояла в Бахмуті.

Щоб прискорити її виступ, імператор Микола I направив у Бахмут Назимова, який отримав необхідні повноваження, наказ слідувати з дивізією до місця її призначення.

Назимов народився у 1806 р., з дворян Московської губернії. Закінчив школу гвардійських прапорщиків (1825 р.), у складі Гвардійського корпусу брав участь у війні з Туреччиною (1828 р.) і в боях з горцями на Кавказі (1840 р.). Ставши полковником (1847 р.), служив у

Варшаві і брав участь в придушенні селянських заворушень в Псковській і Вітебській губерніях. В період Угорської революції (1848 р.) брав участь в бойових діях, був під командуванням генерал-фельдмаршала Паскевича. Після повернення в Петербург зведений в генерал-майори (1849 р.) і призначений начальником штабу Гренадерського корпусу. З червня 1852 р. – директор Брестського кадетського корпусу. У 1854-1856 рр. очолив Комісаріатський департамент. Член Військової Ради, генерал-лейтенант і генерал від інфантерії (1869 р.).

Румянцев-Задунайський Пётр Александрович

Родился 4 (15) января 1725, русский военный и государственный деятель, граф (1744), генерал-фельдмаршал (1770). Кавалер орденов Святого Апостола Андрея, Святого Александра Невского, Святого Георгия 1-го класса и Святого Владимира I степени, прусского Чёрного орла и Святой Анны I степени.

Во время Русско-турецкой войны 1769-74 гг. штаб 2 Армии Румянцева находился некоторое время в Бахмуте.

Романус Иоган

Родился в 1709 году, австриец. На военную службу вступил 15-го февраля 1728 г., получил чин капрала, подпрапорщика и сержант, в 1732 г. произведен в прапорщики. В 1734 г. участвовал в войне в Польше, в Литве, был при Вильне, курьером, взят поляками в плен, в котором находился около 7 месяцев и был отбит на Седлецкой баталии генералом Измайловым и подполковником Ливеном. В 1736 г. в Азове находился в атаке города и при штурме палисада, произведен в поручики; в 1737 г.

участвовав в штурме Очакова, где был ранен пулями в правую ногу, в правое плечо и в левую щеку; в 1738 г. был на Днестре, в 1739 г. в сражении при Ставучанах и Хотине, получил чин капитана; в 1742 г. он участвовал в Шведской войне, был в Лифляндии при атаке Гельсингфорса, в 1752 г. получил чин секунд-майора, в 1755 г. переведен в Казанский кирасирский полк и получил чин подполковник.

В Семилетнюю войну Романус в 1757 г. был в походе в Пруссию, участвовал в сражении при Грос-Егерсдорфе, в 1759 г. при дер. Пальциге, где «с неприятельскими эскадронами выехавшими между первою и второю линиями, действительно в сражении был и рубился и в тыл оных гнал», 1-го августа был в сражении при Франкфурте, где тяжело ранен пулею в голову.

Получил 1760 г. чин полковника, служил в Казанском Кирасирском полку до 1762 г., произведен в генерал-майоры (в этом чине до 1770 году); 23-го ноября 1762 г. 1769 г. находился в главной Русской армии, состоявшей под начальством генерал-аншефа князя Голицына.

Из послужного списка Романуса можно предположить, что он служил с А.В. Суворовым. Н.А. Румянцевым был отправлен комендантом в крепость Бахмут накануне осады ордой Калги-Гирея в 1768 г.

Туткевич Яків Ілліч

З діяльністю Бахмутського повітового земства у 60-80 рр. був пов'язаний генерал-майор Яків Ілліч, який мав хутір Вільний на березі Кальміусу і с. Уютне на річці Булавинка.

Народився у 1830 р. Поступив в Павлівський Кадетський корпус, закінчив в 1848 році унтер-офіцером. Туткевич брав участь в придушенні Угорського повстання 1848 року, був нагороджений орденом св. Ганни IV ст. і зведений в підпоручики. Поступив в Академію Генерального штабу, яку з відзнакою закінчив в 1854 році.

Під час Кримської війни Туткевич знаходився у складі військ, що охороняли узбережжя Петербурзької губернії.

Після війни знаходився при штабі Гвардійського резервного корпусу, Генеральному штабі, в 1857 році – в штабі Окремого Гвардійського корпусу. Був дивізійним квартирмейстером у в чині штабс-капітана і капітана. У 29 років став підполковником. У 1860 році вийшов у

відставку, зайнявся господарством разом з дружиною Марією Василівною, володів 250 душами кріпаків і 6400 десятин землі у Бахмутском повіті.

Він заснував на річці Булавин хутір Інновку на честь молодшої дочки. У 1868 році дружина їхала в маєток з Петербургу, застудилася в дорозі і померла у Бахмуті. 38 - літній удівець залишився з п'ятьма маленькими дітьми.

У 1869 р. Яків Ілліч повернувся на військову службу і був включений до складу 7-го гусарського Білоруського полку, в 1870 році знову зарахований до Генерального штабу. У 1872 році зведений в полковники і призначений на посаду завідувача переміщенням військ по залізниці і водним шляхам в районі Варшавського військового округу. У 1875 році став начальником штабу 5-ої кавалерійської дивізії, командиром 13-го уланського полку.

Під час російсько-турецької війни 1877-1878 років отримав звання генерал-майора.

У 1879 році вийшов у відставку. За службу Яків Ілліч був нагороджений орденами св. Ганни III ст., св. Станислава II ст., св. Ганни II ст.

У 80-і роки мешкав у своєму маєтку у Бахмутском повіті. Після відділення сина Сергія, його володіння склали 2840 десятини у хуторі Вільний Авдотіїнської волості- 1100 десятин ріллі, 1000 десятин - сінокоосу і 337 десятин – толоки.

Генерал-майор Туткевич помер 24 березня 1885 р. у Санкт-Петербурзі і похований на кладовищі Олександр-Невської Лаври Санкт-Петербургу.

Генерал Туткевич, його сини були активними діячами Бахмутських земських повітових зборів (гласними).

Спадкоємцями маєтку стали сини Михайло і Сергій. Сергій наслідував 2840 десятин з хутором Вільний, Михайло – 1915 десятин з хутором Уютне. Обидва служили в армії, вийшли у відставку. Михайло Якович одружився на селянці,

Михайлу вдалося об'єднати майже усі сімейні володіння, але грянула революція 1917 року. Він помер на східцях банку в Юзовці, коли дізнався, що позбувся усього.

Хрещатицкий Александр Павлович

Родился 15 октября 1809 года, сын генерал-лейтенанта Войска Донского Павла Степановича Хрещатицкого. Воспитывался в пансионе при Новочеркасской гимназии, в 1829 г. поступил на службу урядником в Донской 38 полк.

Состоял бессменным ординарцем начальника 3-го резервного корпуса графа Витте, Хрещатицкий в Польскую кампанию за отличие в сражении при Меджержицах (1831) был награждён Георгиевским крестом, произведён в офицерский чин; при штурме Варшавы был тяжело ранен и получил орден св. Анны 4-й степени.

В 1840 году Хрещатицкий состоял дежурным штаб-офицером в штабе походного атамана Донских полков, командовал Донскими 37 и 23 полками последним принимал участие в Крымской войне 1853–1856 годов; в отряде барона Врангеля заслужил орден св. Владимира 4-й степени с бантом. В сражении на Чингильских высотах Хрещатицкий, командуя кавалерией, разбил 12-тысячный отряд турок, был ранен шашкой в руку. За он получил золотое оружие с надписью «За храбрость» и орден св. Владимира 3-й степени.

В 1859 г. назначен походным атаманом Донских полков, состоявших при Кавказской армии, прослужил 20 лет, принимал участие в завершающих кампаниях Кавказской войны. В 1879 году был отчислен и состоял по войску Донскому, произведён в генералы от кавалерии.

В Бахмутском уезде имел более 2000 дес. земли у села Раздоловка.

Умер 7 марта 1888 года в Тифлисе.

Шевин Иван Егорович

Родился в 1754 г. в Бахмутской провинции. «Из сербского шляхетства в вечном российском подданстве».

28 ноября 1808 г. назначен командиром лейб-гвардии Гусарского полка. Участвовал в Бородинском сражении и бою под Красным.

В 1813 г. участвовал в боях при Люцене, Бауцене, Кульме. 16 октября 1813 года у деревни Госса у Лейпцига на холме Вахтберг русский, австрийский императоры, прусский король устроили наблюдательный пункт. 3 часа пополудни после ураганного огня 160 орудий к холму двинулись 100 эскадронов французской кавалерии маршала Мюрата, разгромили 30-

орудийную батарею, прорвали боевые порядки союзной армии. Французов пытались остановить лейб-драгуны и лейб-улань.

В бою погиб генерал-лейтенант Егор Иванович Шевин, похоронен в склепе Русской православной церкви Лейпцига.

Щербина Петро Иванович

Народився в 1809 р. в Бахмутському повіті у слободі Покровське.

У 1831 р.. Щербина потрапив на службу рекрутом, зарахований в Кавказький саперний батальйон. У 1839 по 1846 рр., він був зведений в унтер-офіцери 4-го, 3-го і 2-го класу.

Був у військових експедиціях в 1834 р. в узятті Гимр і Гоцатля; у 1835 р. – в будівництві сухопутного повідомлення в Абхазії, в 1837 р. – в

діях на Чорноморському березі, в 1840 р. – в експедиції Галафеева і Граббе, двічі був поранений рушничними кулями в ліву руку.

За відмінність при взятті Валериковської позиції відзначено Військовим орденом. З 1844 по 1851 р., Щербина брав участь в походах проти горців.

У 1853 р. 19 листопада під Башкадикларом Щербина був важко поранений трьома кулями і оточений ворожою кіннотою. Не маючи можливості дістатися до своїх, він боровся з ворогом до останньої хвилини. Він бачив, як ворог спрямував на саперів і, крикнувши своїм: «Братики, сапери, пам'ятайте Щербину, помирайте по-моєму»!, ліг під ударами турок.

Глава 9. Политичні діячі Росії та України

Беликов Абрам

Секретарь Артемовского райкома КП(б)У в 1927-1930 годах, член бюро окружкома КП(б)У, очень неординарная и талантливая личность. Отец его был великолепным портным в Бахмуте, дал сыну прекрасное образование.

Абрам окончил в Бахмуте еврейское училище, исторический факультет в университете.

Революционная юность привела его впоследствии в компартию. Блестяще знал литературу, языки. Сохранились сведения, что он поддерживал творческие и дружеские связи с Борисом Горбатовым, чем очень гордился.

Перед самой войной А. Беликов находился в армии на полработе, занимал должность начальника курсов военных корреспондентов армейских газет. В войну был ранен. После войны, когда началась сталинская антисемитская кампания, его изгнали отовсюду. Было настолько плохо, что ему удалось с трудом устроиться в баню траперистом, т.е. мойщиком деревянных решеток-трапиков, по которым ходят в бане. Потом атмосфера в стране несколько оздоровилась и он перешел работать в ИМЭЛС (институт Маркса, Энгельса, Ленина, Сталина или Марксизма-Ленинизма). Институт, конечно, был как бы научным подспорьем идеологам партии. Проверяли на научность и партийность идеологическую литературу областных издательств и центральных. Готовили материалы к докладам лидеров партии. У Абрама Моисеевича была узкая специализация – «советский тыл в годы войны», он даже был автором книги «Эшелоны идут на восток». В начале 80-х годов центральное издательство политической литературы выпустило книгу, где положительно оценивалась личность Н. Вознесенского, послевоенного руководителя Госплана, расстрелянного Сталиным. Известно, что именно

Абрам Беликов редакуіроуал кнугу о Н. Вознесенском, полеуоенном рукуооуітеле Гоулана.

Біценко Анастасія Олексіїуна

Нароуілася у селі Олексануріука Бахмууьского поуіуу у сім'ї замоужного селяніна-гласного поуіууого земства Олексія Камерістого. Закінчила 1 Бахмууьську гімназію.

Вчуілася на стипендію Бахмууьского земства на педагогічних курсах Товариства уухоуательок і вчуітельок в Москві. Зауіуж ууішла за купця із Самару. У 1901 р. – заслана в Саратов. У 1902 р. – уступає в члену Партії соціалістів-реуолуціонерів (ПСР): в 1902-1903 рр. – член коуіуету ПСР в Смоленську, в 1903-1904 р. – в Петербурзі, в 1905 р. – в Москві.

22 листопада в будинку П. А. Століпіна убиває генерал-аууьтанта В.В. Сахароуа, що ууіхоуірјууав аграрні зауорушення в Саратовській губернії. 3 березня 1906 р. судом засуужена до страту, заміненої безстроковою каторгою. Відбувала її у Нерчінську.

З 1917 р. – приєднана до есерів-інтернаціоналістів. В дні Жовтневих поуій в Москві у складі районного Військоу-реуолуціуіного коуіуету діяла на вулицях міста. У листопаді на Заснууницькому з'їзді обрана членом ЦК Партії лівих соціалістів-реуолуціонерів

(ПЛСР). 3 листопада 1917 р. по березень 1918 р. – член рауянської делегації на Брест-Литовських мирних переуоуорах. У 1918 р. – заступник голоуу Раунаркому Москву і Московської області. У квітні, на 2-му з'їзді ПЛСР ууіступала за спіуурацю з більшоуікаму. До віуоуого ууіступу лівих есерів 6 липня віднеслася негатууіуно, ууійшла до групу супротиуікуів

боротьби з комуністами, що об'єдналася навколо газети «Воля Труда». У вересні на 1-му з'їзді прибічників платформи «Волі Труда» обрана членом ЦК Партії революційного комунізму, що відкололася від ПЛСР. У листопаді була прийнята в РКП за рекомендацією Я.М. Свердлова. Далі вчилася в Інституті червоної професури, згодом працювала на викладацькій, партійній і радянській роботі. У 1938, 8 лютого заарештована за звинуваченням в приналежності до есерівської терористичної організації і 16 червня 1938 засуджена Військовою колегією Верховного суду СРСР до вищої міри покарання – розстрілу. У 1961 році реабілітована.

Берви Вильгельм Вильгельмович

Берви (псевдоним Флеровский), Вильгельм Вильгельмович (Василий Васильевич), дворянин, сын профессора Казанского университета. Родился в Рязани 28 апреля 1829 г.

В 1849 г. окончил Казанский ун-т со степенью кандидата юридических наук; поступил на службу в министерство юстиции; в 1862 г. – чиновник особых поручений в чине надворн. советника.

В 1861 г. во время беспорядков в Петербурге принял энергичное участие в организации петиций в защиту арестованных студентов. 28 февраля 1862 г. обратился с прошением к Александру II с выражением сочувствия тверским мировым посредникам, осужденным Сенатом. Арестован 7 марта на предмет испытания его умственных способностей, отправлен в психиатрическую лечебницу, в которой пробыл до ноября т. г.

Уволен от службы и выслан в Астрахань под надзор полиции. 1863 г. выслан на поселение в Сибирь.

В конце 1860 – нач. 1870-х г.г. им были написаны две работы, имевшие громадное пропагандистское значение: «Положение рабочего класса в России» (1869) и «Азбука социальных наук» (1871), напечатанные под псевдонимом Флеровского; обе книги обратили на себя внимание III Отделения, при чем за последнюю было учреждено за автором секретное наблюдение. Получив в марте 1872 г. отказ на просьбу поселиться в Петербурге, переехал в Берви.

В 1873 г. написал брошюру-прокламацию «О мученике Николае и как должен жить человек по закону правды и природы», отпечатанную в Швейцарии. Жил в Лондоне. Вернулся в Россию в июне 1896 г., поселился в Костроме; с мая 1897 г. служил в Юзовке у сына – врача городской больницы. Умер 4 октября 1918 г. и похоронен на территории Парка им.Щербакова.

Геккер Хаиман (Хаим) Леонтьевич.

Родился 30 апреля 1862 года в Бахмуте, сын купца, бахмутский мещанин. Во втор. пол. 1870-х гг. учился в Бердянской гимназии; был товарищем по гимназии Л. М. Коган-Бернштейна (Троцкого). Стоял во главе Бердянского революционного кружка местной молодежи. В 1879 году закончил 7 классов гимназии и поступил в 1879 году в Новороссийский университет.

Революционно настроенный студент организовал в Одессе особый революционный кружок под названием «Геккеровского». В 1880 году уехал в Киев, где сблизился с членами Южно-русского рабочего союза Н. Щедриным, Е. Ковальской, П. Ивановым, С. Богомолец и др. Принимал деятельное участие в делах союза. Организовал в 1880 году отделение союза в Бердянске. Был близок к Киевскому народовольческому кружку. Для приобретения средств на

революционные цели пытался организовать ограбление денежной почты между Бердянском и Мариуполем.

Принимал активное участие в организации и работе тайной типографии в Киеве. Весною 1881 года переехал в Одессу, где был арестован 17 апреля 1881 года. Содержался в Одесской тюрьме. Сначала был привлечен к дознанию по делу о преступных кружках, обнаруженных в Одессе, но учитывая связи с киевским сообществом выделен из этого дознания. Предан суду 3 октября 1881 года по обвинению в принадлежности к преступному сообществу, в антиправительственной пропаганде среди рабочих и в распространении революционных изданий. Судился вместе с Я. Петлицким Одесским военным окружным судом. 22 ноября 1882 года признан виновным и приговорен к лишению всех прав состояния и к каторжным работам в рудниках сроком на 10 лет; приговор был утвержден одесским генерал-губернатором 24 ноября 1882 года. Кроме того он был привлечен в числе 69-ти лиц к дознанию, производившемуся с декабря 1881 года, о Киевском революционном кружке (дело Н. Геккера, Ис. Левинского и др.). По соглашению министров внутренних дел и юстиции (до 9 апреля 1883 года) это дело о нем прекращено в виду уже состоявшегося его осуждения Одесским судом. Геккер был переведен 2 января 1883 года из Одессы в Киевскую тюрьму для отправки в Сибирь. За отказ подчиниться распоряжению тюремного начальства он был отправлен 24 февраля 1883 г. в карцер, что позже послужило поводом к происшедшим в тюрьме беспорядка. В начале мая 1883 года Геккер был отправлен из Москвы с партией заключенных на Кару, куда прибыл 4 января 1884 года. Только через восемь лет ему разрешили свободное поселение. В октябре 1889 года в связи с телесным наказанием Н. Сигиды в виде протеста против бесчинства властей пытался застрелиться. По окончании срока каторжных работ, 20 мая 1891 года, отправлен 22 июня 1891 года на поселение в Якутский округ, жил в Мегинском улусе. По постановлению Особого совещания от 12 мая 1895 года к нему был применен манифест от 14 ноября 1894 г., в силу которого получил право приписаться к мещанскому сословию Сибири без права выезда в Европейскую часть России до истечения 13 лет со времени обращения его на поселение, т. е. до 22 июня 1904 года. В июле 1895 года причислен к крестьянской общине поселка Доброго (Якутский округ). В том же году был приглашен к участию в организованной Восточно-Сибирским отделом Географического общества на средства

И.М. Сибирякова, в этнографической экспедиции для обследования жизни и быта якутов.

В январе 1896 г. выехал из Якутска в Балаганск по ходатайству Географического общества, членом которого состоял. В том же году Иркутский генерал-губернатор разрешил Геккеру пребывание в Иркутске для обработки при Иркутском музее собранных материалов по изучению быта якутов. Результатом обработки этих материалов явился труд Геккера «К характеристике физического типа якутов», премированный Московским обществом любителей естествознания, антропологии и этнографии. С 1896 года он начал сотрудничать с «Восточным Обозрением» и «Сибирском Сборнике».

В 1897 году служил по вольному найму в Иркутском отделении Сибирского торгового банка. По постановлению Особого совещания от 17 ноября 1897 года к нему применен манифест от 14 мая 1896 г., в силу которого срок обязательного пребывания в Сибири был сокращен на год, т.е. до 22 июня 1904 года. В октябре 1897 года он ходатайствовал вследствие тяжелой болезни спинного мозга о разрешении выезда в Европейскую часть России для лечения в одной из университетских клиник. В 1898 году ему было разрешено переехать в Томск для лечения. По высочайшему повелению от 27 мая 1898 года Геккеру был наконец-то разрешен выезд из Сибири в Европейскую часть России с восстановлением в правах, за исключением прав имущественных. Проживание устанавливалось на родине, в Екатеринославской губернии, 5 лет он должен был находиться под гласным надзором жандармов. Летом 1898 года ему предоставлялось право находиться в Одессе на лечении.

12 июня 1898 года Геккер выехал из Томска в Екатеринослав, затем в Одессу, где с разрешения министра внутренних дел оставался до 1900 года. Был постоянным сотрудником «Одесских Новостей» и «Южного Обозрения». В 1900 году ему был разрешен выезд в Германию для лечения, после чего снова возвратился в Одессу. По окончании 27 мая 1903 года срока гласного надзора, подчинен негласному. По постановлению Особого совещания от 12 июня 1903 года ему было воспрещено проживание в столицах и столичных губерниях в течение пяти лет. С образованием партии социалистов-революционеров стал активным членом этой партии. Умер Геккер в Одессе в 1920 году.

Гопнер Серафима Ильинична

Родилась в семье мелкого торговца 26 марта 1880 г. Училась на юридическом факультете женских курсов в Одессе, во время эмиграции на литературном отделении Парижского университета.

В юности С. Гопнер увлеклась социал-демократическими идеями, с 1901 г. начала работу в нелегальных социал-демократических кружках.

В 1903 г. она стала членом РСДРП. Как член партии вела агитационную пропагандистскую работу в Одессе и Николаеве.

В 1905 г. Серафима Ильинична была избрана членом Екатеринославского комитета РСДРП, его секретарём.

В 1910 г. она была вынуждена уехать во Францию. За границей С. Гопнер вошла в состав Парижской группы содействия РСДРП и была членом Социалистической партии.

В годы Первой мировой войны она проводила пропагандистскую работу среди русских волонтеров-эмигрантов французской армии.

Серафима Ильинична принимала участие в организации международной конференции женщин-социалисток в Берне.

С 1916 г. С. Гопнер была на подпольной работе в Иркутске, Екатеринославе, Брянске.

После Февральской революции 1917 года Серафима Ильинична стала членом Екатеринославского комитета РСДРП(б), редактор газеты «Звезда» и членом местного Совета.

С. Гопнер была секретарём ЦК КП(б)У, с августа 1919 г. по январь 1920 г. – начальником инструкторских курсов политуправления 12-й армии.

В 1920–1925 г. член бюро и заведующей Агитационно-пропагандистским отделом Екатеринославского, Московского, Донецкого в Бахмуте-Артемовске, Харьковского губкомов компартии.

После недолгой работы в центральном аппарате (1925–1927 – заведующая Подотделом печати Отдела по работе среди женщин ЦК ВКП(б)), Серафима Ильинична возвращается в УССР, становится членом ЦК КП(б)У (1927–1938), работает в 1927–1929 г. редактором газеты «Всеукраинский пролетарий», заместителем редактора газеты «Коммунист» (Харьков).

Как представитель КП(б)У С. Гопнер была делегатом всех семи конгрессов Коминтерна, кандидатом в члены ИККИ (1928-1943).

В 1928-1938 гг. она была на ответственной работе в аппарате Коминтерна.

В 1934 г. С. Гопнер стала доктором исторически наук. После отходит от активной партийно-политической работы и начинает заниматься научно-исследовательской деятельностью.

В 1938-1945 гг. Серафима Ильинична была заместителем редактора «Исторического журнала», с 1945 г. – старшим научным сотрудником ИМЛ при ЦК КПСС.

Похоронена в 1967 г. на Новодевичьем кладбище в Москве.

Гредескул Николай Андреевич

Имя Н.А. Гредескула появляется в числе держателей пакета акций завода М.А. Ковалевского в Часов Яре в 1904 году.

В 1915 году на собрании акционеров в Киеве присутствует Т.В. Гредескул (26 акций на 15 тыс. рублей из общего капитала «АО завод Ковалевского» в 300 тыс. рублей).

В научной библиотеке Харьковского национального университета хранится том, выпущенный в 1904 году к столетию юридического факультета. Оказалось, что в начале XX столетия Николай Андреевич Гредескул был весьма известен в Харькове и в Петербурге.

Родился в 1865 году в Купянском уезде Харьковской губернии, окончил с золотой медалью 3-ю Харьковскую гимназию, затем биологическое отделение физмата университета.

Стал кандидатом наук. А в 1890 году экстерном получил и диплом юридического факультета. Специализировался по гражданскому праву и гражданскому судопроизводству, 6 лет читал лекции студентам, стал приват-доцентом, а с 1903 года профессором.

О широте знаний Н.А. Гредескула говорит его поездка в 1902 году на стажировку в университеты Вены, Женевы, Цюриха.

Его избрали членом университетского суда, председателем юридического общества Харькова.

Первая русская революция вовлекла

Н.А. Гредескула в свой водоворот – он издает в Харькове газету «Глобус» и за свои высказывания накануне выборов в I Думу оказывается в тюрьме.

Несколько месяцев шла борьба за освобождение декана юридического факультета, об этом подробно писала Екатеринославская губернская газета «Южный край».

Суд не смог доказать вину профессора права и тогда по личному распоряжению министра Дурново Н.А. Гредескула отправили в админссылку в Архангельск. На его защиту выступили все профессора университета.

I Дума просуществовала недолго, но Н.А. Гредескул был «товарищем Председателя» (заместителем председателя), стал членом ЦК партии конституционных демократов и работал в этой партии до 1916 года.

В период I Мировой войны он был профессором Петербургского политехнического института, публиковался в кадетской газете «Речь». После Гражданской войны Н.А. Гредескул, как тогда писали, «полностью и бесспорно признал нынешнюю Россию», «популяризировал материалистические понятия в истории в книгах «Происхождение человека от обезьяны» (1926 г.) и «История материальной культуры» (1930 г.)». Скорее всего, был репрессирован в весьма преклонном возрасте...

Гредескул был родственником М.А. Ковалевского, потому крестил дочь Нонну в сельской церквушке с.Ивановка, а не в Харькове, участвовал в венчании 57 летнего М.А. Ковалевского и 20 летней Т. Галагановой в Ивановской церкви, помогал Ковалевскому в решении правовых вопросов, связанных с деятельностью огнеупорного завода, возможно, имел и общие политические интересы с рядом бахмутских деятелей начала XX столетия. Может и правдоподобна версия, что сын Ковалевских Максим учился в Петербургском политехе.

В с. Ивановке был огромный кирпичный двухэтажный дом Ковалевских, где останавливалась семья Гредескула.

Имя Николая Андреевича и его супруги Татьяны упоминается в церковной книге церкви Иоанна Крестителя с. Ивановка как крестных родителей у помещика Бабенко, владельца огнеупорного завода Ф. Роста, бахмутского адвоката Скилиоти.

Депутати Держдуми

В Москві в Російській публічній історичній бібліотеці вдалося знайти декілька видань про депутатів чотирьох державних Дум з 1906 по 1917 роки.

Як відомо з курсу історії КНРС, після хвилі страйків влітку і восени 1905 року «цар злякався, видав Маніфест». В ньому цар Микола Романов проголосив перехід до виборних Дум.

Не зважаючи на це більшовики вибори в I-у Думу бойкотували. Потім В.І. Ленін визнав цю тактику помилковою.

Від робітників Бахмутського повіту до II Думи пройшов Митрофан Іванович Михайличенко – 35-річний слюсар Вознесенської вугільної копальні із села Щербинівка (нині Торецьк).

На своєму життєвому шляху йому довелося попрацювати батраком в економії, конторщиком, шахтарем, десятником.

В Думі його записали до «есдеків». В.І. Ленін особисто з Фінляндії направляв свої папери Митрофану Івановичу для озвучення на думських засіданнях.

Після розпуску Думи М.І. Михайличенко опинився в засланні і слід його загубився ще до 1917 року.

В Бахмутському краєзнавчому музеї є матеріали про депутата IV Державної Думи більшовика, висуванця робітників повіту Г.І. Петровського.

Він переслідувався бахмутською поліцією, яка відстежувала його під час нелегальних появ в місті.

За радянської влади Г.І. Петровский очолював багато років ВУЦВК рад, є одним з винуватців Голодомору 1932-33 рр.

Карпови

Дворянский род Карповых был известен в Екатеринославской губернии. Основатель рода Карповых – Федор Карпов (1674–1719), сын которого, Иван (1703–1754), в 12 лет был причислен к Преображенскому полку. Его внук, Максим Алексеевич (1747–1798), вместе со светлейшим князем Потемкиным участвовал в военных баталиях и был пожалован в 1787–1788 годах землями в Бахмутском уезде. С ним на новые земли вместе с семьями пришли и воевавшие под его командой солдаты.

Известное многим Карловское водохранилище находится на родовых карповских землях.

Сын Алексей (1775–1839), женился на единственной внучке русского министра при Грузинском дворе Петра Ивановича Коваленского.

Алексей Максимович Карпов и Любовь Никитична Котляревская (внучка П. Коваленского) купили у двух братьев последней их доли наследства, так как прельщало столичных денди не земледелие на юге, а карьера по судебному ведомству в Санкт-Петербурге.

К имению Алексеевка прибавилась Карповка. Центром стала Алексеевка, где построили большой каменный дом. Ранговая дача в деревне Алексеевке секунд-майора Карпова включала 3250 десятин «на правом берегу речки Волчей и при оврагах Лазоватом правой, а Водяного левой сторонах, земля чернозем каменистая к урожаю хлеба способной, травы родят средственны».

У них было три внука: Иван Александрович (1830–1879), Александр Александрович (р. 1832) и Петр Александрович (1838–1903). Старший сын, Иван, воспитывался как управляющий отцовскими землями. Он женился на соседке по имению Софье Викторовне Жуковской – единственной наследнице, принесшей мужу в виде приданого имение Софиевка (Красногоровская волость). Два других брата – Александр и

Петр были отданы в юнкерское училище и продолжили службу в Преображенском полку.

Александр в Гвардейском Преображенском полку, все свои деньги тратил на женщин, вино и цыган. Собрание офицеров полка потребовало его отставки, как человека, позорящего честь мундира.

Петр Карпов начал прапорщиком в лейб-гвардии Преображенском полку в 1856 году. Через два года был направлен в Николаевскую академию генерального штаба, которую окончил в 1860 году по первому разряду. Петр Александрович в 1861 году произведен в подпоручики, а в следующем году переведен в Генеральный штаб со званием поручика и произведен в штабс-капитаны. В 1865 году Карпов представлен к награде орденом святого Станислава 3-й степени и пошел в отставку с формулировкой «по домашним обстоятельствам».

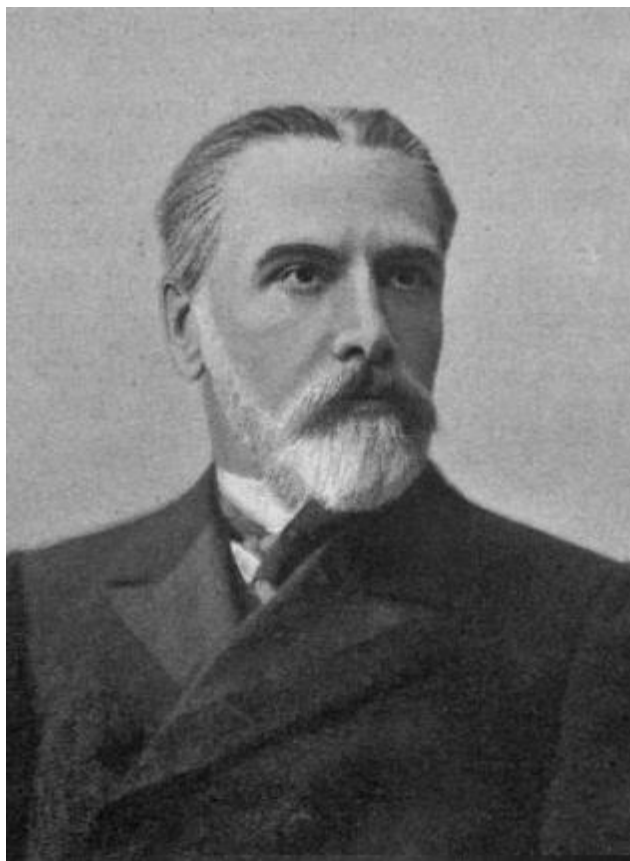
У Ивана Александровича и Софьи Викторовны было четверо детей: Виктор (1859–1936), Константин (1862–1937), Антонина, Владимир (1865–1938).

На 1906 год все владели землей в Красногоровской и Галициновской волости: Виктор Иванович – 1817 десятин, Константин Иванович – 1596 десятин, Владимир Иванович – 1638 десятин, Антонина Ивановна – 1056 десятин.

Камергер Двора его императорского величества, предводитель дворянства Бахмутского уезда Константин Иванович Карпов, до поступления в училище правоведения, получил домашнее образование. Его деятельность в Бахмутской земской управе началась 25 марта 1908 года. В 1909 г. под его руководством был решен вопрос об электрическом освещении города. В этом году была проведена телеграфная связь Бахмут-Екатеринослав, Бахмут-Харьков. Капров

добивался строительства в городе первой электрической станции. Во время гражданской войны Константин Иванович с семьей попадает в Крым. Работает в правительстве Врангеля управляющим государственных имений Крыма. 30 октября 1920 года вместе с женой Тамарой Прокофьевной (происходила из донских казаков) и детьми Александром (1903 – ?), Павлом (1912–1988) и Натальей (1906–1993) на французском пароходе без средств к существованию покинул родину. Он осел в

Югославии, в г. Стрнице, служил в канцелярии Кадетского корпуса.

Виктор Иванович Карпов родился 20 июня 1859 года. Как сказано в послужном списке «по окончанию курса в императорском Училище правоведения с чином титулярного советника, в коем утвержден 22 мая 1881 г., определен на службу по Министерству юстиции 26 мая 1881 г., с причислению к оному со дня утверждения в чине. Командирован для занятий при Высочайше учрежденной комиссии для составления проектов местного

самоуправления 10 мая 1882 г. Назначен младшим помощником столоначальника департамента Министерства юстиции с 1 октября 1882 г. старшим помощником столоначальника с 7 января 1883 г. Чиновником для особых поручений 8 класса с 31 июля 1884 г. За выслугу лет произведен в коллежские ассесоры с 22 мая 1884 г. Переведен на службу в Государственную канцелярию делопроизводителем 9 мая 1885 г. Назначен в отделение Государственного секретаря 12 мая 1885 г.

Бахмутским уездным земским собранием избран почетным мировым судьей на 1885–1887 гг. 1 декабря 1886 г. За выслугу лет произведен в надворные советники с 22 мая 1887 г.

Бахмутским уездным земским собранием избран почетным мировым судьей на 1888–1890 гг. 14 октября 1888 г. За выслугу лет произведен в коллежские советники с 22 мая 1889 г.

XXVI Бахмутским очередным земским собранием избран почетным мировым судьей на 1891–1893 гг и в этой должности утвержден Первым департаментом Правительствующего сената 31 января 1892 г. За выслугу лет произведен в статские советники с 22 мая 1892 г. Высочайшим указом, данным Государственному совету назначен старшим чиновником кодификационного отдела при Государственном совете 26 октября 1893 г., назначен помощником статс-секретаря Государственного совета с 29 декабря 1893 г. Назначен в отделение свода законов Государственной канцелярии 31 декабря 1893 г.

XXIX Бахмутским очередным уездным земским собранием избран почетным мировым судьей на 1894–1896 гг. Высочайшим приказом по гражданскому ведомству произведен за отличие в действительные статские советники 15 ноября 1896 г. Именным высочайшим указом Государственному совету, согласно прошения по расстроенному здоровью, уволен от службы с мундиром 22 ноября 1896 г., пожаловано усиленное пособие в размере трех тысяч рублей на лечение болезни. Бахмутским очередным земским собранием избран почетным мировым судьей на 1897–1899 гг., на 1900–1903 гг., 1903–1905 гг.

Избран членом Государственного совета от дворянских обществ 26 октября 1907 г., выбыл из состава членов Государственного совета 12 октября 1912 г.

Бахмутским очередным уездным земским собранием 14 октября 1906 г. почетным мировым судьей на 1906–1908 гг. Вновь избран членом Государственного совета от дворянских обществ 12 октября 1912 г.

Предоставлено право ношения на груди учрежденной, в память 300-летия царствующего Дома Романовых, светло-бронзовой медали 21 февраля 1913 г.

Бахмутским очередным уездным земским собранием 8 октября 1912 г. избран почетным мировым судьей на 1912–1914 гг. Высочайшим приказом произведен за отличие в тайные советники 1 января 1914 г.

Бахмутским очередным уездным земским собранием избран 26 октября 1914 г. почетным мировым судьей на 1914–1916 гг. Всемиловейшее назначен членом Романовского комитета для воспособлению делу призрения сирот сельского населения без различия сословий и вероисповеданий, а равно для объединения правительственной и общественной деятельности в этом направлении 2 марта 1915 г. На заседании государственного совета 19 августа 1915 г. избран членом Особого совещания для обсуждения и объединения мероприятий по обеспечению топливом путей сообщения, государственных и общественных учреждений, работающих для целей государственной обороны. На заседании Государственного совета 26 февраля 1916 г. избран членом Особого совещания для обсуждения и объединения мероприятий по обороне государства. По воспоминаниям члена Государственной думы Я.В. Глинки В.И. Карпов постоянно привлекался Председателем думы М.В. Родзянко, которого он хорошо знал по Екатеринославу, в качестве консультанта по сложным юридическим и политическим вопросам.

В архивах сохранились письма Карпова своему другу юности графу Петру Константиновичу фон-дер Палену, проливающие свет на некоторые стороны жизни и деятельности Виктора Ивановича: «Дорогой и милый друг, в начале декабря прошлого года я уехал из Петербурга в Екатеринослав на Губернское земское собрание, а оттуда к себе в деревню на праздники, где 4 января заболел крупозным воспалением легких в очень тяжелой форме, едва не сведшим меня в могилу. Две недели я пролежал в постели, а затем выздоровление проходило 1,5 месяца, из коих почти целый месяц я провел на южном берегу Крыма около Ялты, в горах. Теперь я слава богу, здоров и возвратился в Петербург к прежним занятиям. В Совете работа сейчас в полном разгаре – идет рассмотрение законопроекта о крестьянском землевладении по Указу 9 ноября. Этот закон, если он благополучно пройдет, составит такую же эпоху в жизни России, как и Положения 19 февраля 1861 г. Затем в финансовой комиссии идет одновременно рассмотрение бюджета, а дальше на очереди несколько других крупных законопроектов, уже рассмотренных Думой. Так что эта сессия должна быть плодотворна. 19.03.1910».

Карповым от имени только учреждаемой Всероссийской сельхозпалаты было послано графу Палену приглашение принять участие в заседании для выработки устава организации: «Что касается письма относительно Всероссийской сельскохозяйственной палаты, то зная твой интерес к делу сельского хозяйства вообще, я имел в виду сделать тебе известным, что возник вопрос об образовании такой палаты, чтобы не заслужить справедливого упрека, зачем я о тебе не вспомнил при самом начале этого дела. Самому писать тебе в тот момент не мог, а секретариат будущей палаты крайне скромный и пришлось довольствоваться только тем письмом, которое этот секретариат составил. Таким образом, ты, по крайней мере, узнал об этом деле. Не знаю только, был ли к письму приложен проект устава. Во всяком случае, мы очень надеялись, чтобы ты мог приехать».

В его Бахмутском имении был свой заводик, где изготавливали строевой и огнеупорный кирпич и марсельскую черепицу, песчаный и каменный карьеры, известковый завод и каменноугольный рудник. Рудник был небольшой и не был соединен с железной дорогой. На 1909 г. рудником заведовал Я.Л. Карнаруков.

В справочнике чинов империи за 1917 год есть запись, что в феврале этого года В.И. Карпов был пожалован в действительные тайные советники.

Виктор Иванович был женат на дочери тайного советника Ольге Николаевне Граве. У Виктора Ивановича было 5 детей. Дочери Софья (26.01.1890–1960), Ирина (25.02.1892–1932), Евгения (27.01.1899–1975) и Любовь (2.01.1901–1912). Сын Всеволод (26.03.1894–1919) погиб в гражданскую войну в Крыму.

Квиринг Эмильевич Ионович.

Родился в семье немецкого колониста работавшего волостным писарем. Окончил 5 классов школы. В 1906 году получил работу в Саратове в аптеке. Был одним из участников саратовской лиги содействия профдвижению.

В 1912 году переехал в Петербург, поступил на политехнические курсы по коммерческому экономическому отделению. В РСДРП вступил в 1911 году, с 1912 года стал большевиком.

Был сотрудником «Правды», в 1913–1914 годах – секретарём большевистской фракции в Думе. В 1914 году был выслан из Петербурга, жил в Екатеринославе.

В 1917–1918 – председатель Екатеринославского комитета РСДРП(б), председатель Екатеринославского военно-революционного комитета, председатель Екатеринославского Совета.

Занимал должности заместителя начальника Политического отдела 12 армии, член Черниговского губернского революционного комитета.

В октябре 1918 – марте 1919 секретарь ЦК КП(б) Украины, оставил пост под нажимом Пятакова на 3-й съезде КП(б)У]. Член Временного Рабоче-крестьянского Правительства Украины.

Был членом делегации по подписанию мирного договора с Польшей.

После Гражданской войны Квиринг в 1923–1925 – первый секретарь ЦК КП(б) Украины.

В 1925-27 гг. председатель Донецкого губернского комитета партии и губернского Исполкома в Артемовске (ныне это здание ОШ №11). В 1927–1931 – зам. председателя Госплана СССР, зам. наркома путей сообщения СССР.

В 1934–1937 – директор Экономического института Коммунистической Академии при ЦИК СССР, доктор экономических наук с 1934 г. 16 октября 1937 года арестован, на допросах подвергался жестоким пыткам. 26 ноября 1937 года Военной коллегией Верховного Суда СССР осуждён расстрелу.

Расстрелян 26 ноября 1937 года в здании Военной коллегии Верховного Суда СССР. 14 марта 1956 года реабилитирован Военной коллегией Верховного Суда

Марецький Олександр Олексійович

Народився у с. Хрещенське Бахмутського повіту.

У 1932 р. відбувся знаменитий автопробіг «Москва Каракуми», командором пробігу був виходець з с. Крещенське (Червоне) Олександр Марецький. Серед учасників автопробігу були фотограф кінорежисер Михайло Ромм, письменники І. Ільф і Є. Петров. У «12 стільцях» автомобіль Козлевича «Антилопа Гну» з Остапом Бендером затесалася в цей автопробіг.

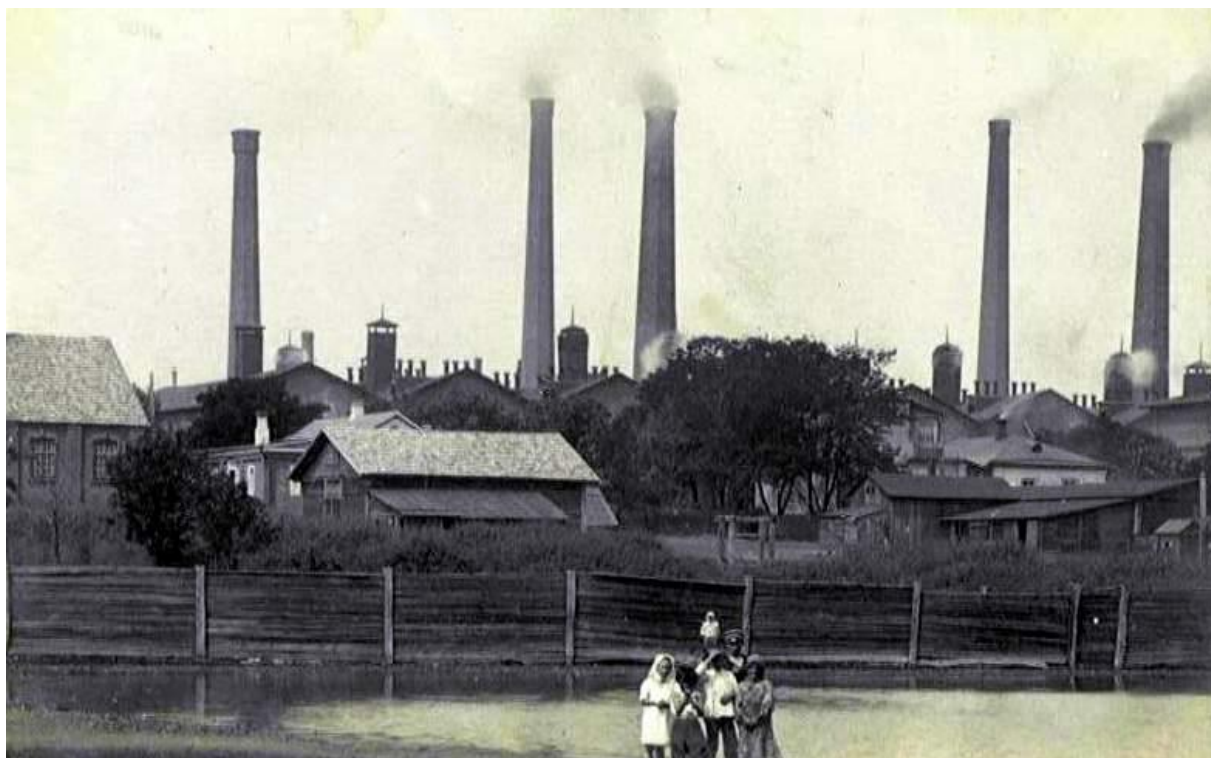
Газета «Кочегарня» писала в листопаді 1932 р., що натовп робітників Артемівська на площі у пам'ятника Артему в п'ятні під проливним дощем чекав автомобілі «Москва-Каракумы» з Ростову. Відбувся мітинг, на якому виступив О.Марецький.

За цей пробіг він був нагороджений орденом Леніна.

Мартенс Людвіг Карлович

Родился в Бахмуте 20 декабря 1875 г. в семье инженера.

Отец по приглашению Э. Фарке-владельца стекольного, огнеупорного и алебастрового заводов построил Бахмуту водопровод..

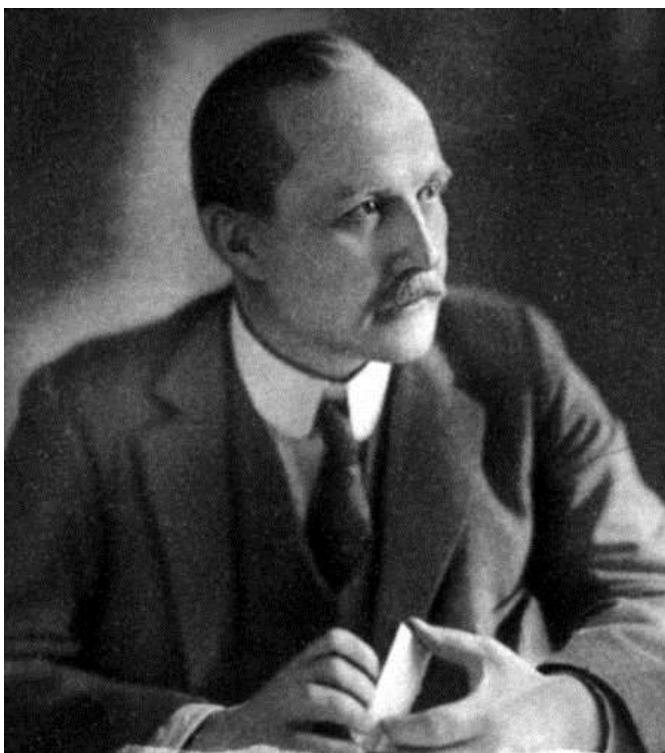
Завод Фарке

В 1893 году окончил Курское реальное училище. Затем поступил в Петербургский технологический институт и во время учёбы присоединился к марксистскому кружку, в котором познакомился с Юлием Мартовым, Владимиром Ульяновым.

В 1895 г. вступил в «Союз борьбы за освобождение рабочего класса», но на следующий год был арестован и приговорен к трёхлетнему заключению.

По отбытию срока выслан в Германию. Там вступил в Социал-демократическую партию Германии и в 1902 г. окончил Высшую техническую школу Шарлоттенбурга.

В 1906 г. уехал в Великобританию, а в 1916 г. — в США, где начал работать в инженерной фирме в Нью-Йорке.

После Февральской революции, вместе с Троцким и другими социал-демократами на пароходе «Христианиафиорд» представителем Советской России в США.

Тогда же организует «Общество технической помощи Советской России». В 1919 г. во время рейдов Палмера Советское Бюро подвергается полицейскому обыску и после слушаний в Сенате Людвиг Мартенс высылают из страны.

В 1921 г. становится членом Президиума ВСНХ и с 1924 по 1926 гг. руководит Комитетом по делам изобретений. Занимается изучением Курской магнитной аномалии.

В 1926 г. назначен руководителем ленинградского Научно-исследовательского института дизелестроения. В 1941 г. выходит на пенсию, но продолжает заниматься научной деятельностью.

Сын Вильгельм Людвигович Мартенс – стал одним из организаторов антифашистской организации «Свободная Германия».

Медведев Юхим Тригорович.

Народився у 1886 р. у Бахмуті. Його батько працював на соляній копальні «Петро Великий» у ст. Ступки і займався хліборобством.

У сім років Юхим осиротів, пас чужих гусей і худобу. Мав дивовижний голос і співав в церковному хорі. Завдяки Товариству сприяння сиротам поступив в ремісниче училище, де отримав спеціальну освіту. З 1904 року став членом РСДРП.

У 1905 році електротехнік Юхим Медведєв – член страйкового комітету і активний учасник барикадних боїв у Катеринославі, де отримав поранення, його вислали у Бахмут під нагляд поліції. У роки реакції від активної політичної діяльності відійшов, одружився, з'явилися діти.

1917 рік зустрів членом Української соціал-демократичної партії, переїхав в Харків, де трамвайники міста обрали його в Раду робочих і солдатських депутатів.

З перших днів створення ревкому Юхим Медведєв працював разом з С.А. Буздаліним, П.А. Кіним, М.Л. Рухимовичем. Він з більшовиками формував бойові дружини, вів боротьбу з чугуївськими юнкерами.

В.П. Затонського, В.М. Шахрая, Ю.Г. Медведєва делегували від Радянської України у Брест. В.І. Ульянов інструктував делегацію.

Після Громадянської війни Ю. Г. Медведєв працював у Вищій Раді народного господарства України, в Луганську і Катеринославі, повернувся в Харків.

Обраний Головою ВУЦВК Рад-першим «президентом» УРСР.

У 1938 році був заарештований і засуджений як ворог народу «за організацію контрреволюційної терористичної організації». Реабілітований посмертно у 1959 р.

Панасенко-Васильченко Степан Васильович

Народився в сім'ї безземельного селянина-шевця. У 1888-1893 роках навчався в Ічнянській початковій школі. У 1895 році вступив до Коростишівської учительської семінарії, яку закінчив у 1898 році.

Отримав направлення в однокласну міністерську школу в с. Потоки на Канівщині. Незабаром був переведений в Богуслав. Вчителював на Київщині та Полтавщині.

Виявляв підвищений інтерес до народної творчості, до поезії Шевченка, світової класики, – все це сприяло збагаченню життєвого і мистецького досвіду майбутнього письменника. За часів учительства (1898-1904) вів щоденник «Записки вчителя».

19 грудня 1903 (1 січня 1904) вперше надрукував оповідання «Не встояли (3 життя народного вчителя)» в «Київській газеті».

У 1904 році вступив до Глухівського учительського інституту, який закінчив в 1905 році. Виїхав в Донбас, де вчителював у с. Щербинівка Бахмутського повіту.

У 1905 році був заарештований за участь в робочих страйках. Сидів в Бахмутському Будинку Арештів, захворів на сухоти. У 1906 році хворого Васильченко польовий суд виправдав через нестачу доказів, звільнив з Бахмутської в'язниці, категорично заборонив вчителювати на Донеччині.

Васильченко повернувся в Ічню, заробляв на життя приватними уроками. У 1910-1914 рр. – був завідувачем відділом театральної хроніки газети «Рада».

Під час Першої світової війни був мобілізований в армію, був до Лютневої революції 1917 командиром саперної роти на Західному фронті.

Тоді побачили світ перші збірки новел – «Ескізи» (1911), «Оповідання» (1915).

У 1919 році жив у Кам'янець-Подільському, де написав оповідання «Про жидка Марчика, бідного кравчика», написав сатиричний твір «Про козака Ося і москаля Ася».

У 1920 році подорожував з хоровою капелюю «Думка» по містах і селах Лівобережної України. У 1921 році працював в Києві вихователем і завідувачем дитячого будинку, у 1921-1928 рр. – вчителем школи імені Івана Франка. 11 серпня 1932 року Степана Васильченко помер.

Сестри Рубанчик

Бахмут был не только центром огромного уезда, но и типичным «штетлом» с традициями еврейского кагала. В сотнях семей царил нищета.. Не многим удавалось вырваться из «штетла», многие евреи шли в революционное движение...

Невероятной была судьба еврейских девушек из Бахмута Евгении и Ольги Рубанчик. Отец Яков Рубанчик родился в 1824 г. в Ростове. В книге «Алфавит евреев купцов и мещан, проживающих в г. Ростове-на-Дону»(Ростов, 1897 г.) упоминаются живущие по одному адресу дети Янкеля (Якова) Рубанчика. Рубанчик Арон Янкелев (1864 г. р.) - фотограф (в 1897 жил в Мариуполе, недвижимости в Ростове не имел), Иосиф (1866 г. р., фотограф в Мариуполе с 1893 г., и в Таганроге - с 1896 г., недвижимости в Ростове не имел), Фейга (1856 г. р.), Эстер (1872 г. р.) - все родились в Ростове. Ольга Яковлевна Рубанчик 1861 г. р., Евгения Яковлевна Рубанчик 1858 г. р.

Дело отца продолжила, как установил известный израильский исследователь фотодела М. Зильбербанд в Екатеринославской губернии, Роза Яковлевна с мужем Мерейнесом. В РГИА в фонде Главного управления МВД по делам печати М. Зильбербанд нашел упоминание, что «по доставлении Губернаторами ведомостей о типографиях, литографиях, книжных магазинах и библиотеках для чтения» в Бахмуте упоминается фотоателье, открытое по указу Губернатора от 11.12.1871 ростовским купцом 2-й гильдии Яковом Рубанчиком. «Памятная книжка Екатеринославской губернии на 1875 год» приводит год открытия фотоателье Рубанчика 1858. Фотоателье Якова Рубанчика просуществовало до 1879 года. Фотоателье Яков в январе 1880 года передал в приданное дочери Розалии, вышедшая замуж за Давида Мерейнеса.

Полиция Харькова отмечала, что Евгения имеет отца Якова Исаевича, проживающего в Бахмуте 65 лет, братьев: Арона 20 лет там же, Иосифа 17 лет учащегося Белгородской гимназии, сестер: Федосья 30 лет, Софья 14 лет, Есфирь 12 лет – при отце. Розалия по мужу Мерсинес 28 лет проживает в Бахмуте». В хандарских документах их называли «часовщицами».

«О.Я. Рубанчи к проживала в Харькове с начала 1879 г.) с сестрой Евгенией, держали часовую мастерскую. Ольге Рубанчик было 22 года, «девица».

Сестры активно включились в революционную деятельность.

«Черный передел» образовался при расколе организации «Земля и воля» в августе 1879 г.. Попытки чернопеределцев продолжать пропаганду в

деревне окончились неудачей, участники общества сконцентрировались в Петербурге. Несмотря на то что в программе «Черного передела» провозглашалась пропаганда среди крестьян, основные усилия членов организации сосредоточились на агитационной деятельности среди рабочих. В столице была налажена подпольная типография, в которой печатались журнал «Черный передел» и газета для рабочих «Зерно».

Организация «Черный передел» обязана своим возникновением, с одной стороны, энергии старых землепользователей М.Р. Попова и

Е. Рубанчик

Г.В. Плеханова, а с другой – новых, принятых на воронежском съезде бывших землепользователей – Стефановича и Дейча. В организацию «Черный передел» вошли Г.В. Плеханов, П.Б. Аксельрод, Л.Г. Дейч, Я.В. Стефанович, В.И. Засулич, М. Р. Попов, Преображенский, Е.Козлов, Е.Козлова (Рубанчик). В группу «Черного передела» второго призыва входили Мария Клавдиевна Решко, Евгений Иванович Козлов с женой Евгенией, урожденной Рубанчик.

«Если Харьков...не видал ни одной смертной казни, то, правительственные репрессалии сильно дают себя знать. 24 июля 1879 г. выслана административно в Восточную Сибирь Ольга Рубанчик, 18-летняя девушка, сестра которой скрывается. Ее выслали за то, что не хотела открыть жандармам, где находится сестра Евгения. Все отправлены в ссылку без вещей и без денег».

18 летняя Ольга отличилась в Харькове тем, что водила полицию за нос, передавала записки заключенным в тюрьме, упорно молчала на просях...Скрывала местонахождение сестры Евгении.

Буланова-Трубникова Ольга Константиновна вспоминала, что «в конце апреля мы тронулись в дальнейший путь, к нашей группе административных присоединились каторжане по одесскому процессу: Дзвонкевич, Майер, Фанни Морейнис, Валуев, Батогов, Голиков, Моисей Попов, полусумашедший студент Матвеевич, солдаты Алексеевского равелина, осужденные за сношения, которые вел через них с народолюбцами Нечаев. Прodelав бесконечное путешествие по грязным, кишевшим насекомыми, этапам, мы, наконец, в середине лета добрались до Красноярска, где узнали, что назначены в Минусинск. В Минусинске мы застали старых петербургских знакомых. В числе ссыльных жили при нас: Андржейкович, Ольга Рубанчик».

Сохранилась телеграмма, где О.Я. Рубанчик просила МВД о разрешении выехать на родину для свидания с умирающим отцом.

Сторонница «землепользователей» Смиттен (Газенгегер) Софья Густавовна в Петербурге на Почтамтской улице организовала башмачную мастерскую на артельных началах. Устраивала в мастерской собрания. Была близко знакома с В.В. Берви-Флеровским. В феврале 1880 г., обвинялась в предоставлении своего адреса для конспиративн. переписки по делу Евгения Ивановича Козлова. Вторая квартира была на Невском проспекте, в д. 130. Хозяевами ее под фамилией Головлевых были Е.И. Козлов и Е.Я. Рубанчик. Одним из пунктов являлся дом Николаева на

Песках . В январе – мае 1880 г. связь этой квартиры с организацией поддерживали Рубанчик, Роза Плеханова.

Евгения Яковлевна Рубанчик была замужем за рабочим-революционером Евгением Ивановичем Козловым.

Весной 1880 г. для устранения теоретических разногласий в Женеву ездила Е.Я. Рубанчик. Она настойчиво убеждала Розу Плеханову ехать к мужу в Женеву.

В 1883 г. члены «Черного передела» Г.В. Плеханов, Л.Г. Дейч, В.И. Засулич порвали с народнической доктриной и перешли на позиции марксизма, образовав в Женеве первую русскую марксистскую группу «Освобождение труда».

Плеханов настойчиво звал жену в Швейцарию. Сомнения разрешила Евгения Рубанчик, которая в 1880 г. участвовала в работе кружка Аксельрода «Чёрный передел» в Петербурге.

«Плеханов стоит того, чтобы отдать ему жизнь, – сказала она Розе. – Этим вы больше сделаете для революции и русского народа, чем покинув его и отдавшись общественному делу. Поезжайте, Розалия Марковна, и как можно скорее». В.Г. Короленко и его племянница Морозова писали, что сестры Рубанчик бывали у писателя.

Ольга Рубанчик в 1884 г за участие в революционном «Красном кресте» была переведена из Западной Сибири в Восточную.

Ольга Рубанчик-Андржейкович проходила по делу о покушении на Александра Третьего, организованном в 1887 г. Александром Ульяновым, но была оправдана.

Ее муж Андржейкович (Буттовт-Андржейкович), Степан (Стефан-Имгоф) Александрович, поляк, дворянин Гродненской губернии, землевладелец, по матери внук графа Бенигсена, одного из убийц Павла I. Родился в 1861 г. Учился в Гродненской, Витебской и Петербургской 2-й гимназиях; вышел из 7-го класса, не окончив курса.

Бурная жизнь сестер не влияла на мещанское существование сестры Розы и ее мужа Давида-фотографа в Бахмуте.

Племянницы революционерок Адель и Мария Мерейнес по очереди окончили Венскую консерваторию а Австрии по классу рояля, основали в Бахмуте в 1903 г. одну из первых музыкальных школ Донбасса, активно участвовали в деятельности Музыкально-драматического Общества.

Имеется упоминание в Архиве Подицейского департамента МВД о состоящей под особым надзором Нижегородской полиции Евгении Яковлевны Козловой с 23 февраля до 11 марта 1904 г.

К 1917 г. относится упоминание, что в одном из районных Советов Петербурга «братья А и И. Рубанчик выразили недоверие Временному правительству и потребовали немедленной передачи власти Совету рабочих, солдатских и крестьянских депутатов. Рабочие заявили, что социалисты, вошедшие в коалиционное Временное правительство, изменили лозунгу «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!».

Послеревolutionную судьбу сестер Рубанчик установить не удалось.

Смидович-Вересаев Вікентій Вікентієвич

Вересаев (Смидович) Вікентій Вікентієвич народився 4 січня (16 н.с.) в Тулі в сім'ї лікаря. Вчився в Тульській класичній гімназії. У 1884 вступив у Петербурзький університет на історико-філологічний факультет по історичному відділенню. В 1888 закінчив курс кандидатом історичних наук і вступив в Дерптський університет на медичний факультет, що славився великими науковими талантами. Саме тоді приїхав на епідемію холери у Донбасі.

Зі спалахом холери у 1892 р. у робітників Юзівки та Горлівки пов'язана діяльність революціонера та письменника, лікаря В.В.Вересаєва.

2 серпня «толпа в несколько тысяч рабочих бросилась разбивать чайную, устроенную за время эпидемии, разорять шинки и лавки, начался страшный грабеж-мужчины, женщины и дети танули кто сколько мог. В 8 часов вечера показался пожар лавки часового мастера Прилуцкого, к 10 часам вечера базарная площадь представляла сплошной пожар». Повністю згоріли синагога, готель, 100 яток, багато єврейських будинків. У полум'ї загинуло 80 євреїв. Отець Олександр Матвієвський з хрестом в руках намагався зупинити п'яну юрму робітників, які вважали євреїв винними у розповсюдженні холери. Єврейські сім'ї рятувалися у храмі. Тільки втручання козаків припинило погром.

Бахмутське повітове земство залучало лікарів, фельдшерів, студентів-медиків до боротьби з епідемією.

Студент-медик В.В. Вересаєв проходив стажування на Вознесенській копальні лікарем: «студентом, ездил на холерную эпидемию в Екатеринославскую губернию и самостоятельно заведовал баракком на Вознесенском руднике П.А. Карпова, недалеко от Юзовки. Отношения с шахтерами были у меня прекрасные, доверием я пользовался полным. 5 июля. Воскресенье. На заборах и фонарных столбах расклеены

объявления, приглашающие жителей принять участие в имеющем произойти в соборе «молебствии об избавлении от болезни, называемой холерой, за коим последует торжественный крестный ход по всему городу». Я был на молебне. На улицах словно все вымерло; огромная соборная площадь была покрыта несметной толпой; пробраться в самый собор нечего было и думать. Ласточки со звоном кружили вокруг колоколен; солнце играло на золоте прислоненных, к стенам хоругвей; из церкви чуть слышно доносилось пение. Я стоял и смотрел на толпу. Может быть, вот эта бледная красивая девушка, так благоговейно-гордо держащая образ Тихвинской божьей матери, этот маленький человечек с курчавою головою и в пиджаке, этот нищий, всех их через неделю свалит холера.

В сентябре холера кончилась, я собрался уезжать. Вдруг на Покров, 1 октября, рано утром, ко мне прибежал мой санитар, Степан Бараненко, взятый мною из шахтеров, – растерзанный, окровавленный. Он сообщил, что пьяные шахтеры избили его за то, что он «связался с докторами» и что они толпою идут сюда, чтобы убить меня. Бежать было некуда. С полчаса мы сидели со Степаном в ожидании толпы. Много за это время передумалось горького и тяжелого. Шахтеры не пришли: они задержались по дороге во встречном шинке и забыли о нас».

Першим твором був вірш «Роздум», ряд нарисів і розповідей були надруковані у «Всесвітній ілюстрації» і книжках «Тижня». У 1894 отримує диплом лікаря і поступає понадштатним ординатором в Барачну лікарню.

Вересаев прилучився до літературного гуртка марксистів (Струве, Маслов, Калмикова та ін.), підтримував тісні відносини з робітниками і революційною молоддю. У 1901 був звільнений з Барачної лікарні по припису градоначальника і висланий з Петербургу. Два роки прожив в Тулі. Коли термін висилки закінчився, переїхав в Москву. Велику популярність Вересаєву принесли створені на автобіографічному матеріалі «Записки лікаря» (1901).

Коли в 1904 почалася війна з Японією як лікар запасу був призваний на військову службу. Повернувшись описав свої враження в «Розповідях про війну».

У 1917 був головою Худпросвіткомісії Московської Ради робочих депутатів. У вересні 1918 від'їжджає в Крим, довелося пережити багато важкого. У 1921 повернувся в Москву.

У 1940 з'явилися його «Невигадані розповіді про минуле». У 1943 була присуджена Державна премія. Вересаєв помер у Москві у 1945 р.

Рухинский Моисей Львович

Родился в 1889г. в с. Кагальник Ростовского округа Донской области. Учился в Харьковском технологическом институте.

В 1904 примкнул к социал-демократическому движению, член рабочей организации «Бунда». Вел революционную работу на Дону. В 1906-1909 в эмиграции. В 1913 вступил в РСДРП, большевик. В 1914 призван в армию.

В 1917 член Харьковского комитета РСДРП(б), в октябре 1917 председатель Харьковского военно-революционного комитета и штаба Красной гвардии.

Во время боев с частями генерала АМ. Каледина командовал рабочим отрядом. В феврале-марте 1918 нарком по военным делам Донецко-Криворожской республики.

В 1918-1919 комиссар Центрального управления по формированию Красной армии Украинской ССР, член СНК УССР.

С декабря 1920 года председатель Донецкого губисполкома в Бахмуте.

В 1922-1923 гг председатель Бахмутского уездного исполкома. В 1923-1925 гг. управляющий трестом «Донуголь», который объединил все шахты Донецкого бассейна. Предпринял чрезвычайные меры по восстановлению угледобычи.

С 1924 член ЦК ВКП(б). В 1925-26 председатель ВСНХ Украины. С июня 1934 зам. наркома тяжелой промышленности СССР. С 1936 г. возглавил Наркомат оборонной промышленности СССР.

В октябре 1937 г. арестован. 28 июня 1938 приговорен к смертной казни. В 1956 реабилитирован.

Цикублина Софья Яковлевна

Цикублина София (по мужу – Дерман) родилась 14 сентября 1886 года в Бахмуте. В 6 месяцев потеряла отца. Жила в Луганске. Муж Дерман был уроженцем Бахмута, вел революционную работу в Луганске.

Член РСДРП с 1901 года. В 1902 году посещала рабочий кружок вместе с К.Е. Ворошиловым в Луганске. Выполняла функции координатора подпольных социал-демократических организаций в Юзовке, Бахмуте и Горловке.

Известно, что в 1907 году в Бахмутской организации РСДРП она занималась доставкой нелегальной литературы из Екатеринослава. Потом отбывала административную ссылку.

С 1911 года С. Дерман вела переписку с А.М. Горьким. В следующем году становится постоянным корреспондентом газеты «Правда».

С.Я. Дальняя не выходила на баррикады. Она была пропагандисткой идей равенства, братства, свободы и своеобразной связной между Майкопской социал-демократической группой и большевистским центром во главе с В.И. Ульяновым, находившимся в эмиграции.

Постановлением Кубанского жандармского управления от 4 февраля 1913 года из Майкопа за пределы Кубанской области были выселены известные члены социал-демократической группы. С.Я. Дальняя и ее муж Л.А. Дерман проживали в Майкопе на нелегальном положении и ссылки избежали.

В адресной книге, которую вела в 1912–1914 годах Н.К. Крупская: «Майкоп, Кубанской области, Георгиевская улица, дом Бортневского, кв.28. Л. Дерману для Сони». По инициативе Софьи Дальней-Дерман в Майкоп приезжал депутат III Государственной Думы России от рабочей курии Кубанской области И.П. Покровский.

Софья Дальняя-Дерман в Майкопе открыла частную школу-хедер. На пятерых платных учеников из состоятельных семей она брала одного из семьи бедной и обучала бесплатно. Софья Яковлевна внесла вклад в строительство Майкопской городской больницы – 250 рублей. 8 марта 1914 года под редакцией Дерман вышел первый номер журнала «Работница» (закрит был уже на 7 номере). В журнале печатались Н. Крупская, Е. Стасова, И. Арманд, А. Коллонтай. В этом журнале редактор также печатала свои стихи, прозу.

Во вступительной статье писалось – «От редакции. По независящим от нас причинам мы лишены возможности выпустить первый номер

«Работниды» въ том виде, как было предположено. Ряд статей, заметок и корреспонденций по «независящимъ» причинам не вошел в первый номер. Несмотря на все это мы решили не задерживать выхода в свет «Работницы». Первый номер органа работниц должен выйти в день международного женского дня. Пусть в первом номере не будет многих необходимых статей. пусть не будет нескольких отделов - работницы получают свой журнал в день их международного праздника... А дальше при вашей помощи товарищи-работницы, мы надеемся улучшить наш журнал. Мы надеемся сделать журнал таким, чтобы он отвечал вполне нуждам и запросам работниц».

Первый номер «Работницы» открывался стихотворением «Наш праздник», которое Софья Яковлевна посвятила Международному женскому дню.

«Товарищи, праздник наш снова настал.
Работницы, сестры родные!
Наш праздник, что крепкою нитью связал
Мечты наши, грезы святые.
«Вперед, вперед!» - клич могучий гремит,
Расстилагается даль золотая.
Все теснее ряды, все сильнее звучит
Наша громкая песнь трудовая.
Нынче праздник труда, нынче праздник нужды.
Расступитесь. Пошире дорогу!
Рядом с нами мужья. братья, сестры, отцы,
Все. кто жаждет, кто любит свободу.
Сестры, матери, жены, рабыни труда,
Обездоленной жизни тяжелой!
С вами смело вперед!
Даль приветна, светла –
Мы куем ее в доле суровой»

С. Дальняя

Была помещена телеграмма Э. Вандервельде, депутата от рабочих в Бельгийском парламенте: «Дорогие товарищи! Боюсь, как бы мои строчки не пришли к вам слишком поздно. Неотложные дела не позволили мне написать вам ранее, а между тем я был бы так счастлив, если б мне удалось высказать русским товарищам- работницам всю полноту сочувствия их

начинанию и передать им выражение моей искренней товарищеской солидарности. С дружеским приветом Э. Вандервельде».

Литературный талант «Дальней» поддержал А.М. Горький.

Уже позже, после революции, написала книгу воспоминаний «Первые шаги» (Гослитиздат, 1926 , предисловие Н.К. Крупской).

Подвергалась арестам в 1935 и 1948 гг. из-за конфликтов с Л. Берией. Реабилитирована в 1956 году. Долгие годы находилась на партийной работе в Грузии. Умерла в Тбилиси в 1960 году.

Чубарь Влас Яковлевич

Родился 22 февраля 1891 года в селе Фёдоровка Екатеринославской губернии (Чубаровка в Запорожской области) в крестьянской семье.

С 1904 по 1911 он учился в Александровском механико-техническом училище. Участник революции 1905–1907 годов.

В 1907 вступил в РСДРП(б). После окончания училища работал на заводах в Краматорске, Мариуполе, Москве, Петрограде.

В 1917 году член Центрального Совета фабзавкомов Петрограда.

После Октябрьской революции был комиссаром ВРК в Главном артиллерийском управлении. В 1918–1919 председатель Правления Государственного объединения машиностроительных заводов (ГОМЗа).

В 1918–1922 и 1923 годах член Президиума ВСНХ РСФСР.

В 1919–1922 председатель Оргбюро по восстановлению промышленности. Неоднократно бывал в Бахмуте, где женился на дочери земского врача Александре Ивановне Марутаевой.

В 1920–1937 член ЦК КП(б) Украины. В 1920–1922, 1923–1934 член Политбюро ЦК КП(б) Украины. В 1921–1938 член ЦК РКП(б) – ЦК ВКП(б) (кандидат с 1921). В 1921–1923 председатель ВСНХ Украинской ССР, одновременно председатель Центрального управления каменноугольной промышленности.

В 1923–1934 председатель СНК Украинской ССР. Сталин считал Чубаря одним из главных виновных в Голоде на Украине 1932–1933 гг.

«Обратите серьезнейшее внимание на Украину. Чубарь своей разлаженностью и оппортунистическим нутром и Косиор своей гнилой дипломатией (в отношении ЦК ВКП) и преступно-легкомысленным отношением к делу – загубят в конец Украину. Руководить нынешней Украиной не по плечу этим товарищам. У меня создалось впечатление

(пожалуй, даже убеждение), что придется снять с Украины обоих, – и Чубаря и Косиора». В.Я. Чубарь – кандидат в члены Политбюро ЦК.

В 1923–1925, 1934–1938 заместитель председателя СНК СССР, одновременно в 1934–1937 заместитель председателя Совета Труда и Оборона СССР. С 3 ноября 1926 года В.Я. Чубарь – кандидат в члены Политбюро ЦК ВКП(б). Делегат «Съезда победителей» (26 января–10 февраля 1934). С 1 февраля 1935 по 16 июня 1938 Влас Чубарь – член Политбюро ЦК ВКП(б). В 1937–1938 годах являлся наркомом финансов СССР.

16 июня 1938 года Политбюро ЦК ВКП(б) приняло решение о невозможности оставления Чубаря членом Политбюро ЦК ВКП(б) и заместителем председателя СНК СССР.

Некоторые источники полагают причиной этого и последующих репрессий в его отношении то, что в 1934 году он был в числе оппозиционеров на XVII съезде ВКП(б), которые предложили С.М. Кирову сменить Иосифа Сталина на посту руководителя партии. Киров якобы отказался и рассказал об этом предложении вождю.

28 ноября 1938 года был арестован. 26 февраля 1939 года Влас Яковлевич был расстрелян на Бутовском полигоне по приговору Военной коллегии Верховного Суда. Расстреляна и его жена-дочь бахмутского врача Марутаева.

Хрущева Нина Петровна

Родилась 14 апреля 1900 г. в селе Василев Холмской губернии. В 12 лет она проучилась три года в сельской школе, отец отвез ее в Люблин к своему брату.

Нина поступила учиться в прогимназию, с семьей дяди переехала в город Холм. Когда началась империалистическая война, семья была с отцом, при его воинской части.

Епископ Евлогий устроил учиться в Холмское Мариинское женское училище в Одессе, где окончила 8 классов. Однако в воспоминаниях не написала ни одного доброго слова о покровителе.

В начале 1920 г. в подполье вступила в партию большевиков, вела работу в Одесской губернии, по мобилизации коммунистов попала на польский фронт. Была агитатором воинской части, ездила по селам. При ЦК компартии Западной Украины заведовала отделом по работе среди

женщин. После осенью 1920 г. приехала в Москву, получила командировку на учебу в Коммунистический университет им. Я.М. Свердлова.

Летом 1921 г. направлена в Донбасс в г. Бахмут преподавателем в губернской партийной школе. В книге Л.Васильевой приведен фрагмент воспоминаний Нины Петровны «Летом 1921 г. получила направление а Донбасс в г. Бахмут в губернскую партийную Школу преподавать историю революционного движения на Западе. До приезда будущих курсантов меня использовал губком партии на работе секретаря Губкомисси по чистке рядов партию. Там же я прошла и свою вторую партийную чистку...Была отменена продразверстка и открылись рынки, на которых появились разные товары, были бы деньги...Я с тремя преподавательницами тоже ходила на рынок за хлебом, и заразились мы сыпным тифом. Одна из нас умерла, а мы выздоровели. В больницу не брали, лечили в школе. Подкармливала больных С.И. Гопнер, работавшая завагитпропом губкома партии».

Летом 1922 г. С.И. Гопнер устроила Нину Петровну на работу на губернские курсы учителей в Таганроге.

Осенью она направляется в Юзовку преподавателем в окружную партшколу.

Никита Сергеевич Хрущев был на четыре года старше Нины. В 19 лет женился, появились двое детей, в 1920 году его жена умерла. Он остался с детьми Юлей и Леонидом.

В 1926 г. Н.С. Хрущев перешел на работу в окружной комитет партии в Артемовске, Нина Петровна поехала в Москву учиться в Коммунистической академии им. Крупской на отделении политической экономии.

По окончании курсов была направлена преподавателем в Киевскую межокружную партийную школу. Никита Сергеевич в это время работал в Киевском окружкоме заорготделом.

В Киеве родилась дочь Рада. Никита Сергеевич направляется в Москву на учебу в Промышленной академии, летом 1930 г. в Москву переехала вся семья - Нина Петровна с Радой и старшими детьми Никиты Сергеевича.

Нину Петровну направили работать на Электрозавод, через год она была членом парткома и руководила отделом агитации и пропаганды. Никита Сергеевич работал в Москве секретарем Краснопресненского и

Бауманского райкомов партии, с 1932 г. – секретарем Московского горкома, обкома.

На 17-м съезде ВКП(б) был избран членом ЦК. С 1935 до 1938 - 1-й секретарь МГК.

Жили в 4-х комнатной квартире Дома на набережной, сюда приехали с Украины родители Никиты Сергеевича. Нина Петровна уходила из дома в 8 утра, возвращалась после 10 вечера, около часа ехала на трамвае от Дома Правительства до Электрозаводской улицы. На Электрозаводе работала до середины 1935 г., когда родился сын Сережа. В 1937 г., с рождением дочери Лены, которая была очень слабенькой, Нина Петровна ушла с работы. Человек активный, она в дальнейшем всегда вела большую общественную работу. В 1938 г. переехали в Киев, но квартира в Доме за Хрущевым как за членом Политбюро сохранялась. Только в начале войны ему была предоставлена квартира уже на улице Грановского. В Киеве Нина Петровна поступила на курсы английского языка, собиралась преподавать. Продолжала она изучать язык и во время войны, когда семья эвакуировалась в Куйбышев. При этом она всегда сама, и очень строго, вела дом, воспитывала детей - а в войну помимо своих еще и троих племянников. Сережа в Куйбышеве болел костным туберкулезом, был в гипсе.

Обязанности Нины Петровны стали еще сложнее, когда Никита Сергеевич стал первым человеком государства. Кстати, в отличие от своих предшественников, при поездках за границу он брал с собой членов своей семьи. И трудные годы после отставки мужа в 1964 году Нина Петровна была рядом с ним. Она пережила смерть мужа в 1971 г., а вскоре после его кончины – и смерть младшей дочери. Очень мужественная и стойкая, она никогда никому не жаловалась. Умерла Нина Петровна в августе 1984 г. Похоронена в Москве, на Новодевичьем кладбище.

Глава 10. Діячі Української революції

Брати Гончаренко

Вперше в Російській імперії в Бахмуті була створена скаутська організація в 1909 році за ініціативою гімназиста чоловічої гімназії Антона Івановича Гончаренко.

Народився на Харківщині. Його справу в Бахмуті і Луганську продовжував брат Юрій (народився 4 січня 1894 р. у с. Петрівка на Харківщині).

Ю. Гончаренко згадував, що «1909 року закладена перша дружина (рота) скавів на Катеринославщині в Бахмутському повіті, я був її членом, потім дружинним. Ця дружина складалася з реалістів, гімназистів и молодших дітей робітників. Мала навіть свою загороду в літі (бахши), де жили в курінях, працювали. На осінь роз'їхалися по школах; і в Катеринославщині та в Харківщині (Ізюм,

А. Гончаренко

Слов'янськ, Луганськ і Бахмут) почали організовуватися скавтські гуртки. Керувалися вони всі книжкою Бейден-Повелла «Scoutingforboys» – «Юний разведчик» (1909 р.). Ширшої організації не було. Влада намагалася

зробити з них «патешних», Бахмутська організація розвинулась у велику організацію «патешних» під проводом інспектора народних шкіл Бахмутського повіту, виступала в Катеринославі 1912 р., але наша Луганська організація заховала систему скавтів, прилучивши до цього сокільство, і ми дістали нагороди в Катеринославі та Бахмуті, як за сокільство, так і за скавтство. Я сам мав їх 4. Підчас війни, в час військової служби, я організував скавтську дружину в 1916–1917 р. в Ізмаїлі вже зовсім українську, але про дальший розвій її це знаю, бо був на фронті. Потім доля кидала нас туди-сюди, аж до Праги».

У статті «Скаутинг» Ю. Гончаренко дуже глухо згадує переплетіння в Бахмуті скаутського руху і «потішних» А.А. Луцкевича, що показали парад в Царському Селі царю Миколі 22 травня 1910 р.

Ю. Гончаренко

Можна припустити, що скаути брали участь у поїздці під керівництвом директора Бахмутської гімназії Бракенгеймера в Царське Село в 1912 р, на що скаржився Луцкевич царю ...

Скаути з'являлися в Юзівці і Маріуполі. У 1911 році у Львові, за участю братів Гончаренко, з'явилися гуртки пластунів, а також юні розвідники в Києві, Одесі, Катеринославі, Олександрівську, Харкові, Житомирі.

У 1923 р. Ю. Гончаренко писав, що «члени наші поділяються

на групи: рої, що мають не більше 10–12 членів, і дружини — які створюються з 2–4 роїв. Далі творяться куріні й коші, з яких складається національна чи державна скавтова організація, а вищою організацією нашою є інтернаціональне скавтове товариство, яке й кермує всіма окремими організаціями».

Важливими є думки, висловлені Ю.Гончаренко в статті в 1933 р.: «Громада все, власність ніщо» – ось одне з головних гасел скавтового виховання. Вже самий спосіб життя у скавтових гуртках, як найліпше підтверджує, що ми суворо провадимо цей принцип у життя. В цих гуртках усі працюють для кожного, і кожний для всіх; всі привчаються служити своєму ближньому без жадного дурисвітства, без жадної кривди комусь. Ми вчимо, що не повинно бути ані упривілейованих, ані гноблених; мусить бути рівність; жодні кляси, жодні ранги – лише вчинки, по яких судимо. «Будь перш за все людиною» – ось наше гасло. Є це спілка молоді, котра прямує до відродження, до культурного життя на нових засадах, якими є любов, краса, правда, сила й воля. Скавтінг це синонім альтруїзму, воріг егоїзму. Ми певні, що скавтінг досягне своєї мети, запанувавши скрізь, як система нового виховання».

У 1924 р. у Празі (Чехія) вийшла книга А. Гончаренко із загальної гігієни. У 1930 р. Ю. Гончаренко закінчив Український університет і отримав спеціальність інженера агрономічного відділу.

Ю. Гончаренко був нагороджений Хрестом Симона Петлюри ...

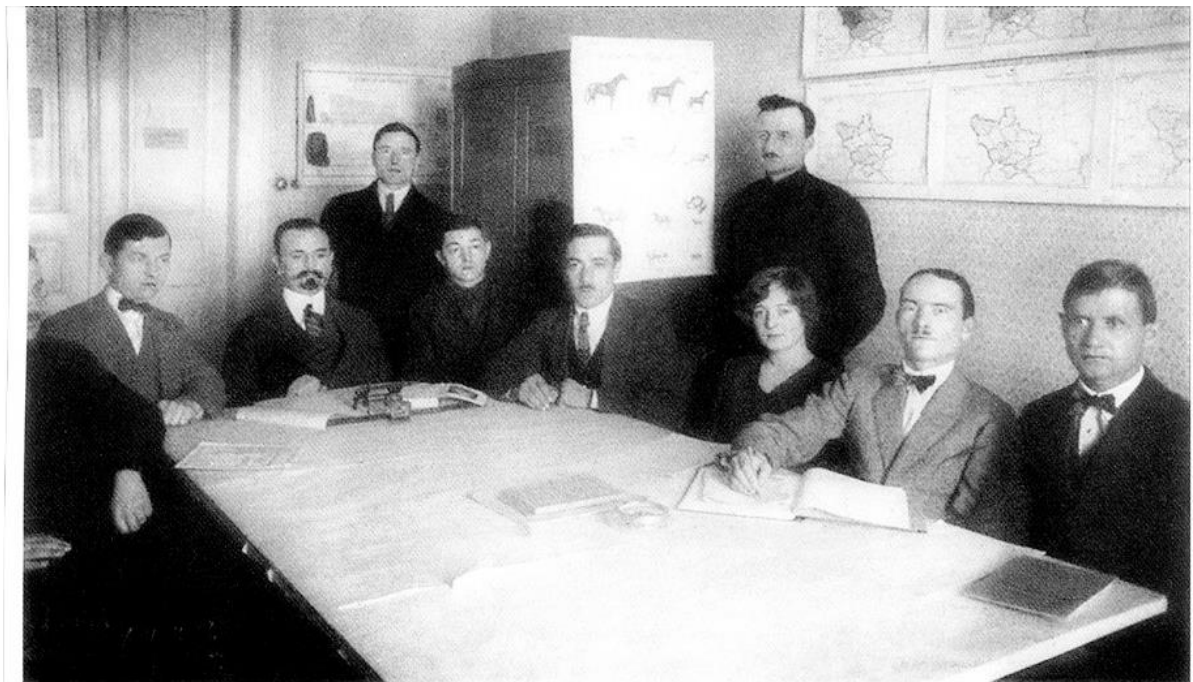
Доля братів Гончаренко не відома.

Малашко Микола Васильович

Народився 5 грудня 1898 р. у с. Маріїнка Маріупольського повіту. Закінчив у 1917 р. 6 клас Макіївської гімназії, Бахмутську гімназію у 1918 р. Ініціатор організації учнів м. Бахмута і повіту. У березні 1918-го «під страхом арешта» втік до Запорозької дивізії, де служив до оголошення гетьманату. Проводив національно-освітню роботу в с. Арханівці біля Ясинуватой у травні-серпні 1919 р. Закінчив 8-й клас Бахмутської гімназії у 1919 р. Влітку 1919 р. долучився до української повстанської організації проти денікінщини (керівник – член Центральної Ради Михайло Малашко, його старший брат).

У складі Катеринославського повстанського коша емігрував до Румунії, де перебував у т. Текхір-Геоль, потім – Фогараш. Вирушив до Праги у 1922 р., де зарахований на економіко-кооперативний відділ УГА в Подебрадах. Прийнятий на натуральні курси. Дипломну роботу «Клясова боротьба і кооперація» захистив «з успіхом дуже добрим» у 1927 р. Борис Мартос рекомендував Професорській раді залишити М. Малашка при

Академії «для дальших студій з уділенням йому стипендії на два роки». Працював у кооперативах «Україна» і «Єдність». Їздив до Німеччини для ознайомлення з кооперативним рухом. В одній з анкет «В яких країнах бажаєте працювати?» написав: «На Україні, на землях з українським населенням й де прийдеться». А на питання – «Які фізичні вади маєте?» – відповів: «Кулю у грудях». До Професорської ради написав подання викладач УГА Борис Мартос: «Прибувши до Академії в кінці 1922 року, після довгого перебування в повстанських загонах, в таборах інтернованих та на фізичній праці, М. Малашко зараз же ретельно взявся за працю і, не дивлячись на пізнє прибуття до Академії, виказав добрі успіхи. За способом висловлювати свої думки було помітно, що йому бракує широкої освіти, що середня школа, останні класи якої він проходив під час революції, небагато дала для його розвитку; але, з другого боку, помітний був здоровий природній розум і здібність до праці, пан Малашко настільки розвинувся розумово, що догнав тих, хто, будучи старше від нього віком, ще до вступу в Академію пробували у високих школах і мали можливість розширити свої знання позашкільними студіями; декого з них п. Малашко залишив навіть позад себе; наша Академія може з гордістю рахувати п. Малашка в числі тих, хто освітою своєю має завдячувати не кому іншому, а нашій школі...». Б. Мартос рекомендував обрати М. Малашка професорським стипендіатом на два роки. Професорська рада так і зробила.

384. Засідання управи Товариства для розповсюдження кооперативного знання при УГА в Подсборадах весною 1923 р. Сидять зліва: М. Малашко, Б. Мартос, В. Дрикалович, А. Кість, Ю. Слюзінська-Кіцерова, Д. Волковський (секрет.), М. Сочинський; стоять: Мандзюкевич, В. Сахно

В американському часописі «Свобода! 27 березня 1956 р. зазначено, що «Н. Малашко з Чикаго склав даток на дитячий журнал «Веселка».

У статті «Причини неспіху гетьмана І. Мазепи в боротьбі з царем Петром» (ЦДАВО України. – Ф. 3799. – Оп. 1. – Спр. 16. – Арк. 16 – 18 зв.) М.В. Малашко писав: «Все лихо виходить із ненормальності та невпорядкованості внутрішнього життя...Мазепу, попри його пожертви на православну церкву, в народі називали ляхом і католиком».

Марченко (Марченкова) Ганна

У дівоцтві Лифар, Народилася 10 червня 1899 р. у с. Вірівка Бахмутського повіту.

Закінчила 2-гу Бахмутську жіночу гімназію ім. Катерини Другої у 1915 р. Навчалася на історико-філологічному факультеті у 1915 – 1918 рр. Та правничому факультеті Київських вищих жіноч. курсів у 1918 – 1919 рр.

Співробітник Міністерства народної юстиції до 29.06.1921 р. уряду УНР, член Надвірної ради Товариства плекання українського національного танку при УГА з 12.1926 р.

Евакуйована у складі Міністерства преси з 01.1919 р. Працювала в МВС (1919-1920). Закінчила економічний підвідділ УГА в Подєбрадах (1922-1927).

Г. Марченко є автор спогаду «Повстання 23 листопада 1918 року про невдачу спробу повстання в Києві 23-24 листопада 1918 року. Спогад став одним із джерел до розділу «Підкозацькі пісні» книги Р.М.Коваля «Багрянні жниваУкраїнської революції». У Подєбрадах Ганна зіграла роль

Марії Ляшковської у п'єсі В. Винниченка «Гріх».

Був такий відгук: «Вільна, глибоко продумана гра п. Марченкової робила надзвичайно приємне враження. Пані Марченкова дала правдивий тип сестри-жалібниці, яка багато бачила і пережила на фронті. Особливо гарна вона була в перших двох діях. Досить складні переживання в 3-й дії їй пощастило передати. Коли П. Марченкова дебютантка, то це ще більше підносить її в наших очах. Шкода, що за півтора роки перебування в Подебрадах П. Марченкова цуралася сцени».

Одружена була із сотником Армії УНР, «старим болбочанівцем», учасником Першого зимового походу Армії УНР, учасником Другого зимового походу у групі Івана Ремболовича, командиром верстатної сотні Федором Винником з м. Мерефа Харківської губ.

Ганна була замордована під час польського повстання у Варшаві 1944 року, у час, коли чоловік перебував у дивізії «Галичина».

Шаповал Микола Юхимович

Народився у Серебрянці Бахмутського повіту у 1886р. Закінчив початкову школу та Школу лісоводів. Вчився у Київському університеті. Учасник Першої Світової війни, потрапив у австрійський полон пораненим у 1916 р.

У Відні, створений передовою українською інтелігенцією Союз Визволення України, зумів позитивно вплинути на австро-німецьке військове командування, що призвело в березні 1917 року до відправки на окуповану німцями Волинь групи «січовиків» на чолі з Миколою Шаповалом.

Березнева українська революція для полонених «січовиків» була ковтком чистої води в подальших активних освітніх діях.

Микола Шаповал, який мав досвід сільського вчителя, після закінчення університету, за декілька місяців організував роботу більше сотні українських шкіл, залучивши до навчання 7 тисяч дітей. Його організаторські здібності сягали далі шкіл - розпочато видання щотижневого українського журналу «Рідне слово», друкування шкільних підручників та українського календаря на 1918 рік. Такий різносторонній діяч не міг залишитись поза увагою Центральної Ради.

Восени 1917 року Микола призначається командиром 18 Стародубівського полку. На чолі полку Микола Шаповал розділив трагізм бою з червоними військами Муравйова під Києвом.

Взимку 1918 року Микола Юхимович активно бере участь у формуванні української козацької дивізії.

На чолі полку ім. Шевченка (1200 багнетів) він організовує дії по забезпеченню правопорядку в Києві, але німецькі війська, згідно з умовами Брестського миру, роззброїли і розформували полк.

За часів гетьманщини, працюючи управлінцем на залізниці - станція Умань серед вчорашніх військових Микола Юхимович в підтримку дій Українського Національного Союзу, очолюваного В. Винниченком та його братом Микитою Юхимовичем, підпільно формує військовий підрозділ для проведення

повстання проти П. Скоропадського.

Після приходу до влади Директорії Микола Юхимович очолює 7 дивізію Армії Української Народної Республіки, а згодом військову школу старшин української армії у місті Кам'янець-Подільський. Курсантом школи був Володимир Сосюра.

Після повалення Української Народної Республіки Микола Юхимович з військами перебував у польських інтернованих таборах.

Йому вдалося покинути Польщу і поселитися у Подебрадах. Тут він в усьому по-генеральськи допомагає своєму братові.

В українській емігрантській громаді в Чехословачії авторитет братів був беззаперечний, про що свідчать спогади багатьох видатних українців.

Створена Микитою Юхимовичем Українська Громада в Подєбрадах зміцнила молодшого брата Миколу. В 1929 році очолив її керівництво. На вимогу з'їзду представників українських емігрантських осередків керівні органи Української Громади переїхали до Франції. Як її голова, Микола Юхимович виїхав у 1929 р. з Чехословаччини і очолював Українську Громаду до своєї смерті в 1948 році.

Як голова українських емігрантських осередків, Микола Шаповал створює українське видавництво «Чорномор», де друкуються журнали різних вподобань і запитів: «Залізний стрілець», «Січ», «Козацька думка», «За Україну», «Джерело», військово-історичні «Табір» та «За державність».

Під час німецької окупації Франції потерпала українська діаспора.

Фашисти планово мордували українців, щоб вони згодилися йти воювати проти більшовицьких порядків на Україні.

Микола Шаповал відмовився очолити військовий підрозділ. За цей сміливий вчинок був кинутий до концтабору, з якого був звільнений після залишення німцями Франції в 1944 році.

Похований Микола Шаповал у французькому містечку Соша.

Полковник УНР Артем Шаповал був розстріляний ГПУ на Уманщині в 1920 р.

Глава 11. Сугасники.

Арсений, митрополит Святотгорский.

Викарий Донецкой епархии, наместник Свято-Успенской Святотгорской Лавры

Митрополит Арсений (в миру Яковенко Игорь Федорович) родился 21 июня 1968 года в поселке Поросозеро Суоярвского района Карельской АССР в семье железнодорожника. В 1969 году его родители переехали на родину отца в село Лиски Лискинского района Воронежской области, где и он жил до совершеннолетия, получив образование в сельской средней школе. По ее окончании, в 1985 году поступил в Воронежский сельскохозяйственный институт на агрономический факультет.

По окончании первого курса в 1986 году был призван в армию и с июня 1986 года по май 1988 года проходил службу в Горьковской области. В это же время посещал храм Казанской Божией Матери в городе Гороховец, где духовно сблизился с протоиереем Вениамином, по благословению которого по окончании службы забрал документы из института и с октября 1988 года по июль 1989

года был чтецом кафедрального собора Покрова Божией Матери города Воронеж.

В августе 1989 года поступил в Московскую Духовную семинарию, в которой учился по 1992 год. По окончании на праздник святых первоверховных апостолов Петра и Павла был рукоположен епископом Донецким и Славянским Алипием (Погребняком) в сан диакона в Петропавловском храме города Красный Лиман Донецкой епархии.

25 июля 1992 года, в день празднования иконы Божией Матери Троеручицы, в Свято-Николаевском храме города Ясиноватая Донецкой области был рукоположен в сан иерея.

21 августа 1992 года, в день памяти преподобных Зосимы и Савватия Соловецких, в храме святителя Василия Великого села Никольское Волновахского района иерей Игорь Яковенко был пострижен епископом Алипием в мантию с именем Арсений в честь преподобного Арсения Великого и с того же числа получил указ на приходское служение при храме Петра и Павла в город Красный Лиман Донецкой области вторым священником.

6 мая 1993 года указом епископа Ипполита (Хилько) иеромонах Арсений (Яковенко) был переведен в число братии новооткрытого Свято-Успенского Святогорского монастыря и назначен на должность благочинного. 20 января 1995 года по благословению Блаженнейшего митрополита Владимира назначен заместителем Святогорского монастыря

с возведением в сан игумена и вручением жезла. В том же 1995 году к празднику святой Пасхи возведен в сан архимандрита.

10 ноября 2005 года на заседании Священного Синода Украинской Православной Церкви было принято решение про назначение викарием Горловской епархии наместника Свято-Успенской Святогорской Лавры архимандрита Арсения (Яковенко).

5 декабря 2005 года в Свято-Успенском соборе Свято-Успенской Святогорской Лавры состоялась Божественная литургия, которую возглавил Блаженнейший Митрополит Киевский и всея Украины Владимир в сослужении Высокопреосвященнейших митрополита Днепропетровского и Павлоградского Иринея, митрополита Донецкого и Мариупольского Илариона, Преосвященнейших епископа Алипия, епископа Криворожского и Никопольского Ефрема, епископа Черниговского и Нежинского Амвросия и епископа Васильковского Луки. За Божественной литургией над наместником Свято-Успенской Святогорской Лавры, архимандритом Арсением была совершена архиерейская хиротония, состоялось вручение епископу Арсению архиерейского жезла.

Состоял членом Церковного суда УПЦ, входит в состав Комиссии канонизации святых при Священном Синоде УПЦ.

Решением Священного Синода от 31 мая 2010 г. (журнал № 48) назначен членом Коллегии Синодального отдела по монастырям и монашеству.

19 декабря 2010 года Предстоятелем Украинской Православной Церкви Блаженнейшим митрополитом Киевским и всея Украины Владимиром викарий Донецкой епархии, наместник Свято-Успенской Святогорской Лавры, епископ Святогорский Арсений был возведен в сан архиепископа.

17 августа 2015 года Предстоятелем Украинской Православной Церкви Блаженнейшим митрополитом Киевским и всея Украины Онуфрием архиепископ Святогорский Арсений возведен в сан митрополита.

Награды: государственный орден Украины «За заслуги» III степени (2004 г.); Юбилейный орден «Рождество Христово» I степени (2000 г.); орден святого равноапостольного князя Владимира II степени (2003 г.); орден святого равноапостольного князя Владимира III степени (2004 г.); орден преподобного Нестора Летописца II степени (2008 г.); орден Почаевской иконы Пресвятой Богородицы (2009 г.); орден святого

великомученика Георгия Победоносца (2010 г.); орден святого апостола Андрея Первозванного (2013 г.).

3 июля 2015 г. митрополиту Арсению присвоено звание «Почетного гражданина города Святогорска».

Митрополит Арсений может быть в одном ряду с иерархами-историками Церкви Слобожанщины и Екатеринославщины Г. Банони-Банулеску, Г. Розановым, Ф. Макаревским, Ф. Могилевским, А. Дородницким, которые приложили много сил в 19 ст. для изучения церковной истории края, его заселения.

По благословению Митрополита Арсения Свято-Успенская Святогорская Лавра имеет уникальный музей, архив из тысяч документов, открытый историкам, студентам, краеведам. Лавра принимает тысячи паломников и экскурсантов.

Митрополит Арсений лично участвует в донецких историко-краеведческих конференциях на территории Лавры. В Лавре увековечивают память пребывания великих писателей Ф. Тютчева, И. Бунина, М. Цветаевой, А. Чехова, Н. Чернявского и многих других.

Владыка много лет поддерживает археологические исследования ученых Донецка, Харькова, Киева, Славянска, способствует уникальным открытиям от палеолита до периода слобожанского казачества.

Доброта, открытость, мудрость, глубокие знания, простота в общении привлекают к митрополиту Арсению жителей Донецкой, Харьковской, Днепропетровской, Луганской областей.

Уникальным есть Фестиваль колядок в Лавре, где участвуют сотни любителей украинских традиций.

Адамов Игорь Алексеевич

Родился 31 июля 1938 г. в Артемовске в семье врача.

Дед Семен Ильич Яровой, священник с. Троицкое и Попасная, был племянником поэта Н.Ф. Чернявского. В период немецкой оккупации Игорь с мамой, братом были в городе, а отец на флоте врачом.

Майор медицинской службы А.Ф. Адамов работал до войны врачом Часовоярской больницы, после демобилизации 1-й городской больницы, главным врачом «Скорой помощи», награжден орденом «Знак Почета».

Игорь учился в ВШ №6, №1, СШ №7. В 1959 г. окончил Керамико-механический техникум по специальности «огнеупоры», работал на Куряжмком силикатном заводе обжигальщиком, на Артемовском керамико-трубном заводе, в Артемовском Бюро технической инвентаризации техником.

В 1960-1963 гг. служил в армии в ГДР, г. Галле. Более 20 лет работал на заводе «Металлист» инженером-конструктором.

Окончил филологический факультет Донецкого университета по специальности «украинская литература».

С марта 1971 г. работал сотрудником газеты «Вперед», публиковался в журналах «Перец», «Смена», «Крылья Родины», донецких областных и республиканских газетах.

Соавтор книги исторических очерков «Край Бахмутский», автор книги-поэмы «Кондратий Булавин», не оконченого романа «Под серп и молот».

Собирал материалы о певце М. Рейзене, об эскадрилье «Освобожденный Донбасс», об автопробеге Москва-Каракумы, автор многих поисковых публикаций о городе в годы войны, партизанах и подпольщиках.

Как потомок украинского поэта и прозаика Н.Ф. Чернявского многие годы собирал фото и архивные документы об украинском деятеле литературы-бахмутчанине.

Ряд лет вел Школу юнкорів Артемівського району при газеті «Вперед» і районному Домі піонерів і школярів.

И.А. Адамов инициатор установки памятных досок о пребывании в Бахмуте Г. Сковороды, А. Рейзена, Д. Медведева, дате основания Николаевской церкви.

Очень много сделал для популяризации памятников истории и культуры края, вел программы городского радио.

С момента создания Артемівського народного музею помогал его директору Н.В. Винк в поиске экспонатов. В 90-е гг. работал по совместительству в Артемівському краєведчому музеї, подарил скрипку Н. Чернявського.

Автор рукописи автобіографічного роману «Мой снежный человек».

Игорь Алексеевич человек открытый, отзывчивый, страстный краевед и патриот Артемівська-Бахмута.

Беллер Лилия Валерьевна
(Валерьевна)

Народилася 7 серпня 1925 року у Артемівську. Після дев'ятого класу разом з шпиталем (ГРЛ 11830 армійський шпиталь легкопоранених) пройшла фронтовими шляхами від Москви до Кенігсбергу.

Була 3 поранена та контужена. Після війни закінчила стоматологічну школу (1949) та П'ятигорський педагогічний інститут (1953). Працювала стоматтехніком у П'ятигорську та Костянтинівні (1949-1952).

Вчителькою російської та української мови та літератури в школі №11 Артемівська (1953-1957), заступником директора з виховної роботи школи – інтернату № 1 (1957-1960), у школі № 11 вчителем до 1967, з 1967 по 1983 роки – заступником директора з виховної роботи.

Її досвід роботи з дітьми став у нагоді при часі роботи культорганізатором, педагогом – організатором, інструктором – методистом міського Будинку піонерів, кінотеатру «Піонер», Палацу культури.

В історію міста увійшла як найактивніший громадський діяч. Біля 30 років очолювала клуб ветеранів війни, 12 років – жіночу раду міськвійськомату, 10 років була заступником голови міської ради ветеранів війни та праці, біля 20 років очолювала бюро пропаганди міського товариства охорони пам'ятників історії та культури, 50 років була позаштатним кореспондентом міської газети «Вперед». Створила музей Бойової Слави, музей 666-го артилерійського полку, музей історії школи № 11, була організатором міського хору ветеранів війни. У газеті «Вперед» надруковано багато її публікацій про педагогічні династії, фронтові сім'ї, про воїнські подвиги. Співавтор з І.І.Сомовим книги «Будні школи – інтернату» (1960).

Нагороджена орденами Вітчизняної війни II ст.(1945,1985), 17 медалями у т.ч. «За бойові заслуги» (1944).

Відмінник народної освіти України (1976). Почесний громадянин Артемівська (8 вересня 1995). У 1983-89 рр. створила Зал історії вітчизняної війни міського краєзнавчого музею.

Завжди була привітна, доброзичлива, готова допомогти людям, ветеранам. Померла у 2004 р.

Верлинский Борис Маркович

Родился 27 декабря 1887 года в Бахмуте. Переехал в детстве в Одессу, после революции уехал в Москву и до самой смерти прожил в столице на Малой Молчановке.

После перенесённого в детстве заболевания Верлинский частично оглох и общался преимущественно жестами. Говорить он мог, но невнятно, реплики собеседников читал по губам. Несмотря на глухоту, не замыкался, старался посещать музеи, любил оперу.

С 13 лет начал заниматься шахматами. А в 15 лет пришёл в Одесский шахматный клуб, где начал активно совершенствовать свое мастерство. В 1909 году стал представителем от Одессы на Всероссийском турнире любителей, проводившийся в Санкт-Петербурге в рамках Международного шахматного конгресса в

память М.И. Чигорина. Победителем этого турнира стал Александр Алехин, Верлинский разделил десятое и одиннадцатое места из семнадцати.

Верлинский стал победителем первого Южнорусского турнира в Одессе (1910 год), оставив позади представителя Киева Ефима Боголюбова. На Всероссийском турнире любителей 1911 года разделил 6 и 8 место (победитель – Степан Левицкий).

В 1912 году он занял первое место на Одесском чемпионате и взял третье место на Всероссийском турнире любителей в Санкт-Петербурге (победитель – Александр Эвенсон).

После революции, в 1923 году, прошел шахматный турнир городов, на котором Верлинский занял 2-е место (победитель – Александр Сергеев).

В 1924 году – 3-ий Всесоюзный турнир-чемпионат (Москва). Он занял 10 и 11 место (победитель – Ефим Боголюбов); 5-ый чемпионат Москвы – 2-е место (победитель – Николай Григорьев).

В 1925 году – 4-ый чемпионат СССР – 4-е место (победитель – Е. Боголюбов); 1-ый московский международный турнир – разделил 12 и 14 места с Рудольфом Шпильманом (Австрия) и Акибой Рубинштейном (Польша) (победитель – Е. Боголюбов); 6-ой чемпионат Москвы – разделил 2-3 места с Бениамином Блюменфельдом (победитель – А. Сергеев).

В 1926 году - 7-ой чемпионат Москвы – разделил 8 и 9 места с Карлом Вильгельмом Розенкранцем (победитель – Абрам Рабинович); 3-ий чемпионат Украинской ССР (Одесса) – разделил 1 и 2 места.

Верлинский Борис Маркович – первый официальный в мире гроссмейстер; в СССР – с 1929 года. Звание международного мастера присвоено ему было уже посмертно в 1950 году (за особые заслуги в шахматах).

Винк Елена Викторовна

Родилась в 1894 году. После гимназии в Одессе получила Аттестат народной учительницы.

В 1941-43 гг. находилась в эвакуации. Там умер ее единственный сын Виктор, курсант Артемовского аэроклуба. В 1943-1956 гг. работала учителем русской литературы СШ №7, воспитала целое поколение

педагогов-филологов, вела большую общественную работу. Удостоена звания Заслуженного учителя УССР.

Нина Викторовна стала инициатором восстановления Артемовского музея, уничтоженного немцами в 1942 г. В кабинете политпроса Горкома (ныне ДМШ №1) стояли большие шкафы и там она хранила собираемые для музея экспонаты.

В октябре 1962 г. Артемовский музей был открыт на 3 этаже ДК им. Ленина в 4 залах. Нина Викторовна активно работала в Президиуме городского Общества охраны памятников. В 1969 году в Артемовск приезжал выдающийся скифолог, исследователь Неаполя Скифского Павел Николаевич Шульц в связи с тем, что нашли скифское изваяние 6 в. до н.э. в Звановке.

Верными помощниками и соратниками Нины Викторовны были И.А. Адамов, А.А. Шепитько, О.Б. Скабичевский, учителя-пенсионеры О.Д. Козловская, Ю.А. Полтавцева, П.С. Коршун, Е.К. Дворникова, П.Ф. Бондаренко, Г.Н. Кушелевская – плеяда замечательных людей.

Нина Викторовна вела огромную переписку с архивами, библиотеками СССР, известными учеными, прославленными земляками В 1971 г. Н.В. Винк стала одной из первых ПОЧЕТНЫМ ГРАЖДАНИНОМ ГОРОДА.

В январе 1978 года Нина Викторовна умерла. Городские власти, имея такого преданного музею человека как Нина Викторовна Винк, не торопились при ее жизни с решением о преобразовании народного музея в государственный. Через 5 лет началось создание государственного музея, открылся он в 10 годовщину смерти Н.В. Винк.

Китаев Арон Львович

Был первым депутатом Верховного Совета СССР I Созыва в 1937 году от Артемовского избирательного округа.

Арон Львович родился 11 сентября 1884 года в Павлограде в бедной семье. В 1904 году закончил Бахмутскую гимназию с золотой медалью. В 1910 году заканчивает медицинский факультет Харьковского университета.

В 1911 году ликвидирует эпидемию холеры в Бахмутском уезде. С 1911 года работает в Зайцевско-Никитовском врачебном участке. С 1914 по 1918 год - на фронте, капитан русской армии в 1-ю мировую войну. С 1918 года - врач больницы еврейского общества в Бахмуте. С 1920 по 1926 годы возглавляет секцию врачей-гинекологов. С 1926 по 1940 годы заведует гинекологическим отделением. В 1934 году награжден грамотой Наркома здравоохранения УССР. Умер в 1940 году.

Кончина Полина Семеновна

Чем дальше уходит в прошлое день прощания с нею в июне 1984 года, тем острее понимаешь роль этого человека в истории детского движения города.

Полина Семеновна родилась в 1910 г. в семье рабочего-соляника шахты «Новая Величка». Окончила педагогический техникум в Артемовске, работала учителем школы им. Петровского.

В 1941 году пешком ушла из города, в эвакуацию. После освобождения города работала в СШ№11, заведующей отделом культуры горисполкома, сотрудником газеты «Артемовский рабочий».

С середины 50-х годов директор городского Дома пионеров. С 1962 г. руководитель краеведческих кружков Дома пионеров. На занятиях кружка Полина Семеновна много рассказывала об истории города, в кружке много было известных теперь в городе людей: Миша Терешко стал мэром на Севере, экологией занимается Владимир Березин, ушел в политику Василий Суярко.

Правда искренне верившая в коммунизм Кончина теперь кое-кого прокляла за мимирию и приспособленчество.

П.С. Кончина часто не только видела чванство парработников, но и довольно резко их одергивала. Как огня боялись молодые комсомольские

вожди города Полину Семеновну - она не понимала их гулянок во время «Зарницы» или после слета туристов... В 70-е годы в городском Доме пионеров директора частенько устраивали «праздники души» и кое-кто благодаря Кончининой поплатился должностью.

Она никакого начальства не боялась, писала письма о недостатках и безобразиях в горком, обком, ЦК ЛКСМУ, газеты. Она очень любила писать статьи по истории, о следопытской работе в газеты города, области, в Киев.

Жила Полина Семеновна по-спартански: одна комната в коммуналке на ул. Ленина, стол, кровать, этажерка с книгами по истории, платяной шкаф.

Одевалась она на свою маленькую зарплату очень скромно и старомодно, прическа была под коммунарку 20-х годов (с роговым гребнем). Очень много курила, не переносила спиртное и ненавидела пьяниц.

Кончининая была исторической совестью города – о многих негодях в период немецкой оккупации она вела дневники.

С созданием в 1967 году городского общества охраны памятников под руководством В.В. Дригина П.С. Кончининая стала возглавлять секцию юных исследователей памятников.

Была отмечена знаком «Відмінник народної освіти УРСР». В июне 1984 года П.С. Кончининая ушла из жизни, тихо, внезапно.

Она была настоящим коммунистом, скромным и честным, патриотом родного города. И очень жаль, что не присвоили ей звание Почетный гражданин.

Лазар, архимандрит

Лазар (у світі – Максим Сергійович Терещенко) Ігумен Свято-Успенської Святогірської Лаври. Народився у 1978 р. у м. Дніпропетровськ у робітничий родині.

З 12 років у 1990-1995 рр. був іподияконом (жезлоносцем) при Свято-Троїцькому кафедральному соборі Дніпропетровська у правлячих архієреїв: архієпископа Варлаама (Іллющенко, 1929-1990), єпископа Гліба (Савіна, 1945-1998), єпископа Кронида (Мищенко, 1940-1993) і митрополита Іринія (Середнього).

Після СШ №58
Дніпропетровська в червні 1995 р.
вступив до братії Свято-
Успенського Святогірського
чоловічого монастиря.

Намісником монастиря
архімандритом Арсенієм
(Яковенко) пострижений 11 липня
1996 р. у іноки, а 21 квітня 1997 р. в
церкві Покрова Божої Матері – у
ченці. 5 грудня 2005 р. намісником
Свято-Успенської Святогірської
Лаври єпископом Арсенієм
(Яковенко) рукоположений у сан
ієродиякона. 14 вересня 2008 р.
єпископом Арсенієм (Яковенко)
рукоположений у ієромонаха. 6
листопада 2008 р. нагороджений

золотим наперсним хрестом. 26 квітня 2009 р. митрополитом Донецьким і
Маріупольським Іларіоном (Шукало) зведений у сан ігумена і удостоєний
права носіння хреста з прикрасами.

З 1997 р. на посаді секретаря Святогірської Лаври, керівник
інформаційно-просвітницького відділу, завідуючий лаврським музеєм та
архівом.

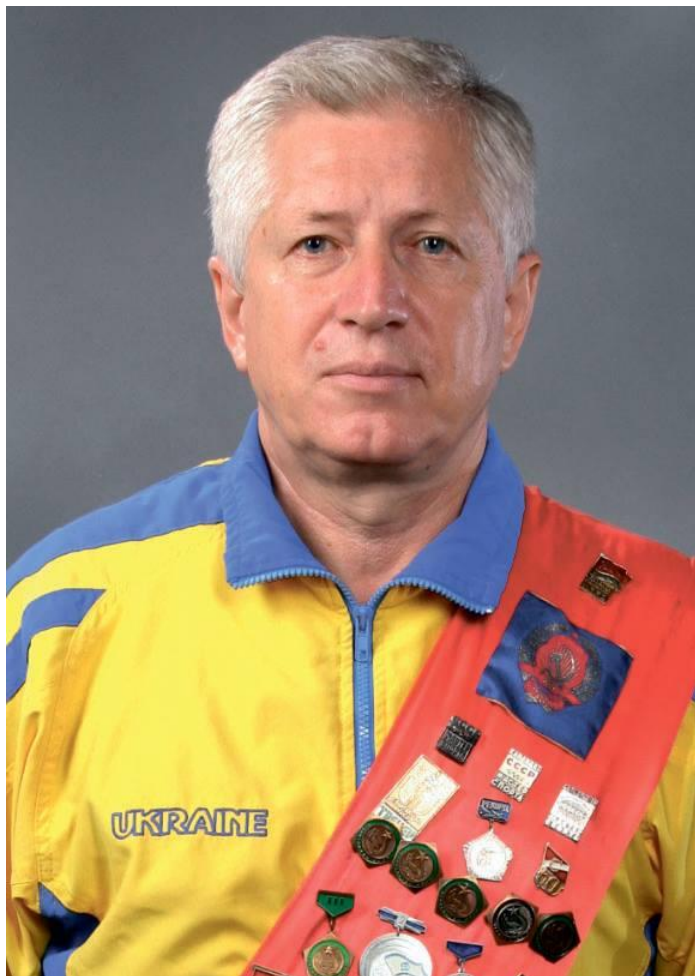
Має церковні нагороди: 2004 р. – орден Української Православної
Церкви преподобного Нестора Літописця III ступеню; 2010 р. – орден УПЦ
святителя Димитрія (Туптало), митрополита Ростовського; 2017 р. – орден
УПЦ святого великомученика Георгія Побідоносця.

Архімандрит Лазар є організатором наукових конференцій істориків
та краєзнавців Донеччини, відповідальним редактором та укладачем
друкованих видань (4 фотоальбомів, художнього альбому, 4 книг з історії
монастиря та його насельників, 10 буклетів, щорічних святогірських книг-
календарів) та аудіо- і відеопродукції Лаври в якості консультанта,
оператора, режисера 3 документальних фільмів. Є автором наукових
досліджень з історії Святогірської Лаври та Слобожанщини у
«Святогірському альманасі».

Мартынов Александр Васильевич

Родился 27 июля 1948 года в г. Артемовске Донецкой области в семье служащего. С 1955 по 1966 г.г. учился в школе-интернате г. Артемовска.

С 1964 - 1966 в школе – интернате закончил специализированный курс обучения по физической культуре и спорту, получил специальность преподавателя физкультуры в школе, инструктора - методиста на предприятии.

В 1966 году женился, в 1967 году родился сын Александр, 1973 году родилась дочь Наталья. С 1968 – 1970 г.г. проходил службу в спортивной роте МВД СССР г. Тамбов, где и начал заниматься пулевой стрельбой.

С 1970 – 1984 г.г. работал инструктором-методистом по спорту на АЗОЦМ (4 года), АЗШВ (10 лет). В этот период продолжал занятия пулевой стрельбой, выступал на республиканских соревнованиях, Чемпионатах и первенствах СССР, где

неоднократно становился чемпионом и призером.

В мае 1976 года было присвоено звание «Мастер спорта СССР».

В 1984 году был инициатором создания отделения пулевой стрельбы в спортивной школе г. Артемовска, где успешно работал тренером-преподавателем.

За весь период своей трудовой деятельности подготовил: 2 мастера спорта международного класса, 11 мастеров спорта, свыше 50 кандидатов в мастера спорта.

Первым МСМК в городе стал сын Мартынов Александр, неоднократный чемпион, призер, рекордсмен СССР и Украины.

Победитель и призер международных соревнований. Член сборных команд СССР и Украины.

МСМК Лариса Ковалева Чемпионка Европы, серебряный и бронзовый призер континента, многократная чемпионка и рекордсменка СССР, Украины, международных соревнований, участница Чемпионатов Мира, Европы, Этапов Кубка Мира.

На протяжении многих лет воспитанники отделения стрельбы всех возрастов достойно представляли город, область и страну на соревнованиях республиканского и международного уровней.

В 1991 году за заслуги по подготовке спортсменов высшего спортивного мастерства и популяризацию пулевой стрельбы среди молодежи было присвоено звание «Заслуженный тренер Украины».

За личные высокие спортивные достижения, воспитание спортсменов высокого международного уровня, за активное участие в развитии и популяризации физической культуры и спорта в г. Артемовске, Донецкой области и Украине, за плодотворный труд и высокий профессионализм награждался Почетными Грамотами и Дипломами Артемовского горсовета, Госкомспорта Украины, ЦС «Спартак», ВЦСПС, ЦК ДОСААФ СССР и Украины.

В 2012 году к 20-ти летию Независимости Украины Указом Президента был награжден медалью за воспитание спортсменов высокого класса.

Умер 01.04.2018 года.

Марченко Иван Дмитриевич

Родился 8 октября 1929 года в селе Шелудьково Коломакского района Харьковской области в крестьянской семье.

В 1945 году, после окончания сельской школы поступил учиться в машиностроительный техникум при Харьковском тракторном заводе имени С. Орджоникидзе, который закончил в 1949 г., получив диплом с отличием.

Продолжил учебу в Харьковском механико-машиностроительном институте, который был реорганизован в Харьковский политехнический институт им. В.И. Ленина.

В 1954 году, получив диплом с отличием Иван Дмитриевич был назначен инженером-технологом кузнечного цеха на машиностроительный завод Министерства угольной промышленности СССР г. Дружковка.

Проработав в кузнечном цехе технологом, старшим технологом, начальником цеха, в 1963 году Иван Дмитриевич избран секретарем партийной организации завода в течение 10 секретарем партийного комитета. В то время коллектив завода за выполнение заданий пятилеток был отмечен орденом Ленина, ему вручено на вечное хранение знамя ЦК КПСС, Совета Министров СССР, ЦК ВЛКСМ.

Коллектив завода неоднократно становился участником ВДНХ СССР, за создание и освоение серийного производства гидравлических механизированных комплексов стал лауреатом Государственной премии СССР.

1 августа 1973 года приказом Министра тяжелого, энергетического и транспортного машиностроения Иван Дмитриевич назначен директором Артемовского машиностроительного завода «Победа труда».

Под его руководством завод постоянно выходил победителем в соревновании среди коллективов машиностроительных заводов угольного машиностроения.

Две пятилетки завод был занесен на Доску почета ВДНХ СССР, награждался Памятными знаками ЦК

КПСС, Совета Министров СССР, ЦК ВЛКСМ, переходящим Знаменем Министерства угольной промышленности СССР.

Иван Дмитриевич был награжден орденами «Знак Почета», двумя Дружбы народов, Октябрьской революции, Трудового Красного Знамени,

тремя золотыми и двумя серебряными медалями ВДНХ СССР, знаком «Шахтерская слава» 3-х степеней. Депутат Верховного Совета Украины I созыва.

При И.Д. Марченко были построены База отдыха «Пчелка» и детский лагерь «Орленок» в с. Дроновка, много жилых домов для рабочих, Дворец культуры.

С 1996 г. на пенсии, председатель городского Совета ветеранов войны и труда Артемовска

18 декабря 1996 года Марченко присвоено звание «Почетный гражданин города Артемовска». Умер в 2017 г.

Пеленюк Володимир Кирилович

Народився 20 квітня 1932 р. у Волновасі. Закінчив історико-філологічний факультет Сталінського педагогічного інституту ім. Крупської.

Працював вчителем історії, заступником директора, директором школи, завідувачим Докучаєвським міськвідділом освіти.

У 1964 р. призначений завідувачим Артемівського районного відділу освіти. У 1974-76 рр. директор Прасковіївської школи-інтернату. У 1976-1980 рр. знову завідувачий районним відділом освіти.

За час його роботи побудовані нові приміщення Миньківської, Никифорівської, Прасковіївської, Переїзднянської, Покровської, Володимирівської, Яковлівської, Берестовської, Клиновської, Луганської, Ново-Луганської, Калинівської, Серебрянської шкіл. До 1993 р. вчитель історії Прасковіївської школи-інтернату.

Надійними помічниками керівника районного відділу народної освіти були В.Я. Паденков, Ф.С. Олійник, Ф.А. Пересічний, В.О. Ніколайчик, В.О. Плещечник, В.Ю. Кичиненко, С.Я. Ніколаєва, А.Ю. Петренко, С.С. Гунько, В.О. Малка, О.В. Єщенко, П.О. Завгородній, А.А. Корнілов, П.М. Красильников, Г.К. Томашевська, А.А. Заярний, Л.М. Темна, В.Т. Шуліпа, О.Д. Білоус, М.О. Помінова, М.В. Смірнова. Талановиті педагоги Смірнова, Чорна, Лінник, Євтушенко, Білоус мали державні ордени. В.А. Озерова з Покровського стала Заслуженим учителем України.

З кінця 60-х років починається жвава діяльність Товариства Охорони пам'яток історії та культури в Артемівському районі. Як завжди у

громадській роботі важливе місце має особистість. Для Артемівського району такою особистістю з великої літери був Володимир Кирилович Пеленов. Він знаходив неординарних та талановитих диваків, пригортав до себе, знаходив справу по покликанню та нахилам. За ініціативою Пелєнова було написано понад 20 оригінальних лекцій з історії сіл району.

Понад 15 років Пелєнов очолював районне Товариство охорони пам'яток. З 1967 року у селі Покровське почали створювати Меморіал піонерам-підпільникам «Каровський союз піонерів», що діяв у роки німецької окупації. З'явився невеличкий музей, пам'ятний знак біля піонерської печери та пам'ятник керівнику групи Василю Носакову (скульптор І. Гевека). Товариство виділило кошти на оформлення музею та видало книжку «Пам'ятники піонерської слави».

У 1970-72 роках про підпільну організацію було знято документальний фільм «Укркінохроніки». Важливою подією стало створення у м. Яма (Сіверськ) на батьківщині В.М. Сосюри його літературного музею. В.К. Пелєнов, М.О. Гришин, Є.Я. Ачкєєва та актив Товариства зібрали експонати, зустрілися з дружиною поета М.В. Сосурою, створили експозицію. У музеї з'явилися роботи художників І. Овчаренко та В. Лихоносова про Сосюру. Товариство виділило 5 тисяч карбованців, випустило книжку про сосюринські місця на Артемівщині. На початку 70-х років у Артемівському районі завдяки Товариству кожен рік створювався новий громадський музей.

Так з'явилися в селі Покровське музеї археології та етнографії та Дружби народів СРСР. У селі Яковлівка під проводом краєзнавця, директора школи Г.Г. Котова було відкрито музей історії села. Багато зусиль для збирання історії села Володимирівна доклала вчителька історії В.І. Василеженко.

У селі Переїздне під час війни бої точилися у 1941-1943 роках, кілька разів воно було лінією фронту. Тут загинуло до 34 тисяч радянських воїнів. Тому активіст Товариства, ветеран війни Л.С. Мачуженко почав створювати у 1974 році районний музей Бойової слави. Товариство профінансувало оформлення експозиції та придбання музейних конструкцій. У 1975 році музей було відкрито.

У селі Зайцево директор школи кавалер ордена Ол.Нєвського О.П. Лєсков створив музей бойової слави. Багато зусиль по збиранню історії Ямського партизанського загону доклала вчителька історії СШ №1 м. Яма Т.С. Бондарєва, за участю колишніх партизанів П. Борозкіна,

О.Івченко, В. Комелькової у піонерському таборі «Колосок» було створено вперше на Донеччині Музей «Партизанська землянка».

Дуже цікавий музей історії колгоспу імені Леніна ордена Леніна створив директор Миньківської школи В.О.Головко. У обласних газетах нариси про земляків-учасників Вітчизняної війни друкував директор школи та історик А.А. Корнілов з села Володимирівна.

Районне Товариство проводило щорічні конференції школярів-краєзнавців, видало «Пам'ятку активісту про визначні пам'ятки», серію листівок про Героїв Радянського Союзу-земляків. Відбулися пам'ятні вшанування «микифорівського бомбардира» С.І. Беліченка, що у 1942 році знищив німецькі «Тигри» та на згадку подвигу Званівських-комсомольців-підпільників, які загинули у 1941 році, підпільників села Клинове.. Особливим надбанням В.К. Пеленова стало створення щорічного табору-експедиції юних археологів «Археос» (Старожитність). За 10 років тут працювало та відпочивало понад 200 учнів 7-10 класів, згодом стали істориками В. Ряполов, І. Гримковський, В. Дмитрієв, С. Федотов, В. Волошко, Д. Кравець. Юні археологи приймали участь у розкопках курганів доби бронзи, поселень зрубної культури та могильників салтівської культури, стоянок-майстерень біля стародавніх мідних копалень середини 2 тисячоліття до н.е. Зараз немає в живих тієї когорти аматорів. пошуковців-краєзнавців. Треба пам'ятати людяність, доброту, відкритість В.К. Пеленова, його турботу про вчителів. Він не мав маєтку, дачі, але мав широке серце та щедрю душу.

Першин Василь Іларіонович

З 1866 р. Головами Бахмуту обиралися В. Ангеліді, Й. Клейменов, І. Педанов. З 1886 року Головою Бахмутської Думи став Василь Іларіоновіч Першин.

Ім'я його дядька Андрія Івановича Першина зустрічається в І половині XIX століття як старости Троїцького Собору та благодійника. Іларіон Іванович Першин був гласним губернського Земства у 1870-1876 роках. Помер у 1876 о. Василь Іларіонович закінчив Одеське комерційне училище. До обрання Головою В.І. Першин мав одне підприємство, володів будинком вартістю 5 тисяч рублів сріблом. Більш ніж за 25 років

служіння В.І. Першин не примножив своє багатство. Він увійшов до історії міста як найяскравіша постать кінця XIX - початку XX сторіччя.

Через свою природну наполегливість, здібності передбачати те, що буде відбуватися в суспільстві, новації В.І. Першин по праву заслужив звання Почесного громадянина міста. В архівах Дніпропетровська, Харкова, Воронежу, Белгорода, Києва, Москви і Петербургу збереглися сотні листів і документів підписані В.І. Першиним. Це листи про необхідність відкриття в Бахмуті нових гімназій, реального, ремісничого; прохання про фінансування будівництва електростанції; відкриття філій російських банків; впорядкування Бахмуту.

В.І. Першин був опікуном багатьох учбових закладів, притулків, одним із засновників музично-драматичного товариства.

Вражає наполегливість міського Голови в листуванні з міністрами фінансів, державного майна, народної освіти, духовних справ. В.І. Першин цілком віддавався своїй роботі. Він не використовував свої посадові можливості і зв'язки для вирішення своїх особистих комерційних справ. На початку століття в Бахмуті не згадуються ні його лавки, ні його підприємства.

Першин був у родинних стосунках з головами відомих купецьких родин XIX-XX століття: Г.С. Лобасовим, М.Г. Карталовим, О.О. Піскуновим, які також беззмінно, багато років були гласними міської думи, опікунами, меценатами. Незмінними помічниками В.І. Першина в міській думі були лікар М.В. Ковтуненко (його сестра в 1896 році заснувала першу в Бахмуті публічну бібліотеку), лікар М.І. Новгородцев, який заміщав Першина на час його хвороби в 1911-1913 роках.

М.І. Новгородцев був братом видатного російського філософа, професора Петербурзького університету і депутата І Державної Думи П.І. Новгородцева. Чи був він неконфліктною людиною? Будівництво ремісничого училища у 1896 р. викликало скандал з приводу неякісних робіт підрядника Моїсеєва. Директор училища П. Жиров став на роки небажаною особою для В.І.Першина, про що йшла переписка з Одеським учбовим округом, безпідставні звинувачення директора ніби то у пияцтві...Але училище успішно розвивалося. Першин товаришував з українським поетом М.Ф. Чернявським, який був викладачем музики духовного училища в Бахмуті, з художником Балтійського флоту М.С. Ткаченко. В.І. Першин допомагав вчитися майбутньому бахмутському інтелігенту Борису Вальху, який потім став лікарем, відомим епідеміологом, орнітологом. Б.С. Вальх виступив засновником Артемівського окружного музею в 1923 році.

При най активній участі міського Голови В.І Першина в 1902 році в Бахмуті на центральній площі був відкритий Народний Будинок, в якому розмістилися театр, публічна бібліотека Лейбової, чайна тверезості. У 1903 році у Петербурзі вийшов Альбом про 300 кращих голів Імперії. Поряд з портретом В.І. Першина було відзначено про найкращу пожежну каланчу. Були засновані і розвивалися Пушкінська бібліотека службовців Земства (1899) і Гоголівська бібліотека (1909) міської думи.

Як міський Голова В.І. Першин був на параді у царя Миколи II бахмутських «потешних» А.А.Луцкевича. 23 травня 1910 року в Царському Селі він підніс царю Миколі II хліб-сіль, на честь чого в міській Думі була виставлена величезна біломармурова Дошка.

У 1910 р. на Катеринославській виставці Бахмут отримав велику срібну медаль за благоустрій. В Бахмуті обговорювалася кандидатура В.І. Першина як кандидата до IV Державної Думи. 27 вересня 1912 року начальник Донського охоронного відділення Департаменту поліції МВС підполковник Балашов відзначав, що «з чуток, від міських виборців пройде Бахмутський міський Голова В.І. Першин – людина, безумовно, правих переконань». Коли почалася Перша світова війна син В.І. Першина, капітан артилерії Максим, воював на Галіційському фронті під Перемишлем. В 1915 році делегація Бахмуту возила саме туди на фронт подарунки солдатам. У 1916 р. Першин за невідомих причин полишив посаду міського Голови. Доля його та родини не відома.

Рябенко Наталия Стефановна

Родилась Наташа Матвеева 29 августа 1918г. в г. Новый Оскол Курской области.

Училась в Воронежском мединституте в 1938-1942 гг. С 1942 г. направлена в Москву на курсы выдающегося хирурга академика А.В. Вишневского.

В армии хирург передвижного госпиталя 64-й Могилевской СД, награждена орденом Красной Звезды, орденами Отечественной войны 1 и 2 ст., многими медалями. Хирург медсанбата этой дивизии. Капитан медицинской службы.

С мая 1948 г. терапевт 1-й больницы Артемовска. В 1956-57 гг. заместитель главврача Ямской горбольницы.

Работала терапевтом, эндокринологом Артемовской больницы.

В 1973-74 гг. преподаватель Артемовского медицинского училища. Ряд лет была председателем Государственной экзаменационной комиссии училища.

В 1999 г. ушла на пенсию. Почетный гражданин г. Артемовска с 1999 г.

Наталия Стефановна была удивительно добрым человеком-покупала лекарства пациентам, продукты, всегда улыбалась всем.

Великая Зинаида Григорьевна

Родилась 27 февраля 1930 года в Лохвице Полтавской области в большой и дружной семье.

Любовь к украинскому языку, культуре, народным традициям определила ее будущую судьбу как педагога, организатора, руководителя.

В 1932 г. семья бежала от голода в Макеевку. Её трудовая деятельность началась с 1951 года в школе №7 Артемовска. С 1952 по 1956 годы Зинаида Григорьевна работает в средней школе №10. В 1956 году поступила в Славянский государственный педагогический институт. Зинаида Григорьевна – старший воспитатель школы-интерната №1. Приходилось иметь дело с детьми из «неблагополучных семей», «неполных семей», детьми-сиротами. Чтобы сделать жизнь учеников хоть немного лучше, радостнее и интереснее, Зинаида Григорьевна организует спортивные секции и кружки по интересам. Она проводит с ребятами однодневные и многодневные туристические походы по красивым и интересным уголкам нашего края.

В 1959 году Зинаида Григорьевна с отличием окончила Славянский государственный педагогический институт. В 1961 г. её назначили заместителем директора по учебно-воспитательной работе средней школы №10.

На пустыре по улице Леваневского в 1962 г. была построена средняя школа №24, директором назначили Зинаиду Григорьевну.

В 1967 году был построен спортзал, в 1968-1969 годах созданы учебные кабинеты. В 1970-е годы к основному зданию школы было пристроено новое трехэтажное здание с шестнадцатью классными комнатами, столовой на 300 мест, стрелковым тиром, новыми раздевалками, двадцатью семью оборудованными учебными кабинетами, музеем Боевой славы, библиотекой, много было сделано для озеленения пришкольной территории, строилась и оборудовалась теплица, которая со временем стала практическим подразделением по выполнению школьной программы. Школа стала базовой по учебно-исследовательской работе с учащимися в области ботаники и биологии благодаря учителю Н.С. Тереховой.

За эти достижения учебное заведение было награждено десятью грамотами Донецкой областной станции юных натуралистов.

Благодаря целеустремленной работе педагогического коллектива под руководством Зинаиды Григорьевны с 1972 года школа становится опорной в области по совершенствованию учебно-воспитательного процесса в условиях кабинетной системы.

Все задумки Зинаиды Григорьевны воплотились в реальность благодаря ее энергии, организаторскому таланту, умению находить общий язык не только с учащимися, педагогами, но и с руководителями предприятий, городскими властями.

За 35-летний стаж своей работы в должности директора Зинаида Григорьевна стала новатором внедрения в практику работы школы достижений педагогической науки.

В 1963 году ее наградили знаком «Отличник народного образования», затем тремя Почетными грамотами Министерства образования УССР (1970, 1980, 1988 годы), орденом Трудового Красного Знамени (1976).

В 1991 году З.Г. Семик была удостоена звания «Заслуженный работник образования Украины». Школа была участником ВДНХ УССР.

Ее коллеги Е. Земская, В. Бутенко были отмечены орденами СССР, учитель химии Л. Ярущникова стала Заслуженным учителем Украины.

Прославилась школа глубинной пропагандой украинского языка, литературы, культуры.

В Бахмутском краеведческом музее З.Г. Семик создала в 1989 г. Зал украинского быта.

В 1990–1994 годах Зинаида Григорьевна депутат городского совета. Решением Артемовского городского совета от 30 января 1998 года Зинаиде Григорьевне присвоено звание «Почетный гражданин города Артемовска».

В 1997 г. З.Г. Семик перешла работать учителем. Ушла на пенсию только в 2010 г.

Она автор штучно-методической монографии «Життя як пісня» (2003).

Умерла в 2013 г.

Свибинецкий Александр Матвеевич

Родился в 1947 г. в семье учителей в городе Часов Яр.

В 1949-м он переезжает с своими родителями в село Еленавка Ольгинского района Сталинской области.

В Часов Яре осталось много родни, его дедушка с бабушкой по материнской линии Анто́в Васи́льевич, Ве́ра Алекса́ндровна Воля́нские, дядя и тетя Виктор Анто́нович, Светла́на Миха́йловна Воля́нские. Каждый год на зимних и весенних каникулах Александр со своей младшей сестрой приезжали в гости к с дедушке и бабушке.

«Дідусь з бабусею мешкали в невеликому будиночку, що був зведений після війни німецькими військовополоненими і стояв на краю кварталу подібних житлових будівель, кожна з яких мала свою стандартну садову ділянку розміром до десяти «соток». З вікна було видно на віддаленні реліктовий дубовий ліс, походам до якого у нас віддавалося багато вільного часу. Після степової природи південного Донбасу, де ми бачили лише так звані «посадки», цей ліс справляв на нас майже казкове враження. Мені ще й досі сняться величні столітні дуби, що часто росли сім'ями по декілька стовбурів з одного кореня, прохолода їх височенних крон у літню спеку, суцільні, скільки сягає око, весняні килими блакитних пролісків та рожевої ряски, гудіння чудернацьких жуків-рогачів у червневих лісових сутінках».

Его детство пришлось на послевоенное время. Тогда в сознании людей война еще не была отдаленной.

«Фантастичні пейзажі, що виникали в результаті масштабних копальних робіт, надихали на походи по різнокольорових гірничих відвалах всупереч заборонам дорослих. В дитячій уяві такі мандрівки були ніби продовженням книжок про подорожі до невідкритих земель і невідомих світів. А численні ставки з яскраво-блакитною водою, що розливалися після видобутку глини на десяти-двадцятиметровій глибині рудників, лише додавали пригодницьких вражень, особливо під час плавання по них на саморобних плотах, збитих з покинутих гірниками дерев'яних шпал.

Дитинство мого покоління прийшлося на післявоєнний час. У свідомості людей війна ще не була віддаленою. У місті нерідко зустрічалися інваліди на візках, в тому числі саморобних, що гуркотіли по асфальту підшипниками замість колес».

С 1957 года семья Александра Матвеевича жила в рабочем поселке Новотроицкое Волновахского района Донецкой области, куда отца назначили директором вновь созданной школы-интерната.

Александр учился в другой школе, где мама работала учителем математики. Его школа была, согласно тогдашней образовательной политике, «средней политехнической с производственным обучением», что означало получение вместе с аттестатом зрелости еще и определенной профессии.

Поэтому срок обучения был растянут до 11 лет. В 10 классе был сделан окончательный выбор между точными и гуманитарными науками в пользу вступления на факультет иностранных языков Харьковского университета. Поэтому ему пришлось последние два школьных года активно заниматься самоподготовкой.

Сдав профильный экзамен (английский язык) на «отлично», Александр был зачислен в ВУЗ без дополнительных испытаний, так как закончил школу с золотой медалью.

«У 50-ті роки минулого століття в Часів Ярї існувало дві футбольні команди, що конкурували між собою. Одна належала рудоуправлінню, а інша – шамотному заводіві, кожна мала свій окремий стадіон. Відповідно, уболівальники були розбиті на два табори, часто в залежності від того, хто де працює. Першою ознакою «свій-чужий» серед міських пацанів була відповідь на питання, за кого вболіваєш, за «рудо», чи за «шамотний». Відповідно, дражнилися «рудаками» й «шамотярами». Я був за «рудо», бо там грав мій дядько. Інтрига змагання за футбольний пріоритет була, мабуть, єдиною сферою громадського життя, вільною від адміністративної

та ідеологічної зарегульованості. А кожний матч виливався, особливо для дітей, у велике свято з емоціями на трибунах, морозивом «ескімо» й газованою водою з подвійним сиропом».

Летом 1970 г. Александр Матвеевич закончил университет. Отработал год преподавателем английского языка в Запорожском медицинском институте.

«У студентські роки я приїздив до Часів Яра набагато рідше, та й то на два-три дні. Було видно, як з кожним разом кар'єр підступав до житлового масиву все ближче й ближче і ось 1968 року зачепив дідову ділянку. Вигляд провалля майже біля порогу будинку справляв гнітюче враження катастрофи, що невідворотно наближається. Невдовзі діда з бабою виселили до невеличкої службової квартири при середній школі №15, а на початку грудня дідусь помер. Останній свій прихист він знайшов саме у школі, якій віддав багато років свого життя. На той час від його будинку лишалися тільки руїни стін, а від чудового вишневого саду – потворні пеньки.

Влітку 1970 року я закінчив університет і побував у Часів Ярі востаннє за життя бабусі. Тоді вона мешкала в однокімнатній квартирі у п'ятиповерховій «хрущівці», збудованій на місці колишнього стадіону рудоуправління. За попередньою домовленістю ми з двоюрідним братом з'їхалися її відвідати разом зі своїми дружинами. Дивно, як змогли розміститися на 18 квадратних метрах, але всі почувалися комфортно, напевно, через радість зустрічі. Відвідали ми й залишки нашого лісу, на згадку сфотографувалися. Більше в цьому лісі я ніколи не був».

В июне 1971 года А.М. Скибинецкого приняли на службу в органы государственной безопасности, где потом отслужив почти тридцать лет от младшего лейтенанта до генерал – лейтенанта.

Закончил службу в должности первого заместителя председателя СБУ, начальника внешней разведки Украины, советника Президента Украины Л.Д. Кучмы.

В критических 1999, 2004, 2014 годах сознательно сделал выбор в поддержку независимости Украины и защиту демократии.

Такой же ценностной ориентацией он руководствовался как народный депутат Украины V и VI созывов в составе фракции «Батьківщина» в 2006-2012 годах, всегда чувствовал поддержку своей семьи - жены и дочери.

Родители Александра Матвеевича после выхода на пенсию в начале 1980- х годов переехали в Дружковку, где жили до конца своей жизни и где похоронены.

Сегодня в Киеве А.М. Скибинецкий возглавляет организацию ветеранов разведки «Слава и Честь», ведет большую общественную работу.

«Часів Яр зараз разом з Україною в цілому, переживає не найкращі часи. Депресивна економічна ситуація, понижені соціальні стандарти, песимістичні настрої в суспільстві кидаються в очі, коли потрапляєш до міста свого дитинства. Вірю в те, що так буде не завжди і бажаю Часів Яру відродження, а всім, хто живе у місті або є духовно пов'язаний з ним – щасливої долі, справдження надій і сподівань».

Ходоровский (Савидор) Менахем

Родился в городе Бахмут 20 августа 1917 года, в Израиле сменил фамилию на Савидор.

Савидор учился в средней школе в Польше и потом в Вильнюсском университете.

В 1941 году он был репатриирован в Палестину и зачислен в Британскую армию. Демобилизован в 1946 году. Поступил в Армию обороны Израиля в 1948 году. Основал Военную школу Организации и управления, был её первым командиром. Возглавлял полицию.

В 1953 году демобилизован в звании подполковника. В 1953 году вступил в Общесионистскую партию (Tzionim Klaliym) и был назначен заместителем директора министерства транспорта, стал генеральным директором железных дорог Израиля, занимал эту должность до 1964 года, когда был назначен генеральным директором «Веред», дочерней компании крупной строительной компании «Раско» («Rassco»).

С 1967 года до 1977-го служил генеральным директором компании по экспорту цитрусовых.

Савидор был избран в Тель-Авивский городской совет. С 1969 по 1974 год возглавлял партию Гахаль (союз Либеральной партии, в которую влились Общие сионисты, и партии Херут). Выполнял обязанности заместителя председателя центрального комитета Либеральной партии и возглавлял ее политический центр. В 1977 году он избран в Кнессет по списку партии Ликуд (союз Либеральной партии Херут и других правых партий).

Был переизбран в 1981 году, назначен председателем Кнессета.

Потеряв этот пост на выборах 1984 года, Савидор был назначен председателем Общественного комитета по восстановлению экономики.

В 1987 году стал председателем Фонда обеспечения безопасности Израиля, умер в 1988 году в возрасте 71 год. Похоронен на Тель-Авивском Центральном кладбище.

Федь Анатолій Михайлович

Народився 15 лютого 1935 року в с. Миколаївка Костянтинівського району Донецької області в сім'ї колгоспників. Закінчив Миколаївську семирічку.

В 1953 році закінчив Старченковську державну однорічну сільськогосподарську школу (Володарський район Донецької області).

Працював ветеринарним фельдшером у колгоспі «Червоний партизан» Костянтинівського району Донецької області.

В 1954-1958 р.р. - навчався в Макіївському педагогічному училищі фізичного виховання.

Працював в Івано-Франківській області (с. Микуличин – біля Яремча смт. Ізуполь). Входив до збірної області з класичної (французької) боротьби.

В 1961 році продовжував заочне навчання в Донецькому університеті за спеціальністю «російська мова та історія», працював тренером, вчителем фізкультури, вчителем історії, директором Клинівської восьмирічної школи, інструктором Артемівського райкому партії, директором школи № 9 м. Артемівська.

Після закінчення Донецького державного університету учителював у школах Бахмута (Артемівська) і одночасно співпрацював з часописами »Донбас», «Прапор», «Радянська школа», «Радянське

літературознавство», друкуючи статті з актуальних питань теорії та історії української літератури.

З теорії літератури в 1973 році захистив кандидатську дисертацію «Революційно-гуманістичний пафос сучасної української радянської прози (60-ті рр.)

Був виключений з рядів КПРС («За зберігання і розповсюдження антирадянської літератури»), тому захист кандидатської не відбувся, аж поки до справи не долучився головний редактор газ. «Известия» Толкунов (саме в його редакції Федь А. М. взяв книгу «Що варто б знати» Юліана Мовчана, видану в Торонто (США)) та перший секретар ЦК КП України П. Ю. Шелест.

Глибоко зацікавлюється сучасними проблемами філософії, чому сприяла робота у Слов'янському педагогічному інституті.

Анатолій Михайлович приходить в естетичну науку саме тоді, коли закладалися основи некласичної естетики. Як наслідок глибокого дослідження проблем естетики, згодом виходять у світ його статті і книги, які демонструють нове спрямування науки – естетика на відстані простягнутої руки («Эстетика поведения и быта школьников», Київ, 1981, «Воспитание прекрасным», Москва, 1984).

З проблем некласичної естетики захищена докторська дисертація у Московському державному університеті (1987), видано дві книги в Китаї та прочитано курс лекцій у Магдебурзькій вищій педагогічній школі.

А.М. Федь автор книг «Кентавр» (п'єса), «Тіні з минулого» (кіноповість), «Сто одна хвилина з Олесем Гончаром», «Нотатки на полях ненаписаного етюду».

Наукову діяльність вчений поєднує з лекційною роботою, керівництвом аспірантами і кафедрою естетики, історії та культури, членством у спеціалізованій раді з захисту кандидатських і докторських дисертацій (Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля).

Творчість А.М. Федя та його постать привертають увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників. Надруковані ґрунтовні розвідки в Угорщині, Німеччині, Польщі, Китаї.

Причетність як письменника до когорти «шістдесятників» спонукає митця до переосмислення усієї радянської світоглядної системи та вироблення власних ціннісно-сміслових засад у філософсько-літературній творчості.

Твори А.М. Федя – це яскравий феномен у сучасному європейському літературному житті, адже присвячена вона осмисленню одвічних гуманістичних проблем людства та його майбутнього. Проте питання про загальнолюдські цінності та ідеали постають у творах письменника у національному вимірі, крізь призму художньо-філософського осмислення складних, багатогранних образів української людини, яка знаходиться у нескінченних пошуках національної ідентичності, місця у суспільстві, особистій та національній історії.

Серед багатьох світоглядно-нарадигмальних аспектів філософської творчості А.М. Федя на особливу увагу заслуговують погляди митця на складні питання виховання «нової» української людини та її ідеалів. Цією проблематикою імпліцитно пронизані майже усі твори філософа, проте, найбільш виразно ця тема постає у повісті митця «Над рідною хатою гойдався шуліка» (Слов'янськ, 2010).

Оригінальним авторським здобутком є історична хроніка «Два кольори часу (нотатки на полях давно написаної книги)» (Слов'янськ, 2014), у якій автор робить хронопис існування двох світів: України тоталітарної та України незалежної, що неподільно переплелися і водночас невідворотно розмежували світоглядні принципи людей ХХ століття.

Проекція пострадянського сьогодення на радянське минуле спонукають А. Федя до роздумів про майбутнє незалежної української держави та її будівничих.

Всесвітньо відомий академік І.М. Дзюба, в одному з листів до А. Федя (від 9.01.2018 р.) дивується, що «на Донеччині писали і друкували такі речі – дивно і в розумінні нашої необізнаності із погляду того, що сталося потім. Не такий же цей край був і є! І такі втрати...».

Дисидент і правозахисник, проаналізувавши романи і портрети В.Стуса, О.Тихого, О.Гончара звертає увагу на філософський роман А.М.Федя «Сірий»: «Сильне враження справив «Сірий» – герой пізнаваний, але чи не вперше побачений і в «метафізичному» вимірі».

Мовознавці у творах А. Федя знаходять свій інтерес. Лариса Тищенко «Лексика творів А. Федя на тлі української лексикографії». А педагогів цікавлять теми виховання у працях «Естетичний світ педагога» (зібрання творів у 7 томах, т. 4) і «Естетика і математика, естетика поведінки і побуту» (т.6).

А.М. Федь часто буває у Часів Ярі, де започаткував «Федівські читання» для вчителів Бахмутського району.

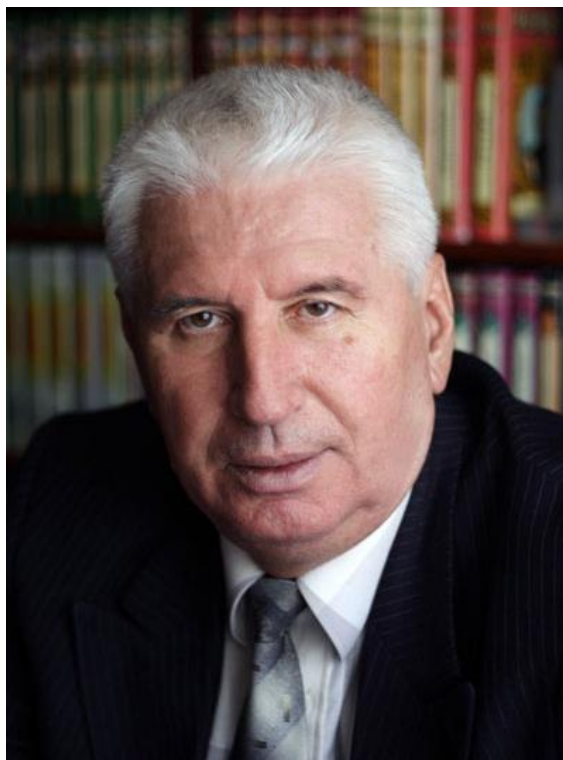
Черенков Володимир Федорович

Народився 8 квітня 1947 року в м. Артемівську в робітничій сім'ї. Навчався в школі № 11.

У 1969 році закінчив філологічний факультет Воронежського державного педагогічного інституту.

Біля 20 років працював вчителем у Сибіру, був заступником директора СШ №18, секретарем Артемівського МК КПРС з ідеології до вересня 1991 р., директором СШ №5. «Відмінник народної освіти», нагороджений медалями А.С. Макаренка, В.Сухомлинського. Член Національної Спілки письменників України.

Автор 17 поетичних збірок та 2 книг з історії радянського підпілля Артемівська у роки війни. Всі його вірші сповнені любов'ю до рідного

краю, біллю за долю України.

Лауреат Міжнародних літературних премій РФ ім. Григорія Сковороди, Костянтина Симонова, Олександра Фадєєва, Арсенія Тарковського, Всеукраїнської літературної премії ім. В.Сосюри, премії ім. Леоніда Вишеславського.

Нагороджений медаллю О.Пушкіна, орденом УПЦ МП Нестора Літописця III ст.

Народний депутат України другого – третього скликань у фракції соціалістичної партії. Член Політвиконкому СПУ. Працював у апараті ВР за часів О.Мороза.

Почесний ГРОМАДЯНИН Артемівська. Фундатор міських літературних читань та премії.

Шепитько Александр Архипович

Родился в 1932 г. в Краматорске в рабочей семье. После службы в армии, где получил тяжелую травму, поступил в Артемовское педагогическое училище.

Уже в училище стал помогать Н.В. Винк собирать экспонаты для народного музея. В 1967 г. закончил исторический факультет Харьковского университета.

В 1966 г. стал председателем городского Общества охраны памятников истории и культуры. С 1967 г. член Правления городской организации этого общества.

Много лет работал учителем истории СШ №8, работал в СШ №7 и №5.

Всю свою жизнь занимался историей города, края. Любимыми темами Александра Архиповича были история революционного движения, гражданская и Отечественная войны, он описал десятки эпизодов и их героев, собрал из Архива МО СССР наградные листы Героев Советского Союза-артемовцев, вел поиск о партизанском отряде И.Г. Чаплина и подпольной группе А.А. Колпаковой.

За несколько десятилетий Шепитько напечатал более 1000 статей и заметок в газетах области, «Артемовский рабочий» и «Вперед». Награжден знаком «Отличник народного образования» УССР.

Многие годы был членом Совета Народного музея, участвовал в создании залов истории капитализма и революционного движения государственного музея.

К кругу интересов Александра Архиповича относилась археология-он участвовал в раскопках древних медных рудников, курганов эпохи бронзы, работал в экспедиции С.С. Березанской на Киевщине.

Можно сказать, что Шепитько был своего рода энциклопедией края... Был скромным и порядочным человеком, помогавшим всем краоведам.

Ушел из жизни в 2007 г.